

GENEL
YAYIN
MÜDÜRÜ

Olaylar, Anılar ve Gerçekler

Genel Yayın Müdürü

Olaylar-Anılar ve Gerçekler

Genel Yayın Müdürü

Olaylar-Anılar ve Gerçekler

Yazarı: Necati Zincirkıran
Kapak Tasarım: We On The Go

2013

ISBN: 978 9944-82-005-9

© Necati Zincirkıran / Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.

Digital Yayımlayan:

We On The Go - Design Solution

Kalamış Fener Cad. No: 16/3 34726 Fenerbahçe / İstanbul

Tel: 0216 700 13 39

İnternet adresi:www.weonthego.com

Genel Yayın Müdürü

Olaylar-Anılar ve Gerçekler

Necati Zincirkıran

Bu kitabımı, 53 yıllık eşim
Neriman ile sevgili oğullarım
Sedat ve Ceyhun, torunlarım
Verda, Sedat ve Ali Zincirkıran'a
ithaf ediyorum.

NECATİ ZİNCİRKIRAN

Önsöz

Genel Yayın Müdürlüğü, gazetecilikte en önemli yerdir ve zirvedir. Buraya ulaşmak elbette kolay değildir. Geçmişte çok iyi bir muhabirlik süreci yaşamayan, büyük olayların içinde pişmemiş bir gazeteci zirveye çıktığında ne yapılması gerektiğini bilmez. Hatta, şaşırıp kalır.

Bu nedenledir ki gazete sahipleri, Genel Yayın Müdürü ararken kılı kırk yararlar. Nerelerde, hangi kademelerde çalışmış, ne kadar başarılı olmuş, bunları araştırıp sorarlar.

Ellerinde akıllı, çalışkan yetenekli, meraklı genç muhabirler varsa bunlara “mim” koyarlar, yetişmeleri için imkân tanırırlar.

Bu kitabın yazarı, gazetecilik mesleğine bir Beyoğlu muhabiri olarak adım attı. Ortadoğu muhabirliği yaptı, büyük olayları izledi. Önemli haberler verdi, röportajlar yaptı. Güçlükler karşısında yılmadı. Gece-gündüz çalıştı her şeyin üstesinden geldi. Hürriyet’in Ankara Bürosu’nu kurdu.

Sonunda otuz yaşında Hürriyet’in Genel Yayın Müdürü oldu. Daha sonra Günaydın Gazetesi’nde Genel Yayın Müdürlüğü yaptı. On üç yıl da, Sabah Gazetesi’nde çalıştıktan sonra elli beş yıl süren mesleki kariyerine son noktayı koydu.

Hürriyet ve Günaydın, en parlak devrini O’nun zamanında yaşamıştı. Okuyacağınız kitap, böyle bir Genel Yayın Müdürü’nün kitabıdır.

KEMAL KINACI
“Günaydın, Milliyet ve Star”
gazeteleri eski Genel Müdürü

EROL SİMAVİ: “BENİM YERİMDE OLSAN HÜRRİYET’TE NE OLMAK İSTERDİN?”

Henüz altı aylık gazeteciydim. Babıali yokuşunda Cemal Nadir Sokak’taki 7 GÜN Matbaası’nın içinde, birinci katta Erol Simavi ve Tahsin Öztin ile sohbet ediyorduk. Burada uzun bir koridor ve dört oda vardı.

Baba Sedat Simavi’nin vitraylı odası da bu kattaydı. Diğer iki odanın birinde idare ve muhasebeden sorumlu müdürümüz Fahri Refiğ Bey oturuyordu. Kasa da bu odadaydı. Diğer odada da üç masa vardı. Bu masalardan biri Sedat Simavi’nin büyük oğlu Haldun’a, diğeri Erol’a, üçüncüsü de Tahsin Öztin’e aitti. Dördüncü odada ise ressam Şevki ve karikatürist Sururi çalışıyordu.

Tahsin Öztin, 7 GÜN Dergisi’nin içinden yetişmiş komple bir gazeteciydi. Onu Sedat Simavi yetiştirmişti. Güzel Sanatlar Akademisi mezunuydu. İyi bir grafiker, hattat, karikatürist ve ressamdı. Kimse onun kadar güzel fotoğraf seçemez ve kullanamazdı. İleride benim yetişmeme büyük katkıları olacaktı. Hürriyet Gazetesi’nin başlığını, logolarını Tahsin Öztin yapmıştı.

Başyazarımız, Baba Sedat Simavi, bu katın koridorunda bir baştan bir başa volta atar gibi gidip-gelirdi. Hürriyet'in 1 Mayıs 1948 tarihinde Türkiye'de yeni bir gazete olarak yayın hayatına başlamasından bir süre sonra hafif bir felç geçirmişti. Konuşması güç anlaşılıyordu. Ayağında da hafif bir arıza vardı.

Gazetenin yazarlarından Hikmet Bil, Sedat Bey'in misyonunda bulunuyordu. Yurtiçi ve yurtdışı seyahatlerinde hep yanındaydı. Ona yardımcı oluyordu.

Birinci kat koridorunun merdiven karşısında ise bir banko vardı. Burada telefon santraline bakan, aynı zamanda sekreterlik yapan Hatice Hanım ile abone ve satış işleriyle ilgili Cemal Altop çalışıyordu. Burası resepsiyon niteliğinde bir yerdi.

İkinci kat Hürriyet'in yazı işleri katıydı. İç içe cam bölmelerle ayrılmış iki salonda on-on beş kişinin çalışabileceği masalar vardı. Gündüz Yazı İşleri Müdürümüz Ahmet İhsan Bey iki salonun ortasında bir yerde, masa başında çalışıyordu. Sabah muhabirlere iş veriyor, akşamüzeri onların yazdığı haber ve yazıları okuyup düzeltiyor, gece ekibine teslim ediyordu.

Benim dışımda tüm muhabir arkadaşlar yazılarını Arap harfleri ile, yani "eski Türkçe" yazıyorlardı. Bu yüzden Ahmet İhsan Bey bana:

"Sen de eski yazıyı öğrenmelisin," diyordu. Oysa, daktilomla gelmişim gazeteye... Öyle yazmama rağmen, gündüz yazı müdürümüzün tercihi "eski yazı" idi...

Bir gün gene:

"Öğren şu eski yazıyı be oğlum," dediğinde, "Ben onun yerine ikinci bir yabancı dil öğrenirim," diye cevap vermişim

Ahmet İhsan Bey, Cumhuriyet ekolünden gelen bir gazeteciydi. Tecrübeli bir büyüğümüzdü. Şehir istihbaratını o yönetiyordu. Polis müdürleri, savcılar, itfaiye sorumluları, liman başkanı ve gemi kurtarma

müdürleri ile her gün telefonla konuşur, önemli bir olay olup olmadığını araştırırdı.

Hele, o zamanın ünlü İstanbul Başsavcısı Hicabi Dinç ile adeta senli benliydi. Bir gün Hicabi Bey'le konuşurken çok sinirlenmişti. Basından iki gazetecinin tevkifi söz konusuydu.

İhsan Bey, “Yarın bu yasalar değişecek, biraz anlayış gösterin. Bu basın kanunu antidemokratik, yeni iktidar yeni bir basın kanunu üzerinde çalışıyor. Siz de biraz hoşgörülü olun,” diyordu.

Başsavcı ise, “Yürürlükteki yasalara göre kovuşturma yapmak zorundayız,” diye direniyordu.

“Yahu Hicabi,” diye bağıyordu, İhsan Bey, “bu şikâyete bağlı bir suç değil ki... Takibat yaptırmadan maaşından ceza mı kesecekler? Neden beni anlamak istemiyorsun?”

Şefimizin sesi öylesine yüksek çıkmıştı ki aşağı kattakiler yukarı fırlamıştı. Erol Simavi, Tahsin Öztin, hatta karikatürist Sururi.

“Ne oluyor?” diye İhsan Bey'in yanına gelmişlerdi. Sinirlenince İhsan Bey'in başına bir ağrı giriyordu. O zaman çekmecesini açıp bir Gripin içiyordu.

Gripin laboratuvarı Hürriyet binasının hemen yanı başındaydı. Dr.Vedat Özsezen Gripin'ci Muammer Bey'in damadı olarak bu işin başındaydı.

Ahmet İhsan Bey, Gripin'in tazesini yandaki binadan kapıcı Bayram'a aldırırdı, ya da kahveci Habib'in çırağına...

Cemal Nadir Sokak gerçekten ünlü bir sokaktı. Biraz ötemizde Mehmet Faruk Gürtunca'nın Hergün Gazetesi, onun hemen yanında Necmettin Sadak ve Kazım Şinasi Bey'in Akşam Gazetesi vardı.

Sokağa Cemal Nadir'in adının verilmesi onun Akşam Gazetesi'nin karikatüristi olarak ün yapmasındandı. Bursa'da 1902 yılında doğan Cemal

Nadir Bulgaristan göçmeni bir ailenin oğluydu. İmkânsızlıktan ancak ortaokulu bitirebildi. Önceleri tabelacılık, gezici öğretmenlik yaptı. İlkokullarda resim dersleri verdi. “Diken” ve “Resimli Dünya” dergilerinde çizmeye başladı.

1926’da İstanbul’a geldi. Bir yandan karikatür çizerken geçimini sağlamak için “tabelacılık” yapmaya başladı.

Yusuf Ziya Ortaç’ın Akbaba mizah dergisindeki karikatürleri ilgi görünce 1928’de Akşam Gazetesi’ne çağrıldı. O günden sonra artık bu gazetenin devamlı karikatüristi oldu. Kısa zamanda inanılmaz bir performans gösterdi. Türkiye’nin en başarılı karikatüristi durumuna geldi.

Ünlü “Amcabey” tipini yarattı ve geliştirdi. Karikatürlerinde İstanbul’un semtlerini, evlerini, sokaklarını ve tiplerini yarattı.

Çocuk denecek yaşlarda, onun “Dede ile Torun”unu “Salamon”unu, “Dalkavuk” ve “Yeni Zengin” tiplerini merakla izlerdim. Cemal Nadir çok eser verdi. ABD’de ve dünyanın başka ülkelerinde sergiler açtı. 1947’de vefat etti.

Çalışma hayatının önemli bir bölümünü Akşam Gazetesi’nde geçirdiği için bu sokağa Cemal Nadir Güler Sokağı adı verildi. Bilenler için o, hâlâ bu sokakta yaşıyor.

Bilmeden gelip geçenler ise, “Kimdir Cemal Nadir Güler?” diye merakla soruyor...

Boş vakitlerimizde Tahsin Öztin ve Erol Simavi ile sohbetlerimiz sürüp giderdi. Bir gün Erol Bey bana:

“Küçük Oğlan sana bir sorum var. Benim yerimde bu gazetede sen olsaydın ne iş yapardın?..” diye sordu.

Tahsin Öztin güldü ve şöyle dedi: “Yahu Erol, sen patronsun. Patron ne iş yaparsa onu yaparsın!”

Sedat Simavi ve küçük oğlu Erol, Sedat Bey'in Cemal Nadir Sokakta 7 g¼n Matbaası'ndaki odasında.

“Abiciğim biliyorum ama, ben genç bir gazeteciye soruyorum, bırak da o cevap versin!”

Aslında Erol Bey benden bir yaş küçüktü. Tahsin Bey onun sorusunu tam olarak kavrayamamıştı.

Erol Simavi cin gibi zeki, akıllı, pırıl, pırıl bir insandı. Çocukluğundan beri matbaa ve mürekkep kokusu içinde yetişmişti. Ayrıca, bir dergi ve gazete sahibinin oğluydu. O, benim ağzımdan “bir şey” duymak istiyordu.

“Benim yerimde sen olsan bu gazetede nerede bulunmak ve ne iş yapmak isterdin?” sorusunun cevabını öğrenmek istiyordu.

“Patron,” dedim, “senin yerinde nasıl olabilirim. Sen, Sedat Simavi'nin iki oğlundan birisin; ben ise garip bir muhabir!... Senin yerinde olabilmek için evvela ‘Patron’ çocuğu olmam gerekiyor.”

“Bana bak Küçük Oğlan Şimdi baŐlatma beni. Sen Necati değil Erol’sun ve bu gazetenin sahibinin oğlusun. Hangi işin başında olmak isterdin?... Onu söyle.”

“Yazı işlerinin başında bulunmak isterdim. Çünkü, gazetede en önemli ve üst kademe yazı işleri mdrlđđdr. Çeşitli kademelerde tecrübe kazanarak bu dereceye yükselmek isterdim.”

Kısaca söylemek gerekirse gazetenin kalbi genel yayın mdrlđđdr. Onun yerinde olsam Genel Yayın Müdürü olmak isterdim. Bunu Erol’a söyledim.

“Peki buraya eriŐmek için hangi kademelerden geçmek gerekiyor?”

“nce iyi bir muhabirlik süreci yaşamak lazım. nemli olayları izlemek ve iyi yazabilmek. Bu epey bir zaman ister. Sonra iç-dış büro Şefliği, haber mdrlđđ gibi kademelerde çalışmak. Bunları gereği Şekilde yaŐamadan gazetenin başına gelinmez. Gelinirse komik olur.”

Erol Simavi ile bütün bunları konuŐtuđumuzda daha Türkiye’de GENEL YAYIN MDRLĐĐ gibi bir kademedен söz edilmiyordu. Gazete editrlđđnde en üst yer “Yazı İŞleri Mdrlđđ” idi. Örneğin, nl tiyatro yazarımız Cevad Fehmi Başkut Cumhuriyet’in, Reşat Feyzi Yüzüncü Yeni Sabah’ın, Mithat Perin Yeni İstanbul’un, Abbas Parmaksızoğlu Hergün’n, Murat Kayahanlı Tasvir’in, Samih Tiryakioğlu Hürriyet’in, Fatın Fuat Zafer’in Yazı İŞleri Mdryd.

Anglosakson gazeteciliğindeki genel yayın mdrlđđ pozisyonu henüz bizde yoktu. Yazı müdürü, yazı işleri müdürü, deyip geiŐtiriyorduk.

1960’lı yıllarda, gazeteler biraz gelişip büyüdükçe, sayfalar çoğaldıkça, basın zgrlđđ geçmiş yıllara göre arttıkça, bugünün genel yayın mdrlđđ o zamanki gazetelerin künyesinde “Umumi Neşriyat Müdürü” olarak yer almaya başladı. Sadece o değil başka kademeler de knyeye girdi. Örneğin “Haberler Mdrlđđ” gibi.

Bana sorarsanız gazetenin en önemli görevlerinden biri “Haberler Müdürlüğü”dür.

Gazeteyi sattıran da, batıran da haberdır. Çünkü gazetenin esas görevi halkı, haber yolu ile bilgilendirmek ve aydınlatmaktır.

Haber, kamuoyu, yani halk için bir öğrenme yoludur. Bundan ötürü haberi verenler ve yayanlar “güvenilir insanlar” olmalıdır.

Onların çalışmakta oldukları basın kuruluşları, gazete, radyo ve televizyonlar birtakım şahısların, ya da sermaye ve iş gruplarının malı olmanın ötesinde önce, milli kuruluşlar olarak düşünölmelidir.

Gazeteciler, görmekte oldukları görevin asaletini bilmeli ve kılı kırk yaran gerçekçiler olarak hareket etmelidirler. Gazete; radyo ve televizyonlar birtakım çıkar gruplarının eline düşmekten kurtarılmalı, sağlam müesseseler haline getirilmelidir.

Aslında basın, genel kapsamıyla “Medya” sadece ticari bir kâr kuruluşu sayılamaz. Önce bir iletişim ve kültür aracıdır. Görevi doğru haber vermek, düşünceleri korumak, insanların ilerleme yönündeki hamlelerini desteklemektir. Bu görev, ancak özgürlük içinde ve özgürlükle yerine getirilebilir.

Basın sayesinde herkes, yaşadığı zamanın tarihini öğrenmekte, zamanını idrak etmeyi denemektedir.

Basın kuruluşlarının ve gazetecilerin bağımsızlığı enformasyon kavramıyla bir arada düşünölmelidir. Çünkü enformasyon, bağımsızlık demektir. Aslında “haber”, daha çağdaş deyimıyla “enformasyon”, modern demokrasilerde eski bir deyimle “lazımı gayri mufarik” (vazgeçilmesi mümkün olmayan) bir gerektir.

Bir toplumun sağlığı, onun kendine uygun bulduğu rejimin değeri, basının, radyo ve televizyon yayınlarının tarafsızlığına, bağımsızlığına ve

niteliğine bağlıdır. Yirminci ve yirmi birinci yüzyıl bu büyük gerçeği ortaya koymuştur.

Haber vermek, enforme etmek bir kamu görevidir. Bu gerçeği bütün modern dünya giderek kabullenmektedir.

Basın hürriyeti olmadan, insan hürriyeti bahis konusu edilemez. Demokrasinin işlerliği kitlelerin siyasi eğitimine, onların haber alma imkânlarına ve sahip olduğu iktisadi refah derecesine bağlıdır. Demokrasi ancak hür ve iyi haber alan bir kamuoyunun varlığı oranında başarılı olur.

Papa VI. Paul, “Gerçek bir demokrasi, vatandaşların yeterli derecede haber almalarını şart koşmaktadır. Tarafsızlığını koruyan, hür ve meşru bir basın ve önceden tayin edilmiş bir politikanın emrinde olmayan dağıtım araçlarına ihtiyaç vardır,” diyor. “Ne kadar doğru bir görüş değil mi?”

Gelişen iletişim teknolojileri günümüzde medyayı çok öne çıkarmıştır. Enformasyon öyle bir akış hızı kazandı ki, dünyanın herhangi bir noktasında oluşan haberin, bu hız sayesinde, dünyanın her yerinde aynı anda duyulması, görsel malzeme ile ekranlara yansımaları gün değil, saat değil, dakika bile değil, sadece bir an meselesi!...

Günümüzün Türk medyası da artık bütün global teknik gelişmelerin içinde, uluslararası düzeyde işlevini sürdürüyor.

Güzel olan da bu değil mi?

YENİSABAH'TA BİR BEYOĞLU MUHABİRİ

1950 yılının ilk aylarıydı. Yenisabah Gazetesi İngilizce bilen muhabir arıyordu. Gazetede gördüğüm ilanı okuyup telefon ettim ve Cağaloğlu Meydanı'ndaki eski Yenisabah Matbaası'na gittim.

Görüşme yapacağım kişi gazetenin İstihbarat Şefi İzzet Aykol'du. O zamanlar giyime kuşama önem verilirdi. Koyu renk bir elbise giymiş, kravat takmıştım. Saçım, başım düzgündü.

İzzet Bey beni muhabirlerin yazı yazdığı büyük salondaki masasında kabul etmiş, ilk sorusu şu olmuştu:

“Hiç gazetede çalıştın mı?”

“Hayır, yalnız Ziraatçı Salih Zeki Bey'in 'Ziraat ve Ticaret Gazetesi' adlı aylık dergisinde birkaç yaz tatilinde çalıştım.”

“O bir şey ifade etmez, şimdi seni ufak bir imtihandan geçireceğiz. Bir olay anlatacağız ve onu kaleme alacaksın, haber yapacaksın.”

“Olur efendim.”

Anlattığı olay, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Ord.Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın, Sirkeci Ebusuud Caddesi'ndeki ambarların merkezden

şehir dışına çıkarılması ile ilgili açıklamasıydı. Gökay, bir basın toplantısı ile trafiği tıkayan ambarların en kısa zamanda oradan kaldırılarak sur dışına çıkarılmasını öngören bir resmi açıklama yapmıştı. Bu konuda gazetecilerin sorularına verdiği cevapları da içeren bir haber oluşturacaktım.

“Bu haberi yarım saat içinde yazıp bana vereceksin. Senin el yazınla beş yüz kelime olacak ve iki buçuk sayfayı da geçmeyecek,” dedi.

İstihbarat şefi bana altı sayfa kâğıt verdi. Gazeteden artan kâğıtlardandı. Bugünkü “A4” ölçüsünden biraz büyükçe kesilmişti.

İzzet Aykol bir yer gösterdi. “Otur burada yaz,” dedi. Yalnız bu yerin sahibi Refi Cevat Ulunay Bey’dir. Gelince hemen kalk, kendisine hürmet göster ve başka bir yer bul.”

Eldeki bilgileri, verilen notları okuyup önce habere başlık attım: “SİRKECİ AMBARLARDAN KURTULUYOR!...”

Haberi de süratle yazmaya başladım. Bu sırada İzzet Bey’in adını verdiği ünlü yazar elinde çantası ile gelivermişti.

Refi Cevat Ulunay Bey tipik bir yazardı. Gür sesliydi. Kapıdan girer girmez oranın havası değişmişti. Başında güzel bir bere vardı. Çantasından bir minder çıkardı, benim kalktığım sandalyeye koydu ve oturdu. Sonra gene çantasından mürekkep hokkası ile üzerinde Redis uç bulunan kalemini aldı. Masaya koydu.

Bana dönerek, “Nuru aynım, sen kimlerdensin?” diye sordu. Ben de kısaca anlattım. Gazeteci olmak istediğimi söyledim.

“Başka bir iş mi bulamadın, yavrum?” dedi.

“Hayır, bu işi yapmak istiyorum. Yoksa uluslararası bir meslek sahibiyim. Ben denizcilik okudum. Uzak yol kaptanıyım. Dünyanın her yerinde çalışabilirim.”

“Ha, söylesene çile çekmeyi seviyorsun sen!... Babıali çilesi... Yeteneğin varsa gazetecilik çok onurlu bir meslektir. Büyürsün, ün yaparsın, sevilirsin,

büyük haz duyarsın, ama büyük para kazanamazsın. Haydi hayırlısı olsun çocuğum.”

Yazı kâğıdını da önüne koyup inci gibi güzel kaligrafisiyle yeşil mürekkepli kalemini kullanarak günlük yazısını Arap harfleri ile yazmaya başlamıştı.

Ben de karşı tarafında oturup haberimi tamamlamaya çalışıyordum. Bu arada BBC, The Voice of Amerika gibi radyoları dinleyerek haber alan bir dış haberler sorumlusu yanıma geldi.

“Seni İngilizce’den ben imtihan edeceğim,” dedi.

Başımı salladım ve otuzuncu dakikada haberi tamamladım. İki kez okuyup düzeltmeler yaptım. İstihbarat Şefi’ne verdim.

İzzet Aykol şöyle bir baktıktan sonra, “Çok da güzel başlık atmışsın!” dedi ve bir “Aferin” çekti. Rahatlamıştım!...

Beni dış haberlerdeki ağabeye gönderdi. O da bir İngiliz gazetesinden kesilmiş, Kenya ile ilgili bir haber verdi elime.

“Bunu hemen tercüme et getir,” dedi. Beş paragraflık haberi on dakikada Türkçeleştirdim. Yaptığım tercümeyle uzattığımda, bana İngilizce hitap etti. “Excellent fine,” dedi. Beş dakika kadar İngilizce konuştuktan sonra da İzzet Bey’e, “Tamamdır,” raporunu verdi.

İzzet Hoca, “Sana 150 lira aylık vereceğiz. Beyoğlu muhabirliği yapacaksın. ‘Mehafili Ecnebiye’ye bakacaksın. Bilmem anlatabildim mi?” diye sordu.

“Yani yabancılarla konuşup haber yapacağım gibi anladım efendim,” dedim.

“Tamam, tamam,” dedi. “Haberi de iyi yazmışsın. Ben aynı zamanda Türkçe hocasıyım lisede, hiçbir hata yok. Şaşırdım doğrusu,” diye ilave etti.

Çok sevinmiştim. Gazeteciliğe ilk adımımı atıyordum. Tam elli altı yıl önce... Dile kolay. Bu elli altı yıl nasıl geçti? İşte elinizdeki kitap biraz bunu anlatıyor.

Safa Kılıçlıoğlu, Babıalı'ye, yani "bizim yokuş"a dışardan gelen ilk patronlardan biriydi. O devrin ünlü Adalet Mensucat Fabrikası'nda muhasebeci olarak çalışmıştı. Sonradan para, pul sahibi olmuştu. Hatta bir ara gençliğinde garsonluk bile yaptığı söyleniyordu. Bunu kanıtlayan bir de fotoğraf vardı. Atatürk'ün sofrasında servis yaptığını görüntölüyordu.

Yenisabah, Cemalettin Saracoğlu adında birine aitti ve ekonomik sıkıntı içindeydi. Safa Bey böyle bir gazeteyi ele alıp büyüttü. 1950'li yılların başında Türkiye'nin ikinci gazetesi yaptı.

Yakışıklı, şık, titiz, çalışkan ve atak bir patrondu. Babıalı piyasasının ünlü gazetecilerini, yazarlarını, muhabirlerini gazetesine topluyordu. Muhafazakâr bir gazete çıkarıyordu.

Hürriyet'çilere uzun yıllar nefesini enselerinde hissettirdi. Teknolojiyi izliyor ve gazetesine modern makineler getiriyordu. Bir de güzel bina yapmıştı, Cumhuriyet'in arka tarafında.

Mücadeleci, kavgacı, gür sesli bir insandı. Ağzı gerçekten laf yapıyordu. Epey de çapkındı. Etrafında güzel ve şık kızlar çalışıyordu.

Safa Bey'in Yenisabah'ında rahmetli Abdi İpekçi'den boşalan Beyoğlu muhabirliğine kabul edilmiştim.

Abdi İpekçi Galatasaray'dan mezun olduktan sonra bu gazetede işe başlamıştı.

Beyoğlu muhabirliği, Türkiye'ye gelen-giden yabancılar, İstanbul diplomatiği, İstanbul'da yapılan uluslararası kongre ve toplantılarla ilgili bir sahada haber kovalamaktı. Belli başlı giriş kapılarını, örneğin Yeşilköy Havaalanı pasaport polisini, tutardık. Sirkeci Garı önemliydi. Galata rıhtımındaki yolcu salonu bir haber kaynağı idi ve tabii bir de oteller vardı: Parkotel, Tokatlıyan Oteli (Konak), Perapalas Oteli, Bristol vb... Zaten o zaman pek az otel vardı. Biz de kuş uçurtmazdık.

Gazetelerin Beyoğlu muhabirleri arasında kıyasıya bir yarış ve mücadele oluyordu. Hatta bu mücadele bazen kavgaya kadar varıyordu.

Cumhuriyet'te üç Beyoğlu muhabiri vardı 1950'nin başlarında. En kıdemlisi Haluk Durukal'dı. Fethi Pirinçcioğlu ve Nuyan Yiğit'te bu sahanın muhabiri idi. Ayrıca, Faruk Fenik (o zamanın en ünlü ve acar muhabiri) zaman zaman Beyoğlu'nda görülürdü.

Vatan'dan Sinan Korle ara sıra gelen ünlü yabancılarla konuşurdu. Sinan daha sonra otuz beş yıl Birleşmiş Milletler Protokol Müdürlüğü yaptı.

Hıfzı Topuz Akşam'da Beyoğlu muhabiri idi. O da Unesco'da çalıştı uzun zaman.

Her gün atlatma haber peşinde koşar ve bir şeyler de bulurduk.

Yenisabah Gazetesi sahibi Safa Kılıçoğlu ile bir toplantıda beraber...
Reklamcı Yüksel, Neriman Zincirkıran, Safa Bey, Alev Aralp ve ben...

Yenisabah'ta Yazı İşleri Müdürümüz Reşat Feyzi Yüzüncü idi. İri yapılı elli yaşlarında bir gazeteciydi. İki yardımcısından Reşat Mahmut Yanardağ çalışkan ve akıllı bir yazı işleri müdür yardımcısıydı. Reşat İleri de değerli bir ağabeyimizdi. Aynı zamanda tarihi seri yazılar hazırlardı.

Reşat Mahmud tam yirmi yıldır Galata Köprüsü'nün öte tarafına geçmediğini söylerdi. Sultanahmet'te otururdu. Evden gazeteye, gazeteden de eve gidermiş!... O zamanın gazetecileri genellikle Sultanahmet, Çemberlitaş, Cağaloğlu gibi yakın yerlerde oturmayı tercih ediyorlardı.

Bazen Safa Kılıçlıoğlu kapıyı açıp gür sesiyle, "Reşat!" diye bağırdı. O zaman yazı işleri müdürümüz Reşat Feyzi Yüzüncü ile beraber diğer iki Reşat da "Efendim!" diye yerlerinden fırlardı...

Safa Bey gazeteye zaman zaman kurt köpeği ile geliyordu. İşte böyle bir gün gazetede ki ağabeylerimizden Alaattin Berk (namı diğer Yüzbaşı) merdivenden çıkarken kazara patronun köpeğinin ayağına basmıştı. Köpek, canhıraş bir sesle bağırarak patronun yanına kaçmış, onun dizinin dibinde ağlıyordu. O anda kızılca kıyamet kopmuştu. Safa Bey öyle bağıırıyordu ki:

"Hangi hayvan yaptı bunu? Ulan, köpeğin ayağına basılır mı?"

Yüzbaşılıktan ayrılıp gazeteci olan Alaattin Berk dünya beyefendisi bir insandı. Sinek bile öldüremezdi, değil köpeğin canını acıtmak. Bir kaza olmuştu işte, tuvaletten çıktığı sırada hızla merdivenlerden inen köpekle çarpışmış ve ayağına basmıştı. Patronun söylenmesi epey sürdü.

Safa Bey, Yazı İşleri Müdürümüz Reşat Feyzi Bey'e de hemen her gün fırça çekerdi. Onu herkesin içinde azarlardı. Adamın şeker hastalığı vardı. Alı al, moru mor olur, bir şey de söyleyemezdi. Ama çok üzülmüdü. Reşat Feyzi Yüzüncü edebiyatçıydı. Romanları vardı. Değerli bir yazardı. İyi de bir gazeteciydi.

Bütün bunları görüp duyunca moralimiz bozuluyordu. Akşamları, muhabirlerden Nedret Selçuker, Muzaffer Kayar ve başka bir iki arkadaşla eğlenmeye çıkıyor efkâr dağıtıyorduk.

Yenisabah'ta üç ay kadar çalıştım. Kendimi kabul ettirmiştim. İstihbarat Şefim İzzet Aykol, Yazı İşleri Müdürüm ve yardımcıları benden çok memnundular. Koşa, koşa işe gider gelir ve yeni iş alır onu da yapardım.

İstihbarat şefim bu yüzden bana, “Sen pıt-pıt gibi bir muhabirsin,” demişti. “Pıt-pıt gidiyorsun, pıt-pıt geliyorsun. Çok serisin. Sana, ‘Pıt-Pıt’ adını veriyorum.”

İzzet Bey'in taktığı “Pıt-Pıt” adı Babıali'de üzerime yapıştı. Genel Yayın Müdürü oldum adım gene de “Pıt-Pıt” kaldı.

1979'un şubatında ölümünden iki gün önce, özel telefonum çalmış, Abdi İpekçi, “Pıt-Pıtcığım. Uluslararası Basın Enstitüsü için birlikte çalışmamız lazım,” demişti. “Ben dokümanları şimdi sana gönderiyorum. Ankara'ya gidiyorum. İki gün sonra döneceğim. Seninle bir araya gelir, gereken hazırlığı tamamlarız.”

Gitti ve dönüşünde Nişantaşı'nda arabasının içinde evine elli metre mesafede kafasına kurşun sıkılarak öldürüldü. O'nun bana “Pıt-Pıt” diye seslenişi hâlâ kulaklarımdadır.

Yenisabah'ın İstihbarat Şefi İzzet Aykol'un ‘Pıt-Pıt’ı 1950 yılının yazında bu gazeteden Hürriyet'e transfer olacaktı.

HÜRRİYET'TEN GELEN TEKLİF

Deniz Yolları'nın Ankara yolcu gemisi, 1940'lı yılların sonunda ve 50'li yıllarda Akdeniz'in en güzel gemilerinden biriydi; süvarisi Şefik Kaptan, Batı Akdeniz sahillerinde ün yapmış bir denizciydi. (Aslında Ankara yolcu gemisi 1927 yılında denize indirilmişti. 1981'de de hurdaya verildi.)

Ankara yolcu gemisi bir rivayete göre İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Deniz Kuvvetleri tarafından “hastane gemisi” olarak kullanılmıştı. 40'lı yılların sonlarına doğru Deniz Yolları idaresi bu gemiyi ABD'den satın alıp bir “Over-all”dan geçirdikten sonra “Ankara” adıyla Batı Akdeniz'de sefere koymuştu. Ankara'dan evvel bu hatta Deniz Yollarının “Ege” vapuru hizmet veriyordu. İstanbul'dan Marsilya'ya kadar Yunanistan, İtalya, Fransa gibi ülkelerin büyük limanlarına uğrayarak yapılan bu seferler o zamanlar büyük ilgi görüyordu. Yer bulmak için birkaç ay öncesinden rezervasyon yaptırmak gerekiyordu.

Gemilerimizde nefis yemek çıkıyordu. Bar, yemek ve kamara servisi en lüks otellerinkinden daha iyi idi. Kaptan Şefik Gögen, Ankara'da hizmet kalitesini bir gömlek daha yükseltmişti.

Şefik Kaptan'ın Ankara yolcu gemisi, tam vaktinde limandan kalkar, gene zamanında limana varırdı. Gelişi, kalkışı dakika şaşmazdı. Böyle de bir disiplini vardı.

İşte, bu Şefik Kaptan'ın kumandasındaki Ankara yolcu gemisi o gün gene Batı Akdeniz seferinden dönüyordu. Geminin her seferinde, Avrupa'dan Türkiye'ye önemli kişiler geliyordu. Beyoğlu muhabiri olarak yolcu salonuna gidip gemiye giriyor ve yolcu listesine bakıp, kaptanlarla konuşup, önemli kişilerin kimler olduğunu öğreniyor, bu insanlarla söyleşi ya da röportaj yapıyorduk.

Geminin bu seferinde yolcular arasında Hürriyet Gazetesi'nin sahibi Sedat Simavi ve onun asistanı, yazar Hikmet Bil de vardı. İki buçuk aylık bir Avrupa seyahatinden sonra İtalya'dan vapurla dönüyorlardı.

Sedat Bey, Hürriyet çıktıktan sonra bir süre sonra nörolojik bir rahatsızlık geçirmiş, bir tarafına hafif felç gelmişti. Bu hastalıktan sonra vapurla İtalya'ya ve oradan da İsviçre'ye gidiyor, tedavi görüyordu. Başyazısını da oradan 'ekspres air mail' olarak gönderiyordu. O zaman ne bilgisayar ne teleks ne de faks vardı. Telefon irtibatı da bugünkü gibi değildi. 'acele' telefon yazdırıp, birkaç saat beklemek gerekiyordu, konuşabilmek için.

Hürriyet'in sahibi, kurucusu, başyazarı Sedat Simavi'yi karşılamaya iki oğlu ile birlikte Tahsin Öztin de gelmişti. Hürriyet'in ünlü deniz muhabiri Rahmi Karaca onları gemiye çıkarmıştı. Geminin kış güvertesinde oturmuşlar kahve içiyorlar ve sohbet ediyorlardı. Şefik Kaptan da yanlarındaydı.

Sedat Simavi'yi ilk kez o gün görmüştüm. Zarif bir beyefendi. Ellilerinde görünüyordu. Renkli gözlüğü vardı. Gerçekten şıktı.

Ben o civarda bir İngiliz Lordunu ararken Rahmi Karaca ile karşılaştım. Rahmi Ağabey, "Necati," dedi kulağıma, "seni Hürriyet'e Beyoğlu muhabiri almak istiyoruz. Gelir misin?"

Anlaşılan Yenisabah'taki çalışmamızla üç ay zarfında göz doldurmuşuz ki, böyle bir teklifle karşılaşıyordum.

O gece uyku uyuyamadım. Hürriyet, 1950 yılında bile büyük ve yeni bir gazeteydi. Türk basınında bir çığır açmıştı. Çok iyi resim, haber, röportaj ve yazı serisi kullanıyordu. Resimli romanları vardı. Babıali'ye farklı bir gazetecilik anlayışı getirmişti. Günden güne de satışı artıyordu. Baskısı, tertibi, mizanpajı hem çok güzel hem de farklıydı.

Rahmi Karaca, kendisine ertesi gün cevap vermemi istemişti. Sabah, evine telefon ederek, "Cevabım olumlu," dedim. Çok sevindi. "Senin için hayırlı olacak," dedi ve saat 10:30'da gazeteye gelmemi söyledi.

Yenisabah'taki arkadaşlarımı arayıp işe gelmeyeceğimi bildirdim. Muhtemelen ayrılacağımdan da söz ettim. Ve o gün Hürriyet'in Cemal Nadir Sokak'taki şirin binasından içeri girdim.

Rahmi Karaca, beni ikinci kattaki Yazı İşleri salonunda bekliyordu. İçeri girer girmez gündüz Yazı İşleri Müdürü Ahmet İhsan Bey'e takdim edildim.

İhsan Bey, beni alıp bir kat aşağıya indirdi. Orada küçük bir odada oturan yirmi beş-yirmi altı yaşlarındaki Haldun Simavi'ye, "Size yeni Beyoğlu muhabirimiz Necati Zincirkıran'ı getirdim," dedi. Tahsin Öztin de o odada çalışıyordu. Yerinden kalkıp kendini tanıttı. O da otuz beş yaşlarındaydı. Hepsi başarılar diledikten sonra yukarıya, çalışacağım salona çıktık.

Ahmet İhsan Bey bana gazeteyi anlattı. Beni diğer arkadaşlarla tanıştırdı. Her biri benden en az on-on beş yaş büyüktü. Hürriyet çıkarken, çeşitli gazetelerdeki yetişkin gazeteciler arasından seçilerek alınmışlardı. Vakit'ten, Sonposta'dan, Tasvir'den, Cumhuriyet'ten, Ulus'tan, Anadolu Ajansı'ndan gelmişlerdi. Bunlar, Hasan Bedrettin Ülgen, Nihad Pınarlı, Remzi Tozanoğlu, Selçuk Çandarlı gibi isimlerdi... Onların yanında gerçekten çocuk gibi kalıyordum.

Hürriyet'in Cemal Nadir Sokak'taki ilk binasının adı Yedigün Matbaası idi. '7 GÜN', Sedat Simavi'ye Hürriyet'i çıkartacak birikimi sağlayan, ülkemizin o tarihlerdeki en büyük aktüalite mecmuasıydı... Türkiye'nin büyük şair ve edebiyatçıları, fikir adamları solcu sağcı, diye bir ayırım yapılmaksızın bu dergide yazıyorlardı.

Falih Rıfki Atay'ından Sabahattin Ali'ye, Hüseyin Cahit Yalçın'dan, İbrahim Alaettin Gövsa'ya, Nihad Sami Banarlı'ya, Aziz Nesin'e, Kandemir'e ve daha nice yazarlara kadar...

Falih Rıfki Atay bir gün bana, "Çok vasıflı bir insandı," diye söz etmişti. Sedat Simavi'den. "Tek başına çalışırdı. Güzel bir ihtirası vardı. Kendi gazetesinin sahibi olmak... Bağımlılıktan kurtulmak... Hiçbir zaman siyasi bir arka aramadı. Kimsenin maddi-manevi minneti altında kalmama gururu bu ihtirasından da güzeldi. Benim arkadaşımdaydı. Son yirmi beş yıllık iktidarın çok sözü geçerleri arasında idim. Sedat Simavi çıktı, parladı, battı, söndü, ama ne geldi bana dert yandı ne de zamanın kudretli ve nüfuzlu kişilerine sokulma fırsatı aradı. Benden tek istediği şey, 7 GÜN dergisine her hafta yazı yazmaklığımdı. Bu emeklerimi de daima en iyi rayiç üzerinden ödemiştir. O Türk basın mesleğinde bir şeref hatırasıdır."

"Sedat, mesleğimizde yalnız iyi bir hatıra değil, iyi bir misal de bırakmıştır. Bıraktığı misalin en faydalı tarafı bu meslekte namusun ve şeref, namussuzluk ve şerefsizlikten daha çok muvaffak olabileceğidir."

Sedat Simavi ince zevkleri olan bir insandı. Resim, karikatür yapardı. Kitap ve dergi kapağı kompozisyonu yapardı. Çok iyi fotoğraf kullanırdı. Onun bu özellikleri kısmen de olsa çocuklarına da kalıtımla geçmiştir. Haldun'un da Erol'un da kaligrafisi düzgündür. Çizgileri de iyidir.

Bu sanatçı ruhlu, yaratıcı, çalışkan insan her şeyini riske ederek çıkarttığı Hürriyet Gazetesi başlangıçta bocalayınca, "Acaba bu son tecrübem de hüsrarla mı son bulacak?" diye strese girerek henüz elli yaşındayken hastalanmıştı. Buna rağmen yılmamış, mücadelesinde müthiş bir kararlılık göstermişti. Kendi elleriyle yoğurup yetiştirdiği; 1940'lı yılların ikinci

Falih Rıfki Atay üstad ile tatlı bir sohbet sırasında. Falih Bey'le üç dört ayda bir görüşür konuşurduk. Birkaç kez de yemek yemiştir. Sedat Simavi'yi çok sever ve beğenirdi. Onun 7 Gün Dergisi'nde yıllarca yazı yazmıştı.

yarısında Amerika'ya gönderdiği büyük oğlu Haldun'a, hatta o sırada lise öğrencisi olan Erol'a güveniyordu.

Sedat Simavi, gazeteciliğin nasıl yapılması gerektiğini Babıali'ye 1948 yılında göstermişti. Eline geçen ilk fırsat 1948 Londra Olimpiyatı idi.

O zaman televizyon mu vardı? Oraya gönderdiği usta fotoğrafçı Ali Ersan'ın fotoğraflarıyla hazırlanan birinci sayfa ve spor sayfalarıyla Türk

halkının ilgisini olimpiyata çekmeyi başarmıştı. Hele güreşçilerimiz şampiyon olunca, iş büsbütün önem kazanmıştı.

Fotoğraf, haber ve röportajlarla Hürriyet müthiş bir atılım yapmış birkaç aylık gazete olmasına rağmen hemen öne geçmişti.

O zamanın en büyük gazetesi Cumhuriyet'in kırk bin kadar tirajı vardı. Hürriyet daha birkaç aylık gazete olarak Cumhuriyet'ten fazla satmaya başlamıştı.

Haberde, fotoğrafta, değerlendirmede, magazinde Sedat Simavi'nin yaptığı yenilikler, baskı kalitesindeki üstünlükler bunda en önemli rolü oynuyordu. Bir de Sedat Simavi'nin iki yüz kelimeyi geçmeyen kısa, az ve öz, aynı zamanda çarpıcı başmakaleleri çok etkin oluyordu.

Sedat Simavi, dünyayı bilmeyen Türk halkına Hikmet Feridun'un fotoğraflı röportajlarıyla Afrika'sından Asya'sına, Amerika'sından Avustralya'sına kadar her yeri öğretiyordu. Doğrusu rahmetli Hikmet Feridun ve eşi Semiha Hanım bu işi çok iyi yapıyordu. Metin Toker'den dinlemiştim. Olimpiyat sırasında Hürriyet Gazetesi'nden tokat yiyen Cumhuriyet'çiler fena halde bozulmuşlar. Ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Oysa Cumhuriyet'in Londra'da, İstanbul'dan giden iki adamı varmış; Haluk Durukal ve Ömer Besim. Ama ne resim ne de haber geliyormuş.

Yazı İşleri Müdürü Cevad Fehmi Başkut, yardımcılarından biri olan Metin Toker'e, "Bana bak, şunlara bir telgraf çek, 'Hayatta mısınız?' diye sor," demiş.

Cumhuriyet'in sahiplerinden Doğan Nadi'nin pintiliği yüzünden bu gazetenin başarılı foto muhabiri Selahattin Giz gönderilmemiş, yerine elinde yüzde elli tenzilatlı bir bilet bulunan Haluk Durukal ile Olimpiyat'a davetli olan eski milli atlet Ömer Besim'le yetinilmişti.

Rahmetli Metin Toker, "Cevad Fehmi küplere binmişti," diye anlatırdı bu olayı. "Sihhatinizden endişe ediyoruz. Sağlığınızı acele bildiriniz, diye yazmamı ısrarla istiyordu. Yazmasına yazdık, ama, iş işten geçmiş, Hürriyet parsayı toplamaya başlamıştı bile."

Sedat Simavi'nin Hürriyet'i, çıkışından birkaç ay sonra Türkiye'nin 1 numaralı gazetesi olmaya başlamıştı. Çünkü bu adam, Türk halkının ne tür bir gazete istediğini çok iyi biliyordu. Yılların deneyimine sahipti. Tüm bilgi birikimini, tecrübesini en ileri teknikle Hürriyet'te uyguluyordu.

KIBRIS SORUNU NASIL ÇIKTI?

Bugün bile çok kimse Kıbrıs sorununu Türkiye'nin başına Hürriyet'in çıkardığını söyler. Hürriyet Gazetesi, ısrarla üzerinde durmasaymış böyle bir sorunun ortaya çıkması, millet ve devlet tarafından benimsenmesi mümkün değilmiş.

Gerçek şudur ki, Hürriyet Gazetesi Cumhuriyet döneminde en büyük ulusal sorunlarımızdan biri olan Kıbrıs meselesini kamuoyuna kendi gücü ile kabul ettirmiştir. Bunda hiç kuşkusuz gazetenin kurucusu ve sahibi Sedat Simavi'nin rolü çok büyüktür. Bu yüzden de çoğu kimse Sedat Simavi'nin Kıbrıslı olduğunu söyler. Bu doğru değildir.

Sedat Simavi'nin, Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs konusu üzerinde ısrarla durmasının nedenleri gerçekten ilginçtir. Duygusal bir yanı da olmasına rağmen, aslında bu nedenler Yunanlıların kötü niyetini ortaya koyan somut gerçeklerdir. Çünkü, Sedat Simavi durup dururken kimseye düşman olacak ve bunu hayat boyu sürdürecektir cinsten bir adam değildi. Öncelikle çok medeni bir insandı.

1947 yılında Sedat Simavi 7 GÜN dergisini çıkarıyordu ve Gazeteciler Cemiyeti'nin başkanıydı.

Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Yunanistan'dan bir grup gazeteciyi davet etmişti. Hükümet, bu gazetecilerin Cemiyet tarafından ağırlandırılması öngörüyordu.

Cemiyet başkanı olarak Sedat Simavi, o zaman, içine kapalı bir kişiliğe sahip olmasına rağmen Yunanlılar'a büyük ilgi göstermişti. Elinden geleni yapmıştı. Bildiği pek az Rumca'yla tek tek hepsiyle konuşmuş, ziyaret sırasında onların iyi intibalarla Türkiye'den ayrılmaları için en seçkin yerlerde akşam yemekleri vermişti.

Heyet başkanı olan Akropolis Gazetesi Başyazarı, eski Ulaştırma Bakanı Kriniyotakis ile öteki Yunanlı meslektaşlar da Sedat Simavi'yi sevmiş görünüyorlardı.

O tarihte Anadolu Ajansı'nda çalışan Hikmet Bil, Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyesiydi. Fransızca bilen Hikmet Bil Yunanlı gazetecilerin bu ziyaretinde başta gelen görevlilerden biriydi aynı zamanda.

Yunanlılara neden kızmıştı?

Misafirler, yurtlarına İzmir, Çeşme, Sakız yoluyla dönmeyi istemişlerdi. Sedat Simavi de Yunanlılar'ı oradan Sakız'a uğurlama görevini genç gazeteci ve yönetim kurulu Üyesi Hikmet Bil'e vermişti.

Hatta Hikmet Bil'e, "Sakız'a kadar götür kendilerini," demişti.

Hikmet sormuştu: "Neden Sakız'a kadar?"

"Babam Sakız Mutasarrıfı iken öldü. Bu vesileyle dönüşte onun Müslüman mezarlığındaki mermer kabrinin bir fotoğrafını getirirsin bana." Ve Hikmet Bil'e mezarın yerini krokiler çizerek tarif etmişti.

Sedat Simavi'nin babası Hamdi Bey (1851-1907) hür fikirli bir Türk aydını olduğu için ömrünü sürgün sayılan görevlerde geçirmişti. Bu bakımdan Sedat Bey babasından uzak büyüme zorunda kalmıştı.

Sakız Valisi Andon, İzmir'e gelip heyete dahil olmuş, birlikte Sakız'a geçilmişti. Hikmet Bil de Vali'nin misafiri olmuştu.

Hikmet, Sakız'da her önüne gelene oradaki Müslüman Mezarlığını soruyordu. Bir gece ziyafette yanına eskilerden bir parlamenter düşmüştü. Bu adam Osmanlılar zamanında da milletvekilliği yapmış biriydi.

Hikmet Bil, "Müslüman mezarlığının yerini biliyor musunuz?" diye sorunca, adam, "Ooo," demişti. "O mezarlık çoktan tarihe karıştı. Şimdi oradan şehre gelen geniş asfalt yol geçiyor!"

Hikmet Bil Sakız'dan dönünce Sedat Simavi sormuştu, "Nerede babamın mezarının fotoğrafı?"

"Müslüman mezarlığı yok edilmiş. Oradan yol geçiyor."

"Peki nereye almışlar?"

"Yok etmişler!"

Sedat Simavi'nin gözleri dolu dolu olmuş; "Bu vandallıktır," diye bağırması, sonra bir kelime daha söylemeden susmuştu!

Bunun ardından Atina'ya dönen Yunanlı gazetecilerin yazdığı Türkiye yazıları da her şeyin üstüne tuz biber ekmişti. İstanbul Rumları sefalet içindeymiş. Patrik esir gibiymiş! Konstantin'in kahramanca öldüğü Topkapı surlarının dibinde Türkler şimdi çingene oynatıyorlarmış, gibi bir sürü ipe sapa gelmez şeyler...

İstanbul'dayken yüzümüze gülüp dostluktan bahseden Yunan gazetecileri, yurtlarına döndükten sonra içlerindeki adeta kusmuşlardı. Bu yazılar da Sedat Simavi'yi çileden çıkarmıştı.

"Bunlar," demişti, "Güvenilir bir millet değil!..." Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında İzmir'de denize dökülen Yunanlıların artık o tarihi emellerinden tamamen vazgeçtiklerini zannederken yanıldığını söylüyordu. Türkiye'yi yönetenlerin ve halkın bu gerçeği çok iyi bilmesi gerektiğini ifade ediyordu.

Hürriyet Gazetesi çıkmaya başladıktan kısa bir süre sonra Sedat Simavi hastalanmıştı. Kolay değildi o zamanın koşulları içinde bir günlük gazete çıkarmak.

Hürriyet'in kurucusu ve başyazarı Sedat Simavi (ortada) Hikmet Bil ile (sağda) 1950 yılında Limasol'da görülüyor.

Epey de borca girmişti. Sonra, dergicilikten kazandığı tüm parayı da gazeteye yatırmıştı. Bütün bunların stresi içinde geçirdiği bir yüksek tansiyon krizi sonunda rahatsızlanmıştı. Bir ayağı ve eline, biraz da diline hafif felç gelmişti. Ama toparlanıyordu. Gazeteye de gidip geliyordu. Zaten, büyük oğlu Haldun genel yönetimi elinde tutuyordu. Haldun Simavi o zaman yirmi üç-yirmi dört yaşında genç bir gazeteci idi. Cıvılcıvılcı bir insandı ve gazetenin, matbaanın her işiyle ilgiliydi.

Bir dostu, İzmir'de iyi bir doktor bulunduğunu söyleyip, Sedat Simavi'nin ona görünmesini istemişti. Sedat Bey, "Vapurla gidelim. Doğu Akdeniz seferi yapan Denizyolları'nın Adana gemisiyle gidelim ve Kıbrıs'ı da görelim," demişti.

Yaz aylarında yapılan bu geziye Sedat Bey gazetenin yazarlarından Hikmet Bil'i de götürmüştü. 1949 yılında Rumlar adada kendi geleceklerini

kendilerinin tayin etmesini istiyorlardı. Bu yoldan Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak edeceklerinin hesabı içindeydiler.

Kıbrıs'a gidiyor

Adana yolcu gemisinin rotası İzmir, Kıbrıs (Limasol), Beyrut, İskenderiye idi. Buradan İstanbul'a dönüyordu.

Limasol'da limanda alargada demirleyen gemiden yolcular motorlarla dışarı çıkıyorlardı. Sedat Bey'le Hikmet Bil şehir merkezini dolaştıktan sonra Limasol sahil şeridinde bir kahvehanede oturmuşlardı. Kahvede etraflarını dertli Türkler çevirmişti. Limasol'da çoğunluk Rum'du.

Türkler Rumların son zamanlardaki şımarıklıklarından şikâyet ediyorlardı. "Yunan bayrağı açarak ilhak naraları atıyorlar," diyorlardı.

Yaşlı bir Türk, Sedat Simavi'ye eski bir anısını anlatmaya başlamıştı: "Ahaa işte..." diye parmağıyla gösteriyordu. "Şu Türk köyü Yunan askeri Polatlı'ya dayandığı zaman tüm umutsuz kaldı. Açlık bir yandan İngiliz diğer yandan... Hepsinden kötüsü Rumlar Türkler'in azınlıkta olduğu yerlerde müthiş baskı yapıyordu. Anavatandan umudunu tüm yitiren köy halkı 'Urum' oldu. İmam da papaz!... İyi mi? Köyün camiini de kilise yaptılar!"

Sedat Simavi, önce için için ağlarken sonradan hıçkırıklarını tutamamış, hüngür, hüngür ağlamaya başlamıştı.

"Bunlar bizim Anadolu Türklerimizden farklı değil. Bunlar bizim kardeşlerimiz, canımız, ciğerimiz. Bu insanları yapayalnız, Rumların insafına bırakamayız," demişti.

İşte Simavi İmparatorluğu'nun Kıbrıs kavgası o günden sonra başlıyordu. 1950 yılında yüz bin tirajlı bir gazete, etkin gücü ve okuyucusuna güven veren kurucusu ve başyazarının kararlılığı ile Kıbrıs işini ulusal bir sorun yapıyordu.

KIBRIS BAŞPİSKOPOSU MAKARİOS: “SİMAVİ BANA NEDEN KIZIL PAPAZ DİYOR?”

Hürriyet’in kurucusu ve başyazarı Sedat Simavi’nin ölümü Kıbrıs yüzünden oldu. O, gerçek bir Kıbrıs Şehidi’dir. Ben, bu olayın yakın tanıklarından biriyim.

Bu nedenle Kıbrıslılar, Batı Trakyalılar, İstanköy ve Rodoslular için Sedat Simavi adı çok büyüktür. Oralarda adı erkek çocuklara verilmiştir, adına okullar yaptırılmış, caddeler açılmıştır.

Kıbrıs’a gönderiliyorum

1952 yılının sonbaharında Haldun Simavi bana özel bir görev vermişti. Bazı Ortadoğu ülkelerinden siyasi röportaj istiyordu. Bu arada Kıbrıs adasına da uğramamı şart koşmuştu.

“Şu Makarios’la konuşabilirsen iyi olur,” demişti.

Yirmi beş-yirmi altı yaşlarındaki Haldun Simavi, o zaman bile Hürriyet’in tek hâkimiydi.

Babası hayattaydı, ama genel yönetim onun elindeydi. Çalışkan, zeki, Türkiye ve dünyayı iyi izleyen bir gazeteciydi. O zamanki Hürriyet’in Genel Yayın Yönetmeni’ydi sanki.

Beni, ilk dış işime giderken o kadar iyi yönlendirmişti ki, dönüşte getirdiğim malzemeyi önüne koyduğumda çok beğenmişti. Oysa, Haldun

Simavi'ye iş beğendirmek gerçekten çok zordu. Çünkü o bir perfeksiyonist (mükemmeliyetçi) idi. Mutlaka kusur ve eksik bulurdu.

Masanın üzerindeki fotoğraf ve yazılarımı, Arap liderleriyle yaptığım mülakatları okuyup Tahsin Öztin'e gösterdi: "Bak senin Küçük Oğlan neler yapmış," dedi.

1952 yılının sonbaharında başlığını da Haldun Simavi'nin bulup koyduğu (Menfaatlerin Çarpıştığı Ortaşark) siyasi seri röportajım Hürriyet'in birinci sayfasından tam on gün yayınlandı.

Yazılar devam ederken ilk tebrik edenlerden biri de Cumhuriyet'te çalışan Yaşar Kemal olmuştu. Çünkü Yaşar röportajcılığı çok severdi.

Röportajın son yazıları Kıbrıs'la ilgiliydi.

O zaman bir İngiliz müstemlekesi olan Kıbrıs'a gitmek için İngiltere Başkonsolosluğu'ndan vize alınırdı.

İngiliz Basın Bürosu Şefi John Hyde, "Ne yapacaksınız Kıbrıs'ta?" diye sormuştu.

"Neler oluyor? Gidip bakacağım," demiştim.

"Tarihini söylersen sana orada yardımcı olurum."

"Başka yerlere de gideceğim için kesin bir tarih veremem."

Bu cevabıma rağmen iki motorlu Kıbrıs Hava Yolları uçağı ile Kahire üzerinden Lefkoşa Havaalanı'na geldiğimde karşımda bir İngiliz enformasyon memurunu bulduğum zaman şaşırılmıştım.

İngiliz beni aldı ve "Sizin için özel bir program yaptık, Sir," dedi. "Kaç gün kalacaksınız?"

"Bilmiyorum," deyince bozuldu.

"Şimdi, sizi Lefke'ye götüreceğim. Oradaki Belediye Başkanı Türk'tür. Adı Fadıl Bey; onun misafiri olacaksınız. Türklerin portakal bahçelerini ve portakalların ihracata hazırlanışını, çevredeki madenleri göreceksiniz," dedi.

“Peki,” demekten başka çarem yoktu.

Lefke’de Belediye Başkanı Fadıl’la tanıştık. Zeki ve açık göz bir kişiye benziyordu. “İngilizler buradan giderse Kıbrıs da biter,” diyordu.

Konuşmaları pek hoşuma gitmemişti. O gün biraz etrafı görüp konuştuktan sonra yanlış bir yere getirildiğimi anladım. Ertesi sabah, “Benim bugün Lefkoşa’da olmam lazım,” deyip oradan kurtuldum. Ve kendimi Lefkoşa’daki Atatürk Meydanı’nda buldum. Sabahın sekizinde orada bir dükkânın önüne sandalye çıkarıp oturmak üzere olan kırmızı yüzlü tonton, şişman birini görünce, “Merhaba,” dedim.

Bana, “Günaydın,” diye cevap verdi. Camında ‘Hasan Rasim, Tuhafiyeci’ yazıyordu Türkçe ve İngilizce olarak. Hasan Rasim Bey önce beni müşteri zannetti.

“Çok güzel ‘Burberry’ pardösülerim var,” diyecek oldu.

Ben kendisine, “Gazeteciyim. Hürriyet Gazetesi’nden geliyorum,” deyince ayağa kalkıp boynuma sarıldı.

“Sen,” dedi, “Kıbrıs’a gelen ilk gazetecisin.” Ağlamaya başlamıştı. “Bu Rumlar çok şımardılar. Başlarına bir papaz geldi. Adam her ayinde siyasi nutuklar atıyor. Bunların amacı İngilizleri kaçırmak, sonra da bizi dilim dilim doğramak, yok etmek.”

Türkiye’den gazeteler pek muntazam gelmiyordu. Ayda birkaç kez az miktarda gidiyordu. Bir bayilik de yoktu.

Buna rağmen Hürriyet ve Sedat Simavi biliniyordu.

Hasan Rasim Bey o sabah bana, “Seni hemen Dr. Fazıl Küçük’e götürmeliyim,” dedi. “O burada Halkın Sesi Gazetesi’nin sahibi ve Türk Milli Birlik Partisi’nin de Başkanı. Yani cemaatimizin tek lideridir kendisi.”

Dr. Küçük’le tanıştıktan sonra çok şey değişti. O, büyük bir liderdi. Kıbrıs Türklerini uyandıran; adada Türk milliyetçiliğini güçlendiren, sonra Rauf Denktaş gibi bir liderin yetişmesine yardımcı olan gerçek bir

Kıbrıslı Hasan Rasim Bey dükkânını sabah 7:00'da açmış
“Halkın Sesi” Gazetesi’ni okuyordu.

vatanperverdi. Atatürkçüydü, ezanın Arapça okunmasına bile karşı çıkmıştı.

Dr. Küçük’le günlerce konuştuk. Lefkoşa’ya haftada iki gün gazete sevkiyatı yapmayı planladık. Halkın Sesi Gazetesi’ni güçlendirmek için yardım yapmayı kararlaştırdık.

Ve Halkın Sesi’nin Yazı İşleri Müdürü Ali Şakir’i de, Ahmet Yusuf’la birlikte Hürriyet’in ilk Kıbrıs muhabiri yaptık. O zaman Kıbrıs’ta hiçbir gazetenin muhabiri yoktu.

Böylece Hürriyet’i Kıbrıs’ta örgütlemiş oluyorduk. Adadan Türkiye’ye haber akacaktı.

Makarios’la baş başa görüşme

O gidişimde Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı, yani ‘Enosis’ için bayrak açan Başpiskopos Makarios ile de görüşmüştüm.

Lefkoşa'daki Başpiskoposluğun bahçesinde, beş 'muhterem peder'in büstü yer almıştı. Bunlar, halkı Osmanlı idaresine karşı isyana teşvik eden Ortodoks papazlarıydı. Osmanlılar kiliseye ve cemaate verilebilecek en geniş kapsamlı özgürlükleri vermişti, ama bu özgürlükler kötüye kullanılınca, gerekeni yapmaktan beri durmamıştı. İsyancılar asılmışlardı. Ancak daha sonra, bunlar kahraman olarak anılmaya başlamış ve heykelleri yapılmıştı.

Kıbrıs Başpiskoposu Makarios, beni 1952 yılında Lefkoşa'daki Kilisesinde kabul etti. Bu kilisenin bahçesinde isyan ettikleri için Osmanlı hükümdarlarının astığı metropolitlerin büstleri vardı. Makarios kendinden emin güçlü bir kişilikti. Bir din adamı değil. siyasetçiydi sanki. Beni iyi karşıladı. Hedefi: Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaktı. Yani ilhak etmekte. Buna da Enosis diyordu.

İşte Arşövük Makarios da böyle biriydi.

Onunla Patrikhane'deki odasında baş başa konuştuk. Bana, "Neden senin gazetenin başyazarı yazılarında benden 'Kızıl Papaz' diye söz ediyor?" diye sordu.

“Sizin açıklamalarınız var. Kıbrıs halkının bağımsızlığı için gerekirse komünistlerle de işbirliği yaparım, demediniz mi? O da bu yüzden size ‘Kızıl Papaz’ diyor.

“Ama, ben komünistlerle burada büyük bir mücadele içindeyim.”

“Olabilir, ama öte taraftan doğu bloku ülkeleriyle, sosyalistlerle de işbirliği içinde bulunuyorsunuz. Bunlar sizin çelişkileriniz. Bir başka çelişki daha var; bir yandan Kıbrıs’ın bağımsızlığı için mücadele verdiğinizizi söylerken, diğer yandan ‘Enosis’ istiyorsunuz. Yani, adanın Yunanistan’a ilhak edilmesinden yana tavır koyuyorsunuz. Bu ne biçim bağımsızlık?”

Makarios bu soruma, “Önemli olan Kıbrıs halkının kararıdır,” diye cevap vermişti. Aslında o zaman Kıbrıs halkı onun istediğini asla istemiyordu.

Sedat Simavi, Kıbrıs yazılarımdan memnun kalmıştı. Bir gün Hikmet Bil yazı işleri salonuna telefon etti.

“Aşağı gelir misin, Sedat Bey seni istiyor,” dedi.

Sedat Simavi’nin odası da bir başka şıktı. Ünlü sanatçı Mazhar Resmor’un yaptığı çok güzel bir vitray vardı; kalyonlar, deniz ve çiçekler.

Geçirdiği felç yüzünden konuşması pek kolay anlaşlamıyordu. Bana, Kıbrıs’ı anlattırdı. Aldığım bilgileri ayrıntılarıyla kendisine aktardım. Teşekkür etti ve o gün çekmecesinden karton ambalaj içinde bir kravat çıkarıp bana verdi.

“Kıbrıs’ta neler oluyor, sürekli yakından izleyelim,” dedi.

O İtalyan kravat hâlâ gardrobumda değerli bir hatıra olarak duruyor. Gördükçe büyük gazeteci Sedat Simavi’yi anıyor, onun ince zevkinin sadece yayınlarına değil, satın aldığı her şeye yansıdığını bir kere daha hatırlıyorum.

KIBRIS, SEDAT SİMAVİ'NİN ÖLÜMÜNE SEBEP OLDU

Onu yakından tanıyanların hiçbirinin ağzından Sedat Simavi hakkında kötü bir söz duymadım. Herkes, yaratıcı yeteneğinin üstünlüğünden, çalışkanlığından, becerisinden, iş ahlakından, bir de titizliğinden söz ederdi.

İyi bir aile babasıydı. Çocuklarına düşküdü. İşine bağlıydı. Halkını, vatanını seven, milliyetçi ve medeniyetçi demokrat bir gazeteciydi. Ukalalıklara tahammülü yoktu. Ona göre bir yayının her şeyden evvel kolay anlaşılabilir olmalıydı. Haber ve yazılarda cümleler kısa ve konuşulan Türkçe kullanılarak yazılmalıydı. Asla uzun olmamalıydı.

Fotoğraf kalitesine dikkat edilmeli, fotoğraf iyi kadraj edilerek kullanılmalıydı. Ona göre iyi bir fotoğraf bazen on bin kelimenin ifade ettiğinden daha etkili olabilirdi. Başlıklar ve resim altları o haber ve yazıyı okutabilecek önemli unsurlardı. Mutlaka iyi olmalıydı. Aslında Sedat Simavi bir entelektüeldi. Yazardı; tiyatro eserleri, film senaryoları, romanları, hikâyeleri, fikir kitapları yazmıştı. Hem de o kadar çok ki...

Fransızcası Türkçesi kadar iyi olduğu için bazen Fransızca kitap veya tiyatro eseri de yazdığını bana bir gün rahmetli Şükrü Kaya (Atatürk'ün İçişleri ve Dışişleri Bakanı) söylemişti. Ancak entel ukalalığından her zaman uzak durmuştu.

Başmakalelerini basit bir dille halkın anlayabileceği şekilde yazması zaman zaman dostları -gazeteciler, yazar çizer takımı, edebiyatçılar vb.- tarafından eleştirilirdi. “Sana bu şekilde yazı yazmak, yakışmıyor Sedat,” diyenler bile vardı.

Örneğin, bir başmakalesinin konusu o zaman yeni piyasaya çıkan ‘Düdüklü Tencere’ idi. ‘Bu da bir gazetede başmakale konusu olur muymuş’ gibi laflar söylendi, aleyhte yazılar yazıldı.

Sedat Simavi bunlara hiç aldırmadı. Gülüp geçti.

“Ben yazılarımı dostlarım için yazmıyorum ki. Benim okuyucum Samsun’daki seyyar satıcı, İzmir’deki köfteci, Adana’daki öğretmen ve tapu memuru, İstanbul’daki şoför, Sirkeci’de tramvay ve otobüs bekleyen insanlar. Hoş, istesem de ağdalı yazamam. Yazabildiğim, konuşabildiğim dildir. Onlar tumturaklı ve uzun başmakaleleri bilhassa yazmıyorum sansınlar. Ben başmakalemi ve gazetemi köyün kahvesine, memleketin ve dünyanın meselelerini de ev kadınının mutfağına kadar götürmek istiyorum. Hedefim budur. Bunu başaracağım.”

O bunda muvaffak oldu. Bu yeni strateji ile geniş okuyucu kitlelerinde gazete okuma alışkanlığı yarattı. Oğulları ve bizler de bu ögeye çok dikkat ettik, bunu titizlikle koruduk.

Sedat Simavi çok iyi bir ressamdı, karikatüristti, grafikerdi, ince zevkleri olan bir kişiydi.

Tabii, bu durumdaki bir insan ayrıca şık olur değil mi? Sedat Bey, giyimde bir zarafet örneği idi. Giydiğini kendine yakıştırdı. Bu özellikleri oğullarına da geçmiştir. Zaten Haldun Simavi ‘hık’ demiş babasının burnundan düşmüştür. Erol da benzer. Ama en çok benzeyen bana göre rahmetli Hamdi Simavi idi. Haldun’un oğlu. Ya Aliye’ye ne dersiniz? Haldun Simavi’nin kızı Aliye, dedesinin modelidir. (Aliye, Vizon Dergisi’ni çıkarıyordu.)

İşte, bütün özelliklerini sıraladığım Hürriyet Gazetesi’nin kurucusu, sahibi ve başyazarı Sedat Simavi’nin Kıbrıs konusunda ne kadar haklı

olduğu bugün, onun ölümünden tam kırk yıl sonra somut şekilde ortaya çıkıyor.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorun sadece Kıbrıs'la kalsa kolay. Ya her an sıcak bir savaşa dönüşebilecek Ege sorununa ne dersiniz? Yunanistan her fırsatta, her zeminde Türkiye'ye çelme takıyor, Türkiye'nin düşmanları benim dostum, diyor, Kürt terörü dahil, Türkiye içindeki tüm illegal faaliyetlere ve terör örgütlerine destek vermedi mi?

Sedat Simavi, bugünleri görebilseydi herhalde çıldırırdı. Evet o, Türkiye Cumhuriyeti devletinin Dışışleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü'nün aptalca bir sözü yüzünden 1952 yılında zaten çıldırmıştı.

Hürriyet'in başyazarı 1953 yılının Kasım ayında Demokrat Parti iktidarının Kıbrıs politikasını eleştirdiği için Ağırceza Mahkemesi'nde yargılanıyor.

Ta o zaman, Rumların bir gün mutlaka Kıbrıs Türkleri'ni yok etmek için katliam yapacaklarını görmüştü. Kıbrıs'ta kendisine anlatılanlar onda böyle bir izlenim bırakmıştı.

Hürriyet'te sürekli, "Bu insanlar yalnız bırakılamaz," diye yazmaya başlamıştı. Çok kimse de onu Kıbrıslı zannediyordu. İlgisi yoktu.

Oysa, ölümü de bu yüzden oldu. Çünkü Adnan Menderes hükümetini uyarmaya başlamıştı. "Bu sorunla ilgilenilmezse orada Türklerin hayatı tehlikeye girecek, aynen Girit gibi olacak ve Kıbrıs da elden gidecek," diyordu. Sedat Simavi yazılarında.

Zamanın Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü bir Avrupa seyahati dönüşünde uçağı Atina Havaalanı'ndan geçerken Yunanlı gazetecilerin bir sorusu üzerine, "Türkiye'nin Kıbrıs sorunu diye bir meselesi yoktur," demişti.

Sedat Bey'in tepesini attıran bu cevap, ertesi gün Hürriyet'te bomba gibi patlayacaktı. "GAFLET!..."

"Gaflet," diyordu Sedat Simavi bu sözler için ve hükümeti tarihten ders almaya davet ediyordu.

Hükümeti ve özellikle Dışişleri Bakanı Köprülü'yü beceriksizlikle suçluyordu. Dışişleri Bakanı'na karşı başlattığı kampanya Sedat Simavi'yi 28 Ekim 1953'te Ağır Ceza Mahkemesi'nde suçlu koltuğuna kadar götürdü. Felçli, rahat konuşamayan, hasta bir gazetecinin suçlu parmaklıkları arkasında yüce bir mahkemenin karşısına çıkarılmasının, onun sağlığını nasıl olumsuz etkileyebileceğini düşünebiliyor musunuz?

En büyük korkumuz Sedat Bey'in ilk celsede tevkif edilmesiydi.

Çok şükür bu yapılmadı.

Dava büyük ilgi gördü. Her taraftan vatandaşlar gelmiş, davayı izlemek istemişti. Halk ona büyük destek veriyordu. Sedat Bey gene yazmaya devam ediyordu. Gazete de yüz yetmiş bin – iki yüz bin arasında satıyordu.

Mahkemeden çıkılmış, Cemal Nadir Sokak'taki binada odasına gelinmişti. Orada bir dostu; "Sedat sen de bu yazılarda biraz ileri gitmişsin, hani," deyince...

"Bak," diye kükremiştir: "Beni kanunlar haksız çıkarabilir. Fakat zaman aldatmaz ve aldatmayacaktır da!"

Evet, zaman Sedat Bey'i aldatmadı. Kıbrıs, Türkiye'nin cumhuriyet tarihindeki en büyük sorunlarından biri oldu. Rumlar Türkleri katlettiler; toplu katliamlar yaptı; darbeyle Enosis ilan etmek istediler. Ve sonunda T.C. Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a çıktı. Hem Türkleri, hem de Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurtardı. Sedat Simavi yaşasaydı, mutlaka mahkûm olacak, Kıbrıs için hapiste yatacağı.

Dava sürerken sağlık durumu iyice bozulmuştu. 11 Aralık 1953'te, elli yedi yaşında hayata gözlerini yumdu. 13 Aralık günü çok büyük bir törenle, yüz binlerce Hürriyet okuyucusunun elleri üzerinde Kanlıca'ya kadar getirilip orada defnedildi.

Ne garip bir tesadüf değil mi? Biz, Sedat Bey'i toprağa verirken oraya koşarak gelen ağabeyim, bana mezarın başında ilk çocuğumun dünyaya geldiğini bildiriyordu. Hiç kuşkusuz, adı Sedat olacaktı.

HÜRRİYET'İN BAŞINDA YİRMİ YEDİ YAŞINDA BİR PATRON

Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu'nun kurucusu, sahibi ve başyazarı Sedat Simavi'nin ölümü -beklenmesine rağmen- Haldun ve Erol'da büyük bir şok yaratmıştı. Baba hastaydı, ama o haliyle bile biri yirmi yedi, diğeri yirmi üç yaşındaki, iki genç oğlunun arkasındaki çok büyük moral gücü.

Sedat Simavi, tecrübeli bir yayıncı olarak Türkiye'nin çok partili demokratik parlamenter sisteme geçişinin hemen ardından Türkiye'ye yenilikler getiren bir gazete çıkarmış ve bu gazeteyi birinci yılın sonunda, günlük yüz bin tiraja oturtmuştu. Gerçi bir süreden beri hastaydı, ama, işine gelip gidiyor, yazılarını yazıyor, fiilen gazeteyi yürüten büyük oğlu Haldun ve ona yardımcı olmaya çalışan Erol'a destek veriyordu. Onun sadece ayakta durması, müessese içinde görünmesi yeterliydi.

Doğrusu, Sedat Simavi'nin Kanlıca'daki yalısında yatağa düştüğünü haber aldığımızda hepimizin keyfi kaçmıştı.

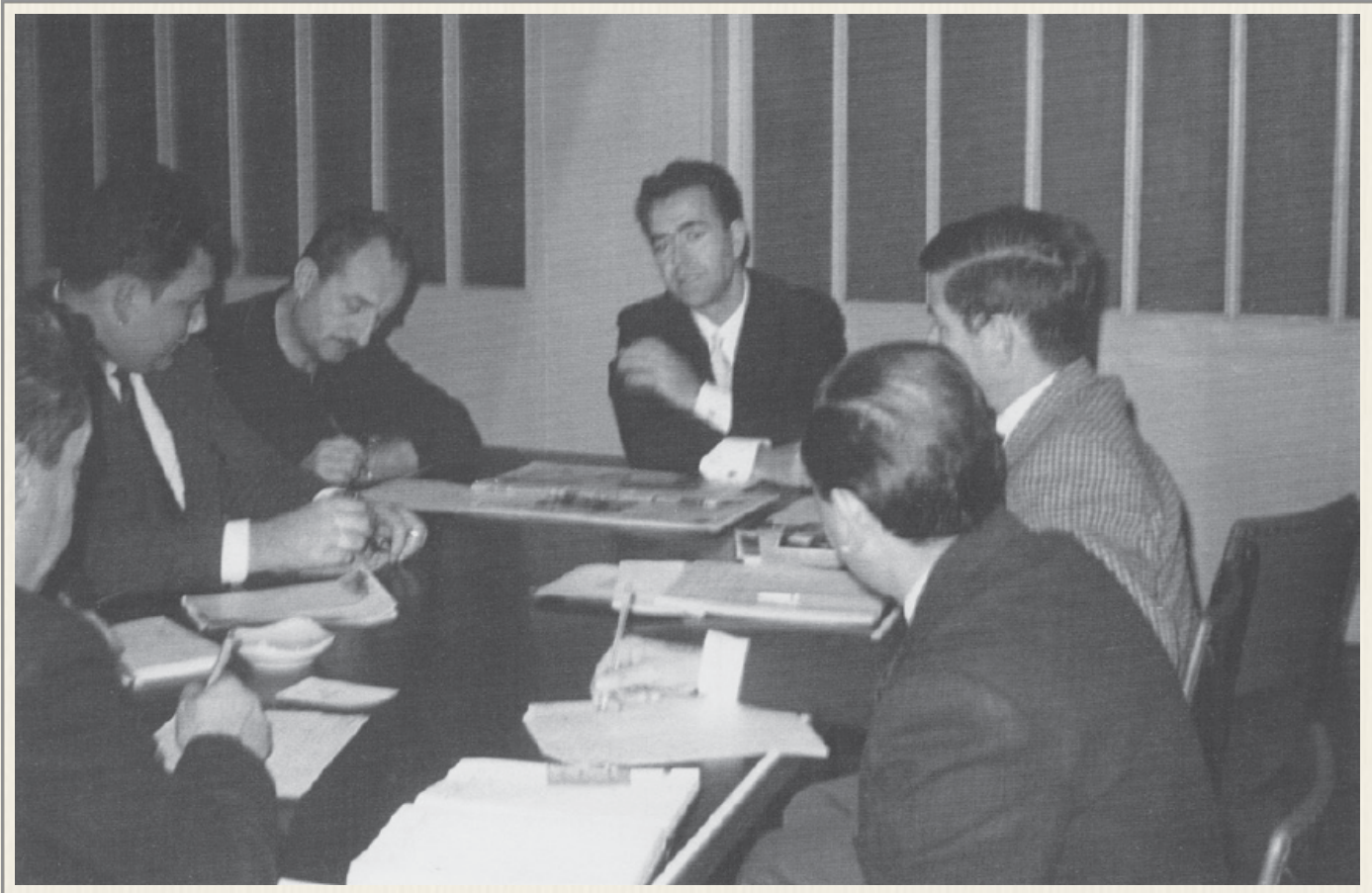
Tahsin Öztin'e, "Nedir durum?" diye sordum.

"Kötü," dedi. Ümit yoktu. Erol Simavi Avrupa'daydı, acele bulundu ve çağırıldı.

“Ben,” diye anlatıyor, Erol Simavi; “Babamın ölümünden bir hafta önce uçakla döndüğümde Dr. Nuri Ömer Ergene, ‘Babanın hastalığı üremi. Gün sayıyor,’ demişti. Ara sıra üre komasına giriyordu. Babam komadaydı ama ağabeyim ondan beter komadaydı. Babamın odasına girdiğimde beni tanıdı. Yanımda karım da vardı. Tebessüm etti. ‘Hoş geldiniz, bana ne hediye getirdiniz bakalım dışarıdan?’ dedi. Bir cuma akşamı idi. Biz babamın odasında bekliyoruz. Hemşire bir anda babamın başındaki yastığı kaldırdı. Meğer o anda ölmüş. Hemen koşarak annemin yanına gittim, perişandım. Annem beni teselli etmeye çalıştı.

“Babamızı inanılmaz büyüklükte, muhteşem bir törenle 13 Aralık günü toprağa verdik. Hürriyet okuyucuları, halkımız çok büyük bir sevgi ve ilgi göstermişti ona karşı. Günlerden pazardı. Ağabeyim, üzüntüden bitkindi, ancak salı günü gazeteye gelebildi. Salı sabahı bana, “Hikmet Feridun’u çağır,” dedi.

“Hikmet Feridun geldi, üçümüz babamızın odasına girdik.

Baba Sedat Simavi’nin ölümü üzerine Hürriyet’in başına geçen, daha sonra Veboset A.Ş.’yi kuran, Günaydın’la beraber beş gazete ve yirmiye yakın dergi çıkaran Haldun Simavi’yi bir toplantı sırasında görüyorsunuz.

“Ağabeyim, ‘Bak Hikmet Feridun, babamızı kaybettik,’ diye konuşmaya başladı. ‘Şimdi gazetenin başında biz iki kardeş varız. Ama bazı şeylerin üstesinden gelemeyiz. Ben beceremem. Erol da yapamaz. Mesela başbakanla görüşmek gerekse biz Menderes’le ne konuşacağız? Onun için, sen dış gezilerini organize et, biraz burada, Türkiye’de kal, bize yardımcı ol başımızda bir büyüğümüz olarak.”

Hikmet Feridun Es, Hürriyet’in en popüler yazarıydı (7 GÜN Dergisi’nden beri). İlk kez Holywood röportajlarıyla ün yapmıştı. 1940’lardan beri sürüyordu yazıları ve 50’li yılların başlarında kimse Hikmet Feridun Es kadar tanınan, sevilen bir gazeteci değildi. O, bir ay Türkiye’de kalır, sonra kendisine bir program yapar, eşi Semiha Hanım’la birlikte çıkar giderdi; Uzakdoğu, Afrika, Avustralya, Amerika, dünyanın neresine olursa... Oralardan ilginç yazı dizileri, röportajlar hazırlardı.

Uzun boylu, topluca, saçları açılmaya başlamış, hoş bir adamdı Hikmet Feridun. İyi bir gazeteciydi, güzel de köşe yazısı yazıyordu. Kore Savaşı’nda çalışmış, başarılı olmuştu. Hürriyet için yararlı bir isimdi. Gazetenin temel direklerinden biri olarak görülüyordu o sırada.

Haldun Simavi’nin sözleri karşısında Hikmet Feridun Es, kendisinden hiç beklenmeyen bir tepki gösterdi. Haldun, ona; “Dış gezilerini biraz düzene sok, burada başımızda kal,” demek istemişti. Oysa o yanlış mı, anlamıştı acaba? Cevabı, “Demek ben burada size artık fazla gelmeye başlamışım,” oldu ve kapıyı vurup çıktı. Gidiş o gidiş!.

O günkü günlük yazısı elimizdeydi, kullandık. Ama, ertesi gün için yazı yoktu. Köşe yazısının Sedat Simavi’nin ölümünün ardından kesilmesi nasıl karşılanacaktı? Gazetenin içinde bile bir fiskos aldı yürüdü. Ne fena!

Yok Hikmet Feridun hisse istemiş falan, filan...

O gece, Erol Simavi yanına Tahsin Öztin’i de alarak Hikmet Feridun’un oturduğu Laleli’deki apartmana gitti (Laleli, o sıralarda İstanbul’un en iyi yerlerinden biriydi). Evde ışık vardı, fakat kapı açılmadı.

Bağırmlar, çağırmlar para etmedi. Erol Simavi ve Tahsin Öztin, Laleli'den üzgün ve umutsuz döndüler. Erol ağabeyini telefonla arayıp, “Bütün ısrarımıza rağmen kapıyı açmadı, ne oldu biz de anlayamadık,” dedi.

Ve sonra şunu ilave etti. “Kusura bakmayın ama, yarın sana bir sürpriz yapıyorum. Gazeteye küçük bir açıklama koyup Hikmet Feridun Es'in ayrıldığını, bundan sonraki hayatında kendisine başarılar dilediğimizi yazacağım.”

Nitekim Tahsin Öztin açıklamayı hazırladı ve Yazı İşleri Müdürü'ne kullanması için teslim etti.

Hikmet Feridun Es böylece gitti Hürriyet'ten. Yaratıcı gücü olan, dinamik bir gazeteciydi. Çok iyi haberciydi. Uzun yıllar Necmettin Sadak'ın Akşam Gazetesi'nde çalışmış tecrübeli bir ağabeyimizdi. Hürriyet'ten ayrılınca, onu Yapı Kredi Bankası'nın Hayat Dergisi aldı. Uzun yıllar orada çalıştı. Ama Hürriyet'te çalışmakla Hayat'ta yazmak bir miydi?

Haldun Simavi'ye ve Erol Simavi'ye bu olayı çok sordum. Başka hiçbir neden olmadığını söylediler. Üstelik, 1960'lı yıllarda Hikmet Feridun Es'le dargınlık da sona ermiş, bize Hürriyet'e gelip gitmeye başlamıştı. Benim, Genel Yayın Müdürlüğümde Haldun Simavi onu bana yayın müşaviri yapmak istemişti. Çok da yararlı olabilirdi. Ancak bir yere bağlanmak, sorumluluk almak istemiyordu. Yoksa pırıl pırıl bir zekâsı vardı.

Herkes onu Sedat Simavi'nin damadı zannederdi. Nasıl, nereden kaynaklanmışsa Semiha Feridun Es, Sedat Bey'in kızı olarak biliniyordu. Oysa Sedat Simavi'nin sadece iki oğlu vardı.

Hikmet Feridun 1993'te vefat ettiğinde, ben yurtdışındaydım cenazesinde bulunamadım. Tahsin Hoca daha sonra, “Cenazede Semiha Hanım'a başsağlığı dilediğimde kulağıma eğildi. ‘Tahsin Bey bizi bir silktiniz, attınız, bir daha da sormadınız,’ dedi. Çok üzüldüm bu sözler

karşısında. Hemen kendisine, ‘Abla,’ dedim, ‘Erol Bey’le birlikte Laleli’deki evinize geldik, kapıyı açmadınız!’”

Hikmet Feridun Es, o günlerde çok önemli bir isimdi Hürriyet için. Ama onsuz da yürüyordu gazete.

Daha sonra Hürriyet’ten Hikmet Feridun misali kimler gidecekti, kim bilir?

Gazete, insanla oluşan, insan emeğiyle çıkan, insanın yaratıcılığı, üstün akıl ve zekâsıyla meydana gelen bir ürün olduğu için, insan, gazetelerde harcanan en önemli unsur oluyordu.

Babanın ölümünden sonra Simavi İmparatorluğu’nun malı mülkü iki kardeş arasında yarı yarıya paylaşılmıştı. Büyük patron Haldun Simavi idi. Yirmi yedi yaşında olmasına rağmen olgun, akli başında, Amerika tecrübesi yaşamış, oradaki gazetelerde mesleği incelemiş, öğrenmiş, kamuoyu psikolojisini bilen, ayrıca baskı sistemleri ve gazetecilik ve matbaacılık tekniğini de özümsemiş biriydi.

Erol’u da çok seviyordu, gözlerinin içine bakıyordu. Onu daha çok, kâğıt, mürekkep, dağıtım, nakliye, satış gibi işlerle uğraşmaya yönlendiriyor, bir yandan da Cağaloğlu’daki yeni binanın en kısa zamanda tamamlanması için gayret sarf ediyordu. Çünkü gazete sürekli tiraj alıyor, günlük yüz elli bin net satışın üstüne doğru tırmanıyordu.

Şimdi merak ediyorsunuz değil mi, kimdir bu Haldun Simavi denen adam?

Babıali’nin efsaneleşmiş ismi?

Sedat Simavi’den sonra, hatta, onun sağlığında Hürriyet’i ‘Büyük Gazete’ yapan genç gazeteci.

Henüz yirmi yedi yaşında, evli, ikisi erkek biri kız üç küçük çocuk sahibi. Şoförsüz araba kullanan, içi içine sığmayan, fişek gibi bir genç adam. Haberi, haberciliği, fotoğrafı, fotoğrafçılığı biliyor. Haberi çok iyi

değerlendiriyor. Haber yazılırken onu yazana “Şu tarafını başa alarak ‘lead’ yapıp işlesen daha ilginç olur,” diyebilen cin gibi bir tecrübeli editör sanki.

Türkiye’ye ilk telefoto ve radyo foto cihazını getirip kullanan, önemli günlerde gazetenin yazı işlerinde haber ve fotoğraf sayfalarının yapılmasına bizzat nezaret eden gazete sahibi.

Haldun Simavi, benim yetişmeme ayrı bir özen gösterdi. Beni en olmayacak zor işlerde denedi. Hepsinin içinden yüz akı ile çıktık. Sevindi, takdir etti. Ödüllendirdi. Ama nefes aldırmadı! Bir ‘Oh’ dedirtmedi. Kendisi de diyemedi ya!

Beni çok iyi motive etti. Gazetecilik bilgi ve görgümü geliştirebilmem için bana, Amerika ve İngiltere’de yoğun eğitim imkânları sağladı. Bunlar ne burs, ne de ABD devletinin davetleriydi. Sedat Bey de Haldun Simavi de burs ve davetlere karşıydı; bizim gazeteden kimsenin bu tür programlara katılmasına izin vermemişlerdi.

Her ikisinin de, “Adamlarımız ancak bizim paramızla gidip öğrenirler,” prensibinde ısrarlı olduklarını biliyorum.

‘Bağımsızlık’, yani bağımsız gazetecilik onlar için en önemli ve üzerine titredikleri ilkelerin başında geliyordu. O kadar ki Haldun Simavi, benim ve arkadaşlarımla orada burada, onun bunun davetinde bulunmamızı, işadamlarıyla içli dışlı olmamızı da istemezdi.

“Dikkat et sonra etkilenirsin, görevini de tam olarak yapamazsın,” diye uyarırdı.

Ne kadar haklı olduğunu, şimdi bankacılarla, bankerlerle, borsacılarla, iş çevreleriyle içli dışlı olan, onlarla yatıp kalkan hatta borsada oynayan bir takım ekonomi gazetecilerinin durumlarını gördükçe, daha iyi anlıyorum!

HÜRRİYET’İ ZAYIFLATMAK İÇİN ÇIKARILAN DEDİKODU: YAHUDİ GAZETESİ

Hürriyet’te çalıştığım yıllarda bana en çok sorulan sorulardan biri şuydu: “Sizin gazete Yahudi sermayesiyle mi kuruldu?”

Biri, kıskançlıkla bir pislik atmış ve bu kulaktan kulağa yayılmıştı. Hatta, bazı camilerde imamlar bile Hürriyet’in gerisinde Yahudiler olduğunu söylüyormuş. Bu durum rahmetli Sedat Simavi’yi, oğullarını, hepimizi rahatsız ediyordu. Dinciler, Hürriyet’in gelişmesinden kuşku duyanlar, rakip gazeteler, Sedat Simavi’nin başarısını çekemeyen bir kısım gazete patronları ve başyazarları bunu istismar ediyordu.

Aslında bizim yokuştaki akli başında kimseler, vatanperver, milliyetçi, medeniyetçi, Atatürkçü, yenilikçi bir kişi olan Sedat Simavi’nin, Babıali’de uzun yıllar yayıncılık yaparak alın teriyle biriktirdiği paralarla Hürriyet’i kurduğunu biliyordu. Ama, fitne ve fesatla bu gazete sahibinin başarısının üzerine gölge düşürmek isteniyordu.

Cihad Baban’ın intikamı

Rahmetli Cihad Baban, geçmişte istediği kadar, “Ben Sedat’ın en iyi arkadaşlarından biriyim,” demiş olsun, Sedat Simavi kendisini pek

sevmezdi. Hele Cihad Baban Hürriyet'e bu 'Yahudi Gazetesi' 'çamurunu attıktan sonra!

Hürriyet çıkmadan evvel teknik kadrolarını yapmaya başlamıştı. Bu işin sorumluluğu Haldun Simavi'nin üzerindeydi. Ona bu konuda, 7 GÜN'ün Yazı İşleri Müdürü Tahsin Öztin yardımcı oluyordu.

Tahsin Öztin, 7 Gün ve Hürriyet'te büyük emeği geçen komple gazetecilerden biriydi. Ondan çok şey öğrendik. Fotoğrafta, ben, Foto Ali Ersan ve Tahsin Öztin görülüyor.

Tahsin Öztin, Babıali'ye gelmiş en komple gazetecilerden biriydi. Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumuştur. İyi bir grafikerdi, emsalsiz bir teknik sekreterdi. Fotoğraf seçip kullanmayı, mizampaj yapmayı, başlık atmaya onun kadar bilen bir gazeteciyi ben bunca yıllık meslek hayatımda görmedim, desem yalan olmaz. Tahsin Öztin, Sedat Simavi'nin yıllarca emek vererek yetiştirdiği bir değerdir. Çalışkan, mütevazı, iddiasız, çabuk iş

bitiren, hemen karar veren bir Yazı İşleri Müdürü'ydü. Muhabir olarak çalışırken, haberlerimin ve röportajlarımın kullanılmasında yanımdan ayrılmazdım. Ondan çok şeyler öğrendim. Hürriyet'in önemli haber ve magazin sayfalarına her zaman onun damgası vurulmuştur.

Hürriyet, Genel Yayın Müdürü olarak genç yaşta benim elime bırakıldığında Tahsin Hoca arkamdaydı. Güvendiğim en büyük desteğimdi. İyi bir şey yaptığım zaman, "Aferin Küçük Oğlan," diye sırtımı okşardı.

Komпасı eline alır bir mürettipten daha iyi başlık dizerdi. Sayfaları çatardı. Sıkıştığında Linotype makinesinde yazı da dizebilirdi. Resim, karikatür yapardı. Hürriyet'in logosunu, başlığını kendi eliyle çizmişti; aynı zamanda harika bir hattattı. Dört dörtlük bir insandı.

7 GÜN dergisinde Sedat Simavi ekolünün 1 numarası hiç kuşkusuz Tahsin Öztin idi. Zaten başka adam da yoktu. Koskoca 7 GÜN Dergisi'ni ikisi hazırlıyordu. 7 GÜN kapandığında kırk-elli bin tirajı vardı.

Cağaloğlu'nda mürettiphane ve klişehane gibi teknik servislerde çalışanların bir kısmını Tahsin Öztin tanıyordu.

Bunlardan biri Muammer Sürendalli idi. Tahsin, Muammer'i İzmir'den biliyordu. Çünkü, ikisi birlikte İzmir'deki bir matbaada mürettip çıraklığı yapmışlardı. Tahsin, o zaman ortaokulda okuyordu. Muammer ise tahsilini yarım bırakarak usta olmuş; sonra da Cihad Baban'ın Tasvir Gazetesi'ne başmürettip olarak İstanbul'a getirilmişti.

Tartışmasız Babıali'nin en iyi başmürettiplerinden biriydi. Tahsin Öztin'in tavsiyesiyle yeni çıkacak Hürriyet'e transfer edilmek istenince, Muammer Usta, "Ben yalnız gelmem, ekibimle gelirim," demişti.

Sedat Simavi de bu isteği kabul etmişti. Hürriyet'te hazır, güçlü bir mürettiphane ekibi oluşuyordu.

Muammer Usta ile anlaşmaya varıldığı sıralarda bir gün, Erol Simavi, babasıyla Ankara'ya giderken yataklı vagonun restoranında Cihad Baban'la karşılaşmışlar. Tasvir'in başyazarı olan Cihad Baban, "Sedat

gazeteyi ne zaman çıkarıyorsun?” diye sormuş. O da, “Üzerinde çalışıyoruz, herhalde yakında,” diye cevap vermiş.

“Ama duyuyorum ki bizden de adam yürütüyormuşsun?”

“Vallahi, ben teknik kısımlarla uğraşmıyorum. Haldun bakıyor o işe, ama senin müettiphanene göz dikmiş!”

Bu sözler Cihad Baban’ın keyfini kaçırmış. “Sedat, Sedat!” diye bağırması. “Bunu senin yanına bırakmam bilesin. Sana öyle bir pislik atarım ki hayatın boyunca temizleyemezsin!”

Ve işte sözü edilen pislik böylece atılmıştı!

Erol Simavi ile aynı yaşta olduğumuz için kardeş gibiydik. Birbirimizi çok severdik. Çok da iyi anlaşırdık. 50’li yılların başında bir gün birinci katın koridorunda karşılaştığım Sedat Simavi’nin bana eliyle selam verdiğini gördüğü zaman ne kadar mutlu olmuştu. “Küçük Oğlan,” demişti Erol Bey, “Haydi işin iş! Babam, herkesi böyle selamlamaz!”

Gerçekten üstün bir enerji ile gece gündüz çalışıyor, iyi bir gazeteci olmak için de büyük gayret sarf ediyordum. Güzel haberler getiriyor, röportajlar yapıyordum. Benim çalışmalarımı ilk günden beri Haldun Simavi çok yakından izliyordu. Sedat Simavi de yaptığım işleri gazetede görüyordu. Hatta, birinci sayfadan çıkan atlatma bir haber-röportajımı o kadar beğenmiş ki...

Sabah gazeteye geldiğimde idare müdürümüz Fahri Baba (Fahri Refiğ) dahili telefonda beni aradı, “Necati bana gel,” dedi. Birinci kattaki odasına girdiğimde, “Seni tebşir ederim,” diye konuşmaya başladı.

Şaşırıp kalmıştım. Ne demekti ‘tebşir’ etmek. Çünkü, Fahri Baba’nın yüzü pek gülmezdi. Ciddi bir adamdı, hesap adamıydı. Sedat Simavi’nin ve müessesenin tüm parası onun elindeydi. Tek başına bütün mali işleri götürüyordu. Yanında yardımcısı bile yoktu. Fahri Refiğ Bey, böyle konuşunca ben herhalde kovuldum zannetmiştim. Kısık bir sesle, “Ne demek istediğinizi anlayamadım,” dedim.

Fahri Baba'nın gülerek, "Oğlum, sen de ne kadar cahilsin," dediğini hatırlıyorum. "Yani," diye ilave etmişti. "Sana müjde veriyorum. Tebşir etmek müjdelemek, demek. Sedat Bey bugünkü haberini ve bundan evvelkileri de çok beğenmiş. 'O Küçük Oğlana bin lira ikramiye ver,' dedi bu sabah."

Fahri Bey bana bir Hürriyet zarfı uzattı, içinde mor bir 1000'lik vardı. Maaşım iki yüz liraydı. Aylığımın beş misli ikramiye o zaman hayatımı değiştirecek bir paraydı. 1000 lirayı ilk kez görüyordum.

Ertesi gün gene birinci kat koridorunda karşılaştığım Sedat Bey'e, "Teşekkür ederim efendim," dedim. Yüzünde hafif bir gülümsemeyle gene eliyle selamını esirgememişti.

Artık yerimi sağlamlaştırıyordum!

'Yahudi Sermayesi' olayının ardı arkası kesilmedi. Sonradan Cihad Baban'ın ortaya attığı dedikodunun, Hürriyet'in makinelerinin Burla Biraderler firması kanalıyla getirilmiş olmasına dayandığını öğrenecektik. 'DUBLEX' marka modern Amerikan tipo rotatif baskı makinesinin mümessili Burla Biraderler firmasıydı. İthalat bu firma aracılığı ile gerçekleştirilmişti.

Genç Erol Simavi'nin acayip heyecanları vardı. Bu olay onu çok etkilemişti.

Bir gün Fahri Refiğ'in odasına girip kapıyı kilitlemiş, yetmiş yaşındaki Muhasebe ve İdare Müdürü'ne, "Çocuklarının ölüsü için doğruyu söyle. Bizim gazete Yahudi sermayesi ile mi kuruldu?" diye sormuştu.

"Sen deli misin? Defol serseri," diye çıkmıştı Fahri Baba ona. Sonra da, "Ne Yahudi sermayesiymiş?" diye anlatmaya devam etmişti. "Burla Biraderler'e makinenin parasını, komisyonunu kuruluşuna kadar ödedik. Bir kuruluş tenzilat bile yapmadılar."

'Yahudi Sermayesi' dedikodusu gazeteye Tasvir'den gelen birkaç haftalık yazar Bahadır Dülger'in de başını yiyecekti.

CHP devrinde, 1949'da Ticaret Bakanı Fuat Sirmen gazete sahipleriyle Ankara'da bir toplantı yapıyordu. Sedat Bey kendisi gidemediği için gazetenin yazarlarından Bahadır Dülger'i göndermişti. Bakan Sirmen tek tek gelenlere hangi gazeteden olduğunu sormuştu.

Bahadır Dülger: "Hürriyet'ten," deyince, Fuat Sirmen büyük bir gaf yapmış, "Yani, Yahudi sermayesiyle çıkan gazeteden öyle mi?" demişti. Dülger de, "Evet efendim," diye kabullenmişti bunu. Sen misin kabullenen?

O günün akşamına, gazetelerin Ankara Başbayii Bilal Akba bunu Sedat Bey'e telefonla bildirince kızılca kıyamet kopmuştu.

Bahadır Dülger, bakana gereken cevabı anında vermediği için o gece gazeteden kovulmuştu. Ve Fuat Sirmen de Bakan olarak Sedat Simavi'nin ve Hürriyet'in ölünceye dek boy hedefi olmuştu.

11 Aralık 1949 günü Sedat Simavi, Hürriyet'te 'Mecburi bir açıklama' başlıklı yazısında bu konuda şunları yazmıştı:

"Tekrar ediyorum: Hürriyet benim şahsi sermayem ile çıkan yüzde yüz Türk gazetesidir. Makinelerimde, kâğıdımda beş paralık olsun kimsenin hissesi yoktur. Karanlık ruhlu sinsî düşmanlarıma haber veriyorum: Siz menfi propagandanızı yaptıkça Türk efkârı umumiyesi beni daha çok takdir ediyor ve gazetemi okuyor. Her gün yüz bin Türk okuyucusuna hitap eden bir Türk gazetesinin Yahudi gazetesine bundan daha parlak bir delil olabilir mi?"

Kendi deyimiyle 'Çurçurlar'a verdiği bu cevaptan söz ederken hep, 'Meyveli ağaca taş atarlar,' derdi.

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ, TOPLANTI YAPILARAK NASIL GAZETEDEN KOVULDU?

Cağaloğlu'ndaki Hürriyet binasına geçeli henüz birkaç ay olmuştu. 1954 yılının ılık bir bahar günüydü.

Bu binanın temelini 1952 yılında baba Sedat Simavi atmıştı. Ama, inşaatı o zaman yirmi beş yaşındaki büyük oğlu Haldun üstlenmişti. Türkiye'de ilk kez, modern bir gazete binası yapılıyordu. Özellikle Amerika ve İngiltere'deki yeni gazete binalarını gezen Haldun Simavi, bu binaya büyük bir özen gösteriyordu. Cam sisteminden, cephe malzemesine, ışıklarına; masalarından sandalyelerine, yer döşemelerine kadar her şeyin en iyisi ithal ediliyordu. Dizgi, tertip ve baskı makineleri de yenileniyordu.

Bizim çalıştığımız Yazı İşleri ve İstihbarat Servisi kocaman bir salondtu. Salonun bir köşesinde Haldun Simavi'nin camlı odası vardı.

Yazı işleri müdürleri ve yardımcıları yarım ay şeklinde heybetli bir masanın etrafında oturuyorlardı. Üzerinde Ankara'ya direkt bağlı kırmızı ve beyaz iki telefon vardı. Muhabirler ise üç sıra halinde masalarda çalışıyordu.

O gün, henüz birkaç aylık olan oğlumu doktora muayene götürdüğüm için iki saat geç gelmişim gazeteye. Yazı işleri salonuna girdiğimde, önümdeki masada oturan arkadaşım Nihad Pınarlı; “Ben de seni evden arayacaktım. Nerede kaldın?” dedi.

“Hayrola,” diye sorduğumda:

“Bir anormallik var burada. Patron toplantı yapacaktı.”

“Ne toplantısı?” dedim.

“Önemli bir durum var galiba.”

“Sence ne olabilir?”

“Kimse bir şey söylemiyor. Bilmiyorum!”

Ellerimi yıkamak için ikinci kat tuvaletine giderken yolda mürettiphane'nin gündüz şefi entertype dizgi operatörü Halit Usta'yı gördüm. Suratı bir karıştı.

Halit Usta, Sedat Simavi'nin eski operatörlerinden biriydi. Uzun yıllar onunla birlikte 7 GÜN Dergisi'nde ve ilk çıktığı günden beri de Hürriyet'te çalışıyor, özellikle gündüz makaleleri, magazin sayfalarının yazılarını diziyordu. İyi yetişmiş bir teknik elemandı. Bir ayağı sakattı. Bu nedenle ‘Topal Halit’ diye biliniyordu.

Koridordan mürettiphaneye doğru, sekerek giderken peşinden, “Günaydın Halit Usta,” dedim.

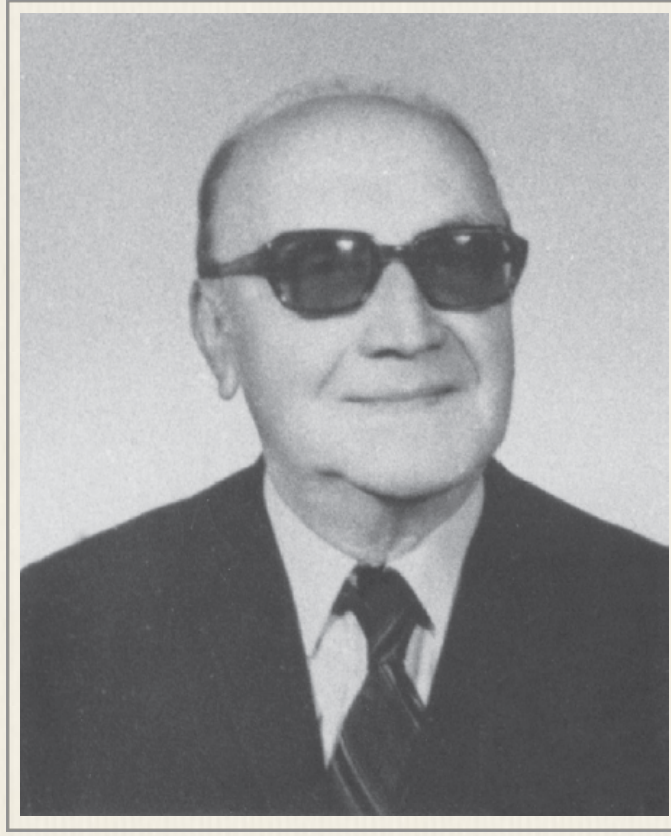
“Günaydın,” diye isteksiz bir cevap verince, “Ne o hasta mısın?” diye sordum.

“Olanlardan haberin yok galiba senin.”

“Şimdi geldim. Bir şey bilmiyorum.”

“O zaman hemen aç gazeteyi Samih Bey'in yazısını oku.”

Acele, elimi yıkayıp yerime döndüm ve kimseye bir şey söylemeden Hürriyet'in ikinci sayfasını açarak ‘Düşünceler’ sütununda yer alan Samih Tiryakioğlu'nun yazısını okumaya başladım. Heyecandan ilk okuyuşumda pek bir şey anlamadım. Sonra, tekrar okuyunca ne demek istediğini kavramıştım!

Patronları aleyhine yazı yazdı diye bir toplantı yapılarak herkesin içinde Haldun ve Erol Simavi'nin kovduğu Hürriyet'in ilk yazı işleri müdürü Samih Tiryakioğlu.

Önümdeki masada oturan Nihad Pınarlı'ya, "Samih Bey'in yazısını okudun mu?" diye sordum.

"Hayır," dedi. Gazeteyi kendisine uzattım. Nihad, birdenbire ayağa kalktı.

"Olmaz böyle şey," dedi bana. Boyu iki metreye yakındı. Sonra eğilerek kulağıma, "Samih Bey'in bunu yapması için çok önemli bir neden olsa gerek," diye fısıldadı.

Nihad Pınarlı, aynı zamanda ressamdı. Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumuştı. Duygusal bir arkadaşımızdı.

"O zaman toplantı bu yazıyla ilgili. Herhalde kızılca kıyamet kopacak," dedi. Bayağı heyecanlanmıştık. Biraz da korku içindeydik açıkçası. Gazetemizin Yazı İşleri Müdürü Samih Tiryakioğlu kendi sorumluluğu altında yayınlanan, kendisine emanet edilen Hürriyet Gazetesi'nde gazete

sahipleri aleyhinde bir yazı yayınlamıştı. Onları isim vermeden cehaletle suçluyordu. Bu belki de dünya basın tarihinde görülmüş bir olay değildi.

Samih Tiryakioğlu Hürriyet'in ilk Yazı İşleri Müdürü idi. Tek parti devri Türkiye'sinin Ulus Gazetesi'nden yetişmişti. Ulus, CHP'nin yayın organıydı. Orada 'Akşam Haberleri Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürlüğü'nde, Ulus'ta da Müdür Yardımcılığı'nda bulunmuştu.

Zamanının aydın ve iyi gazetecilerinden biriydi.

Sedat Simavi, onu Ankara'dan Hürriyet'e getirmişti. Hatta gazeteye yakın olsun diye Çarşıkapı'da, Milas Apartmanı'nda bir kat tutmuştu. Kirasını da Hürriyet ödüyordu.

Eskiden gazeteciler daha çok Divanyolu, Sultanahmet, Beyazıt gibi Babıali'ye yürüme mesafesindeki yerlerde otururlarmış. Tuhaf değil mi? Ben, Babıali'ye geldiğim 1950'li yılların başında tam yirmi yıldır Galata Köprüsü'nün öte tarafına geçmemiş gazeteciler tanımıştım. Evden gazeteye, gazeteden eve gidip gelen bu cefakâr gazetecilerin adeta hayatı kararmıştı. Oysa ne çalışkan, vefakâr, çilekeş ve yetenekli insanlardı. Dünyaları sadece gazete olmuştu. Ne demek köprünün Karaköy yakasına yirmi yıl hiç geçmemiş olmak? Komik, ama gerçek! Mesela, Yenisabah'ın yazı işleri müdürlerinden Reşad Mahmut Yanardağ bunlardan biriydi

Samih Tiryakioğlu, akşam normal olarak 6-7 gibi gazeteye gelir, büyük masadaki yerini alır ve çalışmaya başlardı. Tatlı, hoş sohbet bir adamdı. Şakacıydı, espri yapmaktan hoşlanırdı. Harika bir aksırışı vardı. Aksırduğunda acayip bir ses çıkarırdı. Sonra da 'çüş' derdi, kendi kendine!

Galatasaray Lisesi'nde okumuş, ancak ortayı bitirmeden ayrılmıştı. Yalnız, Fransızca biliyordu. Kendini yetiştirmişti. Biraz İngilizce ve Almanca da konuşabiliyordu.

İyi haber değerlendiren ve güzel başlık atmayı beceren bir yazı işleri müdürüydü. Gece gazetenin birinci ve üçüncü sayfasını o yapıyordu, yardımcılılarıyla birlikte. Zaten Hürriyet de altı veya sekiz sayfa çıkıyordu 1950'li yıllarda.

O zaman, gazeteler geç hazırlanıyordu. Yalnız İstanbul'da basılıyordu. Buradan gece yarısı tren, otobüs ve kamyonetlerle Marmara ve Trakya bölgesine, sabah da uçaklarla Ankara'ya, İzmir'e, Adana'ya ve Doğu'ya sevk ediliyordu. Hürriyet o tarihte yüz elli bin tirajı olan bir gazeteydi. Türkiye'nin en çok satan, en yeni ve modern gazetesiydi.

Gazetenin genç patronlarından Erol Simavi, sabahın köründe matbaaya gelirdi. O da yirmi dört yaşında ve yeni evliydi. Özelliklerinden biri sabah gelir gelmez birinci katta, idare bölümünün dibindeki odasında evvela gazeteleri okur, gece raporuna bakar, kâğıt, mürekkep durumunu kontrol ederdi. Erol Simavi, çok dikkatli bir gazete okuyucusuydu. İlanlara kadar her şeyi okur, incelerdi. Hele ölüm ilanlarını hiç kaçırmazdı. Bize de haber verirdi.

Samih Tiryakioğlu'nun yazısını o okumuş ve hemen ağabeyini arayarak durumu bildirmişti. Haldun Bey de, "ağır Samih'i gazeteye gelsin," demişti. Sonra bütün yazı işleri mensuplarıyla büyük bir toplantı yapmak istediğini söylemişti.

Öğle üzeri hepimiz ikinci kattaki yazı işleri masasının etrafında toplanacaktık.

Yazı İşleri Müdürümüz Samih Tiryakioğlu, bir şeyler olduğunun farkındaydı. Gece geç vakte kadar çalıştığı için sabah geç kalkıyordu. Saat 02:00'da evine gidiyordu. O gün Erol Simavi haber göndererek onu uyandırmıştı. Gazeteye geldiğinde bu yüzden telaşlıydı. Yerine oturdu, dolmakalemini ve yeşil mürekkep hokkasını çıkardı masanın üstüne koydu. O da gazeteleri okumaya başladı. Gerginliği hareketlerinden belli oluyordu.

Erol Simavi saat 12:00'da bizim salona geldi. "Arkadaşlar hazır mısınız?" diye sordu. "Ağabeyime haber vereceğim."

Bizler, hepimiz masanın etrafında yerimizi aldık. Erol Bey'le Haldun Simavi birlikte geldiler ve kendilerine ayrılan yere iliştiler.

Toplantıyı yirmi sekiz yaşındaki genç patronumuz Haldun Simavi açtı.

“Arkadaşlar,” dedi. “Yazı İşleri Müdürümüz Samih Bey bugün ‘Düşünceler’ sütununda bir yazı yazmış. Kendisi bize bu yazıyı okusun, biz de birlikte dinleyelim, bakalım neler yazmış?”

Samih Tiryakioğlu önce, “Ne gerek var efendim?” diyecek oldu. Haldun Simavi, “Yok yok, siz okuyun dinleyelim,” diye ısrar etti.

Hürriyet’te 1 Mayıs 1948 gününden beri çalışan Yazı İşleri Müdürü, bu ısrar üzerine kendi sorumluluğu altındaki gazetede, patronları aleyhinde yazdığı yazıyı üzerine basa basa okumaya başladı.

O okudukça biz heyecanlanıyorduk, şimdi müthiş bir şeyler olacak, diye. İster misiniz genç patronlar Yazı İşleri Müdürü’ne bir sopa çeksinler? En büyük endişemiz buydu o hava içinde. Fakat böyle bir şey olmadı. Çünkü patronlar gerçekten terbiyeli insanlardı. Yazı yenir yutulur cinsten değildi. İlginç bir olay olduğu için “Düşünceler” sütununda çıkan bu yazıyı aynen aşağıya alıyorum:

İŞ HAYATINDA DEMOKRASİ

Son on yıllık devrede demokrasi, siyasi hayatımıza giremedi. Fakat bu sihirli rejim, iş hayatımıza hiç girememişe benzemektedir.

İş hayatında demokrasi derken, işçi patron münasebetlerinden bahsetmek istiyoruz.

Bir kere şunu belirtmek yerinde olur ki, bir memleket için sermaye ne kadar lüzumlu ise, el veya fikirle görülen iş de o kadar lüzumlu, o kadar mukaddestir.

Bir adamın milyonları olduğunu ve mesela bir köprü inşa edeceğini, yahut bir fabrikayı işleteceğini farz edelim.

Böyle bir adam milyonlarca lirayı köprüünün inşa edileceği nehrin iki yakasına yahut da fabrikadaki makinelerin önüne koysa köprü inşa edilebilir veya makineler işleyebilir mi?

Şüphesiz ki hayır!

Demek ki, el veya fikir emeği de bu işte para kadar mühim rol oynar.

Fakat gel gelelim, memleketimizde son yıllarda pek çabuk vukua gelen sosyal değişmeler veya Batı memleketlerinde çoktan yerleşmiş olan adet ve teamüllerin bizde

yerleşmemiş olması gibi sebepler yüzünden, işler burada bambaşka tarzda cereyan etmektedir.

Öyle ki, harp hercümercinin fırsatlarından istifade ederek veya babasından kalan milyonlara zahmetsizce konarak bir gün kendisini zengin oluvermiş gören herhangi bir kimse, hele üstelik cahil ve görgüsüzce, kendisini yeryüzünde adeta Allah'ın gölgesi saymaktadır.

Bu gibi zoraki milyonerler, ekseriya fikir bakımından kendilerine göre çok üstün işçilerle veya yüksek tahsil görmüş mühendis, hukukçu gibi fikir işçileriyle beraber çalışmak zorundadırlar.

İşte fecaat burada başlamaktadır: Daha doğru dürüst okuyup yazmasını, oturup kalkmasını beceremeyen bir... affedersiniz hödükle, senelerce okumuş, kafaca gelişip olgunlaşmış bir kimse arasındaki münasebetlerin güçlüğü ve acayıplığını bir düşünün!

Bu, maalesef, hemen çare bulunacak bir hal de değildir. Çünkü bunun düzelmesi, her şeyden önce, bu vaziyette olan işverenlerin de en aşağı beraber çalıştıkları elemanların fikir veya tahsil seviyesine erişmeleriyle kabildir.

Bunun ise, hele okuma yazma ile başları pek hoş olmayan, paraları bol, fakat akılları kıt zengin evlatları için ne kadar güç olacağını siz tasavvur edin!

Samih TIRYAKIOĞLU

Yazının okunması bittiğinde Tiryakioğlu kıpkırmızı olmuştu. Hürriyet'in genç patronları da iyice bozulmuşlardı.

Haldun Simavi, bir sorgu hâkimi gibi, "Bu yazıyı siz yazdınız, değil mi?" diye sordu.

"Evet ben yazdım."

"Sonra, gündüz dizilmesi gereken yazıyı siz, akşam mürettiphaneye verdiniz."

"Evet."

"Tashihini de yaptınız. Müsahhihlere okutmadınız. Onlardan gizlediniz."

“Evet, ben yaptım.”

“Siz görevinizi kötüye kullandınız Samih Bey,” diye kükredi, Haldun Simavi. “Buna emniyeti suiistimal denir. Size güvenimiz kalmamıştır. Artık birlikte çalışamayız.”

Masada kimsede çıt yok! Herkes, dikkatle ne olacağını beklerken Tiryakioğlu; “Ama Haldun Bey,” diye konuşmak istedi. “Siz neden alınıyorsunuz bu yazıdan? Benim yazım patronlarla ilgili genel bir yazıdır? Ben sizi kastetmedim ki? Bir isim de vermedim?”

“Kimi kastettiğiniz apaçık belli. Bu iş bitmiştir. Şimdi, ben arkadaşlarımla gazeteye ait işleri görüşeceğim. Acaba bize müsaade eder misiniz?” diyerek Samih Bey’in masayı terk etmesini istedi. Henüz kırk yaşlarındaki Samih Tiryakioğlu yerinden kalkmak isterken şöyle bir sarsıldı. Kalemlerini, hokkasını aldı, gözlüğünü cebine koydu ve hiçbir şey söylemeden çekip gitti. Bu çok hazin bir gidişti! Gerçekten, patronlar dahil hepimiz çok üzülmüştük. Belki de ilk defa dünyada bir gazetenin yazı işleri müdürü bu şekilde bir yazı yazıyor ve böyle bir toplantı ile işinden kovuluyordu!

Dört yıl yazı işleri müdürlüğümü yapan Tiryakioğlu’nu severdim. Ondan çok şey öğrenmiştim. Medeni bir insandı, dünyaya açıktı. Okuyan bir gazeteciydi. İyi bir kitap mütercimi idi.

Yenilikçi ve çalışkandı. Genç gazetecilere destek verirdi. Fakat yanında çalışan yardımcıları onun hakkında durmadan dedikodu yapardı. Hatta bu sözler sağlığında Sedat Simavi’nin bile kulağına gitmişti. Sözde Samih Bey karısından dayak yermiş! Hem de Divanyolu’nda caddenin ortasında. Bir gün, Sedat Simavi bunun doğru olup olmadığını sormuş. “Benim Yazı İşleri Müdürüm karısından dayak yer mi?” gibi laflar etmiş. Çok kızmış! Oysa böyle bir şey olmamış. Bunu eski eşi Nermin Hanımefendi de yalanlamıştı.

1952 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü faaliyete geçince Sarı Basın Kartı sahibi gazetecilere, bu iki yıllık okulda öğrenim görüp yüksekokul diploması alma imkânı tanınmıştı.

Samih Tiryakioğlu da Hürriyet Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürü olmasına rağmen bu enstitüye girmiş, öğrenci olmuştu. Oysa, Cumhuriyet'in ve başka gazetelerin yazı işleri müdürleri aynı okulda hocalık yapıyordu.

Bu da Sedat Simavi'nin kulağına gittiğinde, rahmetli hop oturup hop kalkmıştı. Türkiye'nin en büyük gazetesinin Yazı İşleri Müdürü orada öğrenci olur muymuş? Oysa böyle bir şey yapmak Samih Tiryakioğlu'nun öğrenmeye samimi olarak açık bir kişi olmasından kaynaklanıyordu. Nitekim enstitüyü başarıyla bitirdi ve Hürriyet'ten ayrıldıktan sonra kendini iyice gazetecilik öğrenimi ve eğitimi üzerinde araştırmalara verdi. Gazeteciler Cemiyeti ve Türk Basın Enstitüsü için çok yararlı çalışmalar yaptı. Ancak o yazı yüzünden kendisine duyulan güveni kaybetmişti. Hayat boyu doğru dürüst bir iş bulamadı.

Bana İngilizce 'Mr. Chain Breaker', diye hitap ederdi (Zincirkıran demektir).

Ara sıra görüşürdük. Evimize de gelirdi. Çocuklarımı, eşimi ve beni sever. Biz de onu her zaman saygıyla anarız.

Günaydın'ı satmadan birkaç ay önce Haldun Simavi ile konuşurken, "Dün gece yemekte Samih Bey vardı bizde," dedim. Merakla "Ne yapıyor Samih?" diye sordu Haldun Bey. "Nasıl, iyi mi?"

"İyi," dedim. "Hiçbir şey yapmıyor, kitap tercüme ediyor."

"Samih iyi gazetecidir," dedi. Böylece onun hakkını o olaydan tam kırk yıl sonra bile teslim etmişti.

Samih Tiryakioğlu'nu tahrik edip ona o yazıyı yazdırarak ayağını kaydıranlar daha sonra onun yerine geçmişlerdi! Bu, Babıali'de genç yaşında gördüğüm, nefretle karşıladığım ilk kötü olaydı. Kim bilir çalıştığım sürece daha neler görecektim...

TEK PARTİ DEVRİNİN ANKARA'SI

Emin Karakuş, Hürriyet'in kurulduğu günden itibaren 1957 yılı Şubat ayı sonuna kadar bu gazetenin Ankara temsilcisiydi. Tek başına çalışırdı. O zamanın Ankara'sında Mekki Said Esen Cumhuriyet'in; Sabahattin Sönmez Vatan'ın; Bilâl Akba Yenisabah ve daha birkaç gazetenin başkent muhabirliğini yapıyorlardı.

Genelde büro filan yoktu. Muhabirler, evlerinden telefonla haber yazdırırlardı. İki veya üç telefonları vardı. Biriyle haber yazdırırken diğeri ile istihbarat yaparlardı. Teleks, telefoto, modern iletişim aletleri daha Türkiye'ye gelmemişti.

Telefon aramaları da "03" şehirlerarası operatör aracılığı ile yapılıyordu. Konuşmak için bazen bir, bazen iki saat sıra bekleniyordu.

Ankara muhabirlerinin çoğu haberlerini irticalen (doğaçlayarak) yazdırırlardı. Zaten klasik bir haber yazış şekli vardı. Renksiz, üslupsuz, havasız, cilasız, ayrıntısız, anlatımsız habercilik hâkimdi. Ankara'ya. Ne de olsa tek parti hâkimiyeti altında özgürlükten yoksun bir Ankara'da muhabirlik yapılıyordu, başkent'te... Fakat muhabirler zaman zaman güzel Ankara notları yazardı.

Benim gazeteciliğim 1950’de başlar. Ama, bizim Karakuş, bu işe 1937 yılında başlamış ve 1975 yılına kadar sürdürmüştü. 1916 yılında Fırat Nehri’nin kıyısında, Birecik’te yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. İlk tahsilini Gaziantep Darüleytam’ında tamamlamış, sonra İstanbul’da Tophane Askeri Sanat Okulu’na girmişti. Astsubay olarak bitirdiği bu okuldan sonra askeri fabrikalarda iki yıl kadar tornacılık ve frezecilik yaptı. Bu arada açıktan Ankara Erkek Lisesi’ni bitirdi ve 1937’de gazeteciliğe başladı. Ankara’da yeni kurulan hukuk fakültesine devam etti; 1940 yılında da oradan mezun oldu.

Vakit, Yenisabah, Tanin ve Hürriyet gazetelerinin Ankara temsilciliğini yaptı. 1940-1955 yılları arasında yardımcı muhabir olarak çalıştığı Fransız “AFP Ajansı” ve “The Times” Gazetesi’nden yazılı takdirname aldı.

Emin Bey ciddi, çalışkan, heyecanlı bir Ankara muhabiri idi.

Cumhuriyet dönemi Ankara’sında kırk yıl süreyle gazetecilik yapmak dile kolay!... Hele insanın düşünsel farklılıkları da varsa...

Aslında Emin Karakuş Marksist’ti. Askeriyeden astsubaylıktan ayrılma nedeni de buydu.

Ailece görüştüğümüz için bazen bana solculuk hikâyelerini ve başından geçenleri tatlı tatlı anlatırdı.

Bir gün siyasi polis evini basmış. Kütüphanesindeki sol yayınları toplamış. Son dakikada bir memur, kapağında ‘Russo’ yazan bir kitap daha bulunca, amirine bağırarak rapor etmiş:

“Amirim bir ‘Rus’ kitabı daha buldum!...”

Emin Bey, “Biz çok çektik,” diye anlatırdı.

Marksist Emin Karakuş’un küçük kızınının eşi kimdi? Tahmin edemezsiniz. Mit Müsteşar Yardımcılarından Hiram Abas!... Namı diğer ‘Bay Pipo’...

Hiram, benim aziz dostum ‘Abas Kaptan’ın oğluydu. Babası Denizyolları Şilepçilik İşletmeleri’nin en değerli ve kıdemli uzak yol kaptanlarından biriydi. Uzun yıllar hep Amerika hattında çalışmıştı.

Bir gün Hiram’a sormuştum.

“Senin kayınpederin komünistliği ne düzeyde, biliyor musun?”

“Keşke bütün komünistler onun gibi olsa,” diye cevap vermişti. “Emin Bey zararsız komünisttir. Dürüst ve mert bir insandır. Nazım’dan şiir, Ruhi Sarı’dan türkü okumak hoşuna gider. Hepsisi o kadar! Sicili de pek fena değil!...”

İşte bu Emin Bey 1957’de yerini bana bıraktı. Hürriyet bu tarihte büyük bir gazete oluyordu.

Haldun Simavi Ankara’da örgütlenmemizi ve iyi, modern bir haber bürosu kurmamızı istiyordu. Bu işe beni tayin etti. Bunu yaparken de:

“Doğru dürüst gazetecilik yapacağız. Sadece siyasi haber değil, siyasetin magazinini; Ankara’nın polis ve adliye haberlerini; Ankara’daki hayatı da aksettireceksin,” demişti bana...

Evvla Kızılay’da Foto Apartmanı’nda güzel bir büro kurdum. Emin Bey’e de bir oda verdim:

“Burası senin, gelir haberlerini yazarsın ve bana verirsin,” dedim. “Sekreterim sana da hizmet edecek.”

Ona araba kullanmayı öğrettim. İlk defa bir bayramda, Emin Bey’in ‘Opel Kapitan’ marka arabasıyla İstanbul’a gitmeye karar verdik. Eşim Neriman ile dört yaşındaki oğlum Sedat’ı uçakla birkaç gün önce göndermiştim. Arabada Emin Bey, eşi, kızı ve torunu vardı. Güzel, güzel giderken, Bolu civarında, Reşadiye’de önümüze birden öküzler, koyunlar ve tavuklar çıktı.

Direksiyondaki Emin Bey çok heyecanlanmıştı. “Eyvah, ne yapacağız şimdi?” diye bağırırken sürünün içine daldık.

İki koyun, on kadar tavuk ve hindi arabanın altında kalarak can vermişti. Emin Bey arabayı durduramamıştı. Ne de olsa bu işi kırk yaşından sonra öğreniyordu, şoförlükte daha yeniydi. Çok heyecanlanmıştı.

“Korkma,” dedim kendisine. “Olan oldu. Öldürdüklerimizin parasını verir, özür dileriz.” (O zamanlar karayollarından büyükbaş, küçükbaş hayvanlar da geçirdi.)

Karakuş, “Artık İstanbul’a kadar sen kullan,” dedi, “benim moralim sıfır, yapamayacağım.” Hemen oradaki bir kır kahvesinde oturduk. Sürüş sahibine yaptığımız zayıtın bedelini ödedik.

Birer kahve içtikten sonra Emin Bey’e, “Şayet sen şimdi bu arabayı kullanmazsan bir daha hiç kullanamazsın,” dedim, “geç şoför mahalline ve kullan... Ama 80 kilometreden hızlı gitmek yok. Tamam mı? Ben de yanındayım, korkma!...”

Yıllar sonra Karakuş: “O gün kullanmasaydım bu iş bitmişti,” demişti. Opel’i satıp yepyeni bir Volkswagen aldı. Ve ölünceye kadar her beş yılda bir yenisini aldı. Bu arabalar çok güzel, derdi.

5 Mayıs 1960 tarihinde, saat 5’te (yani “555 K” olayında) Kızılay’da, Atatürk Bulvarı’ndaki protestoda, arabasından inip gençlerin üzerine giden Başbakan Menderes’i, Emin Karakuş Volkswagen arabasıyla kurtarmıştı.

1940'LI YILLARDA TEK PARTİ DEVRİNDE ANKARA'DA BİR VALİ: NEVZAT TANDOĞAN

Emin Karakuş, “İşte Ankara” adlı kitabında kırk yıllık bir gazeteci gözüyle 1950 yılı öncesi Ankara'sında olup bitenleri ve tek parti egemenliğini, bazı olayları anlatarak dile getiriyordu.

“Ankara Valisi ve Belediye Başkanı olan Nevzat Tandoğan'ın her sözü kanun niteliğindedi. Sıkıyönetim yoktu ama Tandoğan'ın Ankara'sında tam bir sıkıyönetim havası egemendi. Geceleri sokakta dolaşan sarhoşlar bir kamyonu doldurular, kış kıyamet demeden her biri şehrin sekiz-on kilometre uzağındaki Orman Çiftliği ya da Hüseyin Gazi sırtlarına bırakılarak dönülürdü. Sarhoşlar bütün gece yürüyerek gidecekleri yere ayılmış olarak dönerlerdi.

Ulus Meydan'ından Çankaya'ya doğru uzanan Atatürk Bulvarı üzerinde ‘suikast’ yapılır düşüncesiyle şöyle ayaküstü bir-iki kadeh içki içilecek bir yer açılmasına izin vermezdi Tandoğan.

Despot belediye başkanı, hakkında şikâyet olan bir eczacıyı çağırılmış, “Yarın seni Ankara'da görmeyeceğim. Bu şehri derhal terk edeceksin,” demiş, eczacı da o akşamki trenle Ankara'dan ayrılmış ve bir daha geri dönmemiştir.

Yine o günlerde, tanınmış ailelerden biri kayınbiraderinden vali beye söz etmiş, “Evini ihmal ediyor, geceleri sarhoş geliyor,” demiş. Tandoğan, adamı vilayet makamına polis marifeti ile getirmiş, suratına birkaç şamar attıktan sonra, “Bir daha şikâyet duymayacağım,” diyerek vilayet binasından kovalamıştı.

Belediye ile arasında çıkan bir anlaşmazlık üzerine Emin Taş adında bir müteahhit Danıştay’a başvurmuş, Danıştay yürütmenin durdurulması kararını almıştı. Bu kararın belediye yetkililerince tanınmaması üzerine, müteahhit Tandoğan’a gitmiş, “Efendim, Danıştay kararını belediye yetkilileri tanımıyor,” der demez, Vali ve Belediye Başkanı Nevzat Tandoğan, müteahhidin elinden Danıştay kararı suretini almış, parçalayarak adamcağızın suratına fırlatmış; “Burada sadece benim sözüm geçer,” diyerek adamı makamından kovmuştu.

Nevzat Tandoğan adı, şehirde halk arasında dehşet saçardı; herkes ondan korkardı. Tandoğan, Başbakan İnönü’ye çok bağlıydı. Görevi başındayken devamlı Çankaya’yı gözlerdi.

Görevine Adalar Kaymakamı olarak idarecilikle başlamış, Elazığ valiliği yapmış başbakana gösterdiği bağlılıktan dolayı Ankara Valisi olmuştu. Başbakan İnönü, Tandoğan’a çok güvendiği için ona gereğinden fazla iltifatta bulunurdu. Çubuk Barajı’na onun adını yazdırmıştı. Ünlü 19 Mayıs Stadyumu’nun açılışında halka yaptığı konuşmada Başbakan İsmet İnönü: “Ankaralılar, bu stadyumu sizlere Vali Tandoğan hediye etti,” demişti. Bu sözleri ben kulaklarımla duydum ve stadyumun parasını Tandoğan mı verdi? diye düşünerek işin içinden çıkamadım.

Başbakan bu kadarla da kalmaz, her fırsatta Tandoğan’ın koluna girer, fotoğraflar çekilir ve bu fotoğraflar Ulus Gazetesi’ni süslerdi.

Tandoğan valilik yaptığı on sekiz yıllık süre içinde, bir gün, Ankara’nın ilçelerini ziyaret etmemişti. Atatürk Bulvarı daha iyi aydınlansın, diye devamlı elektrik lambaları eklenirken, hiçbir ilçe ve bucakta elektrik yoktu.

Ankara belediye seçimleri bir başka âlem, sözün tam anlamıyla bir fiyaskoydu. İki ağızlı bir torba hazırlanır, bir gözüne belediye meclisi üyesi olacakların adları, öbür göze de istekli olanların adları konurdu. Torba seçmenlerin önünde sallanır, sonra istenen gözden istenen adamların adları birer, birer çıkarılarak okunurdu. Ünlü Vehbi Koç'un eniştesi her ne hikmetse hep seçilenler arasındaydı. Bu seçim işini Belediye Başkan Yardımcısı Tahsin Bey yapardı. Bir kez bu işe Belediye İktisat Müdürü Şevket Süreyya Aydemir memur edilmişti. Aydemir, işin içyüzünü öğrenince arkadaşı Burhan Belge ve onun eşi Macar asıllı ünlü sinema yıldızı Zsa Zsa Gabor'la birlikte seçim günü ortadan kaybolmuştu.”

Vali Nevzat Tandoğan'ın gazabından, 1940'lı yıllarda Tan Gazetesi'nin Ankara muhabiri olan Emin Karakuş da nasibini almıştı. Emin Bey yazması sakıncalı olan bazı haberleri Tan Gazetesi'nin başyazarı Zekeriya Sertel'e mektup yazarak notlar halinde bildiriyordu.

Bir gün Tandoğan, polis göndererek Karakuş'u makamına çağırılmış. Polis evine gelmiş, “Sizi vali bey görmek istiyor,” demiş.

Sivil polisle birlikte yürüyüp vilayete gelmiştik. Beni odasına aldı. Hemen yüksek sesle, “Bana bak,” dedi. “İnkâra kalkma, seni mahvederim. Sen son günlerde sağa sola mektuplarla aslı astarı olmayan haberler gönderiyormuşsun. Nedir bu mektupların içyüzü?”

Hemen aklıma geldi. Zekeriya Sertel'e gönderdiğim mektuplardan söz ediyordu. Başımı öne eğmiş, her an yüzümde patlayabilecek tokadın sesini duyar gibi oluyordum.

Tandoğan oturdu, çekmecesini açıp tabancasını çıkardı ve masanın üstüne koydu.

“Söyle bakalım bu mektupları neden yazdın?”

“Çalıştığım gazetenin sahibine olayların içyüzünü anlatan bilgileri özel olarak gönderiyor, onu bilgilendiriyorum.”

“Senin bu yazdıklarının hepsi yalan.”

“Olabilir efendim. Şimdi bir mektup yazar, özel olarak yazdığım mektuplardaki haberlerin hepsinin yalan olduğunu bildiririm.”

“Ama senin bu yaptığın eşekliktir. Senin için solcu diyorlar. Bu nereden geliyor.”

“Bilmem, belki de Tan Gazetesi’nde çalışıyorum, diye öyle diyorlar.”

“Hay senin komünistliğine işeyeyim!...”

Orada ayakta, dimdik bana söylenenleri dinlemekte olan emniyet müdürüne döndü. “Gidin bunun evine iyice araştırın, ne bulursanız alıp getirin,” dedi.

Polisler Sabiha Sertel’in bir mektubunu bulmuşlardı. Sabiha Sertel bu mektubun bir yerinde, “Bekliyoruz, özgürlük seven her insan gibi biz de bekliyoruz!” diyordu.

Vali Tandoğan bu satırları okuduktan sonra bana döndü:

“Sabiha Hanım hangi özgürlükten söz ediyor? Bu özgürlüğü Ruslar mı getirecek,” dedi.

Günler geçiyor, polis bir türlü arkamdan ayrılmıyordu. Sürekli izleniyordum. Baktım olacak gibi değil, bir gün randevu alıp Vali Tandoğan’ın karşısına çıktım. Sarı Basın Kartı’mı çıkarıp kendisine uzattım.

“Efendim ben artık gazetecilik yapmayacağım. Bu şehrin valisi olarak sizin bana güveniniz yoksa benim çalışmama olanak yoktur,” dedim.

“Hadi git, artık gelmezler,” dedi.

Odadan çıktım, polis beni takip etmeye devam etti.”

Nevzat Tandoğan’la ilgili bir anıyı da eski tüfeklerden olan bir solcu akrabam anlatmıştı. Bir kamu kuruluşunda çalışıyordu.

Bir gün onu valinin karşısına çıkarmışlar.

Vali, “Anlat bakalım şu komünistlik nedir?” demiş.

Zeki Bey tatlı, tatlı komünistliğin ‘eşitlik ve adalet’ olduğunu, insanların başka türlü refaha ulaşmalarının mümkün olamayacağını anlatmış.

Vali Tandoğan, “Ne diyorsun ulan sen?” diye parlamış. “Kalkmış, bana komünizm propagandası yapıyor. Ulan, komünizm iyi bir şey olsa biz bunu sizin gibi kılkuyrukların eline mi bırakırız? Önce biz kabul ederdik. Defol buradan,” diye bağırmış.

ESRARENGİZ BİR CİNAYET:VALİ NEVZAT TANDOĞAN'I İNTİHARA SÜRÜKLÜYOR!..

Burada anlatılan olay, 1940'lı yıllardaki Türkiye'nin bir dramıdır. Yani tek parti, tek milli şef devrinin kamuoyuna yansıyan olaylarından biridir. Bu olayı okuduktan sonra özgürlükçü demokrasinin ne büyük bir sistem olduğunu bir kez daha özömsöyorsunuz. Zamanın Genel Kurmay Başkanı'nın oğlunun işlediğı cinayeti kamufle etmeye çalışan, Ankara'nın astığı astık, kestiğı kestik ünlü Valisi Nevzat Tandoğan'ın sonunu göröyorsunuz.

Dr. Neşet Naci Arzan, Ankara'nın ünlü hekimlerinden biriydi. Güler yüzlü, sempatik bir kişiydi, doktorluğu da çok iyiydi. Başkentin sevilen hekimi, herkesle dost geçinir ve şifa dağıtırdı adeta.

Neşet Naci Hoca'nın kimseyle bir alıp veremediğı; bir sorunu ya da kavgası yoktu. 'Dahiliye ve Çocuk Hastalıkları' uzmanıydı. Ankara'nın en çok kazanan doktorlarının başında geliyordu.

1940'lı yılların ortalarında, bir gün gazetelerde şöyle bir haber çıktı:

“Dün akşam üzüntü verici bir cinayet işlenmiş, tanınmış Doktor Neşet Naci Arzan muayenehanesinde tabanca ile öldürülmüştür. Cinayet işleyen kişi muayenehaneye bir hasta gibi gelmiş, sırası gelip doktorun odasına girdiği zaman, dışarıda bekleyen hastalar bir tabanca sesi duymuşlar, içeri girdikleri zaman doktoru kanlar içinde bulmuşlar. Savcılık ve zabıta araştırmalara başlamış bulunmaktadır.”

O günün Türkiye'si elbette bugünkü gibi değildi. Radyo devletin radyosuydu. Televizyon filan yoktu. Bu tür olaylar gazetelerin verdiği kadarıyla öğrenilirdi.

Bir gün sonra gazetelerde yayınlanan bir haberde katilin bulunduğu, doktorun ‘hastanın hırsına kurban gittiği’ bildiriliyor ve katilin kimliği açıklanıyordu: “Reşit Mercan.”

O günlerin gazetecisi, Tan Gazetesi'nin Ankara Muhabiri Emin Karakuş, bu olayı 1977 yılında yayınlanan ‘İşte Ankara’ adlı kitabında aynen şöyle anlatıyor:

“Cinayet günü saat 19.00’da muayenehanenin kapısı çalınmış, doktorun yardımcılarında Sultan kapıyı açmıştı. Gelen adam yirmi iki-yirmi üç yaşlarında zayıf, uzun boylu ve yakışıklı bir delikanlıydı.

“Doktor burada mı?” diye sorup içeri dalmış, holde oturup sırasını beklemeye başlamıştı.

Dr. Neşet Naci Bey’in odasında, Yargıtay üyelerinden Faiz Yörükoğlu bulunmaktaydı.

Sultan, doktora bir hasta geldiğini haber vermiş, “Biraz beklesin,” cevabını almıştı. Tam o sırada kapı çalındı, bu kez Maliye Bakanlığı Özel Kalem Müdürleri’nden Celadet Cenk geldi. Bu kez kapıyı o delikanlı açtı. Ve gelene, “Doktor Bey içerde,” dedi.

Az sonra doktor odadan çıktı ve genç hastasını içeri aldı; muayene ettikten sonra dışarıdan doktorun, “Sana bir ilaç verdim göğsüne, bağına sürersin. Yarın sabah saat 10:00’da dispansere gel,” dediği duyuldu.

Bu sözlerin ardından içerden bir gürültü geldi. Arkasından doktorun, “Yetişin adam öldürüyorlar!” diye bağırdığı işitildi.

Sultan içeri koştuğunda, katil odadan çıkıyordu. Elinde Belçika yapısı bir tabanca vardı ve namluya mermi sürüyordu. Tekrar odaya daldı.

Yardımcı Sultan, “Günahtır, yapmayın, çok yazık olacak!” diye yalvarıyor, katil de kadına, “Ulan çekil karşımdan, seni de yakarım!” diye bağıırıyordu.

Sultan, korkudan banyoya kaçıp hayatını kurtarmıştı. Katil doktora beş el ateş etti. Maliye Memuru Celadet Cenk, bekleme odasında gürültüyü şaşkınlık ve korku içinde duymuştu. Yargıtay Üyesi Faiz Yörükoğlu korkudan beklediği odadan dışarı çıkamamıştı.

Beş kurşun doktorun vücudunun çeşitli yerlerine saplanmıştı. Dr. Neşet Naci Bey, “Ah yandım!” diye bağırmış ve yere yıkılarak can vermişti.

Olayı duyan kapıcı İzzet, katil kaçarken ona engel olmak istemişse de adam, “Yaklaşma,” deyince olduğu yere çömelmişti. Karısı ise, “Bizi yavrularımıza bağışla,” diye yalvarmıştı.

Katil, kendisine çekidüzen verdikten sonra olay yerinden uzaklaşmıştı.

Savcılık, polis, adli tıp olaya hemen el koydu. Öldürülen kişi Ankara'nın çok sevilen ünlü bir doktoruydu. Kovuşturma sonucunda polis Reşit Mercan adında birini bulmuş, “Katil budur,” diyerek adaletin karşısına çıkarmıştı.

İŞİN İÇYÜZÜ NEYDİ ACABA?

Buraya kadar anlattıklarım, polisin gazetecilere verdiği bilgilerdir. Onlar neler yazmamızı istemişse, bizler onu gazetemize aktarmışızdır. Ama mahkeme başlayıp da, katil diye tanıtılan Reşit Mercan'ın mahkemede birbiriyle çelişir sözler söylediği fark edilince, olayın şekli değişti.

Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ın, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kazım Orbay'ın oğlu Haşmet Orbay'ı kurtarma girişimleri bütün çıplaklığıyla ortaya çıkıyordu. Reşit Mercan'ın çelişkili sözlerinden sonra

salona ekose elbiseli zayıf bir delikanlı girdi. Bu Haşmet Orbay'dı. Robert Kolej'den Reşit'in arkadaşıydı. Haşmet olayı şöyle özetledi:

“Bir gün bana büyük projeleri olduğundan söz etti. Bir tabanca bulmamı istedi. Kendisine, sorumluluk kabul etmeyeceğimi söyledim.”

Yargıç Haşmet'e şu soruyu sordu:

“Bir tabanca neden alınır? İstenen şey kitap değil, sorumluluk kabul etmem ne demek?”

Haşmet Orbay bu soruya cevap veremedi. Sonra şöyle devam etti:

“Tabancayı buldum, verdim. Akşam benim evime gelip elbiselerini değiştirdi, sonra da çıkıp gitti. Gece tekrar görüştüğümüzde ne olduğunu sordum, yaralandığını söyledi. ‘Yarın gazetelerde okursun,’ dedi.”

Daha sonra Haşmet'in ilk ifadesi okundu. Bunda Reşit'in sözünü ettiği planı uygulaması halinde eline çok para geçeceğini, ileride İstanbul'da tehditle zenginlerden para toplayacağını, bu paranın bir kısmının da kendisine verileceğini söylediği ifade ediliyordu. Haşmet, Reşit'in bu önerisini kabul ettiğini belirterek, “Hergele Meydanı'na gittim, bir tabanca alıp kendisine verdim,” diyordu.

Bu arada Reşit'in ilk ifadesinden bazı parçalar okundu. Reşit, sözlerinin bir yerinde, “Haşmet'in bir yere borcu vardı. Bu borçtan kurtulması için bir tabanca bulduk. Doktorun muayenehanesine gittim ve o gece Haşmet'in evine döndüm. Doktor Neşet Naci'yi öldürdüğümü kendisine söyledim. Bana hemen, ‘Aldığın parayı ne yaptın?’ diye sordu. Ben de korktuğumu para almadan çıktığımı söyledim,’ diyordu. O bunları anlatırken, Haşmet Orbay, boncuk, boncuk terliyordu. Yüzü sapsarı kesilmişti. Bir ara ayakta sendeler gibi oldu.

Yargıç kendisine, “Otur,” dedi. Durum gittikçe açıklığa kavuşuyordu. Duruşmaya ara verilince Haşmet salondan dışarı çıktı. Yüzüne, gözüne su serpildi. Kravatı çözülmüş, yakası bağı açılmıştı.

Duruşma başladığında yargıç, “Haşmet Orbay’ı getirin,” dedi. Genç adam salona girdiğinde ayakta duramayacak haldeydi.

“Bak, Reşit, senin zengin kişileri korkutmak suretiyle para toplamak istediğini, bu usulü senin bulduğunu söylüyor, ne dersin?” diye sordu yargıç.

Haşmet, “Yalan,” dedi. “Her suçlu kendi suçunu başkalarının üstüne atar.”

Yargıç, bu sözler üzerine Reşit’e döndü. “Haşmet bu sözlerinin yalan olduğunu söylüyor. Ne diyorsun?” dedi.

Reşit, boynunu büktü, durdu, düşündü, Haşmet’i şöyle bir süzdükten sonra, “Peki, ne diyeyim? Ben söylemiş olayım,” dedi. Dinlenen diğer tanıklar da olayı dile getirdiler. Vakit ilerlemişti. Mahkeme Haşmet Orbay hakkında da soruşturma açılmasına karar verdi.

Adaleti yanlış yola sürüklemek, katile tabanca sağlamak, izinsiz tabanca kullanmak, katili evinde barındırmak gibi eylemlerden cezalandırılması isteniyordu.

Tanıkların dinlenmesi aylar sürmüştü. Herkesin içinde kuşku vardı. Bu olayda tuhaf bir şeyler dönüyordu, ama, neler oluyordu? Henüz açıklığa kavuşan bir ipucu yoktu. Reşit, bir şeyler söylemek istiyor, ama öldürülmekten korkuyordu.

Cumhuriyet Gazetesi’nin o zamanki ünlü Ankara muhabiri Mekki Said Esen, mahkemede tanık olarak dinlendiğinde şöyle demişti: “Reşit bize duruşma arasında Haşmet’in kendisine yüz bin lira teklif ettiğinden söz etti. Anafartalar Karakolu’na teslim olmasından sonra Vali Tandoğan tarafından çağrıldığını, valinin kendisiyle uzun uzadıya konuştuğunu anlattı. Ne görüştüğünü soranlara, Reşit, “Söylemeyeceğim,” diye cevap verdi. Mahkemede söyleyecek misin, sorusuna yine “Hayır,” yanıtını verdi.

Bu ifade üzerine söz alan Reşit ise, “Valiyle konuşmam Anafartalar Karakolu’na teslim olmamdan biraz sonra oldu. Valinin yanına

götürüldüm. Olay hakkında konuştuk. Ne konuştuğumuzu söylemeyeceğim,” dedi.

Yargıç, “Seni valinin yanına giderken kim gördü?” diye sordu.

“Emniyet Müdürü, İkinci Şube Müdürü ve Anafartalar Karakolu’ndan üç yıldızlı bir komiser. Ben vali ile konuşurken onlar ayrıldılar.”

“Neler konuştunuz?”

“Söylemeyeceğim.”

“Ne zaman söyleyeceksin?”

“Belki hiç söylemeyeceğim.”

“Ama söylersen savunmanı etkiler.”

Reşit Mercan, düşündü, bir şeyler söylemek isterken yine vazgeçer gibi oldu. Bunun üzerine savcı sordu:

“Acaba, vali beyle konuşmanın bu olayla bir ilgisi yok mu?”

Sanık, “Var ama, söylemeyeceğim, dedi ve ekledi: “Ankara Savcısı Kemal Bora bir gece beni saat 22:00 sularında cezaevinde ziyaret etti. Müdürün odasında bana: ‘Bunları yalanlayacaksın. Söylediklerinle bana hakaret ediyorsun, halbuki ben sana ne kadar iyilik etmişim. Seni polisin elinden ben kurtardım. Fakat gerekirse seni burada ben konuşturabilirim,’ dedi ve dövdürtmekle korkuttu. O gece gerçekten çok korkmuştum. Dediği gibi yaptım. Daha önce hazırlanmış bir yazıyı imzaladım.”

Yargıç, bir yazıyı dosyadan çıkararak Reşit Mercan’a sordu:

“Bahsettiğin yazı bu mu?”

“Hayır, bu değil. 6.11.1945 tarihli yazı ikinci kez yazılmıştır. Yine bir gün Savcı Kemal Bora, beraberinde yardımcısı Zeki Kumrulu olduğu halde cezaevine bana geldi. O sırada annem de yanımdaydı. Bir fırsatını bularak, anneme, ‘Benim burada hayatım tehlikede. Eğer bana bir şey olursa bütün kuvvetinle hakkımı arayacaksın,’ dedim.”

Yargıç Reşit Mercan'a şu soruyu sordu:

“Doktor tabancayı görüp kaçmaya kalkıştığı sırada, ‘Dur anlaşalım,’ demişsin. Bundan amacın neydi?”

Reşit soruya şöyle cevap verdi: “Böyle bir şey yoktur. Mahkemenin gidişi değişmiştir. Eski ifadelerimin hepsi uydurmadır, yalandır. Ben onları Haşmet’in ağzından duymuş bana söylediği şekilde anlatmıştım.”

“Neden böyle ifade verdin öyleyse?”

Reşit, sesini yükselterek şu karşılığı verdi: “Aramızda bir anlaşma vardı da ondan. Yani, Haşmet’in işlediği suçu ben üzerime almıştım,” dedi ve şöyle devam etti: “Haşmet’in cezaevinde altmış kişilik koğuşun ortasında, ‘Doktor bin kişi öldürmüştür. Ben bir doktoru öldürmüşüm ne olacak?’ dediğini duymayan kalmamıştır. Bu sözler üzerine Savcı Kemal Bora cezaevine gelmiş, ‘Acaba Haşmet delirdi mi?’ diye onu muayeneye göndermişti. Bu olay aynen böyle olmuştur. İsterseniz koğuştaki altmış kişiyi buraya çağırıp dinleyebilirsiniz.”

OLACAK ŞEY DEĞİL

Reşit Mercan’ın annesinin mahkemedeki ifadesi de dikkate değerdi. Kadıncağız, “İçim yanıyor, hâkim bey,” diye söze başladı. “Hiç olmazsa derdimi size dökeyim.” Olayı nasıl öğrendiğini, bir sivil memurun kendisini evinden alıp emniyete götürdüğünü; daha sonra savcıya koştuğunu; avukat tutmak istediğini söyleyince Savcı Kemal Bora’nın, “Avukat tutmaya gerek yok, bu işi uzatmak istemiyoruz. Reşit gel yavrum. Senin temiz alnından ve yüksek vicdanından eminim. Bütün söylediklerinin gerçek olduğuna kaniim. Bunları iddianamemde de belirttim. Haşmet’in bu işe karışmayacağına eminim. Annene söyle evine gitsin. Avukat tutmaya da gerek yoktur,” dediğini hatırlattı.

Reşit’in annesi Kâmuran Hanım konuştuğu salonu sessizlik kaplıyor, dinleyicilerden çıt çıkmıyordu. Herkes kulak kesilmişti. Zavallı anne konuşmasına şöyle devam etti:

“Benim on sekiz yaşında bir de kızım var. Geçen yıl Maarif Koleji’ni bitirdi. Kızım Adliye’ye çağrılarak Savcı Kemal Bora tarafından üç buçuk saat kandırılmak istendi. Savcı, ‘Ağabeyine yazıktır. Onu kurtaralım. Eğer sen, Dr. Neşet Naci ile aramda ilişki vardı; Reşit ondan dolayı doktoru vurdu, dersin Reşit kurtulacak,’ dedi. Ama kızım bu öneriyi şiddetle reddetti. ‘Olmayan bir şeyi söyleyemem,’ dedi. “Sonra savcı başka entrikalar çevirmek istedi. Gene bir yakınımızı bu kez benimle Neşet Naci arasında bir ilişki bulunduğunu söylemesi için sıkıştırdı. O da bu teklifi reddetti.”

O gün Ankara Adliye Sarayı gene olağanüstü günlerinden birini yaşıyordu. Koridorlar adam almıyordu. Savcı iddianameyi okumaya başladı.

Salonda büyük bir sessizlik vardı. Reşit, süngülü jandarmalar arasında bitkin, perişan, gözlerini belirli bir noktaya dikmiş, kendisi hakkında söylenen sözleri dinlemekten uzak bir durumdaydı.

Bu sırada kapının önünde itişip kakışmalar oldu. Bir kadının hıçkırıkları duyuldu.

Reşit’in annesi Kâmuran Hanım, “Kapıyı açın içeri gireceğim. İçerdeki oğlumdur,” diye bağılıyordu.

Kapı açıldı, anne içeri girdi. Dinleyiciler ağlayan anneye yer gösterdiler. Bazı kadın dinleyicilerin de gözleri dolu doluydu.

“Günahtır, yazıktır!” diye mırıldanarak ağlıyorlardı.

SAVCI ÖLÜM CEZASI İSTİYOR

Savcı, iddianamenin sonunda Reşit Mercan’ın para hırsıyla bu cinayeti işlediğini, yakalanmasaydı tehdit yoluyla zengin kişilerden para almaya devam edeceğini anlattı ve Türk Ceza Kanunu’nun 450. maddesi hükmüne uyularak cezalandırılmasını istedi. Bu madde bilerek adam öldürenlere ölüm cezası verilmesini emrediyordu.

Yargıç, Reşit'e bir diyeceği olup olmadığını sordu. O, ne diyeceğini düşünürken annesi arkadan seslendi: "Oğlum! Avukat tutacağım de yavrum."

Kadıncağz durmadan ağlıyordu. Reşit, Mahkeme Başkanına sordu:

"Efendim, acaba avukat tutabilir miyim?"

Yargıç, "Elbette, hakkın var tutabilirsin," diye cevap verdi. Annesi tarafından daha evvel tutulan avukat salona girdi ve yerini aldı.

Aynı duruşmada mahkeme Haşmet Orbay hakkında da tutuklama kararı aldı.

Bu arada öldürülen doktorun karısı ve çocuğunun vekili sıfatıyla Avukat Hamit Şevket İnce de duruşmalara katılmaya başlamıştı. İnce, ilk duruşmada Haşmet Orbay'ın davanın ana damarını teşkil ettiğini, her nedense savcılığın bu noktalara hiç değinmediğini söyledi:

"Ben Haşmet'in asıl fail olduğu kanısındayım," dediyse de davanın sonucunda 14.11.1945 günü mahkeme Reşit Mercan'ı yirmi, Haşmet Orbay'ı ise bir yıl hapse mahkûm etti.

KARAR YARGITAY'DA BOZULUYOR

Fakat Yargıtay, kararı çelişkilerle dolu olduğu gerekçesiyle esastan bozdu ve dosyayı Bolu Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderdi.

Bolu'da dava görülürken Manisa Bağımsız Milletvekili Hikmet Bayur, Dr. Neşet Naci'nin öldürülmesiyle ilgili bir önerge hazırlayarak TBMM Başkanlığı'na verdi, yani olayı meclise aksettirdi. Hikmet Bayur, büyük bir politikacıydı. Verdiği önerge mecliste görüşülürken, Adalet Bakanı Mümtaz Ökmen'in savcüyı savunan bir konuşma yapmasını eleştirdi.

"Bu işte bir korkutma ve şaşkırtma gayreti var mı, yok mu? Eğer biri çıkar da tam bir vicdan huzuru ile, 'Hayır' derse buna şaşarım," dedi.

İNSANLAR KORKU İÇİNDE

Hikmet Bayur sözlerini şöyle sürdürdü:

“Yolsuzluk ve usulsüzlük ortadadır. Savcı tanıkları dinliyor, tutanaklar tutuyor. Bu tutanaklar sıra ile derece derece mahkemeye gönderiliyor. Bu duyulur duyulmaz bakana düşen görev, bu doğru mudur, değil midir, diye araştırmaktır. Aradan on-on beş gün geçiyor, bu kez sanığın annesi ve kız kardeşi diyorlar ki, ‘Savcı bizi çağırdı, biz Doktor Neşet Naci’nin metresiydik, diye ifade veriniz dedi.’ Bu sözler derhal yalanlanmalıydı. Böyle bir şey olmadı. Bu o kadar ağır bir töhmettir ki, bunun altından nasıl kalkılır? Ayrıca işin daha önemli bir yanı var. Birçok kişi korku içinde. ‘Hayatımdan korkuyorum’ diyenler var. Bu korku mutlak kaldırılmalıdır. Bu günkü koşullar altında adalet yürümüyor.”

BOLU AĞIR CEZA MAHKEMESİ’NDE

Yargıtayın bozma kararı üzerine, davaya 17 Nisan 1946 günü Bolu Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Reşit Mercan artık o eski Reşit Mercan değildi. Eski sözlerinin doğru olmadığını ileri sürüyor, “Doktorun katili ben değilim,” diyordu.

Bozma kararını dinledikten sonra, Reşit ayağa kalktı. “Ankara Savcısı Kemal Bora, tek taraflı yaptığı soruşturmada daima beni suçlu göstermek istemiştir. Savcı tarafsız değildi. O gecenin geç saatlerinde aç, susuz bırakıldım. Bana eziyet ettiler. Ben Neşet Naci Arzan’ı öldürmedim,” diye bağırıyordu.

Reşit Mercan, Haşmet Orbay’la ilişkisinin nasıl başladığını, nasıl sürdüğünü uzun uzadıya anlattı. Haşmet’in çok garip davranışları olduğunu söyledi. “Bir gün bana, Einstein yanlış düşünüyor, gibi garip, garip olduğu kadar da komik sözler söyledi. O bir ruh hastasıdır, sadisttir. Bazen bakır tellere cereyan verir, tuttuğu fareleri bu suretle öldürürdü.

“Babasından çok korkardı (Babası o zamanki Genelkurmay Başkanı Kâzım Orbay, annesi de ünlü Enver Paşa’nın kız kardeşi Mediha Orbay’dı. Annesi Mediha Hanım’ın garip merakları bulunduğu söylenir. Örneğin

hanımefendi sıpa meraklısıymış. Küçük bir sıpası varmış. Onu arabasına alır, Dikmen sırtlarında otlatırmış.) Babasının adını hayatının sonuna kadar taşımak istediğini söylerdi. Babasından kendisine tam 20 milyon lira kalacağından söz ederdi. Ankara Savcısı, davanın başından beri, soruşturmaya başka bir yön vermek istemiştir. Ben bir arkadaş uğruna kendimi feda etmek istedim. Neşet Naci'nin evinde başından geçenleri o bana anlattı," dedi.

Haşmet, bu sözlerin doğru olmadığını söylüyordu.

POLİS MÜDÜRÜ

Bolu Mahkemesi, Ankara'da bu dava ile ilgili tanıkların ifadesinin alınmasına karar vermişti. Birinci Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada dinlenen tanıklar arasında Vali Tandoğan da vardı. Önce görgü tanıklarından hizmetçi Sultan'ın bazı noktaların açıklığa kavuşması için ifadesi alındı. Ben o gün Hüseyin Cahid Yalçın'ın arzusu üzerine, eski Maliye Bakanı Cavit Bey'in oğlu Şiar Yalçın'ı da mahkemeyi izlemeye götürmüştüm. Şiar Yalçın küçük salonun arka sıralarında bir yer bulup oturmuştu. Hâkim, Sultan'ın ifadesini alırken, katilin nasıl bir adam olduğunu sordu. "Dur. Arkana dön bir bak, katile benzeyen kimse var mı?" dedi. Tanık arkaya döndü, parmağını Şiar Yalçın'a uzatarak, "İşte buna benziyordu," dedi. Gazetelerin foto muhabirleri hemen Şiar Yalçın'ın önden, yandan çektikleri fotoğraflarını gazetelerine gönderdiler. Ertesi gün, Haşmet Orbay'la Şiar Yalçın'ın fotoğrafları yan yana yayınlandı. Gerçekten, Haşmet Orbay, Şiar Yalçın'a çok benziyordu.

Ankara Emniyet Müdürü, "Reşit valiye doktoru kendisinin öldürdüğünü söyledi," dedi. Bunun üzerine Avukat Hamid Şevket İnce söz alarak, valinin Reşit'e, suçu üzerine alması için bir telkinde bulunup bulunmadığını sordu. Emniyet Müdürü bu soruya; "Hayır. Zaten o güne kadar Haşmet adı ortada yoktu," diye cevap verdi.

Yargıç sordu: "Valiyle Reşit konuşurlarken siz de onların yanında mıydınız?"

“Odadaydım. Sonra Reşit’le birlikte çıktık.”

Hamid Şevket İnce sordu: “Emniyet Müdürü her cinayetle bu şekilde meşgul olmakta, katili valiye götürmekte midir?”

Emniyet Müdürü şu karşılığı verdi:

“Vali on sekiz yıldan beri bu şehrin valisidir. En küçük olayla dahi meşgul olur. Bolu Apartmanı’ndaki hırsızlık olayı ile de vali meşgul olmuş, eski milletvekillerinden Cevat Abbas’ın oğlu Muzaffer Aydın’ı da aynı şekilde çağırtmıştı. Bir trafik kazası da olsa, vali şoförü çağırır, onunla da konuşurdu,” dedi.

VALİ TANDOĞAN MAHKEMEDE DİNLENİYOR

Sıra Vali Tandoğan’ın dinlenmesine gelmişti. Tandoğan saatlerdir koridorda bir aşağı bir yukarı dolaşmakta, büyük bir gerginlik içinde burnundan solumaktaydı. Sonunda mübaşirin gür sesi duyuldu, “Tandoğan, Ankara Valisi Tandoğan!” Bu kadar bağırmaya gerek de yoktu. Hava iyice kararmaya başlamıştı. Ben, Hamid Şevket İnce’nin yanında yer almıştım. Olup bitenleri ayrıntılarıyla not ediyordum. Tandoğan sallanır gibi içeri girdi. Yargıç kimlik tespiti yaptı, “Adın? Babanın adı? Nerelisin? Nerede doğdun? Ne iş yaparsın?” Bunlar Tandoğan’a sorulacak sorular mıydı? Tandoğan ancak kendisinin işitebileceği bir sesle bu sorulara yanıt veriyordu.

“Cinayetin şehirde yaptığı yankılar, çevrede uyandırdığı heyecan üzerine, olayı katilin ağzından dinlemek istedim. Bunda anormal bir cihet görmüyorum. Şehirde emniyeti sağlama bakımından bu benim aynı zamanda görevimdir. Emniyet Müdürü’nün telefonu üzerine sanığı yanıma getirttim. Kendisine olayın nasıl meydana geldiğini sordum. Reşit, hastalığından bahsetti. Haşmet’in suça katılması, Savcılığın teşebbüsü ve Reşit’in teslim olmasından sonra anlaşıldı. Haşmet’in tarafımdan himaye edildiği suçlaması doğru değildir. Reşit’e Haşmet’in suçunu üzerine alması yolunda herhangi bir telkinde bulunmadım. Hafif bir ceza ile kurtulacağı

ya da kendisinin Amerika'ya kaçırılması için yardımda bulunulacağı gibi sözler yalandır.”

Hamid Şevket İnce, biraz sinirli, biraz da alaylı bir şekilde bazı sorular sormaya başladı, “Tandoğan iyi bir idareci olduğu kadar iyi bir hukukçudur. Suçlunun derhal teslimi gerekmez miydi?” dedi.

Vali yıllardan beri bu gibi olayların faillerini görmeyi görev bildiğini, bunu âdet haline getirdiğini söyledi. Hamid Şevket bu kez, cüppesinin kollarını yukarıya doğru çekiyor, elleriyle yaptığı hareketlerle duruşmayı dramatik bir hale sokmak istiyordu. “Faili yanınızda tuttuğunuza dair tutanak tutuldu mu? Sanık neden geç teslim edildi?”

Vali yanıt verdi: “Sanık geç teslim edilmiş değildir. Tutanak tutmaya gerek görülmemiştir.”

Avukat bundan sonra Reşit'in bir sözünü Valiye hatırlattı. “Reşit ifadesinde, valiyle baş başa kaldık. Nedenini söyleyemem, siz zeki insanlarsınız, bana soracağınız soruların cevabını kendiniz bulun, diyor. Buna karşı ne diyeceksiniz?” Vali, “Reşit'in Emniyet Müdürü'nün yanımızda olduğunu söylediğine göre, baş başa kalmadığımız kesindir,” karşılığını verdi.

Hamid Şevket İnce bu yanıt üzerine şöyle konuştu:

“Reşit, mahkemeye verdiği dilekçede; Haşmet'in kendisine bütün yolların kesilmiş olduğunu söylediğini, önce konuştukları gibi teslim olması gerektiğini, ancak bunu Valinin makamında bulunduğu saate tesadüf ettirmesini tembihlediğini söylemiştir. Olay sabahı Haşmet Valiyi görmüş müdür? Bir tanık olarak değil, bir avukat olarak diyeceğim ki, elde mevcut olan deliller, birçok oturumda gösterilen haller, titremeler, sinirlenmeler bize gösteriyor ki, katil Haşmet Orbay'dır. İddia ve Savunma zamanı gelince bu kanaatimi açıklayacağım.”

Vali Tandoğan'ın zaten bozuk olan sinirleri daha çok bozulmaya başlamıştı. Ayakta duramayacağını söyledi. “Bir sandalyeye oturabilir miyim?” diye sordu. Yargıç, mübaşire, “Bir sandalye getirin,” dedi. Vali

sandalyeye oturdu, bir eliyle şakağını ovuyor, bir eliyle de çeşitli hareketler yaparak açıklamalarına devam ediyordu:

“Haşmet’i gerek olay günü, gerekse olaydan sonra görmüş değilim. Sayın Hamid Şevket şunu bilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti’ni idare eden amir ve emniyet memurları şimdiye kadar, bir katilin yerine başka birini koymak, şunun suçunu buna yüklemek durumuna düşmemişlerdir. Bu iddialarla neyin istismar edildiğini bilmek kolay olmuyor. Kendisini katil olarak teslim eden ve suçunu kendi ağzıyla itiraf eden Reşit Mercan’ın, bu yalan ve dedikodularla varmak istediği nokta, mahkemenin kanaatini sarsmak, kamuoyunu oyalamaktan başka şey değildir.”

Tanıklardan, doktorun odacısı, Tefik Tutar, katilin Haşmet olduğunu ve onu görünce tanıdığını bildirdi. “Eğer yalan tanıklık yapıyorsam Allah bin türlü belamı versin,” dedi.

“KATİL HAŞMET’TİR...”

Olay günü doktorun muayenehanesinde bulunan Maliye Bakanlığı memurlarından Celadet Conk da katilin Haşmet olduğunu belirtti.

Bolu mahkemesinde artık duruşmaların sonu gelmişti. Bütün tanıklar katilin Haşmet Orbay olduğu noktasında tam bir fikir birliği halindeydiler. Haşmet’in annesi Mediha Orbay, mahkemenin son günlerinde üzüntüden kriz geçirip hastaneye kaldırıldı. Genelkurmay Başkanı olan Kazım Orbay, bu olay nedeniyle Askeri Şura azalığına naklediliyordu. Kazım Orbay o güne kadar Genelkurmay Başkanlığı yapmış olanlar arasında, seçkin, saygıdeğer bir komutandı. Çocuğunun bu hali ona çok dokunmuştu. “Elden ne gelir, kader,” diyerek üzüntüsünü belirtiyordu.

Avukat Hamid Şevket İnce, Bolu’da bir ara, Valinin Reşit Mercan’a, “Senin için intihar etti der, bir de tutanak tuttururum,” dediğini ileri sürdü. Bolu mahkemesinin verdiği ilk karar Yargıtayca bozuldu. İkinci kez yapılan duruşmadan sonra Haşmet’in on sekiz, Reşit’in dokuz yıl ağır hapislerine karar verildi. Böylece adalet yerini bulmuş oldu.

VALİYİ İNTİHARA GÖTÜREN OLAY

Tandoğan'ın tanık olarak ifadesinin alınmasından bir gün sonra Ankara'da yıldırım hızıyla bir haber dolaştı: "Vali Tandoğan intihar etti," deniyordu. Bunun nedenini bir rastlantı sonucu öğrenmiş bulunuyordum. Bu haber bende bir meslek sırrı olarak yıllarca kaldı. Şimdi açıklama olanağını elde ettim.

Tandoğan intihar ettiği günün sabahı yatağından kalkmış, Adalet Bakanı Mümtaz Ökmen'i telefonla bularak, çünkü duruşma sırasında kendisine 'tanık' gibi değil, 'sanık' gibi davrandıklarını ileri sürmüştü, bundan büyük üzüntü duyduğunu söylemişti.

Mümtaz Ökmen, bunda üzüntü duyulacak bir şey olmadığını belirtince, Tandoğan, "Hayır hayır, iş bildiğin gibi değil. Orada olup görecektin," yanıtını vermişti. Adalet Bakanı Ökmen, "Canım bunda üzülecek ne var? Bakan olarak beni de çağırırsalar, gider ifade veririm. Adaletin ortaya çıkması için gerekeni yapmak hepimiz için bir borçtur," demişti. Ancak bu konuşma, Vali Nevzat Tandoğan'ı tatmin etmemiş, duyduğu derin üzüntüyü tekrar dile getirerek telefonu kapatmıştı.

Tandoğan'la Adalet Bakanı arasında yapılan bu telefon konuşmasını o zamanki Bakanlık Özel Kalem Müdürü Şakir İbrahim Hakkıoğlu anlattı bana. "Telefon dinlemek âdetim değildir, ancak o günlerde memlekette hâkim olan hava beni büyük bir etki altında bırakmış olacak ki, valiyle Adalet Bakanı arasındaki bu konuşmayı dinlemeden yapamadım," dedi.

Şakir İbrahim Hakkıoğlu, yıllar yılı Adalet Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü görevinde bulunmuş, birçok bakan değiştirmiş, bakanlıkta çok sevilen, sayılan bir insandı. Özel Kalem Müdürü'ydü ama, Müsteşar kadar sözü geçerdi. Birçok olayın içyüzünü bana anlatır, yazmayacağımı bildiği gibi, bundan ayrıca bir rahatlık duyardı. Tandoğan intiharı dolayısıyla geçen telefon konuşmasını da bir nevi 'iç dökme' olarak hikâye etti.

“Bu telefon konuşmasından on dakika sonra bakanı tekrar aradılar. Aman koşun, Tandoğan intihar etti, dediler. Mümtaz Ökmen hemen olay yerine, valinin evine koştu, ama yapılacak bir şey kalmamıştı,” dedi.

Vali Tandoğan'ın ölümünün nedeni sadece Reşit Mercan-Haşmet Orbay olayı değildi. Bazı başka etkenler de vardı. O günlerde DP yeni kurulmuş, ülke içinde büyük bir hızla büyümeye başlamıştı. Bu durum, Çankaya'yı fazlasıyla düşündürüyordu. Celal Bayar, bu intihar olayından bir süre önce, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gitmiş, gençler Bayar'a büyük sevgi gösterisinde bulunmuşlardı. Haberin gazetelerde yayınlanması üzerine İnönü, Tandoğan'a telefon ederek, “Ne oluyor Vali Bey?” diye serzenişte bulunmuştu.

1946 seçimlerinin yaklaşması, Tandoğan'ı çok düşündürüyor, “Bakalım bu işin altından nasıl çıkacağız?” diyerek, duyduğu kaygıyı açığa vurmakta bir sakınca görmüyordu. Bu olayda çok canı sıkılmıştı.

İntihar olayının yanında aile içinde büyük çalkantıya yol açan bir sorun daha vardı. O günlerde Ankara çalkalanıp duruyordu. Tandoğan iki yanlı değil, birkaç yanlı ateş çemberi içindeydi. Bu baskılara daha çok dayanamadı. İntihar ederek on sekiz yıllık Ankara Valiliği görevine son verdi.

Tandoğan'ın ölümü, gazetelerde çeşitli yayınlara yol açtı. Ulus Gazetesi'nde, Doktor Neşet Naci olayının en büyük etken olduğu yolunda bir yorum yayınlandı. Bu yorumda aynen şöyle deniyordu:

“Vali Tandoğan, dün saat dokuzda yatak odasında tabancayla kendisini öldürmüştür. Dr. Neşet Naci Arzan davası dolayısıyla kişiliğine karşı ‘ima yoluyla’ yapılan birtakım isnatlar, kulaktan kulağa söylendiği için resmen yayınlanması imkânsız birtakım iftiralar ve nihayet sürüm hırsı ile her şeyi mubah sayan birtakım bozguncu yayınlar, bu kudretli idare adamının da sinirlerini sarsmış ve kendisini derin bir üzüntüye sevk etmiştir. Nitekim Tandoğan, ölümünden biraz önce evinde kardeşiyle konuşurken, bilerek ve kasıtlı olarak şerefine, izzeti nefesine karşı devam eden taarruzlar karşısında kendini namusuna tecavüz edilmiş bir adam saydığı yolunda şikâyette

bulunmuş, karısına son sözü ‘Ben şerefiyle oynanacak bir adam mıyım?’ olmuştur.”

Ulus’un yazısı şöyle devam ediyordu:

“Nevzat Tandoğan, bilindiği gibi bir gün önce istinabe yoluyla tanıklık yapmıştı. Mahkemede Türk adaletinin temiz ve asil olanaklarından yararlanan müdahil avukat, bu olanakları gelişigüzel zorlayarak, kendi bakımından birtakım sorular ortaya koyarak, bu şerefli idare amirini adeta bir ‘sanık’ gibi sorgu altında tutmuş, bu hal şüphesiz rahmetlinin sinirlerini büsbütün harap etmiştir. Buna rağmen Nevzat Tandoğan, duruşma sırasında insan takatini aşan bir cehitle soruları cevaplandırmış ve vakar içinde gerçeklerin ortaya konmasına çalışmıştır.”

Nevzat Tandoğan’a ölümünden iki gün sonra Ankara’da büyük bir cenaze töreni yapıldı. Bu törene, asker, sivil bütün hükümet ileri gelenleri katıldı. Cenaze, Hacıbayram Camii’nden Karaoğlan Caddesi’ne dönerken bir şoför, “On sekiz yıl şoför milletine kan kusturan adam, yolun açık olsun!” diye bağııyordu.”

Emin Karakuş’un Vali Tandoğan’ın intiharı hakkında söyledikleri bunlar.

UNUTAMADIĞIM BİR BAĞDAT MACERASI

Neriman'la 1953 yılının 16 Martı'nda evlenmiştik. Yalova Termal Otel'de balayındaydık. Ertesi gün Çanakkale'de büyük bir deprem oldu. Ezine ve Bayramiç yerle bir olmuştu.

Gazetecinin balayı olur mu? Ver elini Çanakkale!

Ve aradan birkaç hafta geçmeden bu defa gene Çanakkale'de bir deniz kazası olacak. Naboland adındaki bir İsviç şilebi ile Nara Burnu açıklarında çarpışan Dumlupınar Denizaltısı doksan kişilik mürettebatı ile sulara gömülecekti. Bu en büyük denizaltı kazalarından biriydi.

Olaydan hemen sonra oraya gidip bir haftadan fazla Çanakkale'de Bahri Sefit Oteli'nde kalacaktık. Deprem hâlâ devam ettiği için bağdadi tarzında inşa edilmiş tarihi otelin tavan sıvaları gece uyurken üzerimize düşecekti. Allahtan her sallanıpta, demir tekerlekli madeni karyolaları çekerek yer değiştiriyorduk.

Dumlupınar'da, bahriye mektebinde aynı masada yemek yiyip aynı sıralarda yan yana okuduğumuz, aynı yatakhanede yattığımız iki sevgili arkadaşım da şehit olmuştu. Her ikisi de gencecik teğmenlerdi: Orhan ve Mecit... Üst sınıflardan da ağabeylerimiz vardı. Ya o fevkalade parlak Kurmay Albay Komodor Hakkı Burak? Kazada hatalı görüldüğü için ceza yiyen denizaltı komutanı Sabri Çelebioğlu ile beraber gece seyirde kulede

bulunan ikinci komutan, seyir subayı ile birlikte birkaç kişi daha sağ kurtulmuşlardı.

Dumlupınar yürekler acısı bir deniz kazasıydı. Doksan kişi boğazın bu akıntılı ve seksen sekiz metreyi bulan derinliğinde feci şekilde can vermişlerdi. Onları Çan'la kurtarmak için doksan metre derinliğe inen donanmanın ünlü dalgıcı Recep Çomçom da vurgun yemişti. Çaresizlikten Dumlupınar bunca insanla kaderine terk edilmişti.

Dumlupınar'dan İstanbul'a döndükten birkaç gün sonra yeni iş emrini almıştım. Bağdat'ta Irak Kralı Faysal'ın taç giyme töreni yapılacaktı. Kral henüz rüştünü ispat edemediği için, babasının vefatından sonra dayısı

1953 yılı Mayıs ayında Irak Kralı Faysal'ın taç giyme töreni (buna Araplar Culus diyor) için Bağdat'taydım. On sekiz yaşına giren Faysal Beş yıl krallık yaptı. 1958'de askeri bir darbe ile öldürüldü. Türkiye'ye yaz aylarında gelir, bir-iki ay kalırdı. Resimde Hürriyet'in iç sayfalarında kendisiyle ilgili yazıyı inceliyor.

Prens Abdulilah yıllardır ona vekâlet ediyordu. Ama kral artık büyümüş, krallık için gereken yaşa ermişti. Bağdat'ta büyük şenlik olacaktı.

Hürriyet'in genç ve dinamik patronu Haldun Simavi, "Haydi bakalım göster kendini. Güzel haber ve röportajlar bekliyorum," dedi. İki günde hazırlanıp Bağdat'a uçacaktım, Beyrut üzerinden. 1950'li yılların başında, İstanbul'dan Bağdat'a direkt uçak yoktu. Beyrut hava ulaşımı için önemli bir transit merkezi ve Ortadoğu'nun Paris'iydi o zaman. Zengin ve ucuz çarşıları, her çeşit ithal malları, kolay ticareti, güzel otel ve seçkin gazinolarıyla Ortadoğu zenginlerinin eğlence merkeziydi adeta.

Bu nedenle de bütün körfez ülkelerine giden yol oradan geçiyordu.

Sabah İstanbul'dan uçağa bindim, Beyrut'ta uçak değiştirdikten sonra akşamüzeri Bağdat'taydım.

Dicle kenarındaki Semiramis Oteli'ne yerleştim. Ertesi sabah Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne giderek kendimi akredite ettirdim. Hürriyet gazetesi adına Faysal'ın krallığının ilan edilmesi ile ilgili tüm tören ve toplantıları ben izleyecektim. Bu konuda gazetenin verdiği bir mektubu da Genel Müdür Halil İbrahim'e takdim ettim. Bunu neden özellikle vurguladığımı ileride daha iyi anlayacaksınız.

Bağdat'ta iki gün içinde çok iyi çevre yapmıştım. Çünkü Robert Kolej'den Nezir Kırdar adında bir yakın arkadaşım oradaydı. WAY (Dünya Gençlik Teşkilatı Kongresi)'de birlikte çalışmıştık. Onu buldum, o beni Başbakan ve Irak'ın o zamanki kuvvetli adamı Nuri Essaid'in yeğeni Tarık'la tanıştırmıştı. Tarık da Kolej'den mezun bir mühendisti. Daha sonra Irak'ın Londra Büyükelçisi oldu. Dışişleri Bakanı Fazıl Cemali ile tanıştım. Cemali o zaman Irak'ın en parlak devlet adamlarından biriydi. Ama her şey Nuri Essaid'de düğümleniyordu. Güç onun elindeydi. Bir de Veliht Prens Abdulillah'ın sözü dinleniyordu.

Dr. İhsan Doğramacı'yı o günlerde Bağdat'ta tanımıştım. Eşinin babası Irak'ın eski başbakanlarından, Mehmet Şevket Paşa'nın kardeşi Hikmet Süleyman Bey'di. Mülkiye'den mezun çok değerli bir kişiydi. Nuri Essaid

karşıtıydı. Galiba yönetime biraz küskündü. En iyi arkadaşı bizim büyükelçiliğin genç başkâtibi Namık Aykaç'tı.

Irak'ta basın hürriyeti olmadığı için gazetelerin pek bir kıymeti harbiyesi yoktu. Radyo devletin elinde ve kontrolündeydi. Yerli ve yabancı basına sansür uygulanıyor, bu da beni çok düşündürüyordu.

Dr. İbrahim El Alusi, Irak'ın Ankara Büyükelçisi'ydi. Zengin bir adamdı. Dicle üzerinde nefis bir villası vardı. Kralın cülus töreni için oradaydı. Daha Bağdat'a gelmeden evvel, kendisine Ankara'ya telefon edip yardımlarını istemiştim. Telefonla onu aradığımda, beni Bağdat'taki evine öğle yemeğine davet etmişti. Benimle birlikte birileri daha vardı.

Yemekten önce birer cin-tonik içmiştik. Bol buzlu ve misket limonlu... Mönüde Dicle'den çıkan büyükçe bir balık vardı. Bunun içini soğanlayıp biraz da yağlayarak bütün olarak ızgaraya koyuyorlardı. Yanında da çilav ikram ediyorlardı.

O gün Büyükelçi Alusi çok mutluydu. Türkiye'nin en büyük gazetesinin muhabirini ağırıyor, bu arada haber ve röportajlarımda kendisinden bahsedilmesini özellikle istiyordu. Çünkü daha büyük mevkilere gelmeyi bekliyordu!

Aslında iyi bir adamdı; Arap şivesiyle ama güzel Türkçe konuşuyordu. Yemekten sonra kahvemizi, İngiliz çimi üzerine konmuş salıncaklı bir koltukta birlikte sallanarak yudumlamıştık.

“Irak, Türkiye'nin en büyük dostudur. İki ülkenin çıkarları birdir. Biz kardeşiz,” gibi beylik laflar söylüyordu.

Kendisinden beni mümkün olan en kısa zamanda, törenden önce Kral ve Veliaht Prens'le görüşürmesini istedim. Sarayda günlük hayatlarını aksettiren bir röportaj yapmak istiyordum. Onlara soru sorabilmeliydim.

“Yarın sana kesin bilgi veririm,” demişti. Hürriyet'in gücünü biliyordu. Sedat Simavi'nin başyazılarını okuyordu. Benim de Ortadoğu haber ve röportajlarımı izliyordu.

Gerçekten ertesi gün Semiramis Oteli'ne gelip bir içkimi içmiş ve “Yarın öğleden sonra saat dörtte seni saraya götüreceğim,” demişti. Ben de gerekli hazırlıkları yapmıştım.

Kral Faysal henüz on sekiz yaşında, gencecik, güler yüzlü, orta boylu, iyi eğitim görmüş bir Haşimi soylusuydu.

Babası Kral Gazi Faysal, 1933'te ölen Faysal'ın oğluydu. Gazi'nin zamanında Irak'ta bazı karışıklıklar olmuştu. Atatürk reformları Irak'ı etkilemişti. Sosyalizmi ve demokrasiyi savunan Ahali (Halk) partisi kurulmuştu. Bunu bir kısım ilerici subaylar destekliyordu.

Bu subaylardan Bekir Sıtkı ile Hikmet Süleyman, 1936 yılında bir hükümet darbesi yaparak Türkiye ve Atatürk taraftarı bir diktatörlük kurmuşlardı. 1937'de Sadabat Paktı'na katılmışlardı. Fakat aynı yıl Bekir Sıtkı öldürülmüştü. 1938'den itibaren yönetim İngiliz yanlısı olarak bilinen ve Osmanlılara ihanet eden Nuri Said Paşa'nın eline geçmişti.

Genç kralın babası 1939 yılında bir otomobil kazasında öldüğünde Faysal küçük bir çocuktuk, dayısı Abdulillah başkanlığında bir Naiplik idaresi kuruldu.

Faysal ailesi, Suriye-Irak-Ürdün'ü de içine alan büyük bir Haşimi Krallığı'ndan geliyordu. Fransızlar bu krallığa Suriye'yi işgal ederek son vermiş, Faysal'ı tahttan indirmişti. Bunun üzerine İngiltere'nin desteğiyle 1921'de referandumla Faysal, Irak'ta hükümdar olmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayan Fransa ve İngiltere, Ortadoğu'da kendileri için bir denge kuruyorlardı.

Bağdat'ta benden başka, Yenisabah, Sonposta, Akşam ve Cumhuriyet ile Zafer'den, töreni izlemek üzere gelmiş muhabir arkadaşlar da vardı. İki gün sonra Dışişleri Bakanı Köprülü ile beraber başkalarının da gelmesi bekleniyordu.

Türk basını buna önem veriyordu. Çünkü Türkiye, özellikle Başbakan Adnan Menderes, yeni bir Ortadoğu politikası oluşturuyordu. Bir Ortadoğu Savunma İşbirliği Antlaşması'dan söz ediliyordu. Bu ABD ve

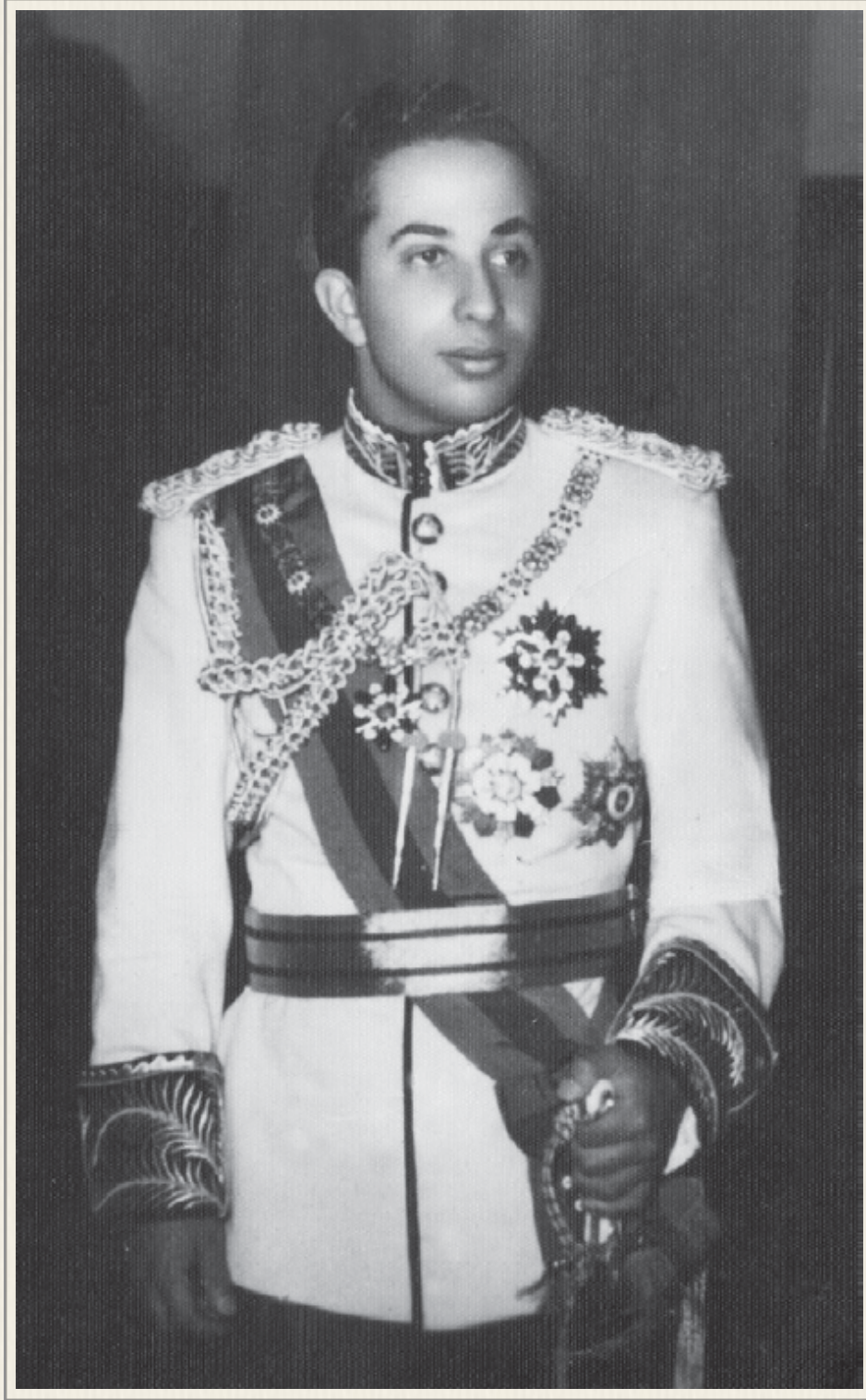
İngiltere'nin isteği doğrultusunda gelişiyordu. Amaç: Körfez bölgesine, Kızıl Deniz'e, Hint Okyanusu'na, doğu Akdeniz'e muhtemel bir Sovyet yayılmasını önlemektir. MEDO diye isimlendirilen Middle East Defence Organisation'ın (Ortadoğu Savunma  rg t ) bölgedeki en güçlü taraftarı kuşkusuz Türkiye idi. Türkiye NATO'ya  ye olmuştu. Batı ile ittifak içindeydi. Kuvvetli bir ordusu vardı. ABD'nin yardımıyla bu ordu daha da g çlendirilecekti. şimdi önemli olan İran, Irak, Suriye, Ürdün ve Mısır'ı içine alan MEDO'yu meydana getirmektir. Bu yapılırsa dünya petrolünün yüzde seksenine sahip olan Körfez'de, Hindistan su yolu olan Süveyş bir Sovyet tehdidine karşı güvenlik altına alınacaktı.

Türkiye'nin böyle bir savunma  rg t  için başı çekmesi pek iyi karşılanmıyordu.  nk  Türkiye İsrail'i tanımıştı ve bu ülke ile ticari ilişkiler içindeydi. Kuzey Afrika'da Tunus'un istikbali ve Cezayir'le ilgili BM görüşmelerinde Batılıların istediği şekilde oy kullanmıştı. şimdi de Amerika ve İngiltere'ye alet oluyordu. Benim çeşitli kimselerle yaptığım görüşmelerde Ortadoğu ülkelerinden aldığım izlenim böyleydi. Araplar, bizi İslamiyet'e sırtımızı döndüğümüzü iddia ederek sevmiyordu. Geçmişle bağlarımızın gevşemesinin bunda rolü büyüktü. Araplar 1950'li yıllarda Türkiye'yi dinsizlikle suçluyordu.

Ayrıca Nuri Essaid gibi devlet adamları da böyle bir organizasyonda Türklerin ileride yayılcı eğilimler geliştirebileceği kuşkusundaydı. Nuri Said'e MEDO'dan söz a ıldığındaki ilk tepkisi, "Türk askerinin Irak'a girmemesi için güvence verecek misiniz?" şeklinde olmuştu. Bunun için Türkiye'nin Arap politikasında hızlı ve köklü bir değişim olmalıydı. Menderes'in görüşü de bu merkezdeydi. ABD de bunu bekliyordu.

Kral Faysal'a bu konularda sorduğum sorulara o değil de Prens Abdulillah cevap veriyordu (biraz da istemeyerek).

Sonra günlük hayattan, Irak'ın geleceğinden söz ettik. Kralın babası da dedesi de İngilizlerin adamıydı. Faysal da İngilizler tarafından eğitilmişti. Fakat Türkiye'nin gücünü de takdir ediyordu. Türkiye ile dost ve iyi komşuluk ilişkilerinden yana görünüyordu.

Irak Kralı Faysal, resmi üniforması ile 1953 Nisan'ında kral olduğu sırada.

Nitekim daha sonra karşılıklı ziyaretler yapılacak ve Kral Faysal yaz aylarını İstanbul'da geçirmeye başlayacak; Osmanlı hanedanından güzel gözlü Prens Fazıla ile nişanlanacaktı. Ama ne yazık ki evlenmek kısmet olmayacaktı. 1958 yılında Türk-Irak ilişkilerinin en üst düzeyde olduğu ve MEDO yerine Bağdat Paktı'nın ve sonra Cento'nun kurulduğu bir dönemde, Arap Milliyetçisi Nasır taraftarı bir komutan olan General Abdüsselam Arif'in darbesiyle yıkılacak ve o gün öldürülecekti.

1953 Nisanı'nda Irak Sarayı'nın bahçesinde yaptığımız görüşmede kralla birlikte görüldüğüm fotoğrafları Veliaht Prens Abdulilah çekmişti. Kahire'de muhabirlik yaptığımı duyan Kral, bazı sorular sormuş, ben de cevaplamıştım.

Irak'ı Musul ve Kerkük petroleri sayesinde müreffeh bir ülke yapmayı düşünüyordu, ama daha çok gençti. Ve ancak beş yıl krallık yapabilecekti. Nasır fırtınasının rüzgârları Irak'ta İngiliz yanlısı Kral ailesini ve Nuri Essaid'le birlikte tüm yönetimi yok edecekti...

Asıl ilginç olan yaptığım röportajı ve fotoğrafları İstanbul'a nasıl geçeceğimdi. Bu imkânsızdı. Ne telefon, ne de teleks vardı.

Zaten 1953 yılında Türkiye'deki gazetelerde de teleks bile yoktu. Uçakla airfreight (Hava Kargosu) olarak göndersem Lübnan'da takılıp kalabilirdi. Sansür olduğu için herkese elden verebilmek de güçtü.

Nezir Kırdar, "Bu akşam Bağdat Ekspresi var," dedi. "Üç gün sonra Haydarpaşa'da olur. İşine gelir mi?"

"Başka çare var mı?"

Elbette yoktu. Hemen röportajı yazdım ve yıkanmamış filmler için de resim altı notu hazırladım. İki zarfa yerleştirip, istasyonun yolunu tuttum. Wagon-lit'te çalışan personelin hepsi Türk'tü. Şefi buldum, beni görünce şaşırılmıştı. Hürriyet okuduğu için gazeteden tanınıyordu beni. Filmleri ona teslim ettim. Gazetenin telefon numaralarını da yazdım. "Gelip sizden almazlarsa telefon edersiniz," dedim.

"Ben kendi elimle götürür teslim ederim," diye cevap verdi. Bu arada verdiğim beş sterlin bahşisi de yan cebine koydu!

Ben de gazeteye 'Cable and Wireless' kanalıyla, "Bağdat Ekspresi'ni karşılayıp kondüktörden Kral'la ilgili yazı ve filmleri alın," diye bir telsiz telgraf çektim.

O zamanlar ne şartlarla çalıştığımızı düşünebiliyor musunuz? Şimdi böyle mi? Uydu aracılığı ile her şey geçilebiliyor. Faks var, renkli resim geçen bilgisayarlı telefotolar çalışıyor. Telefonu açtığınızda istediğiniz yerle konuşabiliyorsunuz.

1953 yılında Bağdat'taki gazeteci arkadaşlarımı, Orient Express'le gönderdiğim Kral'la röportaj ve diğer haberlerimle nasıl atlattığımı hiç unutamam.

Dört gün sonra Hürriyet'te Kral'la görüşmem manşetten çıktı ve iki gün sonra da Bağdat'a haberi geldi. Ankara'dan gelen Türk heyeti gazeteleri getirmişti. Iraklılar Hürriyet'i görünce çok sevinmişlerdi, ama arkadaşlarım kıskançlıktan ölüyorlardı!

Irak Kralı Faysal'ın taç giyme töreni gecesini. Bağdat'ta Dicle Nehri kıyısında saray bahçesinde verilen resepsiyonda Kürt aşireti ileri gelenleri ve solda da iki milletvekili görülüyor.

O gece çok rahatlamıştım. Nezir Kırdar'la beraber, Nuri Said Paşa'nın yeğeni Tarık'ın evindeydik. Tarık, "Komünistler cülus töreni günü bir eylem yapacaklarmış, onun için amcamın emriyle hepsini toparlayıp içeri sokmuşlar," dedi.

"Ne zaman olmuş bu?" diye sorduğumda, "Bu sabah," deyince hemen uyanmıştım. Sabah Ankara'dan gelen Basın Fotoğraf Ajansı'nın sahiplerinden Adnan Atar otelime telefon etmiş, ayaklarından zincirlerle birbirine bağlanmış bazı kişilerin fotoğrafını çektiğini söylemişti. Adnan, biraz Arapça da biliyordu. Sivil polisler bu insanları ite kaka götürüyormuş.

Adnan Atar, "Kimdir bu insanlar?" diye sormuş.

"Bunlar kâfirler, komünistlerdir," demişler...

Adnan çektiği filmi yıkamıştı. Ertesi gün bana gösterdi.

"Bak bugün Beyrut yoluyla gidecek biri var. Ona verir göndeririz," dedi.

Basın Fotoğraf Ajansı, Ankara'dan Hürriyet'e de servis yapıyordu. Ben haberi geliştirdim ve üç kare film aldım. Bir zarfa koyup Adnan'a verdim. Adnan da yolcu beraberinde İstanbul'a gönderdi. Üç gün sonra Hürriyet'te, ayaklarından zincirlerle birbirine bağlı insanların fotoğrafı, 'Bağdat'ta Komünist Kıyımı' diye beş sütun çıkmaz mı? 'Kralın taç giyme töreninde karışıklık çıkarmak isteyen komünistlerin hepsi toplandı,' başlığı ile!

İşte ne olduysa oldu bu haberden sonra oldu. Ben orada 'tu-kaka' biri haline geldim. Önce beni sabah otelden, Irak'ın Ankara Büyükelçisi İbrahim El Alusi aradı; "Sen ne halt ettin Necati Bey?" diye sordu. "Ben seni Kral'la görüştürdüm. Saraya soktum. Meğer sen ne mikropmuşsun!"

Ne olduğumu anlayamamıştım. Adam tehdit ve küfür savuruyordu.

"Sen Irak'la Türkiye'nin arasına fitne katıyorsun!" diye bağıriyordu.

Baktım ki işler kötü, bari sefarete gideyim ve bizim başkâtip Namık'a durumu anlatayım, dedim. Çok kalabalık bir gündü. Otelden dışarı çıktığımda iki kişi yanıma sokuldu, "Polisiz," dediler ve koluma girip beni

kalabalık içinden geçirerek götürdüler. Bu arada ceplerimin boşaldığını hissettim. Pasaportum, uçak biletim ve ‘Cook’tan aldığım seyahat çeklerim yok olmuştu!

Polislerin davranışı çok kaba idi. Gövde gösterisi yapıyorlardı adeta.

Başımın belada olduğunu anlamıştım.

Polisler beni önce emniyet müdürlüğüne götürdüler, oradan Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne. Anlaşılan bunların Basın Yayın Genel Müdürlüğü dediği yer bir istihbarat örgütüydü.

Doğruca Genel Müdür Halil İbrahim’in karşısına çıkardılar. Orada radyo açıldı. İki kişi daha vardı ve herkesin kulağı radyodaydı. Krallığın ilanını dolayısıyla Faysal üst düzey devlet memurlarına nişan veriyormuş, bu haberi izliyorlardı.

Halil İbrahim bana, “Sen komünistlerden yana mısın?” diye çıkıştı. Üzerime doğru yürüdü bir tokat atmak istedi. Elini tuttum, benden kısaydı.

Yüksek sesle, “Bana dokunursanız, sonucuna da katlanmak zorunda kalırsınız. Ben sıradan bir gazeteci değilim,” diye bağırdım. “Hem ben ne yaptım ki?”

“Daha ne yapacaksın? Sansürden film kaçırmışsın ve gazetende de bastırmışsın. Ne gerek vardı buna?”

“Üç gün önce de Kral’la röportajım çıktı.”

“Olabilir, demek ki yılan gibi içimize girmişsin! Sen komünistlerin ajanısın. Zaten Yeni Dünya diye bir gazetenin muhabiriymişsin eskiden.”

“Bu da nereden çıktı?”

“Kayıtlarımızda var.”

“Benim böyle bir gazeteden haberim bile yok.”

Neyse ki Adnan Atar, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün gazetecilerle yaptığı sohbette beni görmeyince, Namık Aykaç'ı ikaz etmiş, o da beni aratmış. Polislerin beni otelin resepsiyonundan alıp götürdüğünü söylemişler.

Az sonra Halil İbrahim'in telefonu çaldı. Türkiye Büyükelçisi Nedim Veysel İkin adına sefaretten müsteşar arıyordu. Rahmetli Nedim Veysel Bey, Sedat Simavi'nin dostu olduğunu söylemişti bana. Durumumla da gerçekten ilgilenmişti. Bir mesele çıkarılmamasını ve benim serbest bırakılmamı istemişti. Aç susuz bir odada bekliyordum. Gece yarısına doğru bıraktılar.

Sonra büyükelçinin emriyle bana yeni bir pasaport verdiler, biletim de geldi, ama paralarım gitmişti.

Benim böyle bir duruma düşmem rakip gazeteci arkadaşlarımı bayağı memnun etmişti!

Hani düşmez kalkmaz bir Allah, derler ya... 1958 Irak ihtilalinden sonra bir gün Halil İbrahim'i Yeşilköy Havaalanı'nda görmeyeyim mi? Yanına sokuldum. "Hayrola?" diye sordum. Süngüsü düşmüştü. İhtilal sırasında yurtdışında görevde olduğu için kurtulmuştu. Londra'da çalışıyordu. Türkiye'ye kaçan bazı yakınlarını görmeye gelmişti.

"Abdüsselam Arif ihtilalinin gerisinde kimler var?" diye sordum.

"Komünistler," dedi. Hâlâ o kafadaydı. Oysa ihtilali yaptıran Nasır'dı. Nasır, Kuzey Afrika'dan Hint Okyanusu'na kadar uzanan bölgede Pan Arap ve İslam milliyetçiliğinin bayrağı olmuştu. Her ülkeyi istediği zaman karıştırabiliyordu.

Halil İbrahim'e, "Senin için yapabileceğim bir şey var mı?" diye sordum. Bunu hiç beklemiyordu.

"Yok," dedi. "Teşekkür ederim."

Gözlerinden mahcup olduğu anlaşılıyordu.

İSTANBUL’U ALTÜST EDEN 6-7 EYLÜL OLAYLARI

Menderes’in Liman Lokantası’ndaki konuşması radyo ve gazetelerden açıklanınca halk galeyana gelmişti. Kıbrıs Rumları’nın ve Yunanlılar’ın ilhak (ENOSİS) şımarıklıkları karşısında gerilen Türk milleti, Menderes’in koyduğu kesin tavır ve gösterdiği kararlılık nedeniyle cesaretlenmişti. Hükümet gerçekten Kıbrıs sorununa ilk kez böylesine sahip çıkmıştı.

Aslında 1954 yılında sahip çıkmış, oraya askeri uzmanlar göndermişti, ama, artık her şeyi göze alabilecek bir tavır sergiliyordu.

Merhum Sedat Simavi’nin Hürriyet’te başlattığı Kıbrıs kampanyası gazetemizin kurucusunun hayatı pahasına hükümetçe benimsenmiş, Kıbrıs davası Türkiye’nin bir numaralı dış sorunu olmuştu.

Bunda, genç bir gazeteci olarak benim de katkım olduğu için heyecan ve mutluluk duyuyordum.

Böyle olmasına rağmen Türkiye-Yunanistan arasındaki Kıbrıs anlaşmazlığının, özellikle Yunanlılar’ın ve Kıbrıslı Rumlar’ın tahrikleri sonunda meydana gelen 6-7 Eylül olayları beni çok ürkütmüştü. Gerçekten korkmuştum!

6 Eylül günü gazetelere telefonla ihbarlar yağıyordu. Fener Patrikhanesi'nin ve büyük Ortodoks kiliselerinin etrafında güvenlik önlemleri alınmıştı. Ortam çok gergindi.

Bir akşam gazetesi olan İstanbul Ekspres bomba gibi bir haber vermişti manşetten. Selanik'te Atatürk'ün doğduğu ev bombalanmıştı. Sirkeci'deki Tan Matbaası'ndan satışa çıkan gazeteler köprü'nün öte tarafına geçmeden kapışılıyordu.

Ve bir saat içinde haber, her tarafa yayılmıştı İstanbul'da.

Atatürk'ün Selanik'teki evini bombalamak ne demektir? Şehir içi istihbarat görevlisi, "Taksim'de bir miting ve yürüyüş olacakmış," dedi. Foto muhabiri arkadaşım ile beraber hemen fırladık. Taksim'e geldiğimizde sağda solda onar, yirmişer gruplar gördük. Birbirlerinden uzakta ayrı ayrı yerlerde duruyorlar, işaret bekliyorlardı.

Az sonra diğer gazetelerden de arkadaşlarımız gelmişti. Yenisabah'tan Muammer Kaylan, Sonposta'dan İlhan Turalı'yı görmüştüm. Biz bir aradaydık. 'Ne olacak?' diye beklerken ellerinde iki ayaklı merdiven bulunan birileri şimdiki tramvay durağının bulunduğu yere gelip merdiveni açtı. Aralarından biri merdivenin üzerine çıktı. Bir konuşma yapacağını söyleyerek ayrı ayrı yerlerde kümelenen grupları etrafına topladı. Birdenbire altı yüz-yedi yüz kişilik bir topluluk oluştu.

Bu arada o kalabalığı görenler etraftan koşarak yaklaşıyordu. Otuz-otuz beş yaşlarındaki koyu gri elbiseli, kravatlı, hitabet yeteneği olan biri, tekrar merdivenin üzerine çıktı.

"Arkadaşlar," dedi, "Kıbrıs'ı ilhak etmek isteyenler şimdi de Selanik'te Atamızın evini bombaladılar. Yarın, İstanbul üzerinde de hak iddia etmeyecekleri ne malum. Bunlara hadlerini bildirmemiz lazım. Protesto için hep birlikte yürüyelim, marşlar söyleyelim ve Türk bayrağını astıralım. Yürüyelim arkadaşlar!"

Zaten bu konuşmanın sonuna doğru kalabalık üç bin kişiyi geçmişti. Toplananlar hep bir ağızdan 'Yürüyelim arkadaşlar' diye bağırdı.

Ve hep bir ağızdan ‘Dağ başını duman almış’ marşını söylemeye başladılar. Taksim’den İstiklal Caddesi’ne girmiş, Tünel’e doğru gidiyorduk. Bütün dükkân sahipleri bayrak asmaya başlamıştı. Asmayanların önünde duruluyor, ‘Bayrak, bayrak’ diye protestoda bulunuluyordu. Bu arada ellerinde bayrak bulunan bir iki kişi İstiklal Caddesi’nin sokak aralarından çıkarak grubun önüne geçti.

Merdivene çıkıp konuşan genç adam 6-7 Eylül olaylarının ateşini yakmıştı. Bugün bile resmini çizebileceğim o kişi, kalabalık büyüdüktan sonra ortadan yok oldu.

İstiklal Caddesi’nde Rumlara ait çok sayıda dükkân, mağaza, işyeri ve ikametgâh vardı. Korkudan hepsi apartmanların çatı katından aşağıya bayrak sallandırıyorlardı.

Polis, Galatasaray’da İngiliz Başkonsolosluğu’nun önünde güvenlik önlemleri almıştı, ne olur ne olmaz, diye. Halk orada İngiltere aleyhinde bağırıyor, çağırıyor; ‘Kahrolsun İngilizler’, ‘Kıbrıs Türktür, Türk Kalacaktır’ gibi sloganlar attıktan sonra Tepebaşı yönüne doğru yürümeye devam etti.

Vitrin camları kırılıyor, saldırı başlıyor

Perapalas Oteli’nin önüne kadar gelindi. Burada bir kararsızlık yaşandı. Bir grup Asmalı Mescit’ten geçilerek Tünel’e çıkılmasını istedi, diğer grup geri dönülmesini istiyordu. Geride polisler vardı. Polis orada kalabalığı gerçekten dağıtmak istemişti, ama geç kalınmıştı. Polisten kaçanlar Asmalı Mescit’ten Tünel’e doğru koşmaya başladılar. Buradan İstiklal Caddesi’ne çıktıkları anda Rum dükkânlarına taşlı, sopalı saldırılar başladı. Kocaman mağazaların vitrinleri aşağı indirildi. Bir grup Tünel istikametine öteki grup Galatasaray’dan Taksim istikametine doğru, ne kadar Rum dükkânı varsa vitrinleri, cam çerçeveyi kırarak ilerliyordu. Kalabalık belki beş bin kişi olmuştu. Bu arada yanlışlıkla Türklere, Ermeni ve Musevilere ait dükkânlar da tahrip ediliyordu.

Korkunç bir gece yaşanıyor. Hiçbir hareket kontrol altına alınamıyor, polis aciz kalıyordu.

Beyoğlu'nda İnci ve Budak pastanelerinin önünde kalabalık arasında bir kaynaşma vardı. Göstericiler birbirlerini tekmeleyerek dövüşüyordu. Dövülen kişiler de yumruk sallıyordu. Yanlarına yaklaşıncaya bu kişilerden birinin İstanbul Emniyet Müdür Muavini ve Trafik Şubesi Müdürü Orhan Eyüpoğlu olduğunu gördüm. İlhan Turalı ve Muammer Kaylan'la onu tartaklayanlara, "Ne yapıyorsunuz, bu adam polis müdürü," diye bağırdık ve araya girip Eyüpoğlu'nu zor kurtardık. Budak Pastanesi'ni tahrip edilmekten korumak için halkı durdurmaya çalışırken başına bu gelmişti, epey hırpalanmıştı. Budak Pastanesi rahmetli tiyatro sanatçısı Behzat Budak'a aitti. Ama, oraya gelenler kendisinin bir Rum ortağı olduğunu söylüyorlardı.

Sabaha karşı yağma başlayınca...

Politikada dürüstlüğü ve efendiliği ile tanınan, İçişleri Bakanlığı'na kadar gelen Eyüpoğlu, bir gün Ankara'da İsmet İnönü'ye; "Necati 6-7 Eylül gecesi benim hayatımı kurtarmıştı," demişti. Paşa da "Nasıl yaptın bu işi?" diye sormuştu

"Cesaretle," demiştim.

"Peki sizi niye dövmediler?"

"Ben Hürriyet Gazetesi'nin muhabiriyim, dövdüğünüz adam polis müdürü, diye bağırdım. Sonra aralarına girdim, onları birkaç saniye içinde ikna edebildim."

"Demek ki sen toplum psikolojisini biliyor ve kullanabiliyorsun. İyi bir meziyet bu. Tebrik ederim!"

Paşa, 6-7 Eylül üzerinde tek bir kelime söylemedi. Buna özellikle özen göstermişti.

Olaylar artık kontrolden tamamen çıkmış, sabah saat 02:00'da Rumların can ve mal güvenliği iyice tehlikeye girmişti. Şehrin kenar semtlerinden gelenler talana başlamışlardı. Mağazalar soyuluyor, buzdolapları, radyolar, top top kumaşlar çekilip götürülüyordu.

Bununla ilgili bilgiler Park Otel'de bulunan Başbakan Adnan Menderes'e ulaştığında Başbakan bayağı endişeye kapılmıştı. Kontrol elden kaçınca hükümet sabaha karşı sıkıyönetim ilan etmiş, İstanbul'da güvenliğin sağlanması görevini orduya bırakmıştı.

Gazeteden bana İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na tayin edilen 3. Ordu Komutanı Orgeneral Nurettin Aknoz'un sabah 18:00'da Erzurum'dan İstanbul'a geleceği bildirildi; Yeşilköy Havaalanına gitmem ve orada kendisiyle konuşmam istendi. Arabaya binip yanımda foto muhabiri arkadaşım ile meydana gittim. Yeşilköy'deki askeri inzibatlar tertibat almıştı. Aknoz Paşa'nın Dakota tipi askeri uçağı meydana indi. Biz de yanına doğru ilerledik. İnzibatların engel olmaya çalışmasına rağmen, son derece ciddi, yüzü gülmeyen, asık suratlı bir kişi olan Orgeneral Nurettin Aknoz'a iyice sokulduk ve yanında yürümeye başladık. Tam soru sormaya başlamak üzereyken, Aknoz Paşa "Kim bunlar? Ne arıyorlar burada?" dedi.

Nurettin Aknoz Paşa'nın emri: 'Kapattım!'

"Ben Hürriyet Gazetesi'ndenim," deyince...

"Defol!" diye bağırdı. Paşa bağırınca askerler durur mu? Yaka paça oradan dışarı sürüklendik, hem de tartaklanarak... Neyse ki, Yeşilköy İnzibat Komutanı Binbaşı Kasım dostumuzdu. Gazetemizde zaman zaman, önemli kişileri meydana karşılarırkenki fotoğrafları çıkıyor, o da bundan mutlu oluyor ve bizi iyi tutuyordu. Yanımıza yaklaştı, bizi askerlerin elinden aldı ve "Haydi gidin, şimdi soru sormanın sırası değil," dedi.

İki saat sonra Aknoz, sıkıyönetimin ünlü tebliğlerini yayınlamaya başladı. Önce halka itidal tavsiye ediyordu. Sonra sokağa çıkma yasağı ve ardından tek emirle; 'Kapattım!'

Hürriyet Gazetesi sıkıyönetim emriyle on beş gün kapatılıyordu.

Sadece Hürriyet mi? Yanılmıyorsam her gazeteye birer ikişer haftalık kapatma kararlarıyla gözdağı verilmişti o günlerde.

Bu arada Londra Konferansı'ndaki gelişmeler için Başbakanı arayan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Menderes'e telefonda, "Burada Kıbrıs meselesinin beş yıl dondurulması isteniyor. Yani bir nevi moratoryumdan söz ediliyor, ne dersiniz?" diye soruyordu.

Menderes, "Fatin Bey siz ne söylüyorsunuz? Millet ayakta, ben moratoryum filan kabul edemem. İstanbul yanıyor. Oradaki işi bitirin ülkeye dönün."

Bu konuşmayı yapabilmek için Zorlu, Menderes'i Haydarpaşa Garı'nda yakalamıştı. Olağanüstü durum dolayısıyla Menderes saat 21:00'da kalkan trenle Ankara'ya gidiyordu.

Ağır ödenen fatura

6-7 Eylül olaylarının faturasını Türkiye ağır ödemişti. Dışarıda aleyhimize müthiş bir kampanya başlatılmıştı. 'Kiliseler yakıldı, kadın, kız, çoluk çocuk öldürüldü' diye menfi propaganda yapıyordu. Rumlar huzursuzdu. İstanbul'daki yüz yirmi bin Rum'un artık kesinlikle rahatı kaçmıştı.

Zaten Kıbrıs meselesi alevlendikten sonra gidenler olmuştu. Ama 6-7 Eylül sonrasında toplu göç başlamıştı. Malını mülkünü satan kaçıyordu. Bu olay üzerine Yunanistan, Batı Trakya Türkleri üzerinde ağır baskılar uygulamaya başlayacaktı.

Ancak Türkiye, Kıbrıs işinde kesin tavrını koymuştu ve Lozan'dan sonra Kıbrıs'ın kaderinin tayininde söz sahibi olduğu uluslararası arenalarda kabul edilmişti.

İngiltere, bu arada Kıbrıs'ta adaya özerklik verilmesi için yoğun bir çalışma başlatmıştı. Adanın asker valisi Sir John Harding bu konuda Makarios'la görüşmeler yapıyordu. Fakat bu görüşmeler hiçbir sonuç vermiyordu. Üstelik negatif gelişmeye paralel olarak Makarios EOKA terörünü tırmandırıyordu.

Bu yüzden Sir John Harding 9 Mart 1956'da Makarios'u tutuklattırarak Hint Okyanusu'ndaki bir İngiliz sömürgesi olan Şeyssel Adası'na sürgüne

gönderdi. Yunanistan da özerkliğe karşı çıkmıştı. 11-13 Mart 1956'da İngiltere Dışişleri Bakanı Ankara'yı ziyaret etti. Bu ziyaretin önemli yanı İngiltere'nin Kıbrıs işinde Türkiye'nin kararlılığını anlamış olmasıdır. Burada gerek Dışişleri Bakanı olarak Fatin Rüştü Zorlu, gerek T.C. Devleti'nin Başbakanı olarak Adnan Menderes gerçekten büyük bir imtihan verdiler. Türkiye'nin aleyhinde kullanılan 6-7 Eylül olaylarına rağmen haklarımızı savunmuşlar, İngiltere'ye adanın gerçek sahibinin Türkiye olduğunu hatırlatmışlardı.

Bu arada artık yeni bir dönem başlayacaktı. Buna 'taksim dönemi' diyoruz. Kıbrıs'ın 'taksim'i fikri Atina Büyükelçimiz Settar İlksel'in Yunan Dışişleri Bakanı Averof'la yaptığı bir görüşme sırasında ortaya çıkmıştı. 1956 Ekimi'ndeki bu görüşmede Averof, İlksel'e, "Biz Yunanlılar mümkün olan her biçimi görüşmeye amadeyiz," demişti "Hatta taksimi bile. Kıbrıslı Rumlar neyi kabul ederse biz de onu kabul ederiz." Ancak daha sonraları Averof dünyada da taraftar bulmaya başlayan taksim fikrinden uzaklaşacaktı. Çünkü NATO Genel Sekreteri eski Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henry Spaak bile taksimi benimsemiş, taraflar isterse bunun için arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu açıklamıştı. Kıbrıs Rumları taksim filan istemiyordu. Onlar hâlâ Kıbrıs halkının kendi mukadderatını kendisinin tayin etmesini, yani o tarihlerde bağımsızlık mücadelesi veren ulusların pek gözde self-determinasyon hakkını tek tarafı kullanmak istiyorlardı. Oysa Kıbrıs'ta kendilerinden farklı dil, din ve milliyete sahip, bir Türk halkı da vardı. Bu dikkate alındığında Türkler'in de self-determinasyon hakkına saygı göstermek gerekmez miydi?

Makarios'a göre Türkler azınlıktı. Ona göre Kıbrıs halkı, halkın çoğunluğunu teşkil eden Ortodoks Rumlardı. Tarih boyunca Kıbrıs adasında hiçbir zaman egemen olmadıkları halde, sonraları misyoner Ortodoks papazlarının gayretiyle yoğun şekilde göç ederek adada çoğunluğu ele geçirmişlerdi.

Şimdi de yaygara kopartarak Dünya Hıristiyanlarının desteğini arıyorlardı.

Ama kazın ayağı pek öyle değildi. Çünkü Hürriyet Gazetesi'nde, gazetenin sahibi ve başyazarı Sedat Simavi'nin hayatı pahasına başlattığı Kıbrıs kampanyası, bu ulusal davayı kamuoyuna mal etmişti. Türkiye halkı, Kıbrıs Türkleri'ne, Kıbrıs'a sahip çıkmıştı. Böyle bir oluşumun etkisi altında kalan Demokrat Parti hükümeti ve onun Başbakanı Adnan Menderes halkın ilgisini gördükten sonra, bu konuya daha dikkatle eğilmiş, Kıbrıs sorununa bütün boyutlarıyla angaje olmuştu.

Burada bir gazetenin gücünü ortaya koymak için bunları ifade ediyorum. Hürriyet, Kıbrıs davasını gerçekten çok iyi işlemiş ve tarihi bir görevi yerine getirmiştir. Sedat Simavi'nin ölümünden sonra Haldun ve Erol Simavi kardeşler bu konuda hep duyarlı olmuşlardır.

O kadar ki, Kıbrıs'taki gazetelerin daha iyi çıkması için onlara teknik yardımda bulunulmuş, teknisyenleri burada yetiştirilmiştir. Fotoğraf ve klişe gönderilmiştir.

1950'li yıllardaki lider Dr. Fazıl Küçük'e, Hürriyet'te, sorunla ilgili birinci sayfadan makaleler yazdırılmıştır. Kıbrıslı liderlerin Hürriyet matbaa ve bürolarını kendi büroları gibi kullanmalarına imkân sağlanmıştır. Demeçleri teksir edilerek tüm gazetelere aktarılmıştır. Çünkü Hürriyet, bu konuyu Cumhuriyet tarihimizin en büyük ulusal davası olarak kabul etmiş ve benimsemiştir.

6-7 Eylül olaylarının bir tertip olduğu yıllar sonra ortaya çıktı. Nasıl mı?

Yunanlılar Selanik'te Atatürk'ün evine bombayı atan adam olarak Oktay adında birini yakaladı, onu konuştu. Haberi veren Ekspres Gazetesi'nin sahibi Mithat Perin'di. Perin DP Milletvekiliydi. Mit'le de ilişkisi olduğuna dair rivayetler vardı.

Hükümet Londra Konferansı sırasında elini kuvvetlendirmek için ufak bir komplo planlamış ama sonucunu hesaplayamamıştı. Halkın Yunanlılara tepkisi büyük olduğu için, durum kontrolden çıkmış ve olaylar büyüyerek istenmeyen şeyler yaşanmıştı.

Ata'nın Selanik'teki evine atılan bomba nedeniyle tevkif edilen Oktay'a daha sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenci eğitimine devam etme imkânı verildi. Kaymakam oldu, polis müdürlüğü yaptı, nihayet valiliklerde bulunduktan sonra emekli oldu.

GAZETE NEDİR? GAZETECİ KİMDİR?

Cevat Fehmi Başkut Cumhuriyet'in Genel Yayın Müdürü'ydü. Edirne'de 1908 yılında doğmuştu. Aynı zamanda ünlü bir tiyatro yazarıydı. Yirmi üç oyun yazmıştı. “Paydos”, “Büyükşehir”, “Göç” en ünlüleri idi. Ayrıca, “Soygun” “Buzlar Çözülmeden”, “Paydos” sinemaya da uyarlanmıştı.

Bana göre alaylı gazeteciler arasında en iyi yetişmiş Yazı İşleri Müdürü ve Genel Yönetmendi. Aynı zamanda köşe yazarlığı da yapıyordu.

Cevat Fehmi Başkut'u 1950'li yıllarda Cumhuriyet'teki arkadaşlarım tanıtmıştı bana. Yaşar Kemal, Nuyan Yiğit, Vedat Etensel, Ömer Sami Coşar, Haluk Durukal, Feyyaz Tokar yakın arkadaşlarımdı. Onlara gidip gelirken Cevat Bey'le tanışmıştım. Çok konuşan biri değildi. Arkadaşlarım genç gazetecilere imkân tanımaktan zevk aldığını söylüyordu. Tabii iyi haber ve röportaj getirdiklerinde!...

Cevat Bey, 1963 yılında Genel Yayın Müdürlüğü'nden ayrılmak zorunda kalmıştı. Gazetecilik Okulu'nda hocalık yapıyordu. Nadir Nadi ile Doğan Nadi arasında baş gösteren ihtilaf Cevat Bey'in başını yemiş bir gün posta kutusunda bulunduğu bir mektupla Cumhuriyet'ten kovulmuştu, yerine Ecvet Güresin getirilmişti.

1954 yılında çekilen bu fotoğrafta 1948’de yayın hayatına başlayan Hürriyet’in o zamanki İstanbul şehir muhabirleri bir arada. Soldan itibaren Vedii Evsal, Hasan Bedrettin Ülgen, İlhan Engin, Nihat Pınarlı (gözlüklü) Necati Zincirkıran, Rahmi Karaca.

Hürriyet’teki arkadaşlarımdan Zeyyat Gören (aynı zamanda United Press Amerikan Haber Ajansı’nın Türkiye muhabiri idi.) bir gün bana, “Cevat Fehmi Bey gazetecilikle ilgili bir kitap yazmak istiyor. Sen hem İngiltere’de eğitim aldın, hem de ABD’de yetişkin gazetecilere verilen kurslara katıldın. Elinde kitaplar ve notlar var. Bunları ver de, Türkçeleştirip Cevat Bey’e gazetecilikle ilgili son bilgileri aktaralım,” dedi.

İki gün içinde bende olanları Zeyyat Gören’e verdim. O Cevat Bey’le konuştu, gerekli yerleri tercüme etti ve kendisine teslim etti.

Cevat Fehmi Başkut, “Gazetecilik Dersleri” adında gerçekten güzel bir kitap yaptı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü Yayınları’nın altıncısı olan bu kitabı o zaman çok beğenmişim. Alaylı bir gazeteci de olsa mesleğimizin üstatlarından biriydi Cevat Fehmi Bey.

Cumhuriyet'in Genel Yayın Yönetmeni (Umumi Neşriyat Müdürü) olarak haberde koku alışı ve sezişi yüksek bir gazeteciydi. İyi değerlendirme yapabiliyordu.

Cevat Fehmi Bey'in kitabındaki tariflere elbette döneceğim ama, önce gazetenin medeni insanın zor şartlarda bile vazgeçilmesi imkânsız bir ihtiyacı olduğunu belirtmek isterim.

1960'lı yıllarda yapılan bir yarışmada birinci seçilen Milliyet muhabiri Halit Çapın'a Hürriyet Genel Yayın Müdürü olarak bir daktilo makinesi hediye etmiştim. Resimde Halit Çapın daktilo makinesini çantadan çıkarmaya çalışırken. Ben, Ömer Sami Coşar, Turhan Aytul ve Hasan Pulur da seyrediyor. Bu gruptan şimdi Hasan Pulur ve ben hayattayız.

Norveçli kaptan Kurt Carlsen'in "Flying Enterprise" adlı gemisi ağır bir fırtınada İzlanda'nın güneyinde kayalıklara vurup su aldı ve şilebin dengesi bozulduğu için yan yattı. Kaptan bu tehlikeli durumu S.O.S. vererek bulunduğu bölgedeki gemilere ve kurtarma istasyonlarına bildirdi.

Havanın çok elverişli olmamasına rağmen gerçekten olağanüstü gayretle imdadına koşuldu. Gemi personeli tahliye edildi.

Fakat Kaptan Kurt Carlsen, "Ben gemimi son dakikaya kadar terk etmeyeceğim," dedi.

"Yapma, çok tehlikeli durumdasın, yan yatmış gemi iri bir dalga ile alabora olabilir sen de gemi ile birlikte Atlantik'in derinliklerine gidersin... Gemiyi terk et, doğru olan budur," diyenleri dinlemedi.

Şimdi iyi hatırlıyorum, biz Hürriyet'te bu olayı o kadar güzel işlemiştik ki... Ben, bir Uzakyol Kaptanı olarak haberleri dünya ajanslarından, BBC radyosundan ve diğer kaynaklardan bizzat takip ediyordum. O zamanki yazı işleri müdürlerimizden biri olan Selçuk Çandarlı da olayı dramatize ederek kaleme alıyordu. Selçuk bu konuda "1" numara idi. Kimse onun kadar güzel yazamazdı. Ona denizcilik deyimleri konusunda destek oluyor, yardımda bulunuyordum.

Akıntının etkisiyle yan yatmış olarak sürüklenen koca gemide tek başına karanlıkta kalan kahraman kaptanın imdadına bir İngiliz refakat gemisi ile bir römorkör yetişmişti. Kraliyet donanmasının refakat gemisinin komutanı Binbaşı Watson megafonla Kaptan Kurt Carlsen'e sesleniyordu.

"Kaptan Carlsen, biz hep sizin yakınında olacağız ve bir tehlike anında sizi alacağız. Ancak, acil olarak şimdi neye ihtiyacınız var, onu söyleyin. Roket atarak varagela ile size bunu ulaştıracacağız."

Kaptan Carlsen de megafonla şu cevabı vermişti:

"Benim isteğim şimdilik sadece sandviç, kahve ve GAZETE'dir."

Refakat gemisi, yan yatmış şilepte kaptanın bulunduğu yere roketle, ince bir tel halat attı, varagela donanımıyla çanta içinde, sandviç, kahve ve gazeteleri gönderdi.

Batmak üzere olan yan yatmış gemideki kaptan o halde bile “gazeteyi” düşünüyordu. Bu olaydaki örnek, gazetenin insan hayatındaki önemini ortaya koyması bakımından gerçekten o güne kadar duyulmamış, müthiş bir işaretti! İnsanlar gazetesiz yapamıyor.

“Flying Enterprise” takriben bir hafta kadar, yan yatmış olarak Atlantik Okyanusu’nun karanlık sularında sürüklenip durdu. Ve her gün yatma derecesi biraz daha arttı, artıkça daha fazla su aldı.

Gemisinin batmasına yakın Kaptan Carlsen, “Tamam,” dedi, “bu iş buraya kadar. Artık beni alabilirsiniz.”

Bir tahlisiye teknesiyle kaptanı aldılar. Yarım saat sonra koca gemi köpükler çıkararak baş tarafından sulara gömüldü. Sonra pervane ve dümeni görüldü. Kaptan Carlsen, gemisinin bu halini gözlerinden yaşlar akarak seyrediyordu. Bu bir denizci için ne büyük felaketti, herhalde tahmin edersiniz.

Biz gene gazete ve gazeteciliğe dönersek “Gazete nedir?” sorusuna şimdi daha sağlıklı cevap arayabiliriz.

Benim en çok hoşuma giden tarif şudur:

Gazete, bambaşka bir şeydir!

Gerçekten de aynen böyledir. Bu bambaşka şey nedir?

Bir an dünyamızda gazete bulunmadığını farz edelim. Gazete olmasa neler olurdu yahut neler olmazdı?...

Ta 1924 yılında mesleği gazetecilik olan Robert Jouvenel adlı ünlü bir Fransız yazarının gazetecilikle ilgili eserinde gazete için şunlar söyleniyor:

“O, çok büyük adamın hatalarını açıklamış, fakat asıl fena ve maksatlı birçok kişinin cüretkârlıklarına dizgin vurmuştur. Çoğu zaman aldanmıştır. Fakat, hiçbir zaman tamamen aldanmamış ve karşılaşan, çarpışan hürriyetlerden daima hakikatler meydana çıkmıştır. Gazete, masumlara iadei şeref eyleme, zayıflara kendilerini müdafaa etme imkânlarını bağışlamıştır. Onun korkusuyla birçok tehlikeli maceraperest düşüncelerini gerçekleştirememiş; iktidar mevkiinde bulunanlar her şeye cesaret gösterememişlerdir.”

Gazetenin korkunç düşmanları vardır, kalabalık dostları vardır. Onu yanlış ve doğru tanıyanlar vardır. Onu anlamazlıktan gelenler, ona kendi kafalarındaki anlamı vermek isteyenler mevcuttur.

Cevat Fehmi Bey, bu bağlamda milletleri arkasında sürüklemiş iki büyük askeri ele alıyor: Kemal Atatürk ve Napolyon’u...

Napolyon’a göre gazete, hükümetin kararlarını destekleyen, onun istediği şekilde hareket eden, onun yasak ettiği konulara dokunmamakla vatani vazifesini yerine getiren bir matbuadır.

Oysa, Kemal Atatürk bakın ne diyor?

“Matbuat, milletin umumi sesidir. Bir milleti tenvir ve irşatta, bir millete muhtaç olduğu fikri gıdayı vermekte, hülasa bir milletin hedefi saadet olan istikameti müşterekede yürümesini teminde, matbuat başlı başına bir kuvvet, bir mektep ve bir rehberdir.”

Bu tariflerden anladığımız şudur: Napolyon’a göre gazete hükümetin sesi, Atatürk’e göre de milletin sesidir.

Çarlık Rusyası’nı devirip, sosyalist Sovyetler Birliği’ni kuran Lenin’e göre: “Gazete ihtilalin en büyük silahıdır.”

Demokrasilerde tam anlamı ile özgür olan gazeteye “Dördüncü Kuvvet” denirken, diktatörlüklerde bir devlet dairesi gözü ile bakarlar.

Bir başka tarif de şudur: Aynı günde satılması gereken ve böyle olursa para eden, değerini bulan, ertesi güne kalırsa beş para etmeyen bir maldır gazete.

Onun için bir devrin aynası deyişi de kullanılabilir. Gazete dünün haberlerini geniş bir saha içinde ertesi gün nakleden vasıta. Ama önemli ve etkili bir vasıta.

Kırım Harbi'nde İngilizleri kim yenmiştir. Rus kuvvetleri mi?

Bu savaşı ele alan İngiltere'nin ünlü "Times" Gazetesi, "İngiliz askerlerini mağlup eden Rus orduları değil, İngiliz 'iaşe ve ikmal' servisleridir," diyerek bir mücadele açmış ve hükümeti devirmiştir.

Gazete bir fabrikadır. Bu fabrikanın elle tutulur hammaddeleri vardır. Kâğıt, mürekkep, su, elektrik vb. gibi. Bir de elle tutulamayan bir madde vardır ki gazete denilen malı o sattırır. Bu madde "haber"dir.

Gazete kötü ise, kötü mal çıkaran fabrikalardan farkı olmaz. Yalan haber veren gazete müessesesi de bozuk ve çürük mal üreten fabrika arasında tam bir benzerlik vardır.

Gene Cevat Fehmi Hoca'ya göre gazete sosyal bir müessesedir. Demokrasilerde hükümetler kamuoyuna bağlıdır. Yani temsili hükümeti meydana getiren güç halktır. Gazete ise halk efkarını yaratmak, yönlendirmek hatta idare etmekte önemli rol oynar.

Gazetenin görevi, haber verme yoluyla öğretmek, halkı bilgilendirmek, aydınlatmak, eğlendirmek, ona yol göstermek, ilanlar aracılığı ile ekonomik faaliyete katkıda bulunmaktır.

Demokrasilerde halk gazeteye önem verir. Eğer o gazete güvenilir, doğru, dürüst gazetecilerin elindeyse, halk gazeteye bağlıdır, ama gazete de halka bağlıdır.

Gazetenin elbette halk üzerinde etkisi vardır. Ama gazete de halkın etkisinden soyutlanamamakta, daima ona bağlı kalmaktadır.

Aslında gazete kamuoyunu, yani halkı gitmeye hazırlandığı yola sevk edebilen önemli bir güçtür.

Toplarsak, şöyle bir tarifi daha doğru olduğunu görürüz:

“Haberleri geniş bir sahada, kısa zamanda basılı olarak naklederken, olaylar önünde halka yol gösteren ve halkın etkisi altında kalan bir yayının organıdır, gazete.”

Peki gazeteci kimdir?

James Reston bundan kırk yıl evvel Amerika'nın ünlü gazetesi New York Times'in başmuhabiriydi; önemli haberleri bulup çıkaran, bunları yazan bir haberci. Ona şu soruyu sormuşlar:

“Bir gazeteciyi gazeteci yapan nedir?”

Reston'un verdiği tek kelimelik cevap şudur: “Canlılık.”

Bir başka Amerikalı gazeteci Paul Miller'in aynı soruya verdiği tek kelimelik cevap ise: “Yılmazlık.”

Bir diğeri ise şunu söylüyor: “Gazeteci, gerçeği arayıp ortaya çıkaran ve bunu haber yapıp halka sunan kişidir.”

Bir Fransız gazeteci ve yazarı olan Stephanie Lausanne'ın yaptığı gazeteci tarifi de oldukça ilginç sayılır: “Gazeteci, bir nevi Diojen'dir. Elinde feneri, hayattan gelip geçer ve her yerde daima hakikati arar.”

Hakikati arayıp bulmak o kadar kolay mıdır? O bazen “buldum,” zanneder ama yakaladığı koskoca bir yalandır.

Hiçbir gazeteci; bile, bile yalan haber yazmaz!... Çünkü gazeteci, ‘vicdani sorumluluk’ duygusu çok yüksek bir mesleğin temsilcisidir.

1950 yılında gazeteciliğe başladığım zaman bu meslek hakkında hiçbir fikrim yoktu. Ayrıca bambaşka bir meslekten geliyordum. Eğitimim denizcilikti. Uzakyol kaptanı olmuştum. Gemi yönetimi, seyir, gemicilik, meteoroloji, deniz işletmeciliği, deniz ticaret hukuku, ‘denizde can ve mal

emniyeti' gibi konularda bilgi sahibi idim. Ancak yaradılış olarak 'meraklı' biriydim. Eğer, bir konu üzerine ilgi duyup odaklanırsam, gecemi gündüzümü birbirlerine katar ve o konuyu mutlaka en iyi şekilde öğrenirdim.

Gazeteciliğe gerçekten ilgi duymuştum. Kısa zamanda bu meslekte hamle yapabilmek için gözümü dört açmıştım.

Yenisabah'ta çalışırken İstihbarat Şefim İzzet Aykol'un bu nedenle dikkatini çekmiştim. Bana özen gösteriyor, iş veriyor ve koşturuyordu. Bana "Pıt-Pıt" adını takmasının nedeni, gerçekten, çok koşturmam ve işleri çabucak alıp getirmemdi. Yazdığım haberleri okurken beni yanına çağırırdı. Haberde nereleri, niçin düzeltereğini gösterirdi.

Reşat Mahmut Yanardağ, Yazı İşleri Müdürlerimizden biriydi. O da benimle ilgilenmişti. O bir gün şunları söylemişti:

"Sen çalışkan bir çocuksun haberi mutlaka bulup getirirsin. Verilen görevden eli boş dönecek bir genç değilsin. Ancak topladığın bilgileri iyi değerlendirmeyi öğrenmelisin. Acele etmeyeceksin, düşünerek yazacaksın. Yazdığını birkaç kez okuyacaksın. Çabuk yazmak elbette iyi bir özelliktir, ama çabuk yazarken hata yapmamak da önemlidir. Her cümle iyi düşünülmüş yazılmalıdır. İyi yazı yazabilmek için çok yazmak birinci koşuldur. Üşenmeyeceksin, yazacaksın. Yazdıkların çöp sepetine atılsa bile, sana büyük tecrübe kazandıracaktır. Bunu bilmelisin."

Hürriyet'te işe başladığımda gündüz Yazı İşleri Müdürümüz Ahmet İhsan Bey gerçekten bir hoca gibiydi. Kendisi Cumhuriyet ekolündendi. Dikkatli biriydi. Haberlerimi okurken beni yanına çağırır ve yanıtlarımı tek tek gösterirdi. Kuşkusuz, böyle olunca bir daha aynı yanıtları yapmazdım.

İyi bir gazeteci, günün olaylarıyla yakından ilgilenen, bunlar üzerinde düşünen, kafa yoran kimsedir. Gazeteler erken saatte tek tek okunur. Hatta not çıkarılır. Haber konuları bulunur. Bu konular işlenir bazen ilginç haberler üretilir.

Gazeteci hep tetiktedir. Kulağı olaylardadır. Gözü açıktır, çünkü iyi bir gözlemci olmak zorunluluğundadır.

Bu meslek planlı bir çalışmanın yanında sürekli eğitim ister. Yani gazeteci okuyan, izleyen, dinleyen, ‘merak eden’ biridir. Meraktan yoksun kişi asla gazeteci olamaz! Bu da böyle biline!...

Aklınıza, burada sözünü ettiğim sürekli eğitimin ne olduğu sorusu gelebilir.

Çağımız ihtisaslaşma devridir. Eskiden muhabirler her konuda haber toplardı. Bugün durum eskiye göre farklı. Ekonomi muhabirlerinin hemen hepsi ya iktisat fakültelerinden gelen ya da işletme eğitiminden geçmiş kişilerdir. Dış politikayla uğraşan gazetecilerin siyasi bilimler veya uluslararası ilişkiler okumuş kimseler olması doğaldır.

Hukuk ve iktisat, işletme, siyasi bilimler alanlarında öğrenim görmek gazeteciler açısından yararlıdır.

Eski alaylı gazetecilerin ağızlarında sakız ettikleri bir söz vardı:

Gazeteci doğulur, sonradan olunmaz.

Önceki eğitimlerinin düzeyi ne olursa olsun, eski gazetecilerin çoğu kendilerini gazeteci olarak adlandıran kadar mesleklerini iş başında öğrenmişlerdir. Hem de çok iyi öğrenmişlerdir. Çünkü çok şey okuyup kendilerini sürekli yenilemişlerdir.

Hemen şunu vurgulamak zorundayım. Artık, uzun zamandan beri Türkiye’de gazetecilik okulları var. Bunlar, İletişim Fakültesi adıyla Türkiye’nin nerdeyse bütün üniversitelerinde yer alıyor. Televizyoncu, gazeteci, reklamcı, basın danışmanı, halkla ilişkiler sorumlusu gibi çeşitli medya alanlarına eleman yetiştiriyorlar. Bu okullardan birinden mezun olan genç gerçekten gazeteci olabiliyor mu?

Yeteneği varsa ‘evet’ olabiliyor. Yoksa hayır.

1980’li yılların ilk yarısında Anadolu Ajansı’nın Yönetim Kurulu Başkanlığı’nı yaptım. O zaman Genel Müdürlüğe getirdiğim gazeteci

arkadaşım Hüsamettin Çelebi ile birlikte bir ilke kararı almış bunu Ajansın Yönetim Kurulu'ndan geçirerek uygulamaya koymuştuk. Ajansa alınacak muhabir adayları sınavla İletişim Fakültesi mezunları arasından seçilecekti. Bu uygulama iyi sonuç verdi. Gerçekten yetenekli çocuklar geldi, bunların bir kısmı şimdi ajans yönetiminde, dış bürolarında veya özel TV'lerde üst düzeyde çalışıyor.

O zaman çalıştığım Günaydın Gazetesi'nde de böyle bir tercih uygulanıyordu.

Gazetecilik, Amerika Birleşik Devletleri'nin anayasasında ilk değişiklik yapıldığı vakit, anayasa teminatı bahşedilen tek iş koludur.

Bu teminat, gazeteciliğe bir işletmecilik kolu olduğu için verilmemiştir. Gerçeği bulup ortaya çıkararak, halkı aydınlatma misyonu nedeniyle almıştır bunu. İşin en ilgi çeken tarafı da bugüne dek, bu amaca cesaretle ve bilgiyle hizmet eden gazetelerin aynı zamanda çok para kazanan gazeteler olmasıdır.

1954 yılında ABD Columbia Üniversitesi'nin Gazetecilik Yüksek Okulu'nda, yetişkin gazetecilerle ilgili bir eğitim programına katılmıştım. New York Times'ın ünlü James Reston'u bize, gazetesinin Washington ekibinin çalışmalarından söz ederken şunları söylemişti:

“Bizim büroda hem eğitimli hem de alaylı gazeteciler vardı. Eğitimli olanlar içinde iki-üç üniversite diploması bulunanlar tanıyorum. Alaylıların çoğu İkinci Dünya Savaşı yüzünden yeterince okuyamamıştı; çünkü askere gitmek zorunda kalmışlardı. Ama işte çok başarılıydılar. Gayretli, canlı ve hareketliydi. Bu özellikler gazetecilik için olmazsa olmaz özelliklerdir. Üst düzeyde eğitim almış olmak, bir konuda geniş ihtisas yapmak bir gazetecinin kalburüstü, iyi bir gazeteci olmasına yetmez. Bunların yanı sıra işi yürütmek için sürekli canlılık gerekir. Gazeteci, özellikle muhabirler daima hareket halinde olmak durumundadır.”

Yavaş iş görenler, çıtkırıldımlar, sıkılğanlar ve utangaçlar bu mesleği seçmeseler daha iyi olur.

Şunu da vurgulamak gerekiyor: Yetenek olmadan hiçbir şey olmaz, ama öğrenmeden de hiçbir şey yapılamaz. Mesela büyük Alman düşünürü Goethe, ilk denemesinde iyi bir ‘manşet’ atamayabilirdi. Manşet gazetenin büyük ve önemli haberinin başlığıdır. Yetenekli ve tecrübeli gazetecilerin işidir manşeti atmak. İyi bir manşet, o günkü gazetenin satış unsurudur. Gazeteyi cazip kılan manşet ve diğer başlıklardır. Gazete editörleri iyi başlık atmak zorundadır. Başlık atmayı beceremeyen editörü o işin başında uzun müddet tutmazlar.

Mozart kendisine piyano çalmayı öğreten babasından destek almıştı. Fakat Paganini daha iyi eğitilmişti. Aşırı tembelliğinden dolayı çalışmalarını aksattığı için babası onu döverek ya da yemek vermeyerek cezalandırıp keman çalmaya zorlardı. Görüldüğü gibi dâhiler de öğrenmek zorundadır. Öte yandan dâhi olmayanlar da çok şey öğrenebilirler. Bu gerçek, ciddi gazetecilik eğitiminin temelini oluşturur. Bu görüş doğrultusunda ‘İyi gazetecilik’ dört farklı kaynaktan beslenir. Yetenek, karakter, genel kültür (buna ansiklopedik bilgi de diyebiliriz), mesleki bilgi.

Yetenek, biraz zekâ, biraz hızlı düşünebilme becerisi biraz da dil ve dili kullanma kabiliyetidir. Bu özellikler doğumsaldır. Bir yetişkine sonradan kazandırılmaz.

Gazeteci olmak isteyen bir kişinin yetenekten de ötede birtakım temel özelliklere de sahip olması gerekir, diye düşünüyorum. Bir kez sinir sistemi sağlam olmalıdır. Çalışma disiplini önemli bir özelliktir. Özgüven sahibi olmak bir başka özelliktir. Yayınların baskıya verileceği an yaklaştıkça sinirler gerilir, telaş ve heyecan artar, ses tonu yükselir.

Hürriyet'te genel yayın müdürlüğünün ilk yıllarında bana büyük destek veren iki arkadaşımınla beraber. Solda Aydoğan Önol, çok başarılı polis müdürlüğünden sonra benim zamanımda yazı işleri müdürlüğüne getirilmişti. Sağdaki de Adnan Tahir Güntan. Onları her zaman iyilikle anarım.

Benim Hürriyet'te birlikte çalıştığım çok sevdiğim bir arkadaşım vardı. Adnan Tahir; namı diğer 'doktor'.

Galiba İtalyan Lisesi'nin orta kısmını tamamlayabilmişti. Fevkalade şık ve temiz bir insandı. Hayatında hiç günlük gazete muhabirliği yapmamıştı. Daha çok dergilerde ve gazetelerin magazin bölümlerinde çalışmıştı.

Genel Yayın Müdürü olunca Adnan Tahir'i biraz da onore etmek için yanıma almıştım. Yazı İşleri Müdürü gibi bir düzeye çekmiştim. Sevdiğim, kibar, titiz bir arkadaşım idi. Gel gelelim, özellikle kafasının bozuk olduğu zamanlar çok yavaş iş yapardı.

Adnan Tahir evliydi, çocuksuzdu. Benim çocuklarımı çok severdi.

Bazen gelir gelmez, “Bugün hiç günümde değilim,” diyerek başının ağrıdığından şikâyet ederdi. İki habere üç saatte başlık atamazdı. Bazen de iş isterdi. Dengeleri günün havasına göre değişirdi.

Birkaç kez intihara teşebbüs etmişti. Formunda olmadığı zaman:

“Doktorcuğum, sana bir kahve söyleyeyim. Kendini yorma. Şöyle bir saat kadar kal, seni evine göndereyim,” derdim. Onu çok iyi anlamıştım. Hele baş ağrıları tuttuğunda, çekilmez olurdu. Hatta bazen koskoca adam hüngür, hüngür ağlardı.

Doktor Adnan Tahir için gazetecilik, meslek olarak yanlış seçilmişti. Titiz, temiz ve dürüst olmasına rağmen hata yapabiliyordu. Yavaştı. Bunu kendisi de biliyor, “Yavaşım, ama, düzgün iş çıkarırım,” diye savunuyordu kendini.

Gazetecilikte çalışma disiplini gerçekten çok önemlidir. Eğer iki yüz satırlık bir yazının akşam saat 18:00’a kadar tamamlanması gecikiyorsa, ne baş ağrısı, ne ‘günümde değilim’ diye özür dilemek mazeret olamaz. O iş 18:00’dan önce bitmelidir.

Romantik, alıngan, hassas, her gün işe pırıl pırıl takım elbise ile gelen Adnan Tahir bir gün kendini şehir hatları vapurundan denize attı. Onu bu şekilde kaybettik, ne üzüldük, bilemezsiniz...

Yaşasaydı. Şimdi, yanılmıyorsam 84 yaşında olacaktı.

İlginç fikir ve buluşları vardı. Bir kısmını bana anlatırdı. Anlatmadığı bir buluşunu da Haldun Simavi’den duymuştum.

Adnan Tahir, bir gün Haldun Simavi’nin odasına bir dosya ile gitmiş, “Beyefendi size beğeneceğiniz bir teklif getirdim,” demiş.

Haldun Bey yeni tekliflere açık bir patrondur. Babası Sedat Simavi gibi, yenilikçi, mükemmeliyetçi biriydi.

Türk gazetecileri Almanya'da... Uçak kapısında Ömer Sami Coşar, Necati Zincirkıran, Abdi İpekçi, Faruk Yener, Memduh Tezçel, Fethi Kardeş, Feyyaz Tokar, Fuat Emircan, Bahadır Dülger. Solda Berlin Başkonsolosu Tahsin Bey (beyaz saçlı), Turhan Dilligil ve Alman devlet görevlileri görülüyor.

Adnan Tahir dosyayı takdim etmiş, patron açmış içinde tertemiz yazılar çıkmış. Patron, "Ne bunlar yavrum," diye sormuş.

"Ben bir deneme yaptım ve çok beğendim. Her haberin altına o haberle ilgili bir fıkra koyalım. Dosyanın içindekiler benim hazırladığım örnekler."

Haldun Bey diyafondan bana seslendi. “Necati gelir misin?”

Gittim, hemen konuya girdi. “Oturun şöyle,” dedi. “Adnan Bey’in ilginç bir buluşu var. Ben buna ilk defa tanık oluyorum. Güzel geldi bana, sen ne diyorsun?”

“İncelemem lazım, efendim.”

Haldun Bey, “Al bak,” diye dosyayı verdi. “Okuyuver hemen,” deyince, yazıları tek tek incelemeye başladım.

Adnan Bey on haberin altına fıkra oturtmuştu. Haberin altındaki fıkra, önce bana ters geldi Haldun Bey’e, “Biz bir haber gazetesiyiz. Haber ciddi bir üründür. Bunu neden sulandıralım,” diyecek oldum.

“Bence enteresan,” deyiverdi.

Şimdi karşı çıksam, kötü kişi olacağız. “Tamam efendim, siz bana bırakın ben Adnan Bey’le konuşurum, hemen başlarız,” dedim.

İki gün sonra üç haberin altına o haberlerin konusuna uygun fıkralar koyduk.

Bir hafta on gün böyle devam ettikten sonra Haldun Simavi bana evinden telefon etti.

“Fıkra işini bırak. Olmuyor..”

Meğer fikirlerine güvendiği bir arkadaşı, “Bu ne yahu, demiş, dünyada başka örneği var mı? Ciddi haberin altına komik fıkra konur mu? Olayları ‘ti’ye almak istiyorsan iyi bir mizah yazarı bul, o günün haberleri üzerine yorum yapsın. Doğru olan budur. Güzelim gazeteyi paçavra etmeye hakkınız yok!”

Aslında bu durumu bana Haldun Bey anlatmadı. O her şeyi söylemez, hele böylesinden hiç bahsetmezdi. O arkadaşı benim de saygı duyduğum biriydi. Bizim meslekten sayılırdı.

Gazetecilikte eğitimin önemini vurgularken Cihat Baban'ın bir gece Prof. Nihat Erim'in Dragos'taki evinde akşam yemeğinde anlattığı bir anısı geldi aklıma.

Sedat Simavi bir günlük gazete çıkarma heyecanı içinde, Gazeteciler Cemiyeti'nde Cihat Baban, diğer arkadaşlarıyla sohbet ederken Sedat Simavi'ye sormuş:

“Sedat, Haldun'a ne okutacaksın? Bak, hukuk veya iktisat okusa çok iyi olur.”

Bu konuşma 1946'da oluyor galiba. Çünkü Haldun o tarihte liseyi bitirmiştir.

“Ne söylüyorsun sen yahu,” diye çıkışıyor Sedat Simavi Cihat Baban'a. “Okutayım da sonra millete ukalalık etsinler öyle mi? En iyi üniversite burası, burada matbaada, yarın da gazetenin içinde yetişecekler.”

Hürriyet çıkmadan evvel babası Haldun'u Amerika'ya gönderdi. Orada bir iki gazetede çalıştı. Lisanını ilerletti, 1948'de Hürriyet çıkmaya başlayınca, çok genç yaşta babasının yanında çalıştı, onun en büyük yardımcısı oldu. Gece gündüz çalıştı, tecrübe kazanarak yıllar geçtikçe dinamik, yenilikçi, iyi bir gazete sahibi olarak Babıali'de isim yaptı.

CEMAL ABDÜLNASIR'IN MISIR'DAN KOVDUĞU TÜRK BÜYÜKELÇİSİ

Ortadoğu'da, Hürriyet muhabiri olarak çalıştığım yılların en ilginç olaylarından biri, Türkiye Cumhuriyeti devletinin Kahire Büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay'ın Mısır'dan sınır dışı edilmesidir.

Bu olaydan birkaç gün önce Lefkoşa'da bulunuyordum. Reuters Ajansı'nın Kıbrıs muhabiri olan arkadaşım Gabby ve karısı Iris'le bir yerde yemek yiyecektik. Gabby gelirken bana haber özetlerini getirmişti.

“Bak şunlara,” demişti. “Kahire'de de bir şeyler oluyor. Galiba sizin büyükelçinizi ‘persona non grata’ ilan edip kapı dışarı koyacaklar. Adam, Mısır Devlet Bakanı Nasır'la kavga etmiş!”

Haberde Opera'da cereyan eden olayda Mısır ihtilalinin kuvvetli adamı Yarbay Cemal Abdülnasır ile Türkiye Büyükelçisi'nin birbirinin üzerine yürüdüklerinden bahsediliyordu. Kavga, tokatlaşma noktasına gelirken zor önlenmişti.

Haberi okurken Hulusi Fuat Tugay'ın Mısır ihtilalinin ardından, 1952 sonbaharında Kahire'de, Giza semtindeki sefaretimizin balkonunda birlikte buzlu çay içerken söylediği sözler kulaklarımda çınladı.

“Bunlar adam değil, Mısır'ı felakete sürüklüyorlar!”

1952 yılı Eylül'ünün son günlerinde Kahire'deydim. Mısır'da Genç Subaylar İhtilali'nin üzerinden henüz iki buçuk ay geçmemişti bile.

General Muhammed Necip, ihtilalin göstermelik lideriydi; çünkü tıpkı bizim 27 Mayıs 1960 ihtilalinin lideri olarak takdim edilen Orgeneral Cemal Gürsel gibi seçilmiş, yüksek rütbeli, babacan bir askerdi.

Yirmi gün bekledikten sonra General Necip'le konuşma fırsatını bulmuştum. Necip çok sempatik bir askerdi. Türklere karşı sevgi ve saygısı da vardı. Atatürk'ü iyi öğrenmişti.

“O, bağımsızlık mücadelesi veren uluslar için örnek bir lider ve semboldür,” demişti.

1952'de Mısır işgal altında bir ülkeydi. Yani Süveyş Kanalı'nda İngiliz askerleri vardı. Kanalin ve bu bölgenin güvenliği için, İngiliz hava, kara, deniz kuvvetlerinden büyük birlikler bulunuyordu Mısır topraklarında.

Ve ihtilalciler yeni bir Arap milliyetçiliğinin ateşini yakmışlardı. Kuzey Afrika'da Tunus ve Cezayir'in bağımsızlığına kavuşması için her türlü destek veriliyordu. Oralarda savaşacak mücahitler Mısır'da eğitiliyordu. Kuzey Afrika Milli Kurtuluş Cephesi'nin karargâhı Kahire'deydi.

Mısır ihtilalinin genç subayları bağımsızlık cephesini konuşmalarıyla genişleterek çok güçlü radyolarıyla Afrika, Körfez, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu kıyılarındaki müstemleke idarelerinde de etkili oluyorlardı.

Tabii Mısır için en büyük handikap Kanal bölgesindeki İngiliz ordusuydu. General Necip'e “Peki, İngilizler Kanal'dan çekip gitmezse ne yapabilirsiniz?” diye sormuştum. Biraz düşündükten sonra; “Bak,” dedi. “Siz ne yaptınız? İstanbul, İzmir, Ankara'ya kadar Anadolu'nun yarısı, güneyiniz İngiliz, Yunan, Fransız işgali altındaydı. Atatürk Türk milletini ayağa kaldırdı. Hepsini sildi süpürdü. Yunan'ı İzmir'de denize döktü. Biz de onun yaptığı gibi işgalcilerin boyunlarını kırarız.”

General Muhammet Necip, bizim 1960 ihtilalindeki Org. Cemal Gürsel gibi, Mısır ihtilalinin babacan bir lideriydi. Necip Türkleri seven akıllı ve kültürlü bir askerdi. O tarihte Süveyş Kanal bölgesinde ve çevrede bir İngiliz tümeni vardı. Necip İngiliz askerlerinin ülkesini terk etmesini istiyordu. Mücadeleyi o başlattı, ama gene subaylar meclisi 1954'te tasfiye etti. Mısır 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirdi.

Gene o yıllarda Kenya, İngiltere'ye karşı müthiş bir bağımsızlık savaşı veriyordu. Jomo Kenyatta'nın başlattığı bu savaşta Kenyalı yamyamlar yakaladıkları İngilizleri yiyorlardı. Bunlar Mau-Mau'lardı. General Necip o kadar kararlıydı ki; "Boyunlarını kıramazsak Mau-Mau'lar gibi biz de tuttuğumuz İngiliz'i yeriz," demişti. Bunları duyduğum zaman tüylerim diken diken olmuştu.

1952 yazının başında Mısır, ihtilal kokuyordu. Ülkede birbirinin ardından sürekli devam eden siyasi karmaşa ve bunalımlar Mısır'daki Krallık rejiminin sallantıda olduğunun işaretleriydi. O devirde

yaptıklarıyla, yaşantısıyla dillere destan olan Mısır Kralı Faruk artık dünyaca karikatürize edilen bir devlet başkanıydı.

Mısır'da iş çığrından çıkmıştı. Sarayın etrafına çöreklenmiş bir grup toprak ağasıyla az sayıda sanayici ve ticaret erbabı, egemen sınıf olarak kralla birlikte Mısır'a hükmetmeye çalışıyorlardı. O zaman on iki buçuk milyonu bulan Fellah da ırgat olarak çalışıyordu. Bunların yaşadıkları hayat hayvan sürülerinin hayatından farksızdı. Bu durum Mısır'ın genç subaylarını rahatsız etmeye başlamıştı. Kralla halka dayalı siyasi partiler arasındaki uçurum gittikçe açılıyordu. Büyük anlaşmazlıklar vardı.

Yeminli Hür Subaylar Örgütü'nün başına son savaşta çok yararlılık gösteren hatta birkaç yara da alan, kahraman bir asker olarak bilinen General Necip getirilmişti. Kralın bütün bunlardan haberi vardı, ama bir şey yapacak durumda da değildi. Kendisine ordudaki huzursuzluklardan söz açıldığında Kral Faruk omuz silkerek; "Köpekler.." diyordu.

21 Temmuz 1952'de Kral, Hilali Paşa'yı Başbakan tayin edip hükümeti kurma görevini vermiş, Savunma Bakanlığı'na da eniştesi Albay Şirin'i getirmişti. Şirin, İran Şahı Rıza Pehlevi'nin ilk eşi olan Prenses Fevziye ile evliydi. Albay Şirin'i Savunma Bakanı yaptıktan sonra orduda bir temizlik harekâtına başlayacaktı ama artık çok geçti...

22 Temmuz günü yemin eden Hilali Paşa hükümetinin üyeleri 23 Temmuz sabahı uyandıklarında ordunun genç subaylarının Mısır'da yönetimi ele aldıklarını öğreneceklerdi.

Kahire'den yollanan zırhlı birlikler İskenderiye'yi işgal edip Kralın sarayını kuşattı. Kral artık umutsuzdu. Mahrusa adlı yatıyla Mısır'dan ayrıldı. Ayrılırken de Veliaht Prens Ahmet Fuad lehine tahttan feragat ettirildiğine dair bir belge imzaladı.

Ne hazin değil mi? Mısır Kralı'nın yatını uğurlayanlar arasında ABD Büyükelçisi bile vardı. Bir gün önce Kral Faruk, ABD Büyükelçisi'nden hayatının güvence altına alınmasını istemişti.

General Necip ile birlikte üç ihtilalci asker yata gelerek kralı selamlarken, Kral Faruk onlara, “Bana yaptığınızı, ben size yapmaya hazırlanıyordum,” demişti.

Saraya karşı gösterilen tepki, halkta ne kadar kuvvetli idiyse, General Muhammed Necip’e karşı duyulan sevgi o kadar büyüktü. On iki kişilik ihtilal konseyinin adeta babasıydı Necip.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay ise, bu ihtilal lideri için, “Bunlar çingene,” diyordu bana. Açık açık böyle konuşuyordu sefarethanenin balkonunda buzlu çayını yudumlarırken...

“Ne konuşacaksın bunlarla? Atatürk kim, bunlar kim?”

Kahire büyükelçimiz Hulusi Fuat Togay, Mısır Devlet başkanı Cemal Abdülnasır’la Kahire operasında kavga edip, Mısır’dan istenmeyen adam ilan edilerek kırk sekiz saatte hudut dışı edilmişti.

Hulusi Fuat Tugay'ın eşi Mısır hanedanına mensuptu. Mısır'da çok malı mülkü olan sefiremizin Kraliyet ailesiyle yakın akrabalığı vardı; Sefire Prenses Emine Hanım eski Mısır Kralı Fuad'ın kız kardeşiydi. Doğru olan, ihtilal olduktan sonra bu büyükelçiyi Kahire'den başka bir göreve almak. Nedense bu yapılmamıştı. Yapılmadığı gibi büyükelçinin ihtilalcilere karşı kendi kafasına göre davranmasına da seyirci kalınmıştı.

O tarihte Kahire Büyükelçiliği'nde Müsteşar olarak görev yapan Mahmut Dikerdem, Başkatip Şefik Fenmen, İkinci Katip İbrahim Dicleli, Metin İnegöllü, Özdemir Yiğit gibi diplomatlarımızın ne sıkıntılar çektiğini çok iyi hatırlıyorum. Hele Mahmut Dikerdem'in...

Aslında Mısır ihtilalinin liderlerini hoş tutmak mümkündü, ama Türkiye ABD'nin güdümündeydi 1950'lilerin başında ABD ne derse onu yapıyordu. Kuzey Afrika ve Filistin politikasındaki açmazlarımızın kaynağı ne idi ki? Hariciye'ye verilen talimat, Birleşmiş Milletler'de Amerika nasıl oy kullanırsa aynen onlar gibi oy vermek, Cezayir meselesinde Fransa'nın yanında olmak, Kıbrıs'ta İngilizleri desteklemektir.

Evet, Kahire büyükelçimizi oradan çekmemek büyük hataydı. Çünkü bu büyükelçi Türkiye Cumhuriyeti devletinin başına çok çorap örecekti. Adam peşin hükümlüydü ve delice işler yapıyordu. Sonradan bir gün bana; "Ben Deli Fuad Paşa'nın oğluyum. Arnavut'um, kafam kızarsa her şeyi yaparım," dediğini de hatırlıyorum. Uzun boylu, yakışıklı, yüksek sesle konuşan, babacan bir adamdı aslında. Darbeden kısa bir süre sonra sefarette ihtilalcilere bir davet vermişti. Bu davete Nasır dahil ihtilalcilerin hepsi gelmişti. Ve Nasır ilk kez bir yabancı sefarete gidiyordu. Kahire sefaretimiz güzel bir binaydı. Geniş bir taraçası vardı. Yemekten sonra oraya çıkılmış konuşuluyordu.

Büyükelçi Tugay ihtilalci subaylara İngilizlerle uzlaşmalarını öneriyordu. Onların Kanal bölgesinde büyük kuvvetleri olduğunu söyleyerek İngilizlerle baş edemeyeceklerini; isterlerse onların Kahire'yi yerle bir edebileceklerini söylüyordu. Sonra da İngilizler ve müttefikler olmadan Mısır'ın ekonomik durumunu düzeltmesinin mümkün olamayacağını vurguluyordu.

Bu sözler ihtilalci genç subayların üzerinde soğuk duş etkisi yapmıştı. Onlar gerekirse kanlarının son damlasına kadar İngilizlerle çarpışacaklarını dile getiriyorlardı.

İhtilal hükümeti, büyükelçimiz hakkında ilk kötü notu o gece vermişti. Sonraları bu not sıfıra doğru inecekti. Çünkü büyükelçimiz pot kırmakta kararlıydı.

Mısır'da cumhuriyet ilan edildikten sonra yapılan törende İhtilal Konseyi'nin bir üyesi Hulusi Fuat Tugay'a, "Yeni cumhuriyetimizi nasıl buluyorsunuz?" diye sormuştu.

Büyükelçi, "İnşallah sürekli olur!" demişti. Ve bu sözün Napolyon'a ait olduğunu da özellikle vurgulamıştı.

Mısır basınında Tugay hakkında üstü kapalı yazılar çıkıyordu. Aleyhteki bu yazılar gittikçe artmaya başlamıştı. Mısır'ın resmi ajansının bültenlerinde bile, Türkiye Büyükelçiliği'nden birinin faaliyetlerinden dolayı Türk-Mısır ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine dair haberler görülüyordu. Bu tür haber, yazı, yorum ve makaleler sürüp gidiyordu.

İşte böyle bir havada, 2 Ocak 1954 Cumartesi gecesini Kahire Operası'ndaki resepsiyonda Cemal Abdülnasır, sefirlerin ellerini teker teker sıkarak Hulusi Fuat Tugay'a yaklaşmış, "Hello," diyerek elini uzatmış. Tugay'ın eli sanki kasıtlı şekilde arkasındaymış. Tugay, Nasır'ın uzanan elini sıkmadan işaretparmağını Mısır Başbakanı'nın yüzüne doğru sallayarak; "You didn't behave like a gentleman with your press attacks," (basındaki saldırılarınızla bir centilmen gibi davranmıyorsunuz) demiş bu sözleri etraftaki diğer yabancı sefirler tarafından da duyulmuş.

Bunun üzerine iyice öfkelenen, otuz sekiz yaşındaki ihtilal lideri Yarbay Cemal Abdülnasır, Büyükelçimiz Tugay'ı neredeyse tokatlayacakmış. Ancak kendini tutmuş, hemen arkasını dönmüş, az sonra da operadan çıkıp gitmiş. Derhal Devrim Konseyi'ni toplayarak Türkiye Cumhuriyeti

Devleti'nin Kahire Büyükelçisi'nin 'persona non grata' (istenmeyen kişi) ilan edilmesini talep etmiş.

Kahire'de böyle büyük bir olay cereyan ettiğini Kıbrıs'ta öğrenip ilk uçakla oraya gittiğimde, sefarethanemizde büyük bir telaş vardı. Çünkü Mısır hükümeti Tugay'ı Büyükelçi olarak tanımadığını söylüyor ve yirmi dört saat içinde ülkeyi terk etmesini istiyordu.

Büyükelçilik Müsteşarı Mahmut Dikerdem, Ateşemiliter Yarbay Sıtkı Ulay (1959-1960'da Harp Okulu Komutanı, 27 Mayıs'ta MBK üyesi) ve diğer elçilik mensuplarımızı panik içinde bulmuştum. Çünkü verilen süre çok kısaydı.

Mahmut Dikerdem'in gayretleriyle yirmi dört saatlik süre 6 Ocak sabahına kadar uzatılmıştı. Bu arada Ankara'dan Kahire Büyükelçisi Tugay'a bir fırça talimat ulaşmıştı. Bu talimatta şöyle deniyordu:

“Operada Başbakan yardımcısına vaki ifadeleriniz, maalesef Mısır hükümetine bizi müşkül duruma sokmak için fırsat vermiştir.

“Bu gibi hallere meydan verilmemesi için vaktiyle zatiâlinize itidal tavsiye olunmuştu. Derhal hareket buyurmanız mercudur.”

5 Ocak 1954 Salı sabahı Beyrut'a kalkan uçakla Büyükelçi Tugay, Kahire'den uğurlanmıştı. Mısır gümrük makamları büyükelçinin cebindeki paralarla çıkmasına müsaade etmeyince Tugay tüm parasını bir zarf içinde Müsteşar Dikerdem'e vermişti.

Ertesi gün bütün Mısır basını, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay'ın Mısır'dan kovulduğunu, manşet haberi olarak veriyordu.

Bu olay Türkiye-Mısır ilişkilerini çok olumsuz etkilemişti. Uzun zaman ilişkiler kötü gitti. Orada görevli olan Türk diplomatları yıllarca iğneyle kuyu kazar gibi uğraştıktan sonra Türk-Mısır ilişkilerini normal bir düzeye sokabildiler.

Bu hava içinde, 1954 yılı sonlarına doğru Cemal Abdülnasır'la Kahire'de konuşurken, Mısır'ın kuvvetli adamı Türk hükümetini hiç ağzına almadan halkların, ulusların dostluğundan, kardeşliğinden, sevgisinden bahsetmişti. Bu yoldan bir gün Türk-Mısır ilişkilerinin daha iyi düzeye geleceğine inandığını söylemişti.

Düşünebiliyor musunuz, Müslüman Mısır, Kıbrıs işinde Papaz Makarios'a arka çıkmış, hatta EOKA'ya silah vermişti. Biz, bunu da Hürriyet'te kanıtlamıştık.

Mısır ihtilalcileri, Türkiye'yi emperyalistlerle (ABD, İngiltere, Fransa) ile işbirliği yapmakla suçluyordu. İsrail'i tanımış olmamızı, İsrail'le ticaret yapmamızı üçüncü dünya ülkeleri nezdinde aleyhimize koz olarak kullanıyordu.

Hepsinden önemlisi Mısır 1950'li yılların ortalarında Nasır hareketiyle başlatılan Afrika'dan Asya'ya her tarafta estirdiği bağımsızlık rüzgârının etkisiyle lider bir ülke durumuna gelirken, Türkiye Batılıların dümen suyunda kendi bölgesinde itibar kaybediyordu.

ORTADOĞU'DA KAVGA BİTMEZ VEYAHUDİLER HUZUR GÖRMEZ!...

1948 yılının 1 Mayıs akşamı, çok eski ve dolambaçlı yollara son kez gayda sesleri yayıldı. Bu sesler, 'Kudüs'ün Eski Şehrini işgal eden İngiliz askerlerinin gidişini bildiriyordu.

Yahudiler Sokağı'nda, pencerelerde ya da Sinagogların ve dinsel okulların eşliğinde, uzun sakallı ihtiyarlar bu geçit törenini izliyordu.

Üç bin yıldan beri ataları pek çok işgalcinin, Asurlular'ın, Babilliler'in, Persler'in, Romalılar'ın, Haçlılar'ın, Araplar'ın ve Türkler'in gidişini görmüştü.

Bugün, otuz yıllık tatsız bir hâkimiyetten sonra bu surları terk edip gitme sırası İngiliz askerlerindedir.

Onlar giderken pencereleri kum torbalarıyla korunan eski Yahudi evlerine yerleştirilmiş makineli tüfekler, Müslüman evlerine doğru harekete geçmek üzere pusudaydı. Doğaldır ki Müslümanlar da armut toplamıyordu.

Son İngiliz askeri birliği yolun sonuna ulaştığında, Suffol Alayı'nın sarı-kırmızılı forsunu taşıyan subay önce etrafına bakındı, sonra eski bir binanın bahçesine girdi. Burada, mahallenin en yüksek yetkilisi Haham Mordehay Weingarten yaşıyordu. Kapı vurulduğunda haham siyah yelegeyle

redingotunu giydi, altın çerçeveli gözlüklerini taktı, şapkasını başına koyup dışarı çıktı.

İngiliz subayı uzun bir anahtarı törenle Haham Mordehay'a vermek için avluda bekliyordu. Bu, Kudüs'ün yedi kapısından biri olan 'Sion' kapısının anahtarıydı.

“Tarihinin ilk yetmiş yılından bugüne kadar...” dedi, İngiliz subayı. “Kudüs'ün hiçbir anahtarı Yahudilerin eline geçmemişti. Yani 19. yüzyıldan beri ilk kez, halkınız bu imtiyazı elde ediyor.”

Haham efendi titreyen elini uzattı. İngiliz subayı esas duruşa geçip selam verdi ve “İlişkilerimiz her zaman iyi olmadı, ama dostça ayrılalım,” dedi. “Talihiniz açık olsun, elveda.”

“Şükürler olsun,” diye mırıldandı Haham Mordahey, “bize hayat ve ekmek bahşeden bugünü görmemize izin veren ulu Tanrım...”

Sonra İngiliz subayına dönerek, “Halkım adına bu anahtarı kabul ediyorum,” dedi.

Subay çark etti ve askerleriyle birlikte çekilip gittiler.

Eski Kudüs'ün üzerine alacakaranlık çökerken gayda seslerinin yerini çok büyük yeni bir gürültü aldı.

'Sion' kapısının anahtarını parmaklarının arasında elinde tutan haham efendinin sevinci silindi, kursağında kaldı.

Gürültü, Yahudi halkın Kudüs'te yaşama hakkının nasıl pamuk ipliğine bağlı, bunu elde etmenin de ne denli hayal olduğunu ona hatırlatmıştı. Bir kez daha Kudüs savaş alanı haline gelecekti. Duvarları sadece onu ele geçirip koruyabilenlerin olacaktı!

Bu giriş, Dominique Lapierre ile Larry Collins'in “KUDÜS EY KUDÜS” kitabının başlangıcından alınmış bazı paragrafları içeriyor. Ama, bir gerçeği de vurguluyor. 'Filistin'de savaşın fitilini İngilizler çekti.

Bugünkü Ortadoğu sorununun temelinde İngiltere'nin ve Amerika'nın büyük günahı var.

Filistin'de Yahudiler, her devirde örgütlü bir şekilde çoğalmaya, zenginleşmeye, toprak sahibi olmaya yöneldiler. Bu, yüzyılların Yahudi stratejisiydi. Böyle bir strateji 'siyonizm'i doğurdu. Sion kelimesi dünyada cenneti sembolize eden topraklar, anlamına geliyordu. O topraklar Filistin'di ve Yahudiler, oraya dönmeliydiler. Çünkü Yahudiler ilk İsrail devletini milattan önce XI. yüzyılda bu topraklarda kurmuşlardı. Kendilerini o toprakların en eski sahibi olarak görüyorlardı.

İsrail Kralı Saul'un yerine tahta geçen Davud, Kudüs'ü fethederek bir saray yaptırdı. Burayı devletin başşehri haline getirdi. Bölgede yaşayan bütün kavimler ve kabileler boyunduruk altına alındı. Davud'un ardından gelen Süleyman dönemi (M.Ö. 972-932) krallığın altın çağı oldu. Kudüs'te kendi adıyla anılan Yahudi mabedinin (Süleyman Mabedi, Mescit-i Aksa) yanı sıra savunma amaçlı çeşitli binalar inşa edildi. Ancak onun ölümünden sonra birlik dağıldı, devlet iki ayrı parçaya bölünerek kuzeyde İsrail, güneyde Yahuda krallıkları meydana geldi. Her iki Yahudi devletinin ömrü de pek uzun olmadı. Birincisi Asurlular, ikincisi daha sonra Babilliler tarafından yıkıldı; İsrail ve Yahuda halkından on binlerce kişi Mezopotamya'ya sürüldü. Şimdi Kuzey Irak'taki Kürt Yahudileri işte bunların torunlarıdır. Yahudiler, daha sonra da darbe üstüne darbe yiyerek ufaldılar. Zaman zaman isyan ediyorlardı ve son isyanda Kudüs'ten tamamen sürülmüşlerdi. Sonra Romalılar bu topraklara öylesine yerleştiler ki, onların döneminde Filistin'in Masıra şehrinde doğan Hazreti İsa'nın Hıristiyanlığı getirmesinden sonra ve İmparator Konstantinos'un bu dini kabul etmesini takiben Kudüs, bir kez daha kutsallık kazandı.

Müslümanların Filistin topraklarını ele geçirmeleri Halife Hz. Ebubekir zamanına rastlar. Ebubekir, Usame bin Zeyd kumandasındaki bir İslam ordusuyla Gazze üzerinden yürüyüp Güney Filistin'i ele geçirdi, daha

sonra Suriye'nin kapıları da Müslümanlara açıldı ve Kudüs, Hz. Ömer sayesinde barış yoluyla fethedildi. Bu bölgede Müslümanlık yayılmaya başladı.

Yahudi politikacısı ve bilim adamı Weizmann, İngiltere'de yaşadığı dönemde bu ülkeyi Yahudiler'e daha da yakınlaştırmıştı. Bu etkiler altında Birinci Dünya Savaşı döneminde İngiltere Dışişleri Bakanı olan Balfour, 2 Kasım 1917'de "Balfour Bildirisi" diye adlandırılan bir mektupla Filistin'i Yahudiler için bir milli yurt olarak gösterdi. Oysa, o tarihte İngiltere henüz Filistin'i işgal etmemişti. Osmanlı idaresindeki bu topraklarda nüfusun %90'ı Arap, %2'si Yahudi'ydi.

İngilizler, Eylül 1918'e kadar Filistin'in tamamını ele geçirdiler ve bu tarihten sonra da Yahudiler'in oraya akın etmesine göz yumdular; daha doğrusu yardımcı oldular.

1914'te Filistin'de 38.754 kişi olan Yahudi nüfusu 1918'de 58.728 oldu. 1925'te 104.000'i buldu.

1933'te Almanya'da Naziler iktidara gelince Yahudi düşmanlığı tırmanmaya başladı. Üç yıl içinde Filistin'deki Yahudi nüfusu Arap nüfusunun üçte birine yaklaştı.

Ülkelerinin yavaş, yavaş ellerinden gittiğini gören Araplar çeşitli gizli dernekler kurarak mücadeleye başladılar. Bunlar Yeşil El, Kara El ve Cihadı Mukaddes adlarındaki örgütlerdi.

Cihadı Mukaddes'in başında Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseyni bulunuyordu. 1935'te Kara El örgütünün lideri Şeyh İzzetin Kassam'ın İngilizler tarafından öldürülmesi üzerine, Araplar derlenip toparlandı, Arabiyyetül-ulyâ Li-Filistin'i kurdular. Bu büyük bir örgüttü, Kudüs müftüsü örgütün lideriydi.

Aynı şekilde Yahudiler de Araplara karşı teşkilatlanıyordu. Bunlar olurken bütün dünya onlara yardımda bulunuyordu. Haganah adlı örgüt İngilizlerden büyük destek ve müsamaha görüyordu. Hatta, askeri kanadı, oradaki İngiliz subayları tarafından eğitiliyordu.

Bu süreç içinde Yahudilerle Araplar arasında birçok çatışma çıktı, pek çok insan öldü. Artık Filistin topraklarında huzur kalmamıştı.

1939'da Londra'da toplanan bir konferansta bir sonuç alınmayınca İngiltere "Beyaz Kitap"ı yayınladı ve bir plan önerdi. On yıl içinde bağımsız Filistin Devleti kurulacağını, Araplarla Yahudilerin yönetimde ortak pay sahibi olacağını açıkladı. Yahudi göçü de sınırlandırılacaktı.

İngiltere'nin, planına her iki taraf da karşı çıktığı halde, Araplardan bazı grupların olumlu bakması Arap nüfusunun bölünmesine neden oldu. Olumlu gruplar, silahlarını İngiliz Manda idaresine teslim edince, Arapların ortak mücadele gücü zayıfladı. Bu arada İkinci Dünya Savaşı çıktı. Araplar için felaket yılları başlıyordu. İlmîlilerle, radikal Araplar arasındaki anlaşmazlıklar kopma noktasındayken, İngilizler Arap direnişinin lideri Kudüs Müftüsü Emin el Huseyni'yi tutuklamak istediler. O da Lübnan'a kaçtı ve direniş başsız kaldı.

Uluslararası Siyonist Örgütü 1942 yılında ABD'de bir konferans düzenledi. Bu konferansta Filistin'de bir Yahudi yurdunun kurulması için mücadele edildiğini tüm dünyaya açıkladı.

Amerika ve İngiltere, Filistin'de İngiliz denetiminde iki uluslu tek bir devlet kurulmasını önerdi. Ancak dünya savaşının ortaya çıkardığı yeni durum bu ülkedeki iç çatışmayı daha da büyüüttü. Özellikle Yahudi terörü tırmanmaya başladı. İngiltere bunun üzerine Filistin'de sıkıyönetim uygulamaya başladı. Karışıklıkları önleyemeyince, sorunu Birleşmiş Milletler'e götürdü. BM Genel Kurulu 29 Kasım 1947 tarihinde aldığı 181 sayılı kararla, Filistin'in taksimini kabul etti. Yedi bölgeye ayrılan Filistin topraklarının üçü Yahudilere, üçü de Araplara verilecekti.

Kudüs ve çevresi milletlerarası bir statüye kavuşturulacaktı. Bu plan uygulandığında Filistin topraklarının %56.47'si Yahudilerin eline geçiyordu. Halbuki hızlı Yahudi göçüne rağmen Araplar hâlâ büyük çoğunluğu oluşturuyordu.

Filistin'in toplam nüfusu 1.942.349 idi. Bu nüfusun 1.175.196'sını Müslümanlar, 602.586'sını Yahudiler, 148.910'unu Hıristiyanlar, 15.657'sini de diğer unsurlar meydana getiriyordu.

Bu durumda Yahudiler, nüfusun %31'ini teşkil ettikleri halde ülke topraklarının yarısından fazlasına sahip oluyorlardı.

"Hay! Hitler!.. Bu fotoğrafı Hitler Almanyasının geçen harbin başlarında zaferden zafere koşan ordusuna ait zannetmeyiniz. Albay Çiçekli, çöl kurdu Alman Generali Rommel'in en güzide subaylarını Suriye'ye getirmiş, ordusunun talim ve terbiyesini onlara terketmiştir. Resmimiz, Hitler'in izinde yürüyen Çiçekli'nin genç subaylarını yemin ederken göstermektedir.

Menfaatlerin çarpıştığı Orta-Şark

Hitlere özeniş!

1909 yılının Arabistan çöllerini kasıp kavuran bir yaz gününde Hama'da milliyetçi lider Hasan Çiçekli'ye hareminin ona bir erkek evlât dünyaya getirdiğini müjdeledikleri zaman sonsuz sevincini gizleyememişti. Hama'da günlerce süren eğlenceler tertip edildi. Milliyetçi lider Hasan Bey: "— Bu topraklar oğlumun ola-

Röportajı yapan:
Necati ZİNCİRKIRAN

zam servetini oğlu Edip idâm ettirsin..
Seneler birbirini kovaladı. Edip Çiçekli ilk tahsilini Hama hükümet mektebinde tamamladı. Babasının arzusu üzerine ziraat tahsil edecekti. Salameh ziraat mektebinde okurken düzgün hitabesi, yüksek zekâsı, arkadaşları arasında...

(Devamı Sa. 4. Sü. 6 da)

1950'li yılların başında Hürriyet gazetesinin Ortadoğu muhabiri olmuştum. 1952 yılının Ekim ayında ilk siyasi röportajımı "Menfaatlerin Çarpıştığı Orta Şark" Hürriyet'in birinci sayfasından böyle verilmiş.

Bu adaletsiz plana Araplar karşı çıktılar ve tedhiş faaliyetini artırdılar. Filistin bir barut fıçısı halini almış, hatta patlamıştı.

İngilizler, tarafları memnun edecek yeni bir formül arayışına girmediler; 15 Mayıs 1948'de "İngiliz Manda Yönetimi"nin sona ereceğini açıkladılar. Taksim kararını benimseyen Yahudiler hemen kendilerine ayrılan yerleri işgale başladılar. Buralardaki Arapları öldürdüler ya da göçe zorladılar.

Mısır-İsrail arasındaki Sina Savaşı'nda Hürriyet Ortadoğu muhabiri Necati Zincirkıran Kolordu Komutanı Korgeneral Mahmut Kamil ile.

Nihayet İngiliz Manda İdaresi'nin sona ereceği 14-15 Mayıs gece yarısından birkaç saat önce, Telaviv'de İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan ettiler. Tam on bir dakika sonra ABD Başkanı Harry Truman İsrail'i tanıdı. Ertesi gün de Sovyetler Birliği tanıdığını açıkladı.

Bütün bu olanların ardından büyük Filistin savaşı başladı. Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan, Irak üç yönden saldırıya geçti.

Pek çok kez bu topraklar için savaşıldı; sonuçta kazanan taraf hep İsrail oldu. Çünkü arkasında büyük güçler ve para vardı. Hep Araplar yenildi, hep onlar ezildi.

Büyük güçler, bu kez, 2006 yazında Ortadoğu'daki jandarmaları İsrail'i Lübnan'a saldırttılar. Bin beş yüz kadar masum insan öldü. Yedi milyar dolardan fazla maddi zarar oldu. Sebep ve hedef bu ülkenin güneyinde konuşlanmış olan Hizbullah güçlerinin yok edilmesi idi. Hizbullah kırk gün süren, uçaklı, tanklı, zırhlı, araçlı, denizaltılı, muhripli, hücumbotlu İsrail saldırılarından nerdeyse galip çıkacaktı. Neyse ki ateş-kes oldu.

Aslında ABD'nin ve İngiltere'nin İsrail'i Lübnan'a saldırtmasının sebebi, aynı akıbetin onların da başına gelebileceğini hatırlatmak için, İran ve Suriye'ye gözdağı verdirmektir. Ama ne oldu?

Dünyanın gözünde İsrail ve onun hamileri Amerika (başta olmak üzere) ve İngiltere, prestij kaybedip lanetlendiler. Artık, İsrail'in bu bölgede huzur içinde yaşaması mümkün değil. Zaten hiçbir zaman huzuru yoktu, şimdi daha da büyük tehlikelerle karşı karşıya.

Tarihi iyi özümseyenler, İsrail devletini 1919 Paris Konferansı'nda İngiliz ve Fransızların ABD ile işbirliği yaparak kurduğunu çok iyi bilir. Versay'daki konferans, Osmanlı İmparatorluğu'nu da paramparça etmişti.

Sevr'i bilmeden günümüzü anlamak mümkün değildir. Paris'teki o konferansta Ortadoğu ve Avrupa'nın sınırları yeniden çizildi ve böylece yeni düşmanlık ve savaş tohumları ekildi.

Paris konferansında, Osmanlı İmparatorluğu paramparça edilip, cetvel ve pergelle Arap devletleri ve mandalıkları kurulmasaydı, İsrail devleti de yaratılamazdı.

1950'li yılların ilk yarısından itibaren, gazetecilik hayatımın altı yılı Ortadoğu bölgesinde Kuzey Afrika'da, Körfez'de, Umman Denizi sahillerinde, İran'da olay kovalayarak geçti. Genç yaşta Hürriyet Gazetesi'nin Ortadoğu muhabiri olmuştum. Kahire, Beyrut, Şam, Amman

gibi merkezlerde yaşadım, Arap-İsrail savaşlarını izledim. Fransız ve İngilizler'in, Süveyş Kanalı'nı millileştirdikleri zaman, Mısır'a vurdukları darbe sırasında Post Sait'teydim. Bir Amerikalı ve bir Fransız gazeteci (David Seymour ve arkadaşım Jan Roy) yirmi metre önümde öldürülmüşlerdi.

Kuzey Afrika'da, Tunus ve Cezayir'in bağımsızlık savaşlarını takip ettim. "İstiklâl, İstiklâl" diye bağırarak masum insanların üzerine ateş açan Fransız Lejyon askerleri ve polislerinin haince davranışlarını gördüm.

Aslında bütün bunlar, 1952 Temmuz'unda Mısır'da vuku bulan ve krallığa son veren genç subaylar ihtilalinden sonra oldu. İhtilalin karizmatik lideri Yarbay Cemal Abdülnasır, bütün dünyadaki ezilen milletleri bağımsızlık savaşı için ayağa kaldırmıştı. Bir süre sonra Kenya'da bile Mau-Mau'lar "UHURU-HÜRRIYET" diye İngilizleri yemeye başlayacaktı. Jomo Kenyetta, bir bağımsızlık savaşçısı olarak ortaya çıkacak, yıllarca süren bir mücadelenin sonunda bağımsız Kenya Devleti'nin başkanı olacaktı.

Kenya, sadece örneklerden biriydi.

Nasır'ın radyosu "Arabın Sesi" elli altı dilden yayın yaparak Orta ve Uzakdoğu, Pasifik, Afrika kıtası, Körfez ülkeleri, Umman Denizi ve Hint Okyanusu, Kuzey Afrika'daki tüm İngiliz, Fransız, Hollanda müstemlekelerinde bağımsızlık savaşının fitilini ateşliyordu. Bu radyo, Ortadoğu'da tam hükümran iken, İngilizler tarafından kurulmuştu; BBC kadar güçlüydü.

Dünyada hiçbir radyo, hiçbir zaman bu kadar etkili olamamıştır. Cemal Abdülnasır'ın radyoları Asya, Afrika halklarını ayağa kaldırmıştı. Bu da en çok Fransızlar ile İngilizleri rahatsız ediyordu. Yıllarca uyutulmuş insanlar artık uyanmıştı. Hiçbir güç onları durduramazdı. Bağımsızlık hareketi dünyada dalga, dalga yayılıyordu.

Ortadoğu'da çalışmaya başladığım sırada beni etkileyen insanlardan biri Mısırlı bir gazeteciydi: İbrahim Musa. Zayıf uzun boylu, Kahire Üniversitesi'nde Siyasi Bilimler okumuş, doktoralı bir entelektüeldi. Onu bana "El Ahram" Gazetesi'nin Genel Yayın Müdürü Amun tanıştırmıştı.

Aynı gazetenin "Egyption Gazette" diye güzel bir İngilizce gazetesi vardı. Bütün Ortadoğu ülkelerinde günü gününe satılırdı. Doğru dürüst bir gazeteydi. Bu gazetenin dış haberler editörü olan İbrahim Musa'nın bana çok katkısı olmuştur.

Bir gün onu devamlı kaldığım Semiramis Oteli'nde yemeğe almıştım. Konuşurken, "Bak Necati, dedi, Ortadoğu'da hangi taşı kaldırırsan altından İngilizler çıkar."

Bu çok doğru bir teşhisti.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, İngiltere müstemlekelerinde bayağı zorlanmaya başlamıştı. İngilizler'e karşı hoşnutsuzluk ayyuka çıkıyordu. Yani artık yol görünmüştü. Ama siyasette o kadar ustaydılar ki, kovuldukları yerlerden zamanında çekilip gitmesini bildiler. Bunu yaparken siyasal ve ekonomik çıkarlarını sürdürebilecek tertip ve organizasyonları sağlama almışlardı.

Ortadoğu, özellikle 1950-1955 yılları arasında tam bir Amerikan-İngiliz nüfuz çatışması yaşamıştı. Büyük Britanya İmparatorluğu'nun çekildiği yerlerde egemen olmak isteyen Amerika, hiçbir yerde başarı elde edememişti.

Bunun başlıca sebeplerinden biri ABD'nin İsrail ile olan ilişkileriydi. İsrail'in en büyük destekçisi, hatta Arapların deyimiyle "Patron"u Amerika idi.

İngilizler, 1948'de Filistin'i Yahudiler'e teslim ederek oradan çıkıp gitmişlerdi. ABD de para ve silah yardımı ile yeni kurulan İsrail Devleti'ne destek olmuş, onun hamisi durumuna gelmişti.

Körüklenen Arap milliyetçiliği karşısında acaba, ABD Ortadoğu'da nerede tutunabilirdi? Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt veya Bahreyn dışında hiçbir yerde!... Nitekim öyle oldu.

ABD'nin yaptıklarına karşı tepkili olan Arap halkları bu arada Türkiye'ye de sıcak bakmıyorlardı.

1952 yılında Ürdün'deki en büyük Filistin Mülteci Kampı'nı ziyarete gitmiştim. Burası Birleşmiş Milletler'in himayesindeydi. Çok büyük bir kamptı. Yurtlarından kovulmuş bir milyondan fazla Filistinli'nin mülteci olarak çeşitli kamplarda yıllardan beri çadırlarda yaşadıklarını biliyordum.

Necati Zincirkıran, Birleşmiş Milletler'in bir Filistin mülteci kampı yakınındaki mülteciler teşkilatı ile eğitim ve kültür teşkilatı olan Unesco'nun kontrolünde bulunan, Amman yakınındaki Jabal Huseyin erkek okulunun önünde. Yıl 1954

Kamp müdürüne mültecilerle konuşmak istediğimi söyledim. Bir Birleşmiş Milletler cipiyle beni, çamurlu yollardan mültecilerin toplu şekilde gelip oturdukları kitap-gazete okudukları bir yere gönderdi. Bu, büyükçe bir adırdı.

Oraya varınca beni, “Türkiye’den bir gazeteci,” diye tanıtıtlarında, boynuma sarılıp “hoş geldin” diyeceklerini sanmıştım. Oysa yle farklı tepkiyle karşılaştım ki, buna benzer bir şeyi hiç yaşamamıştım.

Türkiye İsrail’i ilk tanıyan devletlerden biriymiş, Yahudilerden yana bir siyaset izlemişiz. Amerika’nın uşağıymışız. Batılı emperyalistlerin maşası olmuşuz...

Suçlamalar bitince hemen konuşmaya başladım: “Ben, genç bir Türk gazetecisi olarak sizin gereklerinizi tespit edip yazmak üzere buradayım. Benim yüzüme karşı söylediklerinizin hepsini kaydettim. Size hak vermiyor değilim. Türkiye halkının kalbi sizlerle beraber. Burada BM mülteciler organizasyonu içinde Türkler de çalışıyor. lkelerinden uzaklarda size hizmet veriyor. Türkiye de, size sürekli yardımda bulunuyor.”

Benim bu sözlerim üzerine on altı-on yedi yaşlarındaki bir Filistinli şöyle dedi: “İsrail, Amerikan ve İngiliz silahlarıyla bize saldırdığında siz neredeydiniz?”

Onlara hak vermemek imkânsızdı. Ama Türkiye ne yapabilirdi ki?... Hepsi bir araya gelip Yahudilerle savaşan Mısır, Ürdün, Suriye ve diğer Arap lkelerinin orduları ne yapabilmişlerdi ki?

Filistin toprakları adeta paylaşılmış, bir Ürdün devleti doğmuştu. Öyle tahmin ediyorum ki bu da danışıklı dvşt. Arap Lejyonu denen, çok iyi eğitimi ve başlarında Glub Paşa adında bir İngiliz generali bulunan ordu, Filistin’e girerek o günkü Ürdün topraklarını genişletmişti. Evlerinden işlerinden olan bir milyona yakın Filistinli ise mülteci durumuna getirilmişti. İşte, benim gördüğüm kamplarda kin ve nefretle büyüyen çocuklar ve gençlerin arasında, daha sonra Filistin mücadelesinde bayrak olan Leyl Halit’ler El Fetih Lideri ve ilk Filistin Devlet Başkanı Yaser

Arafat ve diğeri vardı. Hatta bugün Hamas ve Hizbullah gibi örgütlerde savaşanlar da ikinci veya üçüncü kuşak Filistinliler ya da Araplardı.

Türkiye Ortadoğu ülkesi sayılıyordu, ama, bir Ortadoğu politikası yoktu. Genel politikamız ‘Yurtta Sulh, Cihanda Sulh’ şeklinde ifade ediliyordu.

Atatürk zamanındaki ‘‘Arap politikamız’’ ilgisizlik ya da ‘‘Arapları kendi hallerine bırakma’’ şeklinde ifade edilebilirdi. Atatürk Arap devletlerine karşı hiçbir zaman düşmanlık göstermedi, onları karşısına alacak bir hareket, yahut çıkışta da bulunmadı. Hatay davasında bile Suriye’yi değil de Fransa’yı karşısına almaya özen göstermişti. Ancak şu da bir gerçektir ki, Arap devletlerine yaklaşmak, onların dostluğunu kazanmak için de herhangi bir çaba harcamadı.

Atatürk ve onun genç cumhuriyetinin devrimi, özellikle ulusal kurtuluş savaşımız, ezilen milletler için bir ışıktı, hatta bazı Arap ülkelerinde ilerici için simgesel bir olaydı. Ama, Arap ülkelere egemen olan İngiliz ve Fransızlar bu ışığı içeri sokmamak için ellerinden geleni yapıyorlar, bizi ‘kamçılı Osmanlıların, dinsiz, imansız mirasçıları’ olarak tanıtıyorlardı.

Ben bu durumu iyi bir şekilde tespit edebilmişim.

İsmet Paşa da, kendi döneminde aynı politikayı izledi. Ama, İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha bağımsız bir kimlik elde eden Arap ülkelere biraz daha yakınlık ve sıcak ilgi gösterilmesi uygun görülmüştü.

14 Mayıs 1950’den sonra Demokrat Parti ve onun lideri Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’nün politikalarında Arap dünyasına karşı bir yaklaşım başladı.

Ortadoğu’da ABD yeni bir rol oynamak istiyordu. Türkiye’ye de bölgede Sovyet yayılmasını önleyen bir duvar rolü verilmek isteniyordu. Nitekim öyle de oldu. Soğuk savaş döneminde Türkiye, ciddi Sovyet baskılarına rağmen, böyle bir görevi üstlendi.

Sovyetler Birliği Ankara'da Sovyet eğilimli bir rejim görmek istiyordu. Elbette Türkiye'nin güneyinde ABD dinleme ve hava üslerinin, uçaklarının, Amerikan askerlerinin füzelerinin bulunmasını da istemiyordu. Türkiye'nin NATO'ya üye olmasını ise hiç doğru bulmuyordu. Bunların hepsi zamanla gerçekleşti.

Sıra gelmişti Ortadoğu'da bir Savunma paktının kurulmasına. MEDO (Middle East Defense Organisation) 1951'de gündeme geldi. Bu, kurulmasına İngilizlerin önayak olduğu bir pakt olacaktı. ABD, MEDO için Irak yerine Mısır'ı kilit ülke olarak görüyordu. Fakat, Mısır'ın Süveyş Kanalı bölgesinde İngiltere'yle sorunları vardı. İngilizler, askerlerini çekmeden Mısır'ın böyle bir organizasyonun içinde olması düşünülemezdi. Ayrıca, Mısır bölgede kendini lider ülke görmekteydi.

MEDO konusunda Türkiye'nin de handikapı vardı. İsrail'i tanımış, geniş çapta siyasi ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmuştu.

Türkiye'nin, Ortadoğu savunmasında oynayabileceği rolle ilgili olarak Ortadoğu Bölgesi'ndeki ABD Büyükelçileri arasında bir anket yapılmıştı. Bu anket sonucunda gelen cevaplarda şöyle deniyordu:

ABD'nin Mısır Büyükelçisi Jefferson Coffery'in cevabı:

“Herhalde Mısırlılar'ın Türkleri sevmediklerini söylersem şaşırarak değilsin. Türklerin liderlik çabalarına pek de kuşkusuz bakmayacaklardır.”

ABD'nin Suudi Arabistan Büyükelçisi Raymond Hare, bakın ne diyor:

“MEDO açısından Türkiye kurucu güçler arasına alındığında Suudi Arabistan'da kesinlikle kaşlar havaya kalkmıştır. Suudilerin tepkisi kuşku dolu olmuştur.”

Büyükelçi Joseph C. Green Ürdün'den şu izlenimi bildiriyordu:

“Buralarda Türkiye, batının bir uydusu gibi görülüyor, Batıyla birlikte sık sık kınanıyor. Bu yüzden Ürdünde Türklerin saygınlığı azdır.”

Irak Büyükelçisi Burton Y. Berry ise şöyle diyor:

“Türkiye’nin, Süveyş ve Tunus’la ilgili Birleşmiş Milletler oylamalarındaki olumsuz tutumu Irak’ta eleştiriliyor. Burada içten bir Türkiye korkusu var.”

Suriye Büyükelçisi James S. Moose Jr. tarafından verilen cevap şöyle:

“Buradaki duygular karşılıklı ilgisizlik ve zaman, zaman da antipatidir. Araplar Türklerin peşinden gitmez.”

Harold B. Minor adındaki ABD Büyükelçisi’nin Lübnan’dan gönderdiği cevap:

“Türkiye’nin Arap devletlerine karşı ‘ilgisiz’ tavrı elbette Arap dostlarımızın gözünden kaçmış değildir.”

Bütün bu izlenimlere rağmen Türkiye’de Menderes hükümeti, bir NATO ülkesi olarak Ortadoğu’da daha etkin bir rol oynamaya istekli olduğunu göstermişti. Araplarla yakın ilişkiler içine girecek ve kuşkuları bertaraf edecekti. MEDO’ya üye olacak ve MEC’e (Middle East Command) Ortadoğu Komutası’na kuvvet verecekti.

İşte bütün bunların görüşülüp, konuşulduğu yıl ve günlerde Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerinde bazı sorunlar mevcuttu. Kuzey Afrika’da Tunus ve Cezayir’le ilgili Birleşmiş Milletler oylamalarında yaptığımız hataların dışında, Mısır’la bölgede liderlik yarışı vardı. Biz, İngilizler ve Amerikalılar Irak, İran, daha sonra Pakistan’la bir savunma pakti içinde olmak için uğraşırken, Mısır’ın genç ihtilalcileri Ortadoğu liderliğini üstlenmeye çalışıyorlardı. Oysa daha olumlu neticelere varılabilirdi. Mısır’da ihtilal yapıp kralı devirenler başlangıçta Türkiye’ye ve Atatürk devrimlerine sıcak bakıyorlardı. Sonradan bu anlayışta da farklılıklar baş gösterdi. 1954 yılında Mısır lideri Cemal Abdülnasır’la Kahire’de yaptığım görüşmede bana bunun nedenlerinden üstü kapalı söz etmişti. Türk-Mısır ilişkileri maalesef 50’li yıllarda iyi götürülemedi. Götürülebilmesi de mümkün değildi.

Adnan Menderes hükümeti bir yandan İngiltere ve ABD’nin öngördüğü biçimde bir Ortadoğu pakti üzerinde çalışırken diğer yandan da bölgenin

en büyük ülkelerinden biri olan Mısır'la ilişkileri geliştirmek istiyordu. Bu nasıl olacaktı?...

Hürriyet Gazetesi'nin Ortadoğu muhabiri Necati Zincirkıran, Mısır İhtilali'nin lideri Yarbay Cemal Abdülnasır'la iki kez röportaj yapmıştı. Son röportajında Nasır, eşi Mısır Kraliyet ailesinin yakın akrabası olan Türk büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay'dan dert yanmıştı.

Türk hükümeti, Mısır ihtilalini yapan genç subaylara pek yüz vermemişti. Daha önce de anlattığım gibi, eşi Mısır Kraliyet ailesine mensup bir prenses olan, Büyükelçi Fuat Hulusi Tugay'ı, tüm uyarılara rağmen görevde tutmuş ve sonunda büyük elçimiz Mısır'ı terk etmek zorunda bırakılmıştı. Bu diplomatik bir skandaldı. Kral ailesi ile yakın akrabalığı bilinen bir kimsenin Kahire'de devrim döneminde iş başında tutulması az buz bir hata değildir. O zaman Kahire'den verdiğimiz haberlerde bunları yazmıştık.

Bu konuda ABD de Türkiye'ye yardımcı olmamıştı. Oysa o zamanlar ABD'nin Kahire Büyükelçisi Jefferson Coffery yaşlı, tecrübeli ve akıllı bir diplomattı, ayrıca Başkan Roosevelt'in de yakın dostuydu. Coffery, Fuat Hulusi Tugay'ın Türk-Mısır ilişkilerinin gelişmesine engel teşkil ettiğini görmüyor duymuyor muydu? Çünkü büyükelçimiz ihtilali yapanları küçümsüyor, ihtilalciler aleyhinde alenen konuşuyordu.

ABD Nasır ihtilaline ve yönetimine büyük destek verdi. İngilizlerin Süveyş Kanalı'ndan çekilmelerini sağladı. Bu olay Nasır'a prestij kazandırdı.

Halk, "Büyük Reis" İngilizleri Süveyş'ten attı diye günlerce sokaklarda bayram yaptı.

Büyükelçi Jefferson Coffery, eğer Nasır başarıya ulaşamazsa Mısır'da komünizmin iktidara gelebileceğine inanıyordu. Nasır ve arkadaşları ikili görüşmelerde Amerikalıları buna inandırmışlardı.

O zamanlar Asya, Afrika ve Ortadoğu'da İngiltere İmparatorluğu'nun tasfiyesi sonucunda boşalan ülkeleri ABD'nin kendi nüfuzu altına alma gayreti vardı.

Büyükelçi Coffery, Mısır İhtilal Konseyi'ndeki subaylardan bahsederken "My Boys" diyordu.

Kanal Antlaşması'nın imzalanmasından hemen sonra, Başkan Nasır'ın bir Mısır dergisinde "Kardeş Türkiye" başlıklı bir yazısı yayınlandı. Cemal

Abdülnasır, bu yazıda Araplarla Türklerin kardeş olduklarını belirtiyordu. Yazı Ankara'da ilgiyle karşılandı. Ardından Ankara Valisi Kemal Aygün'ün Kahire Valisi'nin davetlisi olarak Mısır'a geleceği bildirildi.

Kahire Maslahatgüzarımız Mahmut Dikerdem, Aygün'ün ziyaretini Mısır Dışişleri'ne bildirdiğinde, davetten kimsenin haberdar olmadığını anlayınca şaşırılmıştı. Gerçekte Kahire Valisi, Ankara Valisi'ni iki yıl kadar önce Kral Faruk zamanında, bazı Müslüman ülkelerin valileriyle birlikte Mısır'ı ziyarete davet etmişse de, herhangi bir tarih belirlenmemişti. Babacan bir kişi olan Kahire Valisi, durumu idare edip Ankara Valisi'nin birkaç yıl önceki daveti kabul edip gelme arzusunu memnuniyetle karşılamıştı.

Kemal Aygün, Kahire'de olağanüstü ilgi gördü. Kendisine çok iyi bir program hazırlandı.

Aslında zeki ve akıllı bir yönetici olan Aygün, Mısır'a özel bir görevle geliyordu. Başbakan Adnan Menderes'in Cemal Abdülnasır ile buluşup görüşmesini sağlayacaktı.

Kemal Aygün'ün Mısır Başkanı'na ulaştırmak istediği özel mesaj da şuydu:

“Türkiye Başbakanı, Albay Nasır ile en kısa zamanda buluşmak arzusundadır. Eğer Albay Nasır, Türkiye'ye gelmeyi kabul ederse kendilerine eşî görülmemiş bir resmi kabul hazırlanacaktır. Durum elvermiyorsa Başbakan Menderes Kahire'ye gitmeye hazırdır.”

Dikerdem, mesajın yazılı olmadığını kendilerini Başbakanlık binasında kabul eden Nasır'a, Kemal Aygün tarafından aktarıldığını söylüyor ve şöyle diyor:

“Mesaj bildirildiğinde Nasır durakladı. Ben de şaşırılmıştım. Kahire büyükelçiliğimize önceden bu yolda bir mesaj verilmemişti. Nasır'ın az önce sarf ettiği dostluk ve iyi niyet sözlerinden sonra tatsız bir haber vermek zorunda kalan insanların sıkıntısına düştüğü seziliyordu.

“Koltuğunu bana çevirdi ve ağır bir tonla: ‘Siz, Mısır’da uzun zamandır bulunuyorsunuz. Onun için durumu Sayın Ankara Valisi’nden daha iyi bilirsiniz. Başbakanınızın davetine teşekkür ederim. Ancak, bu davetin amacı herhalde Menderes ile Nasır arasında kişisel bir bağ kurmak değil, memleketlerimiz arasında dostluk ve işbirliğine doğru ve yeni bir adım atmaktır. Oysa, Mısır kamuoyu başbakanınızla buluşup görüşmemi iyi karşılamaya henüz hazır değildir. Türkiye’yi, Mısır kamuoyuna sevimsiz gösteren iki önemli faktör vardır. Bunlardan biri İsrail ile olan ilişkileriniz, öteki de İngiltere, Amerika ve Fransa ile birlikte Ortadoğu Savunma Paktı’na önayak olmanızdır. Bunları bilmezlikten gelip Menderes’le buluşmaya kalkışmam Mısır milletinin sert tepkisiyle karşılanabilir. Önce kamuoylarımızı Türk-Mısır dostluğuna hazırlamamız gerekiyor,’ dedi.”

Gerçekten o tarihte Nasır’ın Türkiye ile yakınlaşması onun işine gelmeyebilirdi. Çok prestij kaybedebilirdi. Çünkü Türkiye, Mısır’ın Ortadoğu Savunma Paktı’na girmesini isteyecekti. Bu mümkün olamazdı. Nasır, Arap nasyonalizminin lideriydi ve özellikle Süveyş Kanalı’ndan İngilizler’i attığından beri, giderek bağımsızlık savaşı veren ülkelerde bayrağa dönüşüyordu. Tüm Arap ve Müslüman dünyasında Nasır’ın fotoğrafları duvarlarda asılı duruyor, elden ele dolaşıyordu.

Nasır’ın Mısır’ını Ortadoğu Savunma Paktı’na sokmak asla mümkün olamayacaktı.

Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu, Bağdat’a giderek Irak’ın kuvvetli adamı Başbakan Nuri Sait Paşa’yı ikna etmeye çalıştılar. Ve sonunda paşa Bağdat Paktı’na girmeyi kabul etti, zorla da olsa imzayı bastı. Tam, üç yıl sonra Nasır’ın büyük hayranı olan General Abdülkerim Kasım, bir darbeyle genç kral Faysal’ı, dayısı Abdulilah’ı ve kral ailesinin bazı mensuplarıyla Ortadoğu Savunma Paktı’na girmeyi kabul eden Irak’ın güçlü Başbakanı Nuri Sait Paşa’yı öldürüp, bu ülkede cumhuriyet ilan etti.

Iraklı hür subayların yaptığı bu darbe, aslında Cemal Abdülnasır'ın Bağdat Paktı'na vurduğu çok büyük bir darbeydi. Hem de Ortadoğu'daki tüm kral ve emirlerin uykularını kaçırarak kadar!...

Mısır'da ve Arap dünyasının ona hayran olan bir bölümünde, adı Büyük Reis'e çıkan Başkan Nasır'ı anlamak bazen gerçekten güçtü. Örneğin, 1964'te Makarios'a Türkleri öldürsünler, diye silah gönderdiğini çok iyi biliyoruz. EOKA tedhiş çetesinin elindeki silahların üzerinde bunların Mısır'dan geldiğini kanıtlayan yazı ve işaretler vardı.

Hürriyet'te bir kampanya ile bunu meydana çıkardığımızda, İstanbul'daki Mısır Başkonsolosluğu ve Ankara'daki büyükelçilik bayağı müşkül durumda kalmıştı. Türk halkı ve Kıbrıs Türkleri de büyük tepki göstermişti.

1967 yılında Mısır'a resmi bir ziyarette bulunan Demirel hükümetinin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Mısır Cumhuriyeti Başkanı Cemal Abdülnasır'la bir görüşme yapmıştı. Nasır bu görüşmede, Çağlayangil'e açık bir şekilde şunları söylemişti:

“Biz bir grup arkadaş, tefessüh etmiş Kral Faruk rejimini yıkıp cumhuriyeti kurma ve Mısır halkına yeni bir çığır açma kararını aldığımız zaman, Atatürk'ten, onun İstiklal Savaşı'ndan ve reformlarından ilham almıştık. Nitekim, ben bu gerçeği “*İhtilalin Felsefesi*” adlı kitabımın giriş kısmında açıkça ifade etmiştim.

“1952'deki büyükelçiniz dostumuzdu. İhtilalden önce kendisiyle ara sıra buluşur, görüşürdük.

“O gece Kral Faruk'u, yatına bindirip İskenderiye'den yolcu ettikten sonra içimizde sonsuz bir heyecan vardı. Gidip dertleşecek birini aradık.

“İlk aklımıza gelen Türkiye Büyükelçisi oldu. Amer ile birlikte büyükelçinize gittik. Ancak o bizi kabul etmedi. İki yıl bana ve

arkadaşlarıma surat astı. Bizi alenen eleştirdi. Eşi, kral ailesine mensuptu. Hanedanın mallarını devletleştirme kararı alınca büyükelçinin husumeti daha da arttı. Bir akşam operada perde arasında, yanına yaklaşp elimi omzuna koyarak hatırını sordum. Fazlasıyla saygısız bir tavır takınarak yabancılardan yanında beni küçük düşürdü. Büyükelçinin artık Mısır'da kalamayacağı kararını almak beni çok üzdü. Ancak bütün bunlar geçmişte kalmıştır. Akdeniz'in kuzey ve güneyinde iki büyük Ortadoğu ülkesi olan Türkiye ve Mısır'ın aralarında anlaşmaları halinde bölgemize istikrar ve sulh geleceğine ve büyük devletlerin oyuncağı olmaktan çıkacağımıza eminim.”

Nasır'ın öldüğü 28 Eylül 1970 tarihine kadar Mısır ile Türkiye arasındaki ilişkilerin iyi gittiğini söyleyebilmek mümkün değildir.

1959'dan sonra eskiye göre bir düzelme görülmüşse de tatminkâr bir gelişme sağlamamıştır.

Enver Sedat'ın başkanlığı sırasında Türk-Mısır ilişkileri normale dönüşmeye başladı. Hüsnü Mübarek'le birlikte en iyi düzeyi buldu.

Bugün Türk turistler Mısır'ı ziyaret ediyor, Türk işadamları Mısır'da fabrika kuruyor, mağazalar açıyor.

HÜRRİYET'E İYİ BİR “POLİS MUHABİRİ” ARIYORUZ

Hürriyet'te üçüncü yılımdı. Gazetenin iyi bir polis muhabirine ihtiyacı vardı. Haldun Simavi'ye iki isim verdim. Birincisi Feyyaz Tokar, ikincisi Yılmaz Çetiner'di. Yılmaz Çetiner çocukluk arkadaşım olduğu halde, tercihim Feyyaz Tokar'dan yanaydı.

O, benim çok değerli arkadaşlarımdan biriydi. Asla unutamadığım ve hâlâ özlemle aradığım bir dostumdu. Feyyaz Tokar, benden iki-üç yaş küçüktü, ama, akli büyüktü. Gerçekten tam anlamı ile ‘*âkil adam*’dı. Üstelik ‘*Adam gibi adam*’dı. Güngör Uras, ona ‘*BARON*’ adını boşuna takmamıştır. Sonradan gerçekten ‘Baron von Bosphorus’ olmuştu.

1950’li yılların başlarında onu Cumhuriyet Gazetesi’nin polis muhabiri olarak tanımıştım. Fişek gibi bir polis muhabiriydi. Haftada iki-üç atlatma haber veriyordu Cumhuriyet’te. Çok başarılı genç bir gazeteciye. Hem de ünlü “kurt muhabirler”e rağmen...

O günlerin ün yapmış polis muhabirleri: Ferdi Öner, Remzi Tozanoğlu, Zeki Tükel, Vedat Akın, Vedat Pekgirgin, Gavsı Ozansoy... Bu insanların edebiyat yeteneği vardı. Şiir, hikâye, roman yazan kimselerdi. Bir cinayeti

ya da herhangi bir olayı öyle bir dramatize ederlerdi ki, sonradan gazetelerinde okurken kendi gözlerinden bile yaş akardı.

Feyyaz Tokar 1950’li yılların başlarında iyi bir polis muhabiriydi.

Feyyaz’ın böyle bir yeteneği yoktu. Ama gerçekten iyi bir muhabirdi. Poliste, güvenilir haber kaynakları vardı. Örneğin, Kemal Aygün, Ahmet Tekelioğlu, Necdet Uğur, Ahmet Topaloğlu gibi... Haberi herkesten önce kaynağından alırdı.

En az onun kadar başarılı bir başka polis muhabiri daha vardı. Babıali’de. O da Vatan Gazetesi’nin Yılmaz Çetiner’i idi. Yılmaz yazı yeteneği olan bir arkadaşımızdı.

Yılmaz Çetiner ölümünden birkaç ay önce yayınladığı, bütün anılarını kapsayan kitabında Feyyaz için şunları anlatıyor:

“İlk bir yıl onunla kanlı-bıçaklı olacaktık. İki kampa bölünmüştük Feyyaz’ın yüzünden. Ne yalan söyleyeyim, idare mekanizmalarından, yani polisten, adliyeden haber almakta Cumhuriyet’in daima ayrıcalığı vardı. Feyyaz da bu olanağı iyi kullanıyordu.”

Hürriyet'in polis muhabiri önceleri Remzi Tozanoğlu idi, ama artık yaşlanmış, hareket kabiliyetini kaybetmişti. Bu arada Muzaffer Celasun adında bir polis muhabiri alınmıştı gazeteye. O da haber atladığı için her gün zılgıt yiyordu. Ama, Feyyaz özel haberleri ile toz duman ediyordu etrafı.

Ben Beyoğlu muhabirliği ile başlayıp Ortadoğu muhabiri olmuştum. Bölgede, Kuzey Afrika'da olay takip ediyor, haber veriyor, röportaj yapıyordum. Çok sık oralardaydım.

Bir gün İstanbul'a döndüğümde Haldun Simavi, "Yavrum, iyi bir polis muhabiri arıyoruz," demişti. "Bu Muzaffer'le olmuyor!..."

Feyyaz Tokar'la arkadaşlık, zaman, zaman beraber çıkıp eğleniyorduk. Haldun Simavi'ye, "Cumhuriyet'te Feyyaz var. En iyisi odur," dedim. "Düzenli bir muhabirdir. İsterseniz yarın getirebilirim."

"İyi olur," diye cevap verdi.

Ertesi gün Feyyaz Tokar'ı Hürriyet'e çağırdım. Biraz sohbetten sonra Haldun Simavi'nin odasına götürdüm. Oturduk konuşmaya başladık.

Bizim 'Baron' bir kasıldı, bir kasıldı tarif edemem!...

Yılmaz Çetiner de onun bu halinden şikâyet eder anılarında: "Hiç alttan almayan, hâkim tavırları vardır!" diye.

Feyyaz Tokar-Haldun Simavi görüşmesi daha çok aylık ücret konuşularak geçmişti. Polis muhabiri aylığı için Haldun Simavi 250 lira öngörüyordu. Feyyaz yanılmıyorsa Cumhuriyet'ten 150 lira alıyordu. O zamanki rayiç buydu. Benim maaşım, üç yıllık gazeteci olduğum için 350 liraydı. Yurtdışına, Ortadoğu ülkelerine giderken döviz olarak ayda 1000 sterlin alıyordum. Bütün masraflarım, uçak biletlerim, oralardaki yol paralarım, otele ödediklerim bunun içindeydi.

Haldun Bey bana sordu. "Ne diyorsun? Feyyaz Tokar'a senin aldığın 350 lira kadar bir ücret verelim mi?"

“Verelim, efendim,” dedim. “Gazetemiz iyi bir polis muhabiri kazanmış olacak.” Doğrusu kıskanmamıştım.

O gün Feyyaz ile bu ücret üzerinde anlaştık. Birkaç gün sonra gelip işe başlayacaktı. Hatta bu güzel başlangıcı birlikte kutlayacaktık.

Cumhuriyet, Tokar’ı bırakmadı. Bizim verdiğimiz para kadar değilse de, onu memnun edecek bir ücret verdi. O da orada kaldı.

Haldun Simavi’ye bu haberi verdiğimde, “Onun için daha hayırlı oldu galiba,” dedi. “Biz nasıl olsa birilerini buluruz. Arkadaşın iyi de, biraz fazla iddialı göründü bana.”

Haldun Bey yüksekten uçanları beğenmezdi.

Feyyaz, polis muhabirliğinden sonra gazetecilikte aşama yapabilmek için yurtdışında lisan öğrenmek ve de ufkunu genişletmek gerektiğini anlamış, İngiltere’ye İngilizce kurslarına gitmişti. Aramızda mektuplaşırđık.

Dönüşünde Cumhuriyet’in Ankara bürosunda Ecvet Güresin’in emrinde Yılmaz Çetiner’le birlikte birkaç yıl muhabirlik yaptı. Kartvizitinde “diplomatik muhabir” olduğu yazılıydı. Kendi kendine böyle bir unvan vermişti.

Aslında insancıl, uzlaşmacı, dost bir kimseydi. Ablası Mualla’nın gencecik eşi vefat edince, onunla birlikte iş hayatına atıldı. Sonraları Bosfor Turizm’i kurdu. Avrupa’ya otobüs seferlerini başlattı. Çok da başarılı oldu.

O kadar vefakâr bir insandı ki, eski arkadaşlarını hiç unutmadı. Hep aradı, hepimizi ölünceye kadar bir arada tuttu.

Hariciyecileri severdi. Çok arkadaşı vardı. Anadoluhisarı’ndaki yalısında hemen her hafta büyükçe bir parti verilirdi.

Dargınları barıştırır, sorunları çözerdi. Pozitif bir akla sahipti. Koç ailesi ile de yakın ilişkileri vardı. Eşi Berna Tokar ile büyük bir uyum içindeydi. Sadıkoğulları’ndan armatör Kemal’in kızı olan Berna ile sözlüyken, Feyyaz Bebek’teki yalıya gelmiş, Kemal Sadıkoğlu orada yatıyla uğraşırken, oğulları Celal ile Kahraman’a, “Bana bakın, ablanızın kocası olacak şu

adamı atın bakalım denize, görelim bakalım ne yapacak? Kendini kurtarabilecek mi? Kızı ona göre verelim,” demiş.

İki kardeş Sadıkoğlu, bir numarayla Feyyaz’ı denize itmişler sonra hep birlikte ne yapacağına bakmışlardı.

Bizim sevgili arkadaşımız öyle doğru dürüst yüzemezdi. Denizci ailenin damat adayı Sadıkoğulları’ndan iyi not alamamıştı, ama ailenin becerikli, büyük kızıyla çok mutlu bir evlilik sürdürdü.

İnanıyorum ki, Feyyaz Tokar şayet gazetecilikte kalsaydı, mutlaka gazete sahibi olurdu.

Türkiye’de bir ara cumhurbaşkanı adayı aranırken onun adından da söz edilmeye başlanmıştı. Hatta ciddi gazetelerimizde birkaç kez haber bile çıkmıştı.

İşte o günlerde bana eve telefon etmiş, “Amca ne olur bugün bana bir uğrasana,” demişti.

Ben de, “Peki gelirim,” demiştim.

Gittiğimde telefonların ardı arkası kesilmiyordu. Onu arayanlar Feyyaz’ın cumhurbaşkanlığı için çok yerinde bir seçim olacağını vurguluyordu.

Oda kapısını kapattı ve sekreterine, “Ne telefon bağla ne de kimseyi içeri al,” dedi.

Sonra bana döndü. “Amca yahu ben nasıl cumhurbaşkanı olabilirim? Benim yüksek tahsilim yok. Tamam İngilizce, Almanca biliyorum. Genel kültürüm çok iyi, bilgi ve görgü sahibi bir insanım. Laf aramızda cumhurbaşkanlığını da çok iyi yaparım. Fakat benim diplomalarım yasal olarak bu makam için yetersiz.”

“Ne yapmamı istiyorsun Feyyaz?”

“Sen sütununda bir yazı yazarak bunu kamuoyuna açıkla. Oradan başkaları alır, haber yapar.”

“Dur bakalım Feyyaz bir formül arar, buluruz.”

Çok huzursuz olmuştu. Aslında, hoşuna da gitmemiş değildi. ‘Baron’ buna layıktı. Akı, bilgisi, kültürü ve davranışlarıyla farklılık ve saygınlık yaratıyordu.

Medya camiasında ‘fısıltı gazetesi’yle cumhurbaşkanı adaylığı söylentilerinin üzerine ince bir stratejiyle sünger çektik. Feyyaz’ın böyle bir görevi istemediği imajını yarattık.

Biz ona büyükelçiliği de çok yakıştırdık. O her şeye layıktı ve bu görevlerin hepsi de ona yakışırdı.

Ruhu şad olsun.

MAKARİOS'TAN ALDIĞIM TAZMİNAT

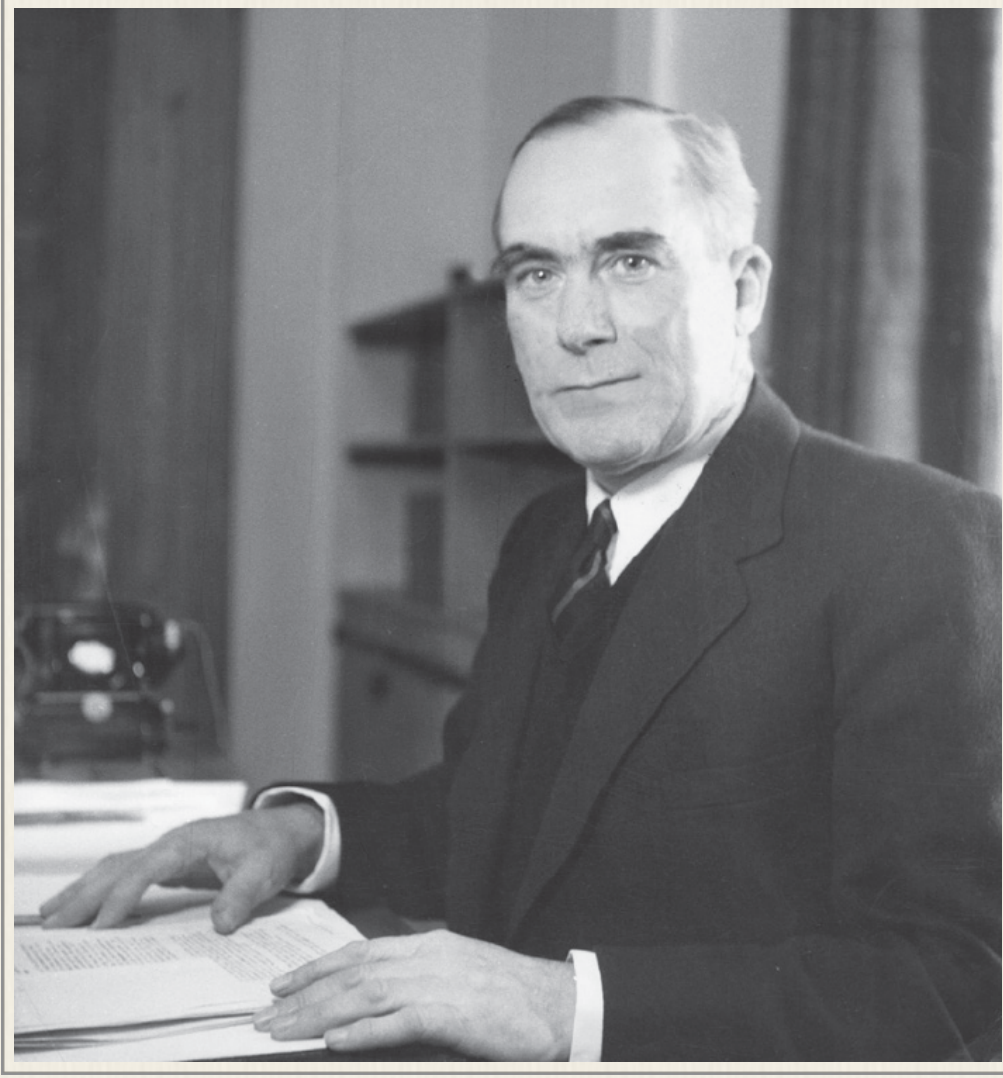
Gazetecilik hayatımda Kıbrıs'ın önemli yeri var. Çünkü, Hürriyet'te 1952 yılından itibaren Kıbrıs'la ilgili haber ve faaliyetlerin içindeydim. Yılda beş-altı sefer adaya gidip geliyordum. Başka ülkelerdeki Kıbrıs'la ilgili toplantılarla konferansları da izliyordum.

1950'li yılların ikinci yarısında benim gibi Kıbrıs konusuyla ilgilenen başka bir gazeteci daha vardı. Ömer Sami Coşar. Ömer, hem yakın arkadaşım, dostum, hem de mahallemizde komşumdu. Çocukları da çocuklarıminin arkadaşısıydı.

Ömer Sami Coşar iyi bir gazeteci ve dış politika yazarıydı. Heyecanlı, ateşli, milliyetçi, biraz da duygusal biriydi. Cumhuriyet'te büyük üstat Ömer Rıza Doğrul'un yanında yetişmişti.

Fransızca bilir, radyoları dinler, gazete ve dergileri karıştırır, haber üretirdi. O günlerde dünya ajanslarının teleksleri nerede?

Şimdi, Reuters'i de, AP'si de, AFP'si ve diğerlerinin yanında AA'sı da gazetelerin haber masalarında veya terminallerinin ekranlarında. Ömer'in yetiştiği 1940'lı yıllar zor dönemlerdi.

Kıbrıs Adası'nın son valisi Sir High Foot. Cin gibi bir adamdı. Onunla birkaç kez görüşüp söyleşi yapmıştım. Liberal fikirli bir İngiliz devlet adamıydı. Onun sayesinde Makarios'un gazetesi Times of Cyprus'ı, mahkûm ettirip tazminat almıştım.

Ömer Sami Coşar, Cumhuriyet için sanırım 1957 yılında Kıbrıs'a gitmiş, orada Vali Sir Hugh Foot dahil birçok kimseyle konuşarak bir yazı serisi hazırlamıştı. Ömer'in bu yazıları Makarios'u çileden çıkarmış, Vali Sir Hugh Foot'u da kızdırmıştı.

O sıralarda ben de Kıbrıs'a gitmiştim. Uzun yıllar gidip geldiğimiz ve Kıbrıslı Türklerin sorunlarıyla yakından ilgilendiğimiz için, bizi orada herkes tanırdı. Türkçe çıkan gazeteler 'Hürriyet'ten Necati Zincirkıran geldi' diye haber yapardı. Rum gazeteleriyle İngilizce gazeteler de, ertesi gün haberi iktibas eder, bazen aleyhimize yorum da ekleyerek yayınlardı.

'Times Of Cyprus' Makarios'un Başpiskoposluğu'nun finanse ettiği İngilizce bir gazeteydi. Başında gerçekten başarılı bir İngiliz editör vardı.

Charles Foley. Ben onu Daily Express'te Londra'da Sub Ediörlük yaptığı zaman tanımıştım. Bu gazetede kalarak gazetecilik tecrübemi geliştirmiştim. Fakat, kendisiyle samimiyetim yoktu.

Makarios onu parayla Daily Express'ten getirtmiş, Times Of Cyprus'u çıkartmıştı. Bu gazete bir bakıma EOKA tedhiş örgütünün de gazetesi sayılırdı. Çünkü EOKA'yı kurduran, ona gerekli talimatı veren, hedefleri gösteren Rum Ortodoks Başpiskoposu Makarios'un kendisiydi!

İşte, benim Kıbrıs'a o gidişimde Times of Cyprus'ta birinci sayfada bir haber yayınladı:

'YALANCI GAZETECİ NECATİ ZİNCİRKIRAN KIBRIS'TA' diye. Bu başlığı görünce şaşırıp kalmıştık.

Haberde büyük bir maddi yanlışlık vardı. Benim Cumhuriyet Gazetesi yazarı olduğum yazılıydı. Geçenlerde yayınlanan bir seri yazım dolayısıyla Kıbrıs Valisi'nin açıklama yaparak yazılarımı yalanladığı da ilave ediliyordu.

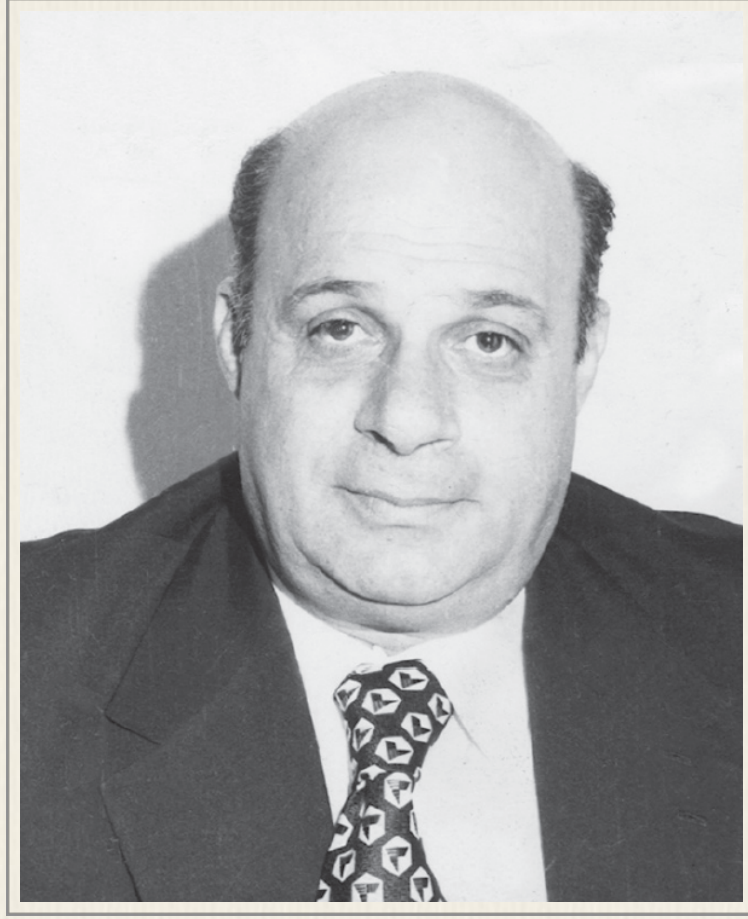
Bir kez bu yazılar ve yalanlamalar benimle ilgili değildi. Ömer Sami Coşar'a aitti.

O sırada ada başsavcılığından ayrılarak kendini cemaat işlerine veren Rauf Denктаş, yeni avukatlığa başlamıştı. Bana, "Bak Necati," dedi. "Bir dava açarsak bu adamlardan 10.000 sterlin tazminat alabiliriz. Papazı da mahkûm etmiş oluruz. Kıbrıs davası için bunu yapalım. Ne dersin?"

"Sen bilirsin," dedim ve kendisine bir vekaletname bıraktım.

"Ancak," demişti Rauf Denктаş, "Buraya geldiğinde dava süresince bir yerde Charles Foley ile karşılaşırısan dikkat et sakın el sıkışma. Çünkü iki şahitle davayı düşürebilirler!"

Rauf'un dediğini yaptık. Böyle bir tuzığa düşmemek için büyük gayret sarf ettim. Çünkü, Kıbrıs'ta çevrem vardı. Her gece bir yerlere davet ediliyor, hatta Foley ile de beraber oluyordum.

Avukatım Rauf Denктаş bir dava açtı
7000 Sterlin tazminat aldı.

Bir gece Reuters Ajansı'nın muhabiri Gubby'nin evindeki partide Charles Foley yanıma geldi, bana; "Biz bariz bir hata yapmışız. Özür dilerim," dedi. Ben de kendisine mahkemede de herhalde özür dilemek zorunda kalacaklarını söyledim.

"Dava mı açıyorsun?" diye sordu.

"Evet, avukatım da Rauf Denктаş," dedim. Rengi soluverdi bir anda.

Birkaç ay sonra "Times Of Cyprus" Gazetesi'nin editörü Charles Foley mahkûm oldu. Mahkeme bütün masrafları ve avukatlık ücretini ona yüklemiş ve onu bana 7000 sterlin ödemeye mahkûm etmişti.

Galiba 1959 yılının Mayıs ayıydı. Hürriyet'in Ankara temsilcisiydim. Sabah 08:00'da evimin telefonu çaldı. Karşımda Rauf Denктаş; "Oğlum papazı nihayet mahkûm ettik, gel paranı al. Çekin, bende," diyordu.

"Haftaya geleceğim," dedim. Bir hafta sonra gidip Rauf'un verdiği mahkeme kararını başkonsolosluğumuzdan tasdik ettirdim. Yurtdışında

böyle bir para kazandığıma dair altında Başkonsolos Vecdi Türel'in imzası ve mührü bulunan belgeyi Ankara'da Maliye Bakanlığı'na verdim ve söz konusu tazminatın bir kısmıyla bir araba ithal etmek için müsaade istedim.

Tam bir yıl sonra 1960 Ağustos'unda maliyeden otomobil permisi çıktı. Böylece, Makarios'un parasıyla yeni bir araba sahibi oluyordum.

Rauf Denктаş yaman bir avukattı. Ne yazık ki doğru dürüst avukatlık yaparak para kazanacak zamanı olmayacaktı. Çünkü hayatı boyunca Kıbrıs davasına kendisini adanmak ve bu yolda hizmet vermek zorunda kalacaktı.

Oysa, 1957'de cemaat işlerine karışmasaydı, İngiliz yönetimi onu Hong Kong'a savcı olarak tayin edecekti. Dr. Fazıl Küçük'ün ve bizlerin zoruyla bu işlere girdi. Aslında Kıbrıs Başsavcı Yardımcılığı görevindeyken bile Dr. Küçük'ün gizli danışmanıydı. Halkın Sesi Gazetesi'nde imzasız yazılar yazıyordu. Bu arada EOKA teröristleriyle ilgili soruşturmaları yürütüyordu. Rumlara göz açtırmıyordu.

MENDERES'İN UÇAĞININ DÜŞTÜĞÜ GÜN

Oldukça soğuk bir kış günüydü. 1959 yılının Şubat ayının ikinci haftasında Londra takır takır buz içindeydi.

Başbakan Adnan Menderes, Zürih'te Yunan Başbakanı Karamanlis'le yapılan ikili görüşmelerden sonra Londra'ya gelerek, orada Türk ve Rum cemaat temsilcilerinin de katılacağı bir törende Kıbrıs antlaşmalarını imza edecekti.

Menderes, Zürih'ten Ankara'ya geçmişti. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise ön hazırlıklar için beraberindeki heyetle İsviçre'den Londra'ya gidiyordu. Türkiye için bu önemli olayı izleyen biz Türk gazetecileri, o gün İngiliz meslektaşlarla aynı uçakta seyahat ediyorduk. Basel Havaalanı'na indiğimizde Daily Mail Gazetesi'nin diplomatik muhabiri John Dickie yanıma geldi; "Zorlu'nun yanındaki güzel kadın kim?" diye sordu. T.C. Devleti'nin Dışişleri Bakanı, Zürih'e 'Vesamet' adındaki sevgilisiyle birlikte gelmişti. Başbakan Menderes, Türk heyetinin tüm üyeleri ve Yunanlılar, Kıbrıs görüşmelerinin yapıldığı Dolder Oteli'nde kalırken o, göl kenarındaki 'Barolac'da kalıyordu. Ben de aynı oteldeydim tesadüfen. Hatta bir sabah Vesamet Hanım ve Fatin Rüştü Bey'le asansörde karşılaştım. Zorlu, Vesamet Hanım'ı bana takdim etmek zorunda kalmıştı. Zarif ve şık bir hanımefendiydi.

Zorlu'nun yanındaki kadın

Basel Havaalanı'nda bu şık hanımefendi İngiliz gazeteci John Dickie'nin de dikkatini çekmiş o da bana sormuştu. Cevap olarak "Tanımıyorum," demiştim. "Ama istiyorsan heyetten birine sor," diye de ilave etmişim.

John Dickie bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Siyasi İşler Yardımcısı Büyükelçi Zeki Kuneralp'e gitmişti. O da, "Ben bilmiyorum, Özel Kalem Müdürü'ne sor," diye başından savmıştı.

En sonunda olay Fatın Rüştü Zorlu'ya intikal ettirildiğinde, Dışişleri Bakanı "Söyleyin ona, İngiltere Müstemlekeler Nazırı Duncan Sandys'in yanındaki sarışın ne ise bu da odur," deyip kesip atmıştı.

Bunu duyduğumda, "Eyvah!" demiştim, "Yarın İngiltere'de büyük bir skandal olacak."

Çünkü, İngiliz gazeteciliğini çok iyi biliyorum. Hemen manşeti atacaklardı. "Türk Dışişleri Bakanı antlaşma imzalamaya metresiyle beraber geldi," diye.

John Dickie, benim iyi dostumdu. Uçakta şöyle bir yokladım. Zorlu için; "Çok mert bir adam," dedi. "Doğruyu söyledi, hiç gizlemedi. Onun için bu konuda bir şey yazamam."

Özel Kalem Müdürü Ziya Tepedelenli'ye durumu anlattığımda; "Hele bir yarın olsun," demişti. Kuşkuluydu. Diğerleri ise, "Fatın Bey öyle şeylerden korkmaz," şeklinde konuşuyorlardı.

John Dickie, gerçekten Zorlu'ya bir azizlik yapmadı. Zorlu da ona ayrıcalık tanıdı. Özel demeçler verdi. Londra'da Vesamet Hanım'la birlikte Cleridges Oteli'ne inmişti.

Yunan Dışişleri Bakanı Averof ile Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu, İngilizlerle görüşerek Kıbrıs Adası'nın nihai durumunu tayin edecek Londra antlaşmalarını hazırlayacaklardı. Çünkü, ada, İngiltere'nin hükümranlığı altındaydı. Yani, adayı Kıbrıslılar'a devredecek olan ülke Britanya İmparatorluğu idi. Bu işlerin tamamlanması bir hafta alacaktı.

Sonra bütün bu antlaşmalar Türk ve Rum cemaat liderlerine kabul ettirilecekti.

İngiliz müstemlekesi Kıbrıs Adası'na bağımsızlık veren Zürih ve Londra Antlaşması'nı iki başbakan, Adnan Menderes ile Konstantin Karamanlis baş başa konuşarak yaratmıştı. Türkiye 1974'te bu antlaşma sayesinde Kıbrıs'a müdahale etti.

Bu yüzden, Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis ile Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in gelişi bütün bunlar hazırlanıncaya kadar gecikecekti.

Menderes, Zürih'ten ayrılırken bana; "Sen Ankara'ya gelmiyor musun?" diye sormuştu. Ben de ön hazırlıklarla ilgili çalışmalarını Londra'da izleyeceğimi söylemişim. O zaman Hürriyet'in Ankara temsilcisiydim.

"Ankara'ya gelersen heyetle birlikte Londra'ya bizim uçakla gelebilirsin," diye ilave etmişti.

Eğer dediğini yapsaydım, acaba bugün hayatta olabilir miydim? Adnan Menderes'in uçağı havaalanına inerken pilotaj hatası yüzünden ormanda ağaçları budayarak ikiye bölünmüş ve düşmüştü. Yolculardan on beş kişi feci şekilde ölmüştü. Ölenler arasında Anadolu Ajansı'nın Genel Müdürü Şerif Arzık ile Yenisabah Gazetesi'nden Burhan Tan da vardı. Ayrıca Devlet Bakanı Server Somunoğlu ile Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu da kazada ölenler arasındaydı. Dışişlerinin çok genç ve değerli memurlarından biri olan Güner Türkmen (İlter Türkmen'in kardeşi) de kaza kurbanlarındanandı.

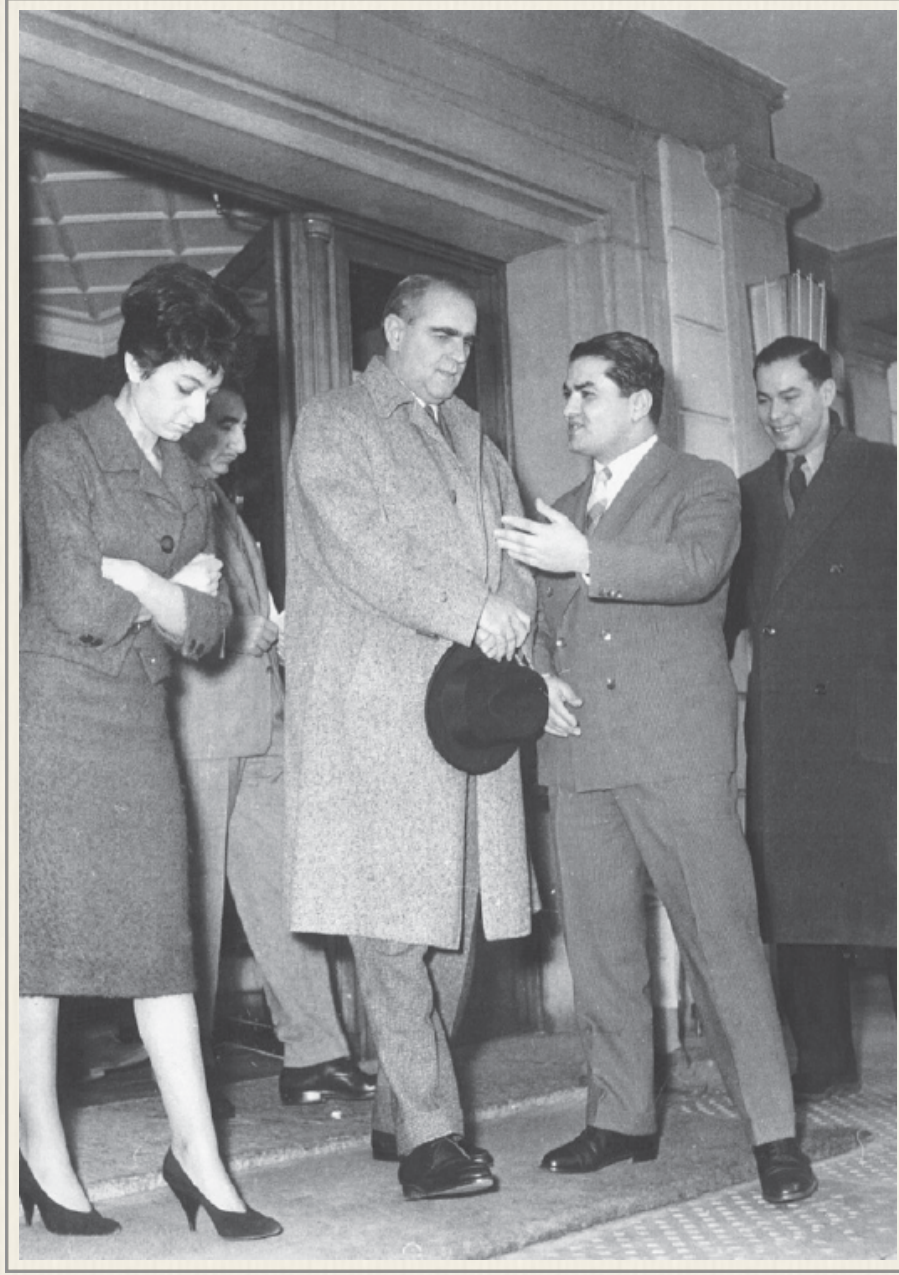
O zaman THY'nin başpilotlarından biri olan Kaptan Pilot Münir, Gatwick Havaalanına inerken fazla alçaldığı için, dört motorlu, pervaneli turbo jet 'Viscount' uçağını Surrey Ormanı'nda parçalamıştı. Mürettebat ve hosteslerden kurtulan olmadı.

Neyse ki, Adnan Menderes uçakta kuyruk kısmında oturuyormuş. Çünkü uçağın ön kısmı ikiye bölündükten sonra yanmaya başlamış ve oradakilerin çoğu feci şekilde ölmüştü. Kuyruktakiler ise ufak tefek yaralarla sağ kurtulmuştu. Bu büyük olayı Gatwick'ten Londra'ya trenle gelecek olan Başbakanı Wictoria İstasyonu'nda beklerken öğrenmiştik. Menderes bu istasyonda törenle karşılanacaktı.

Menderes'in korunmasını üstlenen Scotland Yard Dedektif Şefi yanımıza geldi ve Dışişleri Bakanı Zorlu'ya; "Çok üzgünüm. Başbakan Menderes'in uçağı havaalanına inerken düştü, fakat Mr. Menderes sağ," dedi.

Şoke olmuştuk. Zorlu, soğukkanlılıkla; "Hemen büyükelçiliğe gidelim," talimatını verdi. Orada olayı duyan o zamanki Londra Basın Ataşe Muavinimiz İlhan Çevik (şimdi Daily News Gazetesi'nin sahibi) baygınlık geçirmişti.

Sefarete geldiğimizde Londra-Ankara arasındaki telefon hattı büyükelçiliğe bağlanmıştı. Zaten ikinci bir hat da yoktu. O zaman telefonlarla direkt arama olanağı yoktu. Saatlerce beklemek gerekiyordu.

1959 yılı Şubat ayında Zürih'te Dolder Otel'de yapılan Kıbrıs görüşmeleri sırasında yürüyüşe çıkan Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis ile kapıda konuşuyorum. Karamanlis ve Menderes Kıbrıs sorununa son vermek uçun Zürih'te zorlu müzakereler sonucunda anlaşmayı imzalamışlar ve Kıbrıs'ta bir cumhuriyet kurulmuştu.

Sefaretten son haberleri aldıktan sonra hemen Londra'nın Babıalisi olan Fleet Street'e gittim. Akşam gazetelerinin son baskılarını bekledim. Bu arada Daily Express Gazetesi'ne u rayıp fotoğraf istedim. Daha evvel bu gazetede çalıştığım için, yazı işleri müdürlerinden biri ve haberler müdürü arkadaşımdı. Oradan, John Dickie'nin Daily Mail Gazetesi'ne de bir baktım. Haber için epeyce bilgi toplamıştım.

Fotoğrafları hemen radyofoto ile Hürriyet'e geçecektim. Önce teleksle bir not çektim. Radyofotonun çalıştırılmasını istedim. Haldun Simavi işin başındaydı. Üç fotoğrafı da geçtim.

Haberleri de 'Cable and Wireless' şirketinden seri bir şekilde telsiz olarak İstanbul'a aktardım. Bana da teyidi geldi. Bu arada Haldun Simavi'nin teşekkürü de ulaşınca rahatladım.

Hemen şoförlü bir özel araba kiralayarak kazanın olduğu 'Surrey Woods' mevkiine gittim. Amacım kaza yerini görmek, Menderes'i kurtaran, evlerine alıp ilk tedavisini yapan Bailey ailesiyle konuşmaktı. Uçakta araştırma yaparken, Menderes'in ayakkabısının bir tekini buldum. Siyah, ince, zarif bir ayakkabıydı. Bally markaydı.

Adnan Menderes çok şık bir başbakandı. Elbiselerini o zaman İstanbul'da terzi İzzet Ünver veya Ankara'da Necati Halit dikerdi. Gömlekler sadakor ipekti. Geniş ve uzun yakalıydı. Kravatları da çok şıktı. Menderes takım elbise giyerdi. Hepsi de kruvazeydi. Sulka kravat kullanırdı. Gömlekleri manşetliydi. Sevdiği renkler de gri, füme ve laciverti.

O gün, belki de gazetecilik hayatımın en başarılı işlerinden birini tamamlayıp bol film ve bilgiyle Londra'ya dönmüştüm. Gece hiç uyumamıştım. Kaldığım Strand Place Oteli'ne geldiğimde, yanımdaki odada yatan Milliyet Gazetesi'nin muhabiri İzzet Sedes uyuyordu.

Kaza yerinde ayakkabılarım çamurlanmıştı. Daktilomun başına geçip haber ve röportajlarımı rahatça yazdım. Sonra fırlayıp giderek fotoğrafları da yaptırdım. Fotoğrafların resim altlarını yazarak UP'den İstanbul'a geçtim. Yazılarımı da UP telekslerinden Hürriyet'e aktardım. Bu arada bir de kısa telefon konuşması yaptım. Her şey mükemmeldi. Hürriyet'in birinci sayfasında sadece benim haber ve röportajlarım vardı.

Bir de Menderes'le konuşabilseydim, büyük bir iş başarmış olacaktım. Ancak bu imkânsızdı. Başbakanımızın yatmakta olduğu hastane London Clinic'in kapısından içeri kimseyi sokmuyorlardı. Oysa, London Clinic'te

yatan başka Türk hastalar da vardı. Araştırıp bunların kimler olduğunu öğrenmişim.

Mesela Şükran Dümer adında bir hanımefendi vardı. Haydarpaşa Köprüsü üzerinde geçirdiği bir trafik kazasında yüzü ve vücudu yandığı için estetik ameliyat olmuştu. Uzun zamandan beri oradaydı. Onu, dışarıdan telefonla aradım. Bana Menderes'le aynı katta yattığını söyledi. Hatta odası, kazadan hafif yaralı olarak kurtulan Sakarya Milletvekili Rıfat Kadızade'nin odasının bitişiğindeydi. Bu bilgiyi aldıktan sonra Şükran Hanım'a; "Sizi ziyaret edebilir miyim?" diye sordum.

"Elbette, memnun olurum," dedi.

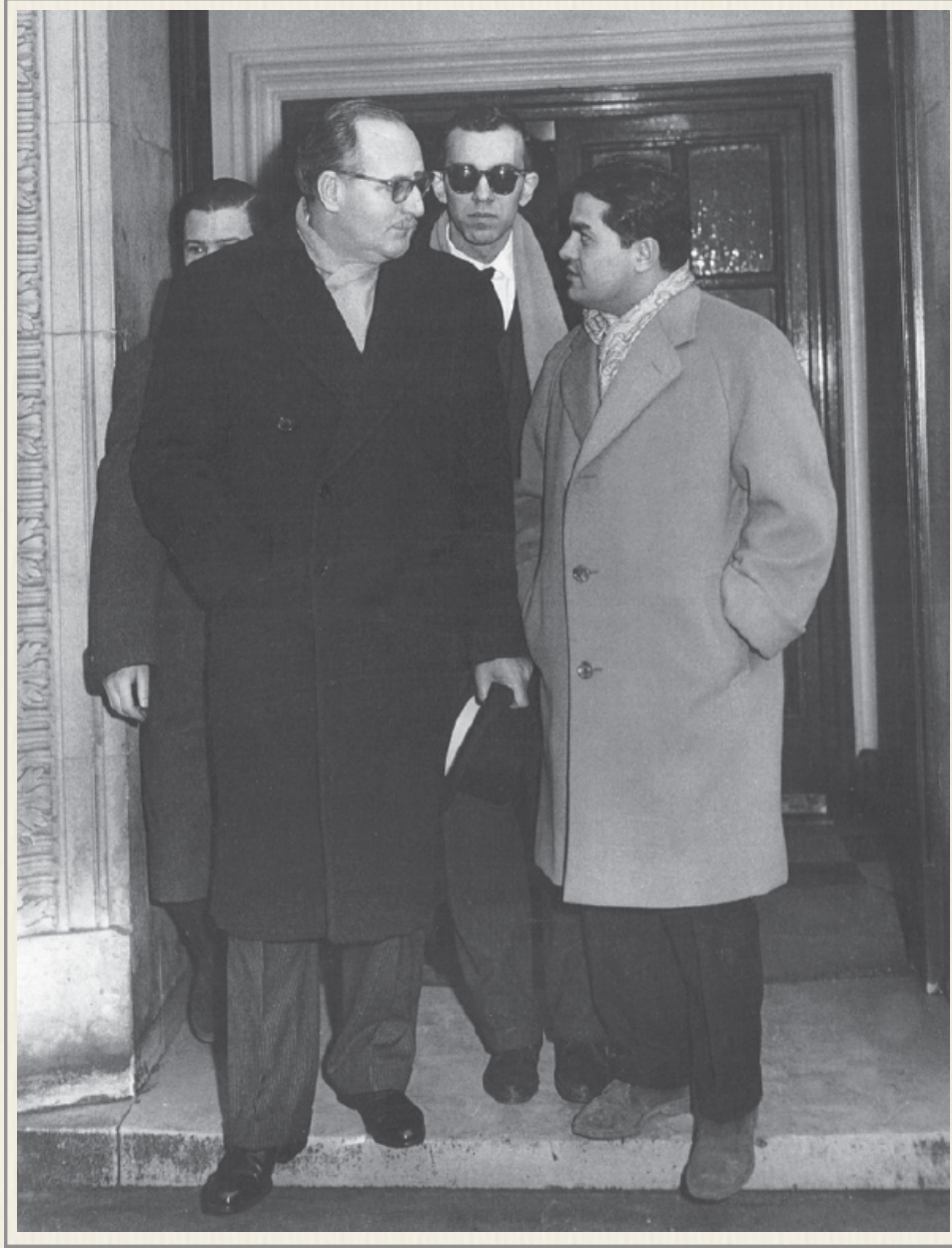
Çevrede bir çiçekçi vardı. Gidip bir buket yaptırdım ve London Clinic'in müracaat memuruna, "22 numaralı odada Mrs. Şükran Dümer'i göreceğim," dedim. Telefon ettiler, olumlu cevap alınca beni bir refakatçiyle Şükran Hanım'ın odasına çıkardılar.

Şükran Hanım bu ziyarete çok memnun oldu. Bana bulunduğu katta olup bitenler hakkında biraz bilgi verdi. Sakarya Milletvekili Rıfat Kadızade hemen yanındaki odada yatıyordu. Menderes'in odası ise, binanın güney tarafındaydı. Kadızade için; "Onu görebilir miyim?" diye sordum.

"Tabii," dedi.

Gidip kendisine haber verdi. Kadızade tanıdığım biriydi. Menderes'in yakınıydı. Siyasi açıdan pek bir kıymeti harbiyesi yoktu, ama Başbakan'ın yakın arkadaşıydı; hatta sırdaşı. Rıfat Bey beni karşısında görünce çok şaşırıldı.

"Kaza nasıl oldu?" diye sordum. Hâlâ etkisi altındaydı. Ayrıntılarıyla anlattı. Ben de olay yerine gittiğimi ve Menderes'in bulunduğu uçağın kuyruk kısmını gördüğümü söyledim.

1959 Şubatı'nda Başbakan Adnan Menderes yanında bir heyetle, Kıbrıs ile ilgili nihai antlaşmayı imzalamak üzere THY Viscount uçağı ile Londra'ya giderken, pilotaj hatası yüzünden uçak Gadwick havaalanı yakınlarında ormana düşmüş, 14 kişi ölmüş ve Menderes yaralanmıştı. Fotoğrafta Başbakan Adnan Menderes'in yattığı hastane önünde Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile konuşuyorum.

“Başbakanımız kuyruk kısmında sağ ayağından uçağın tavanına asılı kalmıştı. Onu ben kurtardım,” diye uzun uzun anlattı.

Gerçekten de öyleydi.

Bütün bunları ayrıntılarıyla İstanbul'a geçtim. Hürriyet; “Kadızade anlatıyor: Menderes'i ben kurtardım. Başbakan ayağından tavana asılı kalmıştı,” gibi manşetlerle haberi süslemişti. Diğer Türk gazetecileri de Londra'daydı ama ben hepsini atlatmışım.

Hürriyet, Menderes'in uçak kazası olayını çok iyi işlemiş, bayağı tiraj almıştı. Diğer gazeteler fena halde dayak yemişti.

Menderes, Londra antlaşmalarını London Clinic'te imzaladı. İngiltere Başbakanı Macmillan, metinleri ona bizzat getirmişti. Başbakan'ın belirli bir yarası yoktu, ama ezikleri vardı. Duygusal bir kişiydi. Yakın arkadaşlarını bu kazada kaybetmiş olması onu şoka sokmuştu.

1959'da imzalanan bu Londra antlaşmaları Türkiye'ye garantörlük ve müdahale hakkını veren Kıbrıs anlaşmalarıydı. Makarios bunu öğrenince son dakikada anlaşmayı imzalamak istememişti. Karamanlis de, "Seni Türklerle baş başa yalnız bırakırız," diye tehdit etmişti onu.

Ne büyük talihsizlik değil mi? Hayatı pahasına böyle bir antlaşmayı ülkesine kazandıran T.C. Devleti'nin başbakanı Adnan Menderes, yurda dönüşünde müthiş bir sevgi ve ilgi ile karşılanacak, ama bir yıl sonra bir ihtilalle yıkılacak ve ardından ihtilal mahkemesi kararıyla darağacında asılacaktı.

Gazetecilik hayatımın önemli bir olayı olan Londra uçak kazası ve oradaki çalışmalarımı hiç unutmam. Hürriyet Gazetesi'nin birinci sayfasını on gün Londra'dan gönderdiğim haber, fotoğraf ve röportajlarla doldurmuştum. İstanbul'a döndüğümde Haldun Simavi beni bayağı büyük bir ikramiye ile ödüllendirmişti.

Tahsin Öztin, "Aferin Küçük Oğlan," diye boynuma sarılmıştı. "Hepsini perişan ettin!"

Bu olaydan bir buçuk yıl sonra Hürriyet'in Genel Yayın Müdürü olacaktım.

“NECATİ, HÜRRIYET’İN BAŞINA GEÇECEK...”

Sıcak bir ağustos ayıydı. Ankara’da Kızılay’da Menekşe mağazasının üstündeki Foto Apartmanı’ndaki Hürriyet bürosunda çalışıyordum. Sekreterim Elgin Hanım, “İstanbul’dan Erol Simavi Bey arıyor,” dedi. Telefonun öteki ucunda Alev Aralp vardı. Alev, eski bir arkadaşım, tercüman rehberdi. Hürriyet’e girmesine ben vasıta olmuşum. O zaman Erol Bey’in özel sekreteriydi. Şimdi de yıllardan beri Belma Simavi’nin misyonunda onun yardımcılığını yapıyor. Akıllı, çalışkan bir arkadaşımızdı.

“Necati, Erol Bey seninle konuşacak,” dedi.

Ve telefonu hemen ‘Patron’ aldı. “Küçük Oğlan, ilk uçağa atla, hemen buraya gel. Önemli işler var,” dedi.

“Hayrola patron?” diyecek oldum, baktım Erol Bey pek açıklama yapmak istemiyordu.

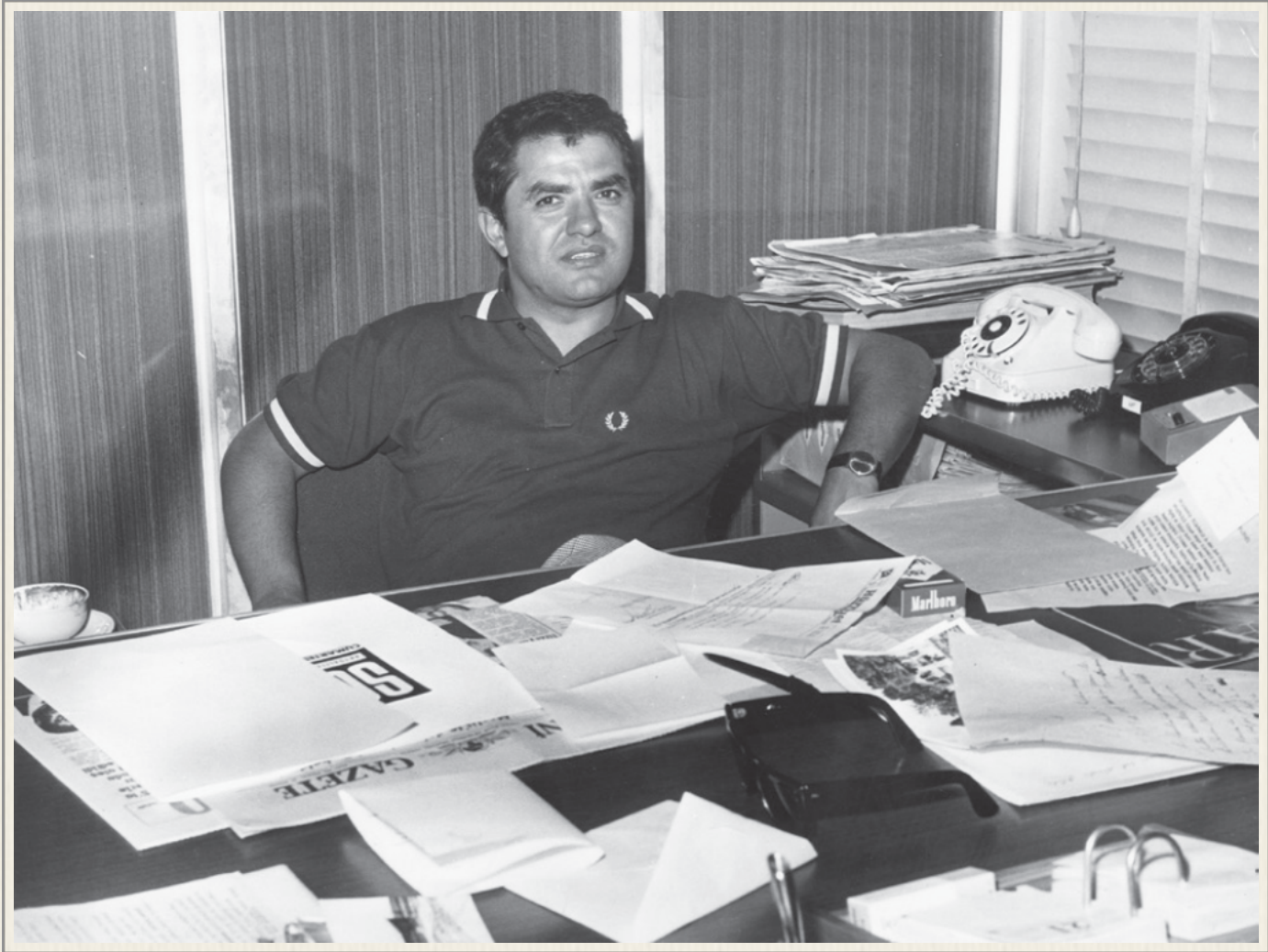
“Gel, gelince öğrenirsin,” diye ilave etti.

Önemli toplantılar ve işlerde ‘Büyük Patron’ kardeşini çağırır, ona önceden bilgi verir, ‘ağzını sıkı tut’ diye tembihini de yapar, yapılması gereken organizasyonu yapmasını isterdi.

Bu da işte böyle bir önemli işti.

1957 yılının başından beri Ankara'da Hürriyet'in Ankara temsilcisi olarak çalışıyordum. Önce Beyoğlu muhabirliği, ardından Ortadoğu muhabirliği yaparak önemli işlerin, olayların, haberin peşinde koşarak yetişmiş, Hint Okyanusu'ndan Cezayir'e kadar uzanan geniş bir coğrafya üzerindeki çatışmaları, bağımsızlık savaşlarını, iç savaşları, tüm siyasi olayları izlemiş genç bir gazeteciydim. General Necip'ten, Nasır'dan, Musaddık'a; Habib Burgiba'dan, Ben Bella'ya, Ürdün Kralı Tallal'dan (Hüseyin'in babası) öldürülen Irak Kralı Faysal'a kadar ve daha onlar gibi pek çok kişi tanımış, kendileriyle özel siyasi röportajlar yapmıştım.

Haldun Simavi, bu şekilde özen göstererek yetişme imkânı tanıdığı benim için Ankara tecrübesini geleceğim bakımından ön şart koymuştu sanki. Ben onun ne akrabasıydım, ne de yakını. Kimseyi de gözünün rengi için beğenecek bir tip değildi.

Sadece Hürriyet'in genel yayın müdürlüğünü yapmıyordum. Sabah saat 06:00'da gelip 10:00'a kadar Son Gazetesi'ni hazırlıyordum. Yeni gazete de benim sorumluluğumdaydı. Onun Yazı İşleri Müdürü Nezhir Demirkent'ti.

Günde en az 14-15 saat çalışarak bu gazeteleri yönetiyorduk.

1957'de Ankara'ya gönderirken, "Epey tecrübe kazandın, ama, asıl deneyimi şimdi elde edeceksin. Ankara'da çalışmak senin birtakım eksikliklerini tamamlayacak. Zamanını iyi değerlendirmeni istiyorum yavrum," şeklinde konuşmuştu.

Ankara'da işe başlar başlamaz önce çok güzel bir büro kurmuşum; teleksten telefotoya, iyi bir fotoğraf laboratuvarına kadar her şeyi olan mükemmel bir büro.

Emin Karakuş, Nizam Payzın, Seyfettin Turhan, Nevzat Ünlü, Kemal Şener, foto muhabiri Firuz Makulu ve Tuncer, spor yazarı Cemal Saltık'la kolları sıvayıp işe başladık.

O zaman gazete büroları arasında müthiş rekabet vardı. 'Haber atlatma' başlıca hedefimizdi.

Ben, Ankara'ya Hürriyet ekolü içinden yetişmiş bir gazeteci olarak yeni bir anlayış getirmiştım. Sadece parlamento ve siyasi haberlerle değil, Ankara'nın polis, adliye, belediye haberleriyle de ilgilenmeye başlamıştım. Kuru haberle yetinmeyip, parlamento ve siyasi partilere ait haberleri de farklı bir biçimde sunuyor, röportaj konuları buluyorduk.

Bu tarzı sürekli geliştiriyorduk. Farklılığımız okuyucuların da dikkatini çekmişti. Gazete tiraj alıyordu. İki yüz bini bulmuştuk.

1957-60 yılları Ankara'nın en hareketli, hararetli sıcak olayların cereyan ettiği bir dönemidir. Bu dönemde işin altından kalkabilmek için, günde on sekiz, hatta yirmi saat çalışmak zorunda kalıyorduk.

İstanbul'a akşam geç vakit geldim ve hemen Erol Simavi'yi aradım, "Atla eve gel," dedi.

Erol Bey'in çok mazbut bir hayatı vardı. Ayaspaşa'da Kazım Taşkent'in Doğan Apartmanı'nın üst katındaki iki daire olduğu gibi ona aitti. O zaman belki de İstanbul'un en güzel dekore edilmiş ve en mutlu evlerinden biriydi. Belma Simavi, görgülü bir ailenin hanımefendi kızı olarak misafirlerini evinde ağırlamaktan büyük bir zevk duyardı.

Erol Bey, evde beni bir köşeye çekti. “Bana bak gazetenin başına geliyorsun. Yarın ağabeyimin evinde toplantı var. Kimseye bir şey söyleme. Hem senin hem bizim hem de gazete için hayırlı olsun,” dedi.

Yirmi dokuz yaşımdan gün almıştım, On ikinci ayda otuz olacaktım. Erol ile birkaç ay vardı aramızda. Ben büyüktüm.

Sarıldık öpüştük. İkimiz de heyecanlanmıştık.

Ertesi gün Haldun Simavi'nin Elmadağ'daki Dörtler Apartmanı'nda toplandığımızda, sadece beş kişiydik. Haldun Bey, Erol Bey, Tahsin Öztin ve bizim emektarlardan Samet Koçyiğit.

Haldun Bey Gazete Yazı İşleri kadrosunda köklü bir değişiklik yapılması gerektiğini söyledi, ama kimseyi suçlamadı. “Böyle götüremeyiz, dökülüyoruz,” dedi. “Büyük atılımlar yapacağız önümüzdeki dönemde. Biz Erol'la görüştük, bunun için Necati'yi gazetenin başına getirmeye karar verdik.”

Tahsin Öztin ile Samet Koçyiğit de sevinmişlerdi bu açıklamaya. İkisi de bana yardımcı olacaklarını söylediler. Nitekim zaman içinde bunu fazlasıyla yaptılar. Onlara şükran borçluyum.

Haldun Bey, “Peki Ankara'ya kimi koyacaksın? On yıldan beri bizim yapamadığımızı sen yaptın, güzel bir büro kurdun gazeteye haber akıyor. Kurduğun bu düzenin devamını isterim. Yerine kim gelecek?” diye sordu.

“Bonn'da Basın Ataşe muavinliği yapan bir gazeteci arkadaşım var. Onu getirebilirim. Heyecanlı, çalışkan bir gazetecidir. Yeteneklidir.”

Haldun Bey, “Oğlum yetenekliyse, basın ateşeliğinde, devlet memuriyetinde ne işi var?” gibi hafif bir fırça çekti bana.

O sırada Erol lafa karıştı. “Benim de arkadaşımdır, iyi çocuktur. Necati'nin tercihi destek verebilirim,” diyecek oldu, o da ‘Büyük Patron’dan fena bir zılgıt yedi.

“Sen karışma Erol, onun bileceği iş. Bugünden itibaren sorumluluk Necati'de. Çalışacağı adamı o seçer, çalışmak istemediğini o kovar.”

“Peki ağabey,” dedi, Erol Simavi, ağabeyine karşı çok saygılıydı; ayrıca hayrandı ona. Onun bilgi ve tecrübesine her zaman güvenirdi.. Haldun Bey de kardeşini severdi. Fakat Erol ağabeyinden biraz da korkardı.

“Ankara işini ben hallederim,” diyerek bu tartışmanın uzamasını önledim.

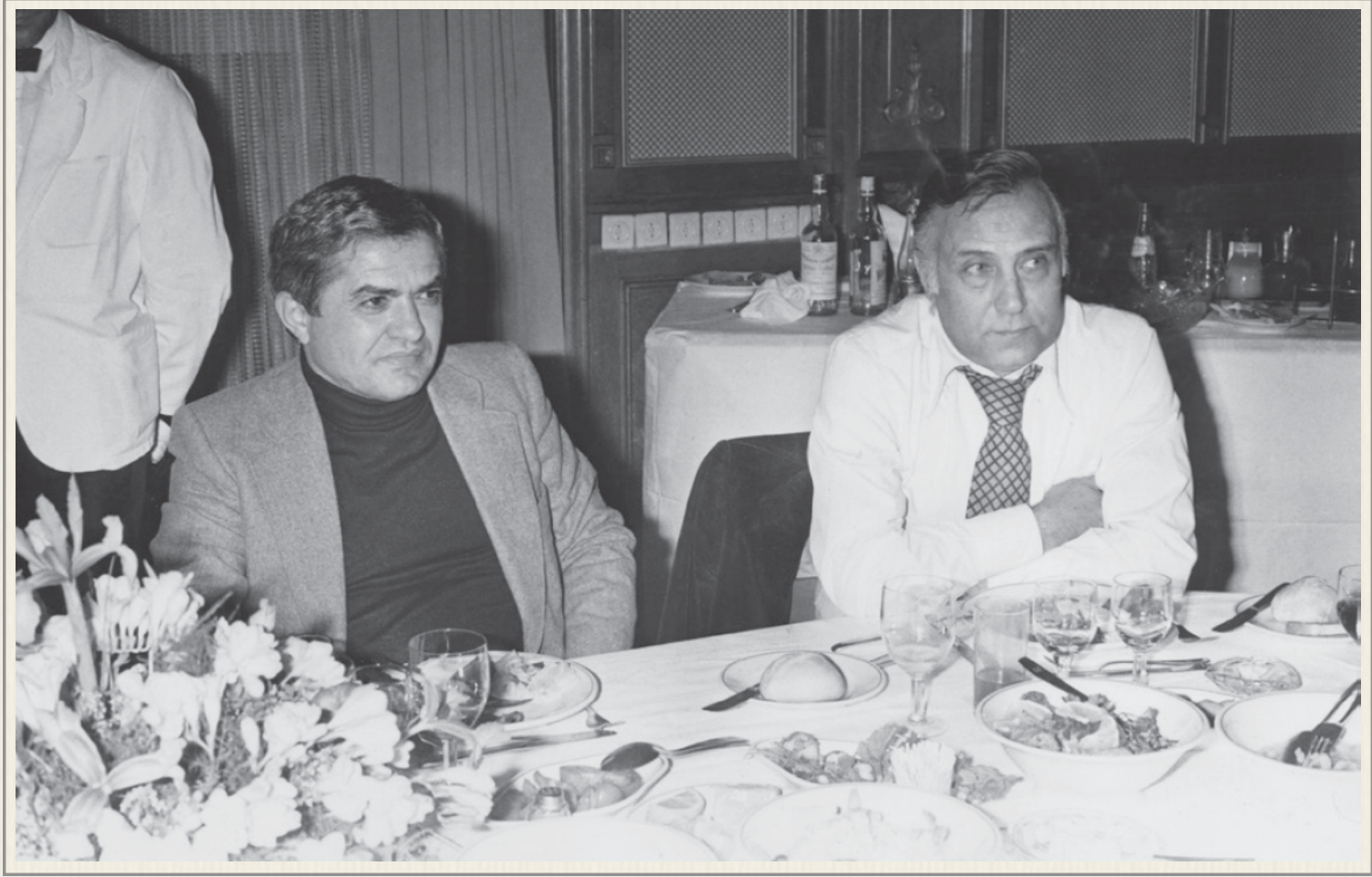
Büyük Patron’un evinden çıkarken çok heyecanlıydım. Haldun Simavi, biraz sert, aksi gibi görünür, ama, evinde hele iş konuşulmuyorsa çok değişik bir görüntü içindedir. Bizi kapıya kadar kendi uğurladı ve bana, “Haydi yavrum, hayırlı olsun. Ben becereceğinden eminim, arkadayım, unutma!” dedi.

Omuzlarıma o gün yüklenen sorumluluk, sevinçten uçmama mani olacak kadar ağırdı. Kendimi bir ara havaalanlarının pistinden yükünün ağırlığından ‘take off’ yapamayıp (havalanamayıp) pistin dışına çıkan uçaklara benzetir gibi oldum. Nereye gideceğimi ve ne yapacağımı şaşırılmışım. Eşim ve çocuklarım Ankara’daydı. Vakit de geç olmaya başlamıştı. Akşam uçak yoktu.

Elmadağ’dan yürüyerek Ayaspaşa’ya Park Otel’e geldim. Gazeteciliğe başladığım ilk günler buralarda geçmişti. On yıl önce acemi bir muhabir olarak kapısından içeri girdiğim Park Otel’e, Türkiye’nin en büyük gazetesinin Genel Yayın Müdürü olarak adımımı atıyordum.

O akşam Park Otel’de terasta tek başıma yemek yedim ve bir tek de rakı içtim. Aslında kafayı bulmak istiyordum, ama, zihnim motor gibi çalışıyordu. Bir türlü durduramıyordum.

Yapmak istediğim o kadar çok şey vardı ki! Onları bir bir o gece orada not defterime aktarmak istiyordum.

Cüneyt Arcayürek'i Bonn'dan Hürriyet Ankara Bürosu'nun başına çağırdım. Cüneyt bize çok iyi hizmet verdi. Doğrusu yaman bir gazeteciydi.

Cüneyt'i ağlatan telefon

Sabah gazetede Erol Simavi'nin yanına gittim. Bonn'dan Cüneyt Arcayürek'i aradım.

Cüneyt'le dostluğum 1950'li yıllarda başlamıştı. Onu gene birlikte çalıştığım arkadaşım Nizam Payzın tanıştırmıştı bana. Ankaralı genç, parlak bir gazeteciydi. Akis'in Yazı İşleri Müdürü olarak hapse girdiği için ün yapmıştı. Cüneyt, çalışkan, haberci, iş için deli olan bir gazeteciydi. Heyecanlıydı, hızlıydı, saldırgandı! Her pazar "Kanal Türk"teki programını izledikçe, bu özelliklerinin hâlâ devam ettiğini anlıyorum.

1957-60 arasında Kıbrıs'la ilgili önemli haberler, Hürriyet'in Ankara temsilcisi olarak hep bizim bürodan çıkmıştı. Ayrıca, Ankara'ya gelen Kıbrıslı liderler Dr. Fazıl Küçük, Faiz Kaymak, Rauf Denktaş'a da destek veriyorduk.

Çalışmaları için Hürriyet bürosunda onlara bir oda tahsis ediyorduk. Hürriyet Ankara Bürosu, Kıbrıs haberleri için önemli bir merkez haline gelmişti.

Cüneyt Arcayürek, o sıralarda Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde memurdu. Gazetecilikten uzaktı, fakat, Türkiye radyoları için Kıbrıs Saati'ni hazırlıyordu. Buradan da ilişkimiz vardı. Sık sık birlikte oluyorduk.

Ona babalık yaptım!

“Yahu baba, söyle yengeye beni evlendirin artık,” demişti. “Bekârlıktan bıktım usandım.” Anneciği de vefat edince Cüneyt gerçekten çok yalnız kalmıştı.

Biz de ona sevdiğimiz ve takdir ettiğimiz bir büyüğümüz olan Mali Müşavir Hilmi Kapkın Bey ile Şaziye Hanım'ın kızını uygun bulmuştuk. Cüneyt'i, High School mezunu ufak tefek, akıllı bir kız olan Esin ile evlendirmiştik.

Yaramaz çocuk gibi olan Cüneyt'in evliliği maşallah tam kırk yedi yıldan beri mutluluk içinde sürüp gidiyor. Cüneyt idaresi zor, deli fişek biridir. Esin de tam tersi; sakin, ne yapacağını gayet iyi bilen, akıllı bir ev kadını.

Çocukları olmadığı için Cüneyt ile Esin, bizimkileri çok severlerdi. Hatta bazen alıp seyahate bile götürürlerdi.

O gün telefonda, “Cüneyt, seni Hürriyet'in Ankara temsilciliğine getirmek istiyoruz,” deyince, “Sahi mi?” dedi ve ağlamaya başladı. Çok duygulanmıştı.

Bu kadar duygulanmasının nedeni, 27 Mayıs ihtilalinden sonra durumunun sarsılmış olmasıydı. Görevinden alacaklar, belki de işine son vereceklerdi. Bu her devirde öyle değil miydi? Nitekim ihtilalciler, Cüneyt'in yeri de dahil Avrupa ve ABD'nin birçok merkezine, 27 Mayıs İhtilali öncesinde hapse girmiş, birçoğu CHP'li olan gazetecileri tayin etmişlerdi. 27 Mayıs öncesinde muhalefet yapan bütün gazeteciler ödüllendirilerek, hemen hemen hepsi Batı başkentlerine gönderilmişti.

Zamanın Basın Yayın Genel Müdürü Ahmet Yıldız'ın genel tutumu böyleydi. Basın Yayın'da soruşturma kurulları bile vardı.

Benim bu konuşmamdan sonra 'Küçük Patron' Erol Simavi telefonu aldı. Cüneyt'le konuştu, ona moral verdi.

Sonra ben tekrar telefonu aldığımda, Cüneyt, "Ne zaman geleyim?" diye sordu.

"Toparlan, al Esin'i hemen gel, acelemiz var."

"Tamam, geliyorum!"

"Gel ve hemen bas istifayı. Senin gibi birinin orada ne işi var?"

Nitekim geldi ve Ahmet Yıldız'ın karşısına çıktı. Onun kendisinden yardım isteyeceğini zannediyordu. Oysa ihtilalciler burunlarından kıl aldırıyorlardı. Cüneyt istifa mektubunu Ahmet Yıldız'ın önüne koyunca Basın Yayın Genel Müdürü ve Milli Birlik Komitesi Üyesi Yıldız çok şaşırılmıştı.

"Hepiniz istifa edip gidiyorsunuz, bu devletin işlerini kim görecektir? Sonra iş nerede? Sen nereye gidiyorsun?" demişti.

"Ben Hürriyet'in Ankara temsilcisi oldum."

Bunu duyan Ahmet Yıldız iyice bozulmuştu. Cüneyt'in Hürriyet'te aleyhlerinde bir kampanya başlatacağını mı tahmin etmişti? Bilemiyorum.

Yine de dışarı çıktığında Cüneyt'in eli ayağı titriyordu; "Yahu ister misin bu adamlar ben istifa ettim diye, bana bir şey yapsınlar? Mesela içeri atsınlar?" dedi.

"Bir şey olmaz, dert etme," dedim. Birlikte Basın Yayın'daki 'Soruşturma Kurulu'na gittik. Cüneyt, "İşte geldim," dedi. Hakkında hiçbir soruşturma yoktu. Temiz çıkmıştı.

Çıkardığım ilk gazete farklıydı

Tahsin Öztin, Haldun Simavi'ye, "Ben birkaç gün Necati'ye yardım edeyim," demiş, o da "Hayır olmaz. Yapmayın bunu," diye cevap vermiş. "Kendisi başarsın. Bakalım ne yapacak?"

O gün iki arkadaşımınla birlikte, ajanslardan, kendi bürolarımızdan ve istihbarattan gelen haberleri topladım. İki de özel haberim vardı. Biri ihtilalin Anayasa Komisyonu'nun iki üyesi Prof. Tarık Zafer Tunaya ile İsmet Giritli'nin bir ihtilaf üzerine görevlerinden istifa ettikleri haberi idi. O günler için bu bomba gibi bir haberdi. Bir de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği lideri Nikita Kruşçev, Gürsel Paşa'ya önemli bir mesaj göndermiş, Gürsel de ona cevap vermişti.

Bu iki özel haberi büyütüp güzel bir gazete yaptım. İki haberi de iyi işlemiştim. Zaten diğer haberlerle gazete tamamlanmıştı. Gazeteyi de her zamankinden yarım saat önce baskıya vermiştim.

Bu öyle stresli ve yoğun bir çalışma idi ki, ayrıca heyecandan yemek bile yiyememiştim. İş bittikten sonra basılan ilk gazeteyi görmek için makine dairesine indiğimde Şahap Usta katlamadan çıkan mürekkep ayarı tamam bir Hürriyet'i önüme uzattı.

"Şuna bir imza at," dedi.

Sonra on adet gazeteyi bana uzattı. Yazı işleri salonuna çıkıp iyice inceledim.

Başarmıştık. Yanımdaki iki arkadaşım ve bir de o zaman bize telefonla gelen haberleri alan jet pilotu Hami Alkaner'e, başmürettip Muammer Usta'ya soğuk limonata ısmarladım. Geçirdiği uçak kazası yüzünden havacılıktan ayrılan Hami Alkaner sonra iyi bir muhabir oldu.

Ertesi gün Haldun Bey de Erol Simavi de memnundu. Şimdi hızla Hürriyet'in kocamış ve köhnemiş kadrosunu yenileştirmek, gençleştirmek gerekiyordu. Bu konuda tam yetkiliydim.

Diğer gazetelerde genç ve kıymetli muhabirler vardı. Yenisabah'ın ünlü fotoğrafçısı Muammer Teoman ve Abidin Behpur'u hemen Hürriyet'e aldım. Bizim camiaya iş yapan, çok değerli bir başka fotoğrafçımız da, taşeron gibi çalışan Alaettin Büte idi. Alaettin adeta haber yaratan bir foto muhabiriydi; çok çalışkandı. Onun statüsünü iyileştirdim.

Muhabir olarak da, Doğan Uluç, Metin Soysal, Kemal Kınacı, Ayhan Hünalp, Yüksel Kasapbaşı ve Rahmi Berksoy'u seçip almıştık. İzmir'deki güçlü muhabirimiz İlhan Esen, yıllarca Hürriyet'e hizmet vermişti. Sonra Günaydın'da da beraber çalışacaktık.

Kasapbaşı çok iyi bir muhabirdi. Bir kış günü kara saplanan Edirne treninin durumu ile ilgili haber yapmak üzere Hadımköy'e giderken, foto muhabiri Abidin Behpur ve şoför Yüksel'le birlikte İnter marka cipin içinde donarak öldü. Bu bizim ilk acımızdı. Hepimizi perişan etmişti. Hürriyet'in yeni ve genç kadrosu ilk görev şehitlerini vermişti.

Gazeteye hareket ve büyük bir dinamizm gelmişti. Çünkü gazete kan değiştirmişti. Ankara'da da Cüneyt işe başlamıştı. O da kendi kadrosunu kendi oluşturmuş, genç elemanlarla büroyu takviye etmişti. Çünkü bizim eskiler Cüneyt'le çalışmak istememişlerdi.

Elimizdeki yeni ve genç kadro ile harikalar yaratmaya başlamıştık. İlginç, aktüel, seri röportajlar, güzel fotoğraflar, insan ögesini ve hayatı esas alan konuları bularak, yaratarak habere geniş bir açıdan bakarak Türk gazeteciliğinde büyük bir değişim gerçekleştiriyorduk.

Gazetede öncelikle haber yazı dilini değiştirdim; 'miştir, yapılmıştır, olmuştur, gelmiştir, gitmiştir' gibi bir dil kullanan haber yazma tekniğini 'di'li geçmişe çevirdik. 'Geldi, oldu, yapıldı, verdi' gibi. Diğer gazeteler de birkaç hafta içinde bunu uygulamaya başladılar. Yenilikte bizim dışımızdaki gazeteleri peşimizden sürüklüyorduk.

Büyümekte olan Hürriyet'in mutlaka bir haber ajansı olmalıydı. Bunu istiyorduk. Bir gece oturup haber ajansının statüsünü yazdım. Elimde

yabancı ajansların statüleri vardı. Başını ve sonunu hukukçuların tamamlamaları için boş bıraktım. Statüde ‘Bu haber ajansı’ deyimi çok geçtiği için ertesi gün statüyü okuyan Haldun Simavi, ‘Ajansın ismi de bunun içinde, adı, Haber Ajansı olsun,’ dedi. Ve öyle kaldı.

Onun başına da Muammer Kaylan adında değerli bir arkadaşımı Akşam’dan transfer ederek getirdim. Sonra Nuyan Yiğit’i aldım. İlhan Turalı’yı Akşam Gazetesi’nden transfer edip Yazı İşleri Müdürü yaptım. Nezih Demirkent’i de Yenisabah’tan Yeni Gazete’ye aktardım. Nezih yıllarca Yeni Gazete’yi çıkardı.

Ataklarımız durmuyordu. Londra’da büro açtık. Doğan Uluç Hürriyet’in Londra muhabiri olarak İngiltere’ye gitti. Ardından Ahmet Uran Baran ile Özkan Şahin Almanya’ya... Metin Doğanalp Atina’ya... Türk basınında ilk kez bir büyük gazete kendisine formasyon verip yetiştirdiği, motive ettiği muhabirlerini dış göreve gönderiyordu. Bu arkadaşlarımıza iyi paralar veriyorduk. Sonuç da alıyorduk. Her taraftan haber yağıyordu. Röportajlar geliyordu. Genç kadro iyi çalışıyordu.

Cüneyt Arcayürek’in bombaları

Ankara büromuz da Hürriyet formasyonuna adapte olmuş, bomba gibi haberler patlatmaya başlamıştı. Doğrusu Cüneyt Arcayürek ve ekibi yüzümüzü güldürüyordu. Çok randımanlı çalışan arkadaşlarıma her ay bazen maaşlarından fazla prim veriyordum. Yılbaşında da ‘ekstra’ dediğimiz bir zarf hazırlıyordum. Bu, maaşın on-yirmi mislini buluyordu.

Haldun Simavi çalışana para verir, çalışmayanı da yanında tutmazdı.

Ben, zengin bir aile çocuğu değildim. Hürriyet’te araba, yat sahibi oldum. 1960 yılında yelkenli bir teknem vardı. Sonra 1964’te Amerika’dan plan getirerek yenisini yaptırdım. 1971’de de Günaydın’da Haldun Simavi ile çalışırken 14 metrelik üçüncü yatımı inşa ettim. Bunlar gazetecilikte başarılı çalışmalarımın sonucunda Simaviler’in ödedikleri paralarla oldu.

Biz, bilgi, tecrübe ve yeteneğimizle iyi hizmet verip, çalıştığımız kurumların ‘sahip’lerine para kazandırdık. Onlar da kesenin ağzını açtılar.

Neler yarattık, ne buluşlar yaptık ve tirajı tırmandırdık? Hürriyet'i habercilikte rakipsiz '1 numaralı' gazete yaptıktan sonra tirajımız üç yüz bini aşmıştı.

Gazetenin bağımsızlığı konusunda çok hassastık. Sadece siyasi bağımsızlık değil ekonomik bağımsızlık da çok önemliydi.

Arçelik'te bir işçi hareketi olmuştu. Bizim işçi muhabirimiz olayı izlemiş, haber haline getirip gazeteye vermişti. O zaman Arçelik'in kurucusu ve büyük pay sahibi ortaklarından biri olan Lütfü Doruk, bana telefon ederek bu haberin gazeteye girmemesini istedi.

“Nasıl olur?” dedim. “Böyle bir şey isteyemezsiniz.” İlanları keseceklerine dair bir tehdit savurdu, kendisine gereken cevabı verdikten sonra haberi koydum ve ertesi günü Haldun Simavi'ye durumu bildirdim.

Arçelik'in reklamlarını Faal Ajansı hazırlıyordu. Sahibi de Eli Acıman başta olmak üzere Afif ve Nisso adında üç reklamcıydı.

Haldun Simavi'nin alı al moru mor olmuştu.

“Ne?” dedi, “Reklamları mı kesecekmiş?”

Eli Acıman'a telefon etti mi, etmedi mi bilmiyorum. Ancak iki gün sonra bizim Reklam Müdürü Mustafa Yalçın'a benim yanımda telefon edip, “Getir şu listeyi,” dedi.

Reklam şirketine darbe

Mustafa Yalçın listeyi getirdi. Haldun Bey “Al bak,” diye bana verdi. “Ben yarın Amerika'ya gidiyorum. Bir buçuk ay yokum burada. Bunu iki gün sonra gazetenin birinci sayfasına koyacaksınız.”

Bu liste bizim şu veya bu sebeple ilanlarını kabul etmeyeceğimiz reklam şirketlerinin bir listesiydi. En üstte dolandırıcı ajansların ismi vardı. En altta da Faal Ajans'inki.

Müthiş bir olaydı bunun Hürriyet'te yayınlanması. Haldun Simavi gazetenin ekonomik bağımsızlığını tehdit eden Arçelik'in sahibine, onun

reklam ajansının getireceği reklamları artık kabul etmeyeceğini açıklayarak cevap veriyordu.

Bu açıklama üzerine Eli Acıman; “Patron nerede?” diye harıl harıl Haldun Simavi’yi aramaya başlamıştı. Peşinden onu bulmak için Amerika’ya uçtu. Ama hiçbir şey sonucu değiştirmede. Kabak, Eli Acıman’ın reklam şirketinin başında patlamıştı. Faal Ajansı dağıldı. Eli Acıman bir süre ABD’de J. Walter Thomson’da çalıştı. Dönüşünde Man Ajans’ı kurdu.

Kemal Bisalman’ın ortaya çıkışı

Hürriyet’in Ankara Bürosu’nun başındayken 1959 yılında bir gece geç vakit teleksin başında karşı tarafta yarenlik yapmak isteyen biri vardı. Nazik, terbiyeli ve biraz da komik bir gece sekreteri! İşte, Kemal Bisalman’la telekste böyle tanışmıştım. Hürriyet’e yeni girmiş, gece çalışıyordu.

Bir haberin son gelişmesini yazıp İstanbul’a geçecektim. Haberi banda aldım ve geçtim. Sonra da nasıl geldiğini sormuştum. İşte “teleks gevezeliği” bu sırada başlamıştı. Bizde böyle laubalilikler olmazdı. İş ciddiyetine önem verirdim.

Telekste karşılıklı yazışma sohbetine daha fazla imkân tanımadan:

“İyi geceler, Kemal Bey,” deyip makineyi kapattım. Saatte 23:00’a geliyordu. Büroda benden başka kimse yoktu.

Kemal Bisalman, yıllar sonra bana bu teleks yazışmasını hatırlattı:

“Çok ciddiydiniz şefim, size iki fıkra yazmama bile müsaade etmediniz,” demişti.

Kemal, Hürriyet’te yeniydi, ama benim Hürriyet’in başına getirilmek üzere özel olarak yetiştirilen biri olduğuma dair bilgi sahibi idi. Bazı günler Erol Simavi, Doğan Nadi, Baki Süha Ediboğlu gibi isimlerin devam ettiği Divan Oteli’nin barına giden, hatta onlarla sohbet eden genç bir gazeteciydi.

İstanbul'a gittiğimde birkaç kez gazetede konuşmuştuk. Bana dert yanmıştı, halinden pek memnun değildi. Kemal, birkaç ay çalıştıktan sonra askere gittiğinde gazeteyle ilişkisi kesilmişti. 27 Mayıs ihtilalinde asteğmen üniformasıyla gazeteye gelmişti. O zaman arkadaşlar onun bir ihtilalci gibi konuştuğunu anlatmışlardı bana... Kemal her havaya çabuk girebilen cinsten biriydi.

Ben Genel Yayın Müdürü olmuştum, Kemal Bisalman da 1960 sonbaharında terhis olmuştu. Bir sabah evimin telefonu çaldı. Karşımdaki kişi, 'Hâkim Saim Bey'di. Kemal'in babası... Bizim ailenin avukatlığını yapan bir yakınımızdan telefon numarasını aldığını söylüyor; beni gazetede ziyaret etmek istiyordu.

İki gün sonrası için randevu verdim. Kısa boylu biraz göbekli, sempatik, tonton bir hâkim beydi.

“Sizden Kemal'i işe almanızı, onu yetiştirmenizi istiyorum,” dedi.

Bir babanın hem de, hukukçu bir babanın arzusuydu bu. Oysa askerlik öncesi birlikte çalıştığı arkadaşları Kemal için, 'geçimsiz ve uyumsuz biri' demişlerdi. Yani, hakkındaki referans iyi değildi. Babasına bunu söyledim.

“Eti senin, kemiği benim,” dedi.

Kemal Bisalman'ı bu şartlarda işe aldım ve evvela üçüncü beşinci sayfaların sekreterliğini verdim. Bu arada normal fikir işçisi mukavelesine ilave olarak özel bir mukavele eklemiştim. Bu mukavelede bazı maddeler vardı. Uyumlu çalışacağını garanti ediyordu. Kimseyle kavga etmeyecek, amirlerinin talimatına uyacak ve öngörülen saatte işini bitirecekti. Buna ilave olarak son maddede şunlar yazılıydı:

“Kemal Bisalman yukarıdaki maddelere aykırı davranır, gazetede uyumsuzluk yapar kavga çıkarır, iş disiplini bozacak eylemlerde bulunursa, Genel Yayın Müdürü tarafından işine son verilmeyi peşinen kabul eder. Ayrıca, Genel Yayın Müdürü kendisini dövmeye, her türlü ceza vermeye mezdur.”

Kemal Bisalman, biraz ün yapınca Erol Simavi bu mukavelenin bir fotokopisini cebinde taşımaya başlamıştı. Bazen, Divan Oteli'nin barında çıkarıp ona buna okuduğu da söyleniyordu. Kemal bundan şikâyetçiydi!...

Genel Yayın Müdürü olarak “Müşkilat Kemal”i ben Hürriyet'te çok tuttum ve sevdim, çünkü üstün yetenekleri vardı. Çok zeki, çalışkandı; laf dinlerse iyi bir gazeteci olabilecekti. Bunu sezinlemiştim.

Bazı günler buçuklu, eğri, büğrü sayfa yapardı. İlanıcı onu şikâyet ederdi. Bir defasında bu şikâyet Haldun Simavi'ye kadar ulaşmıştı. Haldun Bey odama geldi:

“Yavrum o sarı benizli adam var ya, hani şu buçuklu sayfa yapıp ilancının işini zorlaştıran, atacaksın onu... Anladın mı? Bu çocuk adam olmaz,” demişti.

Kemal Bisalman (solda) Necati Zincirkıran (ortada) Fecri Ebcioğlu (sağda) Hürriyet Altın Mikrofon yarışmasının Türkiye sonuçlarını açıklıyorlar. Cem Karaca, Ferdi Özbeğen, Mavi Işıklar, Moğollar, Erkin Koray, Yıldırım Gürses, Selçuk-Rana Alagöz, Selim-Leman Sam, Edip Akbayram Altın Mikrofon yarışmasının çocuklarıdır.

Başımdan aşağı sanki kaynar su dökülmüş gibi oldum:

“Beyefendi emrinizi hemen yerine getirebilirim. Bundan hiç kuşkunuz olmasın,” dedim, “ama lütfedip kendisine biraz daha şans tanıyalım. Ben şahsen onunla ilgileneceğim. Bu gazete iyi bir genç eleman kazanacak.”

Kemal’i bir kenara çekip bütün bunları anlattım. “Aklını başına al, yoksa yolcusun,” dedim.

“Şefim seni mahcup çıkarmam, göreceksin gazeteye çok yararlı olacağım,” dedi.

Nitekim oldu da. Yaratıcı bir kafaya sahipti. Bizim İstanbul Radyosu reklam kuşağında bir yarışma programımız vardı. Bu işi ona verdik, programı dört dörtlük oturttu.

İyi bir mizah sayfası yaptı. Tam sayfa olarak Hürriyet’te Bal Mahmut’a da fıkra yazdırıyordu. Bu sayfa uzun zaman aynı kalitede devam etti. Beğenilmişti.

Bir hafta pazar günü Bal Mahmut (Mahmut Baler Atatürk’ün sofrasında bile fıkra anlatmış enteresan biriydi) bir ‘taka hikâyesi’ anlatmıştı:

Dursun Ali Kaptan’la gemicisi Ali Kemal Trabzon’dan takaya yük koymuşlar Samsun’a doğru yola çıkmışlar. Denizde görülmemiş bir sis hakim; bir günden fazla yol kat etmişler, ama sisten nerede olduklarını bilemiyorlar. Oysa, hesaba göre Samsun önlerinde olmaları lazım.

Dursun Ali Kaptan, “Ha uşak bir iskandil at bakalım ne çıkacak,” demiş. Gemicisi Ali Kemal iskandil salvasonu denize bırakmış, ucundaki ağırlık dibe dayanınca, “15 metre,” diye cevap vermiş.

“Ulan ben sana derinliği sormuyorum, iskandilin ağırlığı dipte neye dokunmuş?”

“Valla kaptan pislik var, bok kokuyor!”

“Tamam anlaşıldı işte! Samsun’a geldik.”

Bu fıkra Samsunlular’ı çok üzmüştü. Gazeteye binlerce telgraf geldi. Büyük bir reaksiyon oldu. Biz de Mahmut Bey’in işine son verdik. Bu defa

Kemal, fıkra yazmaya başladı. Ona İngiltere'den '1000 Fıkra' diye İngilizce bir kitap getirtmişim. Çok işine yaramıştı.

Hürriyet'in Altın Mikrofon yarışmasında da Kemal Bisalman'ı sunucu olarak görevlendirmiştik. Terzi İzzet Bey'den Kemal'e güzel bir siyah takım elbise dikmesini rica etmiştik. Temiz, titiz bir çocuktur. Şık giyinirdi.

Kemal Bisalman bir sabah geldiğinde, "Şefim çok parlak bir fikrim var. 'Bizimkiler' diye bir 'Strip' yapalım. Ben yazarım, Sezgin Burak da çizer," dedi.

"Neden olmasın?" dedim. Alın size bir fotoğrafçı, İstanbul'u semt, semt dolaşın ve tiplerinizi tespit edin.

Sezgin'le beraber on beş gün sokak, sokak dolaştılar. 'Bizimkiler'in tiplerini belirlediler. Sezgin çekilen fotoğraflara bakarak Kemal Bisalman'ın yazılarıyla günlük hikâyeyi bant halinde resimledi. 'Bizimkiler' çok başarılı bir 'strip' oldu. Ama Kemal, Sezgin Burak'a kök söktürdü. Bir gün rahmetli Sezgin odama geldi. Ben ona, yarattığı 'Tarkan' resimli romanı nedeniyle Tarkan derdim.

"Ne o Tarkan, hayrola?" diye sordum.

"Efendim, bu 'Müşkilat Kemal' beni öldürecek. Onunla birlikte iş yapmak çok zor. Ne olur bir şey söyleyin," dedi.

Kemal'i çağırdım. "Adın 'Müşkilat'a çıktı. Sezgin senden şikâyetçi," dedim.

"Asıl ben ondan şikâyetçiyim şefim," dedi. "Benim istediğim şekilde çalışmıyor..."

Her ikisi de 'Bizimkiler'den iyi para kazanıyordu.

Kemal Bisalman sonra benim yönetimimde olan ve Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Nezih Demirkent'in yaptığı Yeni Gazete'de günlük küçük fıkralar yazmaya başladı. Nezih, her gün Hürriyet'e gelir, fıkraları da getirirdi. Toplantı yapardık.

“Nasıl koyayım bunu gazeteye efendim?” diye sorar, benim onayladıklarımı kullanırdı.

Derken Kemal Bisalman Milliyet’e köşe yazarı olmaz mı? Hem de solcu bir yazar! Galiba Bülent Ecevit’in yerine onu almışlardı. Çok güzel bir birinci sayfa lansmanı yapmışlardı. Tek yazısıyla Milliyet’te tutunmuştu. Neil Armstrong aya ayak bastığında, ‘Astronot Nail’ diye bir yazı yazmıştı; Abdi İpekçi bu yazıyı iki kez yayınladı.

Ancak aradan biraz zaman geçtikten sonra, rahmetli bana telefon etti; “Pıt-Pıtcığım sen bu deli Kemal’e o kadar uzun zaman nasıl dayandın?” diye sordu.

Abdi bunalmıştı, Kemal onu da hasta edecekti ve Milliyet macerasının da sona ermesi yakındı.

Bana Hasan Pulur anlatmıştı. Bir gün ‘pürüz ve müşkilat’ Kemal Milliyet’in Genel Yayın Müdürü ve başyazarı Abdi İpekçi’yi o kadar sinirlendirmişti ki, sakın bir insan olan Abdi, “Sen ne biçim adamsın, defol buradan! Sana artık yazı yazdırmıyorum defol!” diye bağırırken masayı yumruklamış, masa üzerindeki kahve fincanı kırılmış. O gün orada bulunan Talat Halman yıllardır tanıdığı ‘sakın ve efendi adam’ Abdi İpekçi’yi böyle görünce müsaade isteyip odadan çıkmıştı.

Milliyet’te yazarlık yaparken Kemal koltuğunun altında daima sol yayınlar taşırdı. O zamanlar modaydı bu. Karşılaştığı dostlarına, “Bu ülkede üç solcu yazar var, birincisi Çetin, ikincisi İlhan üçüncüsü de benim,” diyordu. Yani yükseklerde uçuyordu.

Tanıyan herkes dalga geçerken, ‘Pekosbill’ Kemal (ki bu adı ona Hürriyet’in Yazı İşleri Müdürü Selçuk Çandarlı takmıştı) Milliyet’ten kavgalı, gürültülü kovulduktan sonra, gazete sahibi olacak ve herkesi hayretler içinde bırakacaktı.

12 Mart döneminde ‘Yeni Ortam’ diye adamakıllı sol bir dergi yaptı. Kadrosunda, Mümtaz Soysal, Uğur Mumcu, Nimet Arzık ve daha pek çok solcu yazar vardı. Aydın Engin, Osman Saffet Arolat dergide sorumluluk

taşıyan kişilerdi. Bütün yük bu genç solcu arkadaşların üzerindeydi, ama Kemal Bisalman dergiyi gerçekten çok iyi yönetiyordu. İkinci sayısı iki baskı yapmıştı. 60 bin basıyordu. Kemal 12 Mart ortamında iyi bir fırsat yakalamıştı. Uğur Mumcu, Yavuz THY kargo ile haber ve yazı gönderiyordu Ankara'dan. Cumhuriyet'in habercilerinin de yardımları oluyordu.

1971 Temmuz'unda 'Yeni Ortam' dergisini kapattı. Tam on dört ay sonra 1972 Eylül'ünde 'Yeni Ortam' gazetesini çıkarmaya başladı. Kemal ince zevkleri olan biriydi. Görsel açıdan güzel bir gazete yapmıştı. İçerik de iyiydi. Dolu, dolu bir fikir gazetesiydi Yeni Ortam. Yazı işlerinin başında gene Aydın Engin vardı. Gazete o günün koşullarında bazen 65 bin kadar satmaya başlamıştı. Kemal Bisalman gazete sahibi olarak kasılıp duruyordu.

Yeni Ortam macerası 1976 Martı'na kadar devam etti. Türkiye'de sol öylesine tırmanış gösterdi ki, sol bir gazetenin sıkı yönetim koşulları içinde sevk ve idaresi güçleşiyordu. Gazete her an kapatılmak; kendisi de hapse girmek, vurulmak gibi tehlikelerle karşı karşıyaydı. Söylendiğine göre, Kemal belli başlı solcu yazarlar gibi içeri atılmayı bekliyordu. Hapse girmemiş olmaktan üzüntü duyuyordu.

1976 Mart'ında gazetesini sattı. Sol gazete 'Yeni Ortam'ın satışından Kemal Bisalman iyi para kazandı. Ama resmi ilan kontenjanı olan gazeteyi satın alanlar, galiba Konya'da, bu gazeteye 'Bayrak' adını verdiler ve onu tamamen sağcı bir gazete yaptılar.

Daha sonra 'Süper zekâlı' çocuk Kemal Bisalman iş hayatına atıldı. 'Intermarine' diye yat ve denizcilik malzemeleri satan bir dükkân açtı. Japon Fruno radar ve diğer cihazların Türkiye mümessilliğini aldı. Gazetesindeki İdare Müdürü Galip ile birlikte büyük işler yaptı. İstanbul'daki işi Galip götürürken o Londra'da bir şirket kurdu, orada, Fruno sattı. On yıldan fazla Londra'da yaşadı. Büyük paralar kazandı.

Türkiye'ye döndüğünde hastaydı. On sekiz metre boyunda eski bir balıkçı teknesi satın aldı. Niyeti Ege ve Akdeniz'de yeni ağlarla kılıçbalığı avcılığı yapmaktı.

Ömrü yetmedi, 2003 yılında vefat etti.

Kemal Bisalman, Babıali'ye gelmiş çalışkan, zeki, yaratıcı, yenilikçi bir gazeteciydi. Ama, dengeleri zayıftı, fittııktı.

Onun hayatı bir kitap olabilecek kadar dolu dolu geçti. Enteresan bir adamdı.

Benden çok fırça yemiş, laf işitmişti, ama on yıllık birlikteliğimizde gazeteciliği de iyi öğrenmişti...

DEMOKRASİ TEHLİKEDE

Masamın üzerindeki ‘Kırmızı Telefon’ çaldığı zaman saat 13:20’yi gösteriyordu. Cüneyt karşımdaydı. “Baba, durum karmakarışık... Talat Aydemir’in Albaylar Cuntası bugün bir şeyler yapacak.”

Aslında, böyle bir askeri müdahaleyi beklemiyor değildik. 27 Mayıs 1960 İhtilali Türkiye’nin siyasal dengelerini bozmuştu. Ordu içinde ihtilalci gruplar oluşmuştu. Bir yanda Türkeş’in başını çektiği 14’ler, diğer yanda MBK cuntası Silahlı Kuvvetler Birliği, havacılar grubu, Talat Aydemir ve ona bağlı olanlardan oluşan dinamik ve güçlü Cunta, Türkiye’nin kaderi üzerinde etkinlik sağlamaya çalışıyordu.

Özellikle 1961 seçimlerinin sonuçları askerleri düşündürüyordu. Onlara göre değişen bir şey olmamış, gene eskiler seçilmişti. Bu durum, askeri huzursuz ediyor, yeni arayışlar içine sürüklüyordu. Başlarında sağduyu sahibi komutanlar olmasa cuntacıları frenlemek mümkün değildi. İş çığrından çıkmıştı iki yıldan beri. Albaylar, yarbaylar, binbaşılar, koskoca generallerin odalarına kapıya vurmada girip çıkıyorlardı. Genelkurmay Başkanı’nın karargâhında bile silahlı kuvvetler hiyerarşisini altüst eden, o zamana kadar görülmemiş davranışlar sergileniyordu. Bu böyle devam edemezdi.

Yüksek rütbeli generaller bundan rahatsız oluyor, özellikle komutanlar, alttan bir hareket olmasın, diye cuntacıları kontrol altında tutmak için gayret ediyordu.

Demek, artık onlar da bir şey yapamıyorlardı.

Ankara temsilcimiz Cüneyt Arcayürek'e, "İsmet Paşa ne yapıyor?" diye sordum.

"Çankaya'da toplantıda şu anda," diye cevap verdi.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 1961 seçimlerinde sandıktan çıkan sonuçlara göre oluşan koalisyon hükümetinin başbakanıydı. Bir an kafamda şimşekler çakmaya başlamıştı. İnönü'ye rağmen Talat Aydemir cuntasının, askeri müdahalede bulunmasından, komutanları ve İnönü'yü alaşağı ederek, Türkiye'yi yeni bir kaosun içine sokmasından korkuyordum.

Sonra bizim özgürlüklerimizi de askıya alacaktı. Olacak şey değildi bu.

Kesin tavır koyuyoruz

Cüneyt'e Hürriyet Gazetesi'nin Genel Yayın Müdürü olarak verdiğim talimat şu oldu: "Daha sıkı irtibat halinde olacağız. Bütün ayrıntıları aktaracaksın. Teleks, telefon ve telefotomuz açık kalsın. Şayet Ankara-İstanbul hatları kesilirse diğer büroları denemeye çalış. Bu hareket, demokrasiye ve Türk milletine karşı bir darbedir. Biz, özgürlükçü demokrasiye inanan kişiler olarak bunlara karşı tavır koyacağız. Aramızdaki irtibat tamamen yok olursa Ankara'da hazırlayacağınız gazeteğe 'DEMOKRASİ TEHLİKEDE, ANKADA'DA İSYAN' diye manşet atacaksınız. Seçilmiş meşru İnönü hükümetine destek vereceğiz. Kamuoyunu onlara karşı tahrik edip darbecilerin cesaretini kıracağız."

Cüneyt, çok heyecanlanmıştı. Sesinin tonu değişmişti. "Tamam baba," dedi.

"Cüneyt, bu var olup olamamak savaşıdır... Bu adamlar biliyorsun geçen ekim ayında seçimlerden sonra oluşan TBMM'nin açılışına da mani olmak istemişler, ama başaramamışlardı. Kararlılık göstereceğiz."

“Tamam, tamam,” derken Cüneyt’in ağlamakta olduğunu anladım. Telefonu kapatıp biraz kendimi ve kafamı toparlamaya çalıştım. Henüz 32 yaşındaydım ve Türkiye’nin en büyük gazetesinin Genel Yayın Müdürü’ydim.

Gazetemin sahibi Haldun Simavi yurtdışındaydı. Diğer sahibi Erol Simavi ise nedense o gün ortalıkta yoktu. Sadece bir kez beni aramış, fakat nerede olduğunu söylemediği gibi bir telefon numarası da bırakmamıştı.

Birlikte çalıştığım arkadaşlarım Ankara’ya verdiğim talimatı duymuşlardı. Onlara, “Bir itirazınız var mı?” diye sordum. Hepsi, aynı görüşte olduklarını söylediler.

Derhal sayfa planı üzerinde kafamdaki gazeteyi yapmaya başladım. Cüneyt’i arayıp, radyoevinin önüne, Kızılay Meydanı’na gelen tankların fotoğraflarını istedim. Başbakan İnönü’nün toplantıdan çıkış resimlerinin de elimize geçmesi gerektiğini hatırlattım.

“Haberi ayrıntılı ve Ankara’nın tüm havasını, rengini, heyecanını verir şekilde istiyorum,” dedim.

Ardından, “Haydi sallanmayın şimdi gazetecilik yapılacak zaman,” diye bir de diskur çektim.

Gazete Genel Yayın Müdürü, güçlü bir kişiliğe sahip (adam gibi adam) olmak zorundadır. Özellikle, büyük olaylar karşısında takınacağı tavır, vereceği kararlarla önce demokrasiyi, vatanını, milletini ve gazetesini savunmak, bunun için elinden geleni yapmak durumunda olan kişidir. Böyle olabilmek ise yürek ve cesaret ister. Hürriyet okulunda biz bunları iyi öğrenmiştik. Şimdiye dek izlediğimiz büyük olaylarla da epey tecrübe kazanmıştık. Halk için, halkın mutluluğu için gazetecilik yapıyorduk. Halkın iradesine karşı çıkan bir askeri hareketi nasıl kabul edebilirdik?

22 Şubat 1962’de bu uğurda büyük bir imtihan verecektik.

Aradan bir saat kadar zaman geçtikten sonra Ankara fotoğrafları telefotodan elimize geçmişti. Haber ise henüz gelmemişti. Bayağı meraklanıyordum.

İsmet İnönü, darbe yaptığı için idam edilen eski Harp Okulu Komutanı Albay Talat Aydemir'le birlikte. 22 Şubat 1962'de Harp Okulu öğrencileriyle bir darbe yapmak isteyen Aydemir Silahlı Kuvvetler, Başbakan İsmet Paşa'nın yanında yer alınca başarıya ulaşamadı. Biz de Hürriyet Gazetesi olarak hükümetten yana tavır koyduk.

Sekreterime Cüneyt Arcayürek'i aramasını söyledim. Bu sırada teleklere bakan bir arkadaşımız Ankara hatlarının kesik olduğunu bildirdi. Nitekim artık başkente telefon bağlantısı da yapılamıyordu. Darbeciler Ankara-İstanbul PTT hatlarına el koymuşlardı. Yardımcılarına, "Şimdi ayvayı yedik... elimizde haberi oluşturacak yeterli sağlıklı bilgi yok. Bölük pörçük teleks ve telefon notları var," dedim. Bunlarla gazeteyi tamamlayamazdık.

Herkesi bir düşünce almıştı, işler iyi gitmiyordu. Birden kafamda bir şimşek çaktı. “Başka illerdeki bürolarımız ve muhabirlerimiz vasıtasıyla Ankara ile irtibat sağlamaya çalışalım,” dedim. “Belki mümkün olabilir.”

Bu talimat üzerine arkadaşlarım telefonlarına sarılmış 03’ü arayarak şehirlerarasına yıldırım Ankara görüşmesi yazdırmaya başlamışlardı. Tam bu sırada bizim kırmızı telefon çaldı. Bursa muhabirimiz, Cüneyt Arcayürek’in kendisine geçtiği haberi yazdıracağını söylüyordu.

Bizim Jet Pilotu Hami Alkaner hemen daktilonun başına geçti ve haberi süratle on parmak yazmaya başladı. O zaman ne faks vardı ne de bilgisayar...

Acemi ihtilalciler Ankara-İstanbul teleks ve telefonlarını devre dışı bırakmışlar, diğer illerle olan irtibatı kesmemişlerdi. Cüneyt cin gibi bir gazeteciydi. Kafasını çalıştırarak bunu öğrenmiş ve Bursa üzerinden haberini geçmeyi becermişti.

Heyecandan Hami Alkaner’in önünden sayfaları alıp haberi okuyor ve başlıkları çıkarıyordum. Sonra da sayfaları tek tek dizgiye gönderiyordum.

Doğrusu haber çok güzel derlenip toparlanmıştı. Gereken tüm ayrıntılar vardı. Haberin son sayfasını dizgiye verdikten yarım saat sonra Hürriyet Gazetesi hazırlanmıştı.

Sonu nereye varacağı kestirilemeyen saatlerde çıkardığımız gazetenin manşeti şöyleydi:

“DEMOKRASİ TEHLİKEDEANKARA’DA İSYAN!”

Harp Okulu Komutanı Kurmay Albay Talat Aydemir’in bazı arkadaşları ile beraber, öğrencileri de silahlandırarak darbe teşebbüsünde bulunduğunu bildiriyorduk.

Harp Okulu ve Bakanlıklar çevrelerinde çatışmalar oluyordu. İhtilalcilerin karargâhı Harp Okulu’ydu. İçeriye kimse sokulmuyordu. Radyoevi isyancılar tarafından tutulmuştu. O zaman en kuvvetli yayın aracı radyo idi. Öğleden sonra darbeciler bütün Ankara’ya hâkimdi, hatta

Çankaya'ya bile. Çünkü Muhafız Alayı'nda Süvari Binbaşısı Fethi Gürcan, Komutan Kurmay Albay Cihat Alpan'ı karargâhta tevkif edip emir kumandayı ele geçirmişti.

Çankaya'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'le birlikte toplantı halinde olan Başbakan İsmet İnönü, hükümet üyeleri ve kuvvet komutanlarını orada enterne etmek ya da yok etmek işten bile değildi darbeciler için.

Nitekim, ateşli bir ihtilalci olan binbaşı Fethi Gürcan telefonla Harp Okulu'nu arayarak bu toplantıyı Aydemir'e haber vermiş; "Ne yapacağız bunları?" diye sormuş; talimat istemişti. Aydemir ise, "Bizim onlarla işimiz yok, bırakın gitsinler," demişti. Mağrur ihtilalci, Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ve komutanların artık hiçbir gücü kalmadığını zannetmiş, belki de 'ne yapabilirler ki?' diye düşünmüş olmalı. Ancak o gün saat 16:00'da, ihtilalin, kısa boylu, tıknazca, mavi gözlü, hafif kır saçlarını ortadan ayıran lideri Albay Aydemir, hayatının en büyük yanlışını yapmıştı.

İnönü, Çankaya'nın kapısına çıktığında mukavemet görmeyince rahat bir nefes aldı. Kafasının içinde tilkiler dolaşıp duruyordu. Başbakanlığın ihtilalcilerin işgali altında olduğunu biliyordu. Doğruca Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na gitti.

İhtilalcilere karşı koyacak güçlerin karargâhı orasıydı. Bakanlar, komutanlar, parti liderleri oradaydı.

Talat'ın bir buçuk adamları

Komutanlar, Talat Aydemir'e karşı kesin tavır koymuşlardı. Demokrasi korunacak, darbeciler sindirilecekti.

Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel, Eskişehir Ankara arasında uçuyordu. Jet pilotu olan Tansel Paşa'nın bir filosu Harp Okulu'nun üzerine dalışlar yapıyordu. Uçaklar Eskişehir'de bekliyordu. İhtilalciler teslim olmazlarsa, şafakla beraber üzerlerine hava taarruzu yapılacaktı. Bu arada hükümete bağlı Kara Kuvvetleri de Ankara'yı kuşatacaktı.

CKMP lideri Osman Bölükbaşı, İnönü'ye; "Paşam, gidelim TBMM'de ön sıralarda oturalım. Gelip orada bizi esir alsınlar," diye bir teklifte bulundu.

İnönü Meydan Muharebesi'nin muzaffer komutanı ve Lozan kahramanı, Bölükbaşı'nın yüzüne; 'Talat'ın üç buçuk adamına teslim mi olacağız?' der gibi baktı. Cevabının hayır olduğunu böyle ifade etti.

Hükümet teslim olmayacak vatani ve devleti de Aydemir'e teslim etmeyecekti. Bizim Cüneyt'in deyimiyle, teslim olmayı değil Talat'ı teslim almayı istiyordu, ama bunun için kan dökülmesini istemiyordu.

Hava Kuvvetleri karargâhından tüm askeri birliklere İnönü'den mesajlar ulaştırılıyor, hangi birliklerin Talat'la birlikte hareket ettiğine dair bilgi sahibi olunuyordu.

İnönü durum muhakemesi yaptıktan sonra Çerkes kökenli Talat Aydemir'le aile bağlantısı olan YTP (Yeni Türkiye Partisi) Genel Başkanı Ekrem Alican'ın görüşmesine izin verdi. Böylece ihtilalcilerle bir pazarlık başlamış oluyordu.

Saat 19:00'da Ekrem Alican, Harp Okulu'na Talat Aydemir'le görüşmeye gittiğinde, bizim hazırlayıp bastığımız ilk gazete Ankara'ya varmıştı. Kamyon şoförlerimiz beş saatte, o zamanki sekiz silindirli ve benzinli Ford kamyonlarla harikalar yaratıyordu.

Hürriyet hemen satışa çıkmış ve ihtilalcilerin de ellerine geçmişti. Bizim haberi tavır koyarak vermemiz, ihtilalcilerin İstanbul'daki uzantılarını da rahatsız etmişti.

Saat 21:30'da Dünya Gazetesi'nin müdürlerinden Hayri Alpar gazeteye geldi. Bana, "Yanlış bir iş yapıyorsun, hem kendini hem de gazeteyi tehlikeye sokuyorsun. Değiştir bu manşeti," dedi.

Tepem atmıştı. "Sen kimden yanasın?" diye bağırdım herkesin içinde. "Bunun için geldinse çık dışarı. İhtilalin sivil uzantılarından talimat alacak kadar şerefsiz bir gazeteci değilim ben."

Hayri Alpar, aslında beyefendi bir insandı. Ağabeyimizdi, ama hiçbir zaman iyi bir gazeteci olamamıştı. Üstelik kalp hastasıydı da. Salondan çıkarken kulağıma eğilerek, “Erol Bey de bu işin içinde,” demez mi?

Erol Simavi patronlarımdan biriydi. Sedat Simavi’nin oğlu, Haldun Simavi’nin kardeşi. O zaman anladım bana neden telefon numarasını vermediğini.

Duyduklarım karşısında donakalmıştım, elim ayağım titriyordu. Bunu ne Haldun Simavi’ye, ne Cüneyt Arcayürek’e söyledim bugüne kadar.

Yalnız, bizim müesseselerimizde uzun zamandan beri müşavirliğimizi yapan, yönetim kurullarımızda üye olan dostumuz, büyüğümüz Prof. Memduh Yaşa biliyordu. O da bir başkasından öğrenmişti. Bu konuda Erol Simavi’yle daha sonra da herhangi bir şey konuşmadık.

22 Şubatçılar arasında üniversitelerden sivil akıl hocaları vardı. Ünlü profesörler, bilim adamlarımız, ünlü gazetecilerimiz, cuntacılara destek veriyorlar, onlara yol gösteriyorlardı. Çünkü Türkiye’yi birlikte kurtaracaklardı!

Dünya Gazetesi’nin sahiplerinden Falih Rıfkı Atay bir yazısında; “Aydemir’in gözlerinde, Mustafa Kemal’in pırıltılarını gördüm,” diyebiliyordu. Onlara göre Aydemir, müthiş bir insan ve kurtarıcıydı. Aslında sadece üniversite ve basında değil, siyasi partilerin içinde bile ihtilalcilerin sivil uzantıları vardı. Avni Doğan, Turgut Göle bilinen isimlerdi. İsmet İnönü, 22 Şubat günü Çankaya’da toplantıya gelmeyen Dışişleri Bakanı Selim Sarper’i 22 Şubatçılar’la irtibatlı olduğu gerekçesiyle daha sonra istifa ettirecekti.

Dünya’nın sahiplerinden Bedii Faik, ‘İhtilalciler arasında Bir Gazeteci’ adlı kitabında, hem kendi durumunu açıklar, hem de profesörlerin isimlerini, toplantılarını anlatır.

22 Şubat gecesi, 01.30’da Başbakan İsmet İnönü, Harp Okulu Komutanı Talat Aydemir’e şöyle bir taahhütname göndermişti:

“Silahlı Kuvvetler Başkomutanı’nın emirlerine uymak ve girişilen harekâta derhal son vermek şartıyla, şimdiye kadar kan dökülmesine meydan verilmemiş olması da göz önünde tutularak, harekâta katılanlar hakkında hiçbir cezai takibat yapılmayacağına Hükümet Başkanı olarak söz veriyorum.”

Diğer gazetelerin durumu

Taahhütnamenin altında İsmet İnönü’nün imzası vardı. Bu taahhütnamenin geldiği saatlerde, Aydemir’in karargâhında müdahale hareketi için son bir durum muhakemesi yapılıyordu. Karargâha gelen haberler pek iç açıcı değildi. Çünkü harekâta katılacağı bildirilen askeri birliklerde iki akım belirmiş, bir kısım birlikler meşru nizama bağlılıklarını bildirmişlerdi. Kuvvetler arasında bir çatışma kaçınılmaz olacağı için çok kan dökülecekti. Belki de bir iç savaş çıkabilecekti.

Aydemir ve arkadaşları bunu göze alamadı. Sabah harekâttan vazgeçildiği açıklandı. Bir ihtilalci için hazin bir sonuçtu bu elbette.

Ancak asıl hazin olan gazetelerimizin durumuydu. Geç vakit yeniden telefon bağlantısı kurulduktan sonra arayan Cüneyt Arcayürek, “Öteki gazeteler olayla ilgili ortak bir metin hazırlayarak çıkacaklarmış,” gibi acayip bir şey söyledi.

“Ne demek istiyorsun sen?” diye Cüneyt’e bir fırça çektim. “Manşeti değiştiriyoruz biz. Son durumu vereceğiz. İSYAN BASTIRILDI... Başlığımız bu olacaktır. Onlar ne yaparlarsa yapsınlar. Her koyun kendi bacağından asılır!”

Milliyet ve Cumhuriyet’te hazırlanan bir metne göre haber, “Dün gece Ankara’da kimi olağanüstü önlemler gözlendi,” şeklinde oluşuyordu. Bunlar, böyle bir başlık ve ortak metin ile acaba neyi gizlemek istiyorlardı?

Cüneyt’e ısrarla; “Anlaşıldı mı?” diye sordum. Arkadaşım, Ankara için çıkardığı ikinci baskıda gerçekten de güzel bir gazete yaptı. Hürriyet bürosu bu olayda çok iyi çalıştığı için ay sonunda ödüllendirilecekti.

Aradan bir süre geçti. Emekliye ayrılan 22 Şubatçılar Talat Aydemir'in önderliğinde basın toplantıları yapıp konuşuyorlar, bu arada basın kuruluşlarına ziyaretlerde bulunuyorlardı.

Aydemir Hürriyet'e geliyor

Talat Aydemir'le irtibatlı bir deniz subayı arkadaşımız bir gün telefon edip randevu talebinde bulundu. Aydemir İstanbul'a gelmişti. Ertesi gün için saat verdim. Üç kişi geldiler. Birlikte kahve içtik, konuştuk. Konu dönüp dolaşıp 22 Şubat olaylarına geldiğinde, Emekli Albay Talat Aydemir; "Siz gazete olarak 22 Şubat'a karşı tavır koydunuz," dedi. "O gece 'Demokrasi Tehlikede', Ankara'da İsyân' diye başlık attığınız gazete bizi sarstı. Hatta eylemimize engel oldu. Tabii bunun tek nedeni siz değildiniz, ama büyük bir gazetenin böylesine karşı çıkması hepimizi düşündürdü."

Aydemir'e, "Bunu sizin ağzınızdan duymak beni çok mutlu etti. Seçilmiş, meşru bir hükümete karşı ne zaman bir askeri müdahale teşebbüsü olsa yapacağımız şey farklı olmayacaktır. Bizim görevimiz demokrasi ve özgürlükleri savunmaktır. Basın olarak başka türlü var olmamız söz konusu değildir," diye karşılık verdim.

Albay biraz düşündükten sonra, "Yalnız bir dahaki sefere size bunları savunma imkânını verirler mi vermezler mi? Bunu da iyi düşünmeniz gerekir," dedi.

Ben de, "Biz hancıyız albayım. Bekleriz ve görürüz," diye konuşmayı kestim.

Aydemir, biraz da kasıla kasıla çıkıp gitti. O günkü konuşmalarını değerlendirdiğimde megalamani içinde bir asker olduğunu anladım. 60'lı yıllarda böyle çok ihtilalci gördük ve tanıdık. Çünkü o dönemde her asker vatan kurtaran aslandı! Vatanı kurtarmak sadece onların göreviydi sanki.

Talat Aydemir bu yüzden rahat durmadı. Ankara'da Kızılay çevresinde akşam üzeri gezmeye çıkar ve sivil giyinmiş yandaşlarıyla gösteri yapardı. Bu böyle devam edip gitti.

Sonunda, 21 Mayıs 1963 günü Fethi Gürcan'la birlikte üniformasını giyerek Harp Okulu'na gitti ve kandırdığı öğrencilerle birlikte yeni bir harekâtı başlattı.

Siyasi tarihimize 21 Mayıs olayı, diye geçen bu darbe teşebbüsünü Başbakan İsmet İnönü birkaç saatte önledi. Harekâtın başladığını duyduğu zaman; “Ben şimdi gösteririm o maskaralara,” demişti. Hepsini içeri attı. Sonra da maskaraları askeri mahkemeye verdi.

İsmet İnönü devletin radyosunda ve millet meclisinin kürsüsünde bunlardan, “Kumanda ettiği kıtaları aldatan, ordunun başındaki büyük kumandanları kendileriyle beraber göstererek mektep talebelerini kandıranlar ve bir ihtilal hükümetinin başına geçmek isteyenler!” diye bahsediyordu.

Türkiye’de demokratik rejim yaşayacaktı. Çünkü, İnönü ve tüm siyasi parti liderleri bunda kararlıydı. Askerler de artık 1960 ihtilalinin bozduğu düzenin yeniden oturması için kendilerine düşeni yerine getirmek zorundaydılar.

‘Asın’ emrini İnönü veriyor

Talat Aydemir giriştiği darbe teşebbüslerinin cezasını başıyla ödedi. Yargılandı idam cezası verildi.

Fakat bu cezanın uygulanmasında bir gecikme oldu. Başbakan İnönü yurt dışındaydı. Genelkurmay Başkanı Sunay ve Ankara Sıkıyönetim Kumandanı Cemal Tural bazı nedenlerle onaylanan idam kararının infazı için bir türlü emir veremiyorlardı.

İnönü seyahatten döndü ve havaalanında kendisine soruldu. “Asın!” dedi. Ertesi sabah karar infaz edildi.

İnönü ciddi bir devlet adamıydı. Yasalara da saygılıydı. 22 Şubat’ta şartlı olarak affettiği Albay Talat Aydemir için, “Bir daha yaparlarsa gidecekleri yer darağacıdır,” demişti. Bu nedenle 21 Mayıs’ta kimsenin gözünün yaşına bakmamıştı.

Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idam edilmesinde etkin rol oynayan cuntanın lideri durumundaki Talat Aydemir'in akıbeti de onlarınkinden farklı olmadı.

Kısa bir süre sonra Aydemir'in oğlu Metin'i tanıdım. Erol Simavi onu dağıtım şirketimize almıştı. İhtilalci Orhan Erkanlı ile birlikte çalışıyordu.

Metin'i çok sevmiştim. Sakin, beyefendi ve de çalışkan bir gençti. Bizde bir süre çalıştı. Yanılmıyorsam o da Harbiye'den çıkarılan, harekâta karışmış öğrencilerden biriydi. Şimdi Datça'da yaşıyor, başarılı işler yapıyor.

AMERİKA'YA NE KADAR GÜVENE BİLİRSİN?

Anlatacağım bu olay ‘soğuk savaş’ın bütün şiddetiyle devam ettiği bir dönemde ortaya çıkan bir ‘nükleer savaş’ tehlikesidir. Burada amiyane deyimle Niyazi olacak ülkelerden biri, Amerika’nın burnunun dibindeki Fidel Castro’nun Küba’sı ise, diğeri Rusya’nın hemen yanındaki Türkiye idi.

Yıl 1962 mevsim sonbahar. Ekim ayının son haftasındaydık. 22 Ekim günü ABD Başkanı Kennedy, Amerikan televizyon kanallarında, büyük bir heyecan ve ciddiyetle halkına hitap ediyordu.

İletişim açısından Türkiye çok zayıf ve fakir bir durumdaydı. Kennedy’nin televizyonlarda yaptığı bu konuşmanın Türkiye’ye yansıması kim bilir ne kadar bir zaman alacaktı...

Oysa, Başkan Kennedy çok önemli bir gerçekten söz ediyordu. Sovyetler Birliği’nin, bin mil menzilli (Washington’u ve Panama Kanalı’nı rahatlıkla vurabilecek) nükleer başlıklı füzeleri, gizlice Küba’ya konuşlandırıldığını açıklıyordu. Amerikan halkı böyle bir tehditten ilk defa haberdar oluyordu.

Başkan Kennedy, bu olayı açıkladıktan sonra son sözünü büyük bir kararlılıkla şöyle dile getirdi: “ABD Başkanı olarak böyle bir oldu bittiyi kabul etmemiz ve sessiz kalmamız düşünülemez. S.S.C.B. Başkanı

Krucev'den füzelerin derhal sökülmesini istiyorum. Aksi halde gereken yapılacaktır.”

Amerikan savaş gemileri Küba Adası'nı abluka altına almışlardı. ABD televizyonları “U-2” casus uçaklarının Küba üzerinde uçarak çektikleri fotoğrafları yayınlıyordu. Füzelerin konuşlandırıldığı yerler, bir bir tespit edilip, resimlenmişti.

Abluka altındaki adaya doğru gelen Rus gemileri durdurulacak ve taşıdıkları malzemeler kontrol edilecekti. Direnme olursa gemiler batırılacaktı. Dünya bir savaşın eşiğine gelmişti.

O gece geç saatte evimin telefonu çaldı. Telefonun diğer ucundaki ses iyi haber alan bir gazetecinin, Cüneyt'in sesiydi.

“Yahu baba durum vahim, Ankara'da büyük hazırlıklar var. Başbakan İnönü Cumhurbaşkanı Gürsel'le görüşüyor, Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'ı çağırıyor. Dış işlerinde büyük bir hareketlilik var. Kennedy, İnönü'ye Küba'daki Sovyet nükleer füzelerinden söz eden bir mektup göndermiş. Kruşçev'e ultimatom verdiğini; füzeleri ya söküp götürürsünüz ya da imha ederim; ABD kıyılarından otuz mil ötede bir Sovyet Nükleer üssünün oluşturulmasına izin veremeyiz; dediğini açıklamış.

Cüneyt bayağı heyecanlıydı. “İster misin bir savaş çıksın,” dedi.

Hemen “Zenith Trans Oceanic” radyomu açtım. Kısa dalgadan Amerikan'ın Sesi ve BBC'yi dinledim. Olay Cüneyt'in anlattıklarından daha da ciddiye.

Kruşçev, Kennedy'ye, “Sen bizim burnumuzun dibindeki Türkiye'ye Jüpiter füzelerini mevzilendirdin. Sesimizi çıkarmadık. Küba'yı sürekli tehdit ediyorsun. Niyetiniz orayı işgal etmek. Biz bu olasılığı önleyebilmek için Küba'ya füze koyduk. Şayet Küba'ya saldırırsanız ABD'nin Guantanamo'daki üssünün yerle bir olacağını bilmelisiniz,” diyordu. Neler olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Türkiye bir nükleer savaşın hedefi haline gelebilirdi.

Olayın diplomatik yönü ise şöyleydi: ABD Başkanı Ankara'daki büyükelçiliği vasıtasıyla Türkiye Başbakanı'na bir mektup göndermişti Mektupta John Fitzgerald Kennedy, Küba'ya karşı tutumunu açıklıyor ve memleketinin Türkiye tarafından desteklenmesini istiyordu.

Başbakan İsmet İnönü'nün damadı gazeteci Metin Toker, mektup hakkında şunları söylüyordu:

“Küba krizi bizim için o kadar ani patladı, bizi o kadar çabuk ve o denli yakından içine aldı ki, sormayın. Bir anda ülkenin hayatına hâkim oldu. Neyse ki, aynı süratle çabuk geçip, gitti.”

İnönü'nün damadı değerli gazeteci arkadaşım Metin Toker ile bir Rusya gezisinde. Füze olayının tanığı Metin Toker'di.

Metin Toker'in "abuk geçip gittiği" dediği zaman ölçüsü tam "13 korkulu gündür."

İşte, korkulu günlerin ilkinde ABD Başkanı'nın mektubu Ankara'ya ulaşıyor. Bu mektupta Kennedy Küba'ya gönderilen nükleer Sovyet füzelerini anlatıyor, alınan tedbirleri açıklıyor ve destek talep ediyordu.

ABD Büyükelçisi Raymond Hare, o sırada Ankara'da değildi. Eşiyle birlikte otuzuncu evlenme yıldönümünü kutlamak üzere Güney Anadolu'da bir yere gitmişti. Büyükelçilik Müsteşarı Barnes, Dışışleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'i aramış, Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup olduğunu bildirmişti.

Mektubu ABD Müsteşarı Barnes, Dışışleri Bakanı'na bizzat vermiş ve mektup böylece Başbakan İnönü'ye intikal ettirilmişti. Toker anılarında, bu seferki resmi bir mektuptu, diye özellikle kayıt düşüyor.

Gece mektubu alan İsmet Paşa ertesi sabah erkenden Çankaya'ya Cumhurbaşkanı Gürsel'le görüşmeye çıktı. Kısa bir süre sonra, Dışışleri Bakanı Feridun Cemal Erkin ve Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay da Çankaya'ya çağrılmışlardı. Onların arkasından iki istihbarat albayı dosyalarıyla köşke geldiler.

Olay bütün dünyada bomba gibi patlamıştı.

NATO üyesi ve ABD'nin müttefiki Türkiye 'topun ağzında bir ülke' görünümündeydi. Aslında bütün dünya korkulu ve heyecanlı bir bekleyiş sürecindeydi.

Ne olacaktı?

Bir nükleer savaş mı çıkmak üzereydi?

Küba'yı kruvazörler, uçak gemileri, firkateyn ve denizaltılarla tam bir abluka altında tutan ABD'nin elinde, iki Sovyet şilebinin Küba adasına doğru gelmekte olduğuna dair istihbarat vardı. Amerikan savaş uçakları gemiyi izliyorlardı.

Acaba, bu gemiler abluka sahasına girdiklerinde onların önüne çıkacak, onları durduracak savaş gemilerine ne yapacaktı? Bu yüzden bir karpışma olacak mıydı?

Çankaya'daki toplantıda İsmet Paşa hükümetin görüşünü açık açık söyledi. Türkiye müttefiki Amerika'yı destekleyecekti. Bu görüş sonuna kadar, Türkiye'nin görüşü olarak kaldı. Hem de Amerika ile pazarlık masasında, Kruşçev kısa bir süre Türkiye'yi, Küba'ya karşı, ortaya sürdüğü halde...

“Kennedy'nin bu pazarlığı kabul etmediğini, İsmet Paşa'yı hayal kırıklığına uğratmadığını burada hatırlatmalıyım.”

Başbakan İsmet İnönü ile bir davette samimi bir el sıkışma. Damadı Metin Toker, beni Paşa'ya Necati, Ortadoğu, Türk Yunan ilişkileri ve Kıbrıs konusunu iyi bilen bir gazeteci, diye tanıtmıştı. İnönü de başbakanlığı zamanında ve daha sonra birkaç kez çağırarak bana bazı sorular sormuştu. 1954-1957 devrimlerinde ben Hürriyet muhabiri olarak İsmet Paşa'nın seçim kampanyalarını izlemiştim.

Bu sözler, İsmet Paşa'nın damadı gazeteci Metin Toker'e aitti.

Acaba kazın ayağı gerçekten öyle miydi? Bu konuya daha sonra dönmemiz gerekecek ve gerçeğin ne olduğunu birlikte göreceğiz.

Gene Metin Toker'i dinleyelim. Toker, "İsmet Paşa'ya sordum," diyor "Paşam harp var mı?"

"Paşa, harbi, harbin taşıyacağı önem dolayısıyla önlenbilir görüyordu. Vakit kazanılabılırsa, manasız bir kıvılcım barut fıçısını ateşlemezse, tarafların duracağı inancındaydı. Korkusu ani davranışlarındandı. Buna mukabil bir patlama olduğu takdirde Türkiye'yi ateşin dışında tutmanın bu defaki zorluğu kendisini ürkütüyordu.

"O gün, o gece Pembe Ev'de heyecanlı bir bekleyiş havası hakim oldu. Sanki bir korku filmi seyrediyor değil de adeta yaşıyorduk."

Kennedy'ye yazılan cevabi mektup Bakanlar Kurulu'nda okundu. Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarıyla toplantılar yapıldı. Sonra sıra TBMM'ye bilgi verilmesine geldi.

İsmet Paşa mecliste yazılı bir metni okudu. Metnin bir yerinde İnönü şöyle diyordu:

"Biz, tehlike karşısında bulunduğumuz vakit müttefiklerimizden tesanüt vazifelerini yapmalarını isteyeceğimiz gibi, müttefiklerimizden biri vazifemizi ifa etmemizi talep ettiği vakit, biz de mükellefiyetimizi elbette yerine getireceğiz."

Başbakan İsmet İnönü bu taahhüdü vurgulayarak yerine getirirken, Rus devi gözlerini dikmiş bize bakıyordu.

Türkiyemiz Küba krizi yüzünden gerçekten zor ve korkulu günler, adeta savaş hali yaşamıştı.

Kruşçev'in bu işe Türkiye'yi karıştırmış olması, Ankara'daki Sovyet Büyükelçisi Rijov'u da harekete geçirmişti. Her yerde tehdit yağıyor, nükleer savaşın kapımızda olduğunu söylüyordu. Hatta Sovyet Elçisi, bu mealde bir konuşmayı o sırada Ankara'yı ziyaret eden İran Şahı Rıza

Pehlevi'ye verilen resepsiyonda Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican'ın yüzüne karşı yapmıştı.

İsmet Paşa endişeli ama sakindi. Bir nükleer savaş patlarsa bunun Hiroşima'sının İstanbul ve Ankara olacağını biliyordu. Bundan çok kısa bir zaman sonra da Moskova ve New York'ta bombalar patlayacaktı. Ateş bütün dünyayı saracak ve yakmadık yer bırakmayacaktı.

İsmet Paşa'nın TBMM'de yaptığı konuşma Beyaz Saray'da derin bir hayranlık uyandırmıştı. ABD bu sadık ve kahraman müttefikine karşı büyük taahhütlerini teyit ediyordu.

Beyaz Saray Sovyet Rusya'nın 'Küba'ya karşı Türkiye' teklifini, bir an tereddüt etmeden reddetti.

Nitekim New York Times Gazetesi'nin Washington muhabiri James Reston, o günlerin sonunda şunları yazıyordu:

“Soğuk harbin devam edip giden karşılıklı laf propagandasında, Amerika'nın Rusya ile Türkiye'nin sırtından bir anlaşmaya varamayacağı ispat edilmiştir. Ama aynı şey, Sovyetler'in Başbakan Fidel Castro ile münasebetleri konusunda söylenebilir mi?”

İsmet Paşa krizi ustalıkla geçiştirmişti. Moskova'da Sovyetler Birliği yöneticileri, Cumhuriyet Bayramımızı boykot ederek büyükelçiliğimizdeki resepsiyona katılmamışlardı.

Buraya kadar okuduklarınız tamamen gerçekleri yansıtsa da, ABD'de uzun yıllar Washington büyükelçimiz olarak görev yapmış Şükrü Elekdağ, bu krizin içinde dönen dolapları olaydan tam otuz dört yıl sonra Milliyet Gazetesi'ndeki “Dünyaya Bakış” köşesinde şöyle açıklayacaktı:

TÜRKİYE SIRTINDAN PAZARLIK

“Durum son derece tehlikeli gelişmelere gebe görünüyordu. Ancak, kriz sürpriz bir şekilde 28 Ekim günü birden son buldu.

Kennedy yönetimi yaptığı resmi açıklamada, Amerika'nın Küba'yı işgalden vazgeçmesi karşılığında, Sovyetler Birliği'nin de Küba'daki füzelerini çekme kararını aldığını belirtti. Beyaz Saray propaganda makinesi bu sonucu dünyaya, Kennedy'nin cesaretinin ve kriz

yönetimindeki becerisinin bir kanıtı olarak sundu. Dünya kamuoyu, ABD'nin üstün gücü ve kararlılığı karşısında Kruşçev'in ödün vermeye zorlandığına inandırıldı.

Oysa, bu sunturlu bir yalandı. Gerçekte gelişmeler şöyle cereyan etmişti: Başbakan Kennedy, 23 Ekim gecesi, kardeşi Adalet Bakanı Robert'le gizlice Washington'daki SSCB Büyükelçisi Dobrynin'e bir mesajla göndermişti. Kennedy, bu mesajında Kruşçev'e, Küba'daki füzelerin kaldırılması karşılığında Türkiye'deki Jüpiter'lerin de söküleceğini öneriyordu.

Kruşçev, Kennedy'nin tezgâhladığı senaryoyu derhal benimsedi ve ertesi gün Washington'a gönderdiği mektupta Jüpiterleri pazarlık masasına yatırdı. Kennedy ise, bu öneriyi alenen reddederken, bir yandan da, Kruşçev'i, Küba'daki füzelerin derhal sökülmesi karşılığında, ABD'nin Türkiye'deki Jüpiter üssünün kapatılmasına ilişkin taahhüdünü beş ay sonra yerine getirmeye ve anlaşmanın bu yönünün tamamen gizli tutulmasına ikna etmeye çalışıyordu.

Sonuçta, Kruşçev bu koşullara da razı olup kriz son bulunca, Küba'daki füzeler derhal gemilerle SSCB'ye gönderildi. ABD ise, Türkiye'ye konuşlandırmış olduğu on beş Jüpiter füzesini, eski ve etkisiz oldukları gerekçesiyle Mart 1963'te sökerek Sovyetler'e karşı taahhüdünü yerine getirdi.

ZAVALLI TÜRKİYE! ZAVALLI KÜBA!..

Kriz başında, Amerika, Küba'daki füzeleri hava bombardımanı ile imhaya niyetliydi. Böyle bir saldırıya, Moskova'nın İzmir civarındaki Jüpiter üssünü vurarak mukabele etmesi kaçınılmazdı.

Ancak, krizin tırmanarak nükleer bir savaşa dönüşmesi olasılığı da yüksekti. Bu durumda ise, iki süper gücün beraberce intihar etmeleri sonucunu doğuracak bir nükleer savaşa gitmek yerine, sadece Küba ve Türkiye'yi kapsayacak mahdut bir nükleer savaş çerçevesinde kozlarını paylaşmaları kaçınılmazdı.

ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) açıkladığı gizli belgeler Kennedy'nin danışmanlarının bu yolda endişeler taşıdığına işaret ediyor.

Ne var ki, ABD, Türk hükümetine, ne Küba'yı bombardıman planları ne de söz konusu endişeleri hakkında hiçbir şekilde bilgi vermedi. Bir çatışma olsaydı, Türkiye buna tamamen hazırlıksız yakalanacak, bu durumda da zayiatı çok ağır olacaktı.

Kennedy ile Kruşçev arasında müzakere başlayınca da, pazarlığın Türkiye için yaşamsal bir konu üzerinde odaklaşmasına rağmen, Ankara tamamen karanlıkta bırakıldı ve aldatıldı.

Üstünden otuz dört yıl geçmesine rağmen bu krizden alınacak çok ders var.”

DEMİREL'İ NASIL BAŞBAKAN YAPTIK?

Gazete editörlüğü zor ve riskli bir iştir. Hata kabul etmez. hata yapan bir gazete editörü, yani genel yayın müdürü, gazetesinin başında kalamaz. Böyle birini hiçbir gazete sahibi iş başında tutmaz. Çünkü gazetesini satmaz.

Onun için eskilerin yazı müdürü veya yazı işleri müdürü, 1960'larda umumi neşriyat müdürü, genel yayın müdürü, genel yönetmen denilen editör, gazetenin beynidir Tek kelime ile lideridir. Gerisi boştur. Yani, genel müdür, müessese müdürü, işletme müdürü ve diğerlerinden söz ediyorum. Arkadaşlarım sakın darılmasın, gerçi bunun doğruluğunu onlar da bilir ya!

Gazeteyi batıran da çıkarana da, sattıran da genel yayın müdürüdür.

Gazete sahibi, onu ustalıkla seçen, prensiplerini koyan, motive eden, yönlendiren, yüreklendiren, yol gösteren, destek ve cesaret veren kişidir. Kuşkusuz gazetecilik mesleğinden gelen bir patronsa bu yazdıklarım geçerlidir.

Genel yayın müdürü sağduyusu, gazetecilik bilgi, kültür ve tecrübesiyle birlikte çalıştığı arkadaşlarına güven vermek durumunda olan kişidir. İşi, herkesten daha iyi bildiğini kanıtlamış bir kişi olmalıdır. Geçmişle, yaptığı işler ve yapacakları ile!

Editör, yani genel yayın müdürü bir geminin süvarisi, kaptanı gibidir. Ben denizci olduğum için bu benzerliği çok iyi algılıyorum. Gemiye batıran da kurtaran da kaptandır.

Güvenilir bir gazetenin gücünü kanıtlayan en iyi örneklerden biri Demirel'in 1964 Kasımında Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na seçilmesidir.

Başucumdaki telefon sabahın sessizliğinde öylesine çaldı ki, yataktan ok gibi fırladım. Hürriyet'in gece muhabiri Rıfki Kadam arıyordu.

“Efendim,” dedi, “rahatsız ettim... Ragıp Gümüşpala öldü...”

Emekli General Ragıp Gümüşpala Adalet Partisi'nin Genel Başkanı'ydı. Bir kalp krizi sonucunda Ortaköy'deki Lido Gazino-Oteli'nde vefat eden Gümüşpala'nın ölüm haberi bir anda şok etkisi yaratmıştı. Rıfki'ya, “Oğlum Paşa'nın Lido'da ne işi var?” diye sordum.

“Haklısınız efendim,” dedi. “Sahiden ne işi var?”

Lido, o devirde Boğaz'da kaçamak yapan kişilerin kaldığı bir oteldi. Akşam yemeğini sevgilileriyle yiyenler geceyi orada geçirebiliyorlardı.

“Yanında bir kadın var mıymış?”

“Bilmiyorum, efendim. Haberi şimdi aldım, oraya gidiyorum.”

“Ben de gazeteye geliyorum. Gece idare memuru, mürettiphane personelini yarım saat içinde toplayıp getirsin.”

Yanılmıyorsam sabahın dördüydü. Esentepe'deki evden arabama atlayıp Cağaloğlu'na gelmem on dakika sürmedi. Yollar bomboştur.

Rıfki Kadam foto muhabiri arkadaşımızla birlikte Ortaköy'de Lido Oteli'ndeydi. Oradan bizi aradı; “Kadın madın yok işin içinde,” dedi.

O böyle konuşurken telefonu Gümüşpala'nın yanında çalışmış emekli askerlerden biri aldı.

“Sayın Zincirkıran, paşamız İstanbul'a geldiklerinde daima burada kalırlardı. Buranın işletmesi orgeneralimizin maiyetinde çalışmış bir emekli

albayımızdadır. O nedenle burada kalıyor ve kendilerine gerçekten itina ediliyordu.”

Ragıp Gümüşpala, Adalet Partisi Genel Başkanı olduktan sonra mecbur olmadıkça orduvevlerinde kalmamaya özen gösteriyordu. Çünkü ordu içinde DP'nin devamı olduğu gerekçesiyle Adalet Partisi'ne pek sıcak bakılmıyordu.

Biz, o sabah Gümüşpala'nın ölüm haberini ilk veren gazeteydik. İstanbul baskısının peşinden, ikinci baskı 'Gümüşpala öldü' haberini baskımızın yarısına yakın verebilmiştik. Ankara için de aynı haber basılmıştı. Ama, bu olay hepimizi gafil avlamıştı.

O gün eve dönmedim ve Gümüşpala'nın hayat hikâyesini çıkarttırıp, çocukluk resimlerinden aile fotoğraflarına kadar hepsini buldurup Hürriyet'in arka sayfasına gerçekten örnek olabilecek bir 'Gümüşpala Albümü' hazırlamıştım. Cüneyt'in Ankara ekibi, İzmir büromuz ve Haber Ajansı, yarım gün içinde fotoğrafları ve biyografiyi masamın üstüne koymuştu.

Hürriyet bu sayfa ile büyük sükse yapmıştı. Ne de olsa Adalet Partisi'nin bir tabanı vardı. Bu taban, Demokrat Parti'ye bağlıydı. Kısa bir süre için de olsa, Üçüncü Ordu Komutanlığı'ndan, Genelkurmay Başkanlığı'na getirilen Orgeneral Ragıp Gümüşpala, başsız kalan Demokrat Parti camiasını Adalet Partisi adı altında toplayan önemli bir kişiydi. Politikayı bildiği söylenemezdi. Ne var ki cesaret göstermiş, yani AP'yi kurmayı başarmıştı.

Liderlere özel sayfalar

Bu olay üzerine o gün, yazı işleri müdürlerimi toplayıp şu talimatı verdim: “Bakın, bugünden itibaren en kısa zamanda Türkiye'nin iş başındaki devlet büyükleri, parti lideri, ünlü sporcuları, sanatçıları için şimdiden hazır sayfalar yapacağız. Öldükleri gün birinci sayfadan haberini verirken fotoğraflarla hayat hikâyesi ve albümü arka sayfamızda çıkacak.

O zamanın en yaşlı politikacısı İsmet İnönü idi. İlk onunki hazırlandı. Sayfa hazırlanıyor ve matrise çekiliyor, Ankara, İzmir, Adana ve İstanbul'daki baskı merkezlerinde saklanıyordu. Bölükbaşı dahil hepsinin sayfaları hazırlanmıştı.

İnönü kendisiyle ilgili sayfa on yıl saklandıktan sonra öldü. Bölükbaşı'nın sayfası otuz sekiz yıl sonra kullanıldı.

İnsana komik geliyor, ama yaptığımız şey aslında çok doğrudu. Bütün dünyada büyük gazetelerde buna benzer şeyler yapılmaktaydı.

Orgeneral Ragıp Gümüşpala 27 Mayıs 1960 ihtilalinde Erzurum'daki 3. Ordu'nun komutanıydı. İhtilalcilere en son 'evet' diyen komutan odur. Tedbirli davranmış, 27 Mayıs hareketine son dakikada katılmıştı. Bu da halk arasında kulaktan kulağa yayılmıştı.

Hatta, karşı koymak istediği bile söylenir. Ama bunlar doğru değildir. Rivayet olunur ki, ihtilalciler onu 3. Ordu'nun başından uzaklaştırmak için Genelkurmay Başkanlığı'na tayin etmişler. Gümüşpala, bu görevde ancak üç beş hafta kalabildi.

31 Temmuz günü ihtilalciler Gümüşpala'nın askerlik hayatına son veren, emeklilik işlemiyle ilgili mektubu Harp Akademileri'nin diploma töreninde kendisine verdiler.

Bütün bunlar Gümüşpala'yı eski demokratların kucağına iten birer neden olacaktı.

AP'nin kurucusu ve Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın kalbi siyasete ancak üç yıl dayanabildi.

Ardından onun kadar cesur olmayan fakat çok geniş yürekli bir lider gelecekti; Süleyman Demirel'di bu kişi.

Süleyman Demirel'i Hürriyet'te "Barajlar Kralı" olarak takdim etmiştik. Hürriyet'in büyük desteği ile Adalet Partisi Genel Başkanı seçildi. Sadettin Bilgiç gibi bir teşkilatçı adayı mağlup ederek, sonunda başbakan oldu.

Menderes'in Su Müdürü

Süleyman Demirel'i ilk kez Sarıyer Barajı'nın açılış töreninde görüp tanıdım. Yanılmıyorsam 1954 yılıydı. Coşku içindeki Başbakan Menderes, tören sahasında koşuşturan ince, uzun boylu, saçları dökük gencecik bir adamı gazete sahipleriyle başyazarlarına tanıtıyordu. "Bu benim Su Müdürüm beyler," diyordu. Ondan sitayişle bahsederken gelecek için ümit vaat eden bir genel müdür olduğunu özellikle söylüyordu.

Süleyman Demirel, o zaman otuz yaşında bile değildi. Ama, devlet bürokrasisi içinde çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş bir kişiydi. Eisenhower Vakfı'nın bursundan yararlanarak bir buçuk yıl Amerika'da kalmış, yeni şeyler öğrenme, araştırma yapma imkânını elde etmiş ve bunu da iyi değerlendirmişti.

Onun büyük projelerin adamı olmasında genç yaşta ABD'ye gitmiş olmasının fazlasıyla etkisi vardır.

Yıllar sonra, Ragıp Gümüşpala'nın ölümü üzerine, işte bu Süleyman Demirel Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na adaylığını koyuyordu.

Ortada ondan başka iki aday daha vardı. Biri Gümüşpala ile birlikte yılmadan çalışarak Demokrat Parti'nin devamı olarak ortaya çıkan Adalet Partisi'ni ayağa kaldıran cefakâr Dr. Sadettin Bilgiç; ikincisi Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan emekliye ayrılan Orgeneral Tekin Arıburun.

Bize gelen haberlere göre bunlar arasında en güçlü aday Dr. Bilgiç'ti. Ancak kendisi aşırı düzeyde milliyetçi ve akşamları rakı içmesine rağmen, biraz da mukaddesatçıydı. O günün şartları içinde Bilgiç'in Genel Başkan olması bazı sürtüşmeleri su üstüne çıkaracaktı. Çünkü askerler onu hiç tutmuyordu.

İhtilalin tasfiye ettiği Hava Kuvvetleri Komutanı'nın Genel Başkan olması da biraz tuhaf değil miydi?

Türkiye'nin dinamik ve yeni adamlara ihtiyacı vardı. Biz, AP Genel Başkanlığı'na önem veriyor ve olayı büyük boyutlarda değerlendiriyorduk.

Düşündüm, taşındım ve AP'nin yeni başkanının Süleyman Demirel olması halinde Türkiye'nin kısa zamanda ekonomik açıdan bazı hamleler yapabileceğine kanaat getirdim. Üst düzey bürokrasi tecrübesi olan kırk yaşında çalışkan, dinamik ve bilgili bir mühendis neler yapmaz?

Önce gazetemizin sahibi Haldun Simavi'ye AP Genel Başkanlığı'nın önemini anlattım. 27 Mayıs ihtilali sonrasında ekonomide epey derlenip toparlanma olmuştu. Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş, ciddi çalışmalar yapılarak beşer yıllık ekonomik kalkınma planları uygulanmaya başlamıştı.

Dinamik bir siyasal parti, iyi bir programla, gelecekte çok büyük işler başarabilirdi.

Barajlar Kralı Demirel

AP'nin başına mutlaka 'Barajlar Kralı' Süleyman Demirel geçmeliydi. Bu deyim Haldun Simavi'nin hoşuna gitti. Destek, Demirel'in hakkıydı.

Ankara temsilcimiz Cüneyt Arcayürek'i aradım; "AP'de lider seçilecek. Bilgiç var ortada. Teşkilata hâkim, politikayı biliyor, ama tipi bile 1960'ların Türkiye'si'nin politikacı tipi değil. Üstelik bazı mahzurlar da var. Diğer aday olan Tekin Arıburun bu işi kıvıramaz. Ortada Adnan Menderes'in Su Müdürü Süleyman Demirel var. En uygunu o. Bu adam Türkiye'de yapılan tüm hidroelektrik santrallere, barajlara imzasını atmış. Enerji sorunumuzu biliyor. Ekonomi nosyonu var. Adam Barajlar Kralı sanki. Git konuş onunla," dedim.

Cüneyt, Ankara'dan haberi geçti. Ben de gazeteyi yaptım. Adnan Menderes'in Su Müdürü, Barajlar Kralı Süleyman Demirel'in AP Genel Başkanlığı'na adaylığını koyduğunu büyük haber olarak veriyorduk. O gün yer yerinden oynadı. Türk halkı bir umut olarak aradığı yeni adı böylece duymuş oldu. Sürekli bastırmamız üzerine Demirel 1964 Kasımı'nda AP Genel Başkanı seçildi. Kırk yaşında, var yoktu. Genel Başkan seçildikten sonra koalisyon hükümetinde önce başbakan yardımcısı; 1965 seçimlerinden sonra da başbakan oldu ve Türkiye'ye büyük hizmetleri oldu. Türkiye'de büyük bir kalkınma yarattı.

Gazete, gücünü bir kez daha kanıtlamıştı. Demirel, Turan Dilligil ile birlikte randevu alıp bizi ziyarete geldi. Bir kahvemizi içti, kendisine matbaamızı gezdirdik. Bizde çok iyi izlenim bırakmıştı. Mahcup, hatta çekingen bir görünümü vardı; sempatikti. Zamanla o çekingenlik ve mahcubiyet öylesine kalktı ki, sormayın gitsin!

O günden bugüne hepsini birbirine eklerseniz Süleyman Demirel’le geziler dahil on beş kez bir araya gelmiş değilizdir.

Haldun Simavi, Süleyman Bey’i hiç tanımazdı. Bizim bir huyumuz vardı, kapalı çalışırdık. Bunun doğru bir yöntem olduğuna inanırdık. Bu bizi etkilenmekten korurdu. Herkesle çok içli dışlı olduğunda bağımsız habercilik yapmak mümkün değildir.

Sedat Simavi ve Haldun Simavi’nin yürüttüğü bu politikanın doğruluğuna her gün biraz daha hak vermekteyim.

Haldun Simavi özellikle benim ve altımdaki yazı işleri kadrosundaki yönetici arkadaşların davetlere katılmalarını doğru bulmazdı. Bağımsız haberciliğin ciddiyet istediğini söylerdi. Kimseye karşı borçlu durumda olmamamız gerektiğini savunurdu.

Kendisi de ne iş adamlarıyla görüşürdü, ne de politikacılarla. “Bir kere yakanı kaptırırsan kendini kurtaramazsın,” derdi.

Onun kurallarının doğruluğu günümüz gazeteciliğine bakıldığında, daha da açık seçik görülüyor. Şimdilerde gazeteciler, özellikle iş çevreleri, sanayici, bankacı, borsacılarla öylesine içli dışlı ki, yaşananlara hiç şaşmamak gerek!

Ne büyük bir talihsizliktir ki zaman, yıllar sonra Süleyman Demirel’le bizi ‘pis bir olay’ yüzünden karşı karşıya getirdi. Günaydın’da ona karşı kampanya başlattık. Başbakan yaptığımız Çoban Sülü’nün, 12 Mart 1971’de alaşağı edilmesine bilmeden yardımcı olduk. 1977 yılına kadar da dargındık. Bu iş nasıl oldu? Bu konuyu ileride ayrıntılarıyla, ‘Türkiye’yi 12 Mart Muhtırasına Sürükleyen Olay / Başbakan Süleyman Demirel ile Günaydın’ın Kavgası’ bölümünde okuyacaksınız.

864 Rakımlı Tepe

Cüneyt Arcayürek, Süleyman Demirel'i hiç tanı mıyordu. Benim talimatım üzerine onunla tanıştıktan sonra dostlukları devam etti. Süleyman Demirel, her devirde Cüneyt için önemli bir kaynak ve hazine oldu. Kitaplarından da böyle olduğu açıkça anlaşılıyor. Nitekim, Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkınca, Cüneyt Arcayürek de '864 Rakımlı Tepe'ye onun Basın Danışmanı olarak gitmekten alı koyamadı kendini. Bu işten, 'Baba' dediği eski arkadaşı ve Genel Yayın Müdürüne hiç bahsetmemişti! (Tabii bunu yapmaya mecbur da değildi.)

Beni aradığında gene 1960'lı yıllardaki gibi heyecanlıydı.

"Bomba bomba, bomba," diyordu, Erol Simavi'nin bana anlattıkları için. Çünkü, Cüneyt gerçekten anasının karnından gazeteci doğmuştu. Sonradan olmamıştı!

Onu iyi tanıdığım dan bamteline basmak için, "864 Rakımlı Tepe'de havalar nasıl?" diye sordum.

"Karıştırma!" dedi. Ve ardından her zamanki neşesiyle bir kahkaha attı.

Tanıdığım en çalışkan en iyi haberci, zeki ve heyecanlı bir gazeteciydi Cüneyt. Bunun için seksen yaşına yaklaşırken bile, hâlâ taze bir gazeteci olarak ayakta.

GAZETECİLİKTE DAVETLER, DIŞ VE İÇ GEZİLER, AĞIRLANMALAR

Hürriyet'te de Günaydın'da da çalışanların gittikleri davetler konusunda çok dikkatli olmaları gerekiyordu. Kurucu Sedat Simavi ve onun ölümünden sonra Hürriyet'in genel yönetimini üstlenen genç patron Haldun Simavi, 'bağımsız gazetecilik' ilkesine dikkat ve özen gösteren kişilerdi. Bunda da haklıydılar. Çünkü, gazetelerinin hiçbir mensubunun bu davetler yüzünden onları davet eden ülke, kurum ve kişilere borçlu kalmasını istemiyorlardı.

Bugün gazeteciliğimizin geldiği noktaya baktığımda, Simaviler'in ne kadar haklı olduğunu, daha iyi anlayabiliyorum. Yaşadığımız dönemde bazı ünlü gazetecilerin birtakım işadamları ile beraber Monte Carlo gibi yerlere gittiklerini, hatta oralarda kumar oynadıklarını duyuyoruz. Bunlar arasında çok ünlü yazarlarımız da var.

Simaviler'e göre bir davete katılmak karşı tarafa 'gebe kalmak' demekti, bu da gazeteye zarar verebilirdi. Çünkü davetler karşılıksız olamazdı. Gazete yöneticiliğinde bunun pek çok örneğini gördük.

Haldun Simavi sözünü ettiğimiz konuda, bana zaman zaman bazı örnekler bile gösterirdi diğer gazetelerden. Gazetenin birinci görevinin

bağımsızlığını korumak ve kollamak olduğunu söylerdi. Buna dikkat etmezse o gazete halkına doğru dürüst hizmet veremezdi.

Üzerinde titizlikle durduğu bir diğer husus da, işadamlarıyla içli dışlı ilişkiler içinde bulunulmamasıydı. Bazı işadamları tanınmış gazeteciler ve yazarlarla bir arada fotoğraf çektirip bunları gazete ve dergilerin sosyete sayfalarında yayınlattırlardı. Haldun Bey'in bir gün kardeşi Erol Simavi'ye bile bu konuda uyarıda bulunduğunu hatırlıyorum. Erol Bey ağabeyine göre daha esnek ve yumuşak bir karaktere sahipti. Fotoğraflarda elinde içki kadehiyle birileri yanında görünmekten çekinmezdi. Daha doğrusu aldırış etmezdi buna, ama daha da ileri gitmezdi.

Günaydın'da çalışırken bir sabah Haldun Simavi beni çağırdı. Önünde Tercüman Gazetesi vardı. Bazı sabahlar onun çalışma masasında karşılıklı oturur sohbet ederdik. Onun şöyle bir deyimini vardır: “Ne var, ne yok yavrum?...”

Benden bilgi alır, günlük işler için talimat verirdi. Genelde yarım saat kadar süren bu günlük ikili görüşmede sabah kahvesini birlikte içerdik. Haldun Bey çok kahve içerdi. Kaynamış kahve severdi. Kahveleri bizzat kendisi telefonla Habib Usta'ya veya çırağı Yunus'a söylerdi.

“Yavrum bir kahve Necati Bey'e, bir kahve de bana,” derdi. Çok ince yanları olan bir kişiydi. Odasından birlikte çıkacak olsak bana yol verirdi.

“Siz buyrun beyefendi,” dediğimde, “Geç yavrum, burası benim odam,” diye karşılık verirdi.

Sabah kahvesini birlikte içerken, bana Tercüman Gazetesi'ni gösterdi.

Tercüman seni kullanmış...

“Yavrum Tercüman'daki fotoğrafını gördün mü?” diye sorarken gazeteyi önüme koydu.

Baktım dört sütun üzerine bir fotoğraf. Fotoğrafta soldan sağa ben (Günaydın Gazetesi Genel Yayın Müdürü Necati Zincirkıran), ortada Boeing uçak firmasının CEO'su ve Tercüman Gazetesi sahibi Kemal Ilıcak

bir arada görülüyoruz. Fotoğraf Kemal Ilıcak'ın evinde verdiği akşam yemeğinde çekilmişti. O gece Kemal Bey, Avrupa Konseyi Raportörü Avusturyalı Dr. Steiner şerefine evinde bir yemek veriyordu. Steiner önemli bir adamdı konseyde. Türkiye'nin bir sürü problemi vardı, bunlarla ilgili kendisiyle yüz yüze bir konuşma yapmak istemiştım. Kemal Bey bu yemeği SİSAV Vakfı adına veriyordu. Doğrusu şaşırılmışım. Boeing'in CEO'sunun orada ne işi vardı?

Haldun Simavi'ye bütün bunları anlattığımda:

“Yavrum,” dedi, “sen oraya Dr. Steiner için gitmiş olabilirsin, ama olayın nasıl aksettirildiğine bak. Adam aynı yemeğe Türkiye'ye uçak satmak isteyen Boeing'in CEO'sunu sokmuş ve seninle çekilen fotoğrafını da gazetesine koymuş... Kemal Ilıcak burada seni kullanmış. Bilmem anlatabildim mi? Yavrum, gitme bu adamların evine bir daha. Tamam mı?”

“Tamam,” dedim ve başka tek cümle söylemedim. Doğrusu şaşırılmışım.

O günden sonra da bu konuda daha dikkatli olmaya gayret ettim.

Gazetecinin bağımsızlığı ve davetler!...

Bir gece boğazda, gene eski bir arkadaşımın yalısındaki partiye davetliydik. Valisinden belediye başkanına, emniyet müdüründen MİT bölge başkanına, hatta bir kısım komutanlara kadar herkes oradaydı. Bu tür gecelerde hep düşünmüşümdür. Valinin, polis müdürünün, MİT'çinin ve komutanların orada ne işi var? diye. Haftanın en az iki-üç gecesi, neden resmi olmayan bu tür davetlere katılırlar? Bunu şimdiye kadar anlamış değilim.

Her gece bu tür davetlere giden bir gazeteci bağımsızlığını nasıl koruyabilir? Ya valisi, belediye başkanı, polis müdürü, savcısı, hâkimi, komutanı, MİT'çisi?

Her gün böyle bir yaşantı içinde olan gazeteciler ve devlet görevlileri halka nasıl doğru, dürüst hizmet verebilir, nasıl halktan yana olabilirler?

Bunu da siz düşünün!...

Sabah Gazetesi'nin yeni yönetimi bu yıl dış ve iç seyahatler, davetler konusunda sınırlayıcı bir uygulamayı başlattı. Ben şahsen takdirle karşıladım. İnşallah uygulama noksansız sürdürülür ve iyi bir örnek olur.

“SENDİKA” KELİMESİNİ DUYUNCA ALI AL, MORU MOR OLUYORDU

Bu duruma giren kişi gazete sahibi, sevgili patronumuz Haldun Simavi'den başkası değildi. Haldun Bey sendikaya karşıydı.

Onunla bu konuyu uzun, uzun tartışmış değiliz. Yalnız kendisi şöyle bir görüşe sahipti:

“Gazete ve gazetecilik farklı bir iş kolu. Burada sendikanın müdahalesi işin seyrini bozar. Gazete, bundan zarar görür. Sendika istese gazeteyi tökezletir.”

Buna ilave olarak Haldun Simavi, sendikaların emrivakileri ile karşı karşıya gelmek istemediğini de bize hissettirmişti.

“Ben, sendikadan emir alamam. Başkalarını işime karıştırmam. Bunu hazmedemem. İki misli aylık veririm çalışanı ödüllendiririm, ama personelime ben sahip olurum.”

Böyle söyleyen Haldun Bey ne gariptir ki gazetelerinde sendika haberlerine, iş ihtilaflarına, grevlere, lokavtlara yer verir, işçi ve sendikalardan yana tavır koyar, işçilerin haklarını korurdu.

Bu bir çelişki değil miydi?!

Türkiye’de çalışma hayatı, 1940’lı yılların sonunda artık örgütlü bir hal almaya başlamıştı. Hemen hemen bütün sektörlerde sendikalar kuruluyordu. Bu konudaki ilk gelişme tekstil sektöründe olmuştu.

Gazeteciliğimin ilk yılında pazar günleri, evli arkadaşlarımın yerine nöbete kalırdım. İstanbul’da her pazar sendika toplantıları yapılırdı. Bunları izleme görevi de bana verilirdi. Seyfi Demirsoy ve Bahir Ersoy benim ilk tanıdığım sendikacılarıydı.

1950’li ve 60’lı yıllarda Türk sendikacılığı gerçekten büyük aşama yaptı. Çünkü, toplu sözleşme ve grev hakkıyla ilgili yasalar yürürlüğe girmişti. Burada 1960’lı yılların başlarında Çalışma Bakanı olan Bülent Ecevit’in hizmetlerinden söz etmemek nankörlük olur. Ecevit, kanunların çıkmasına önayak oldu ve Türk işçileri böylece bu hakları elde ettiler.

O sıralarda Bülent Ecevit bir gün bana, “Haldun Bey neden sizin gazetede sendikalaşmayı istemiyor, bunu anlayabilmiş değilim,” demişti.

Ben, Bülent Ecevit’i, Ankara’da Hürriyet’in Ankara temsilcisi olarak çalışırken yakından tanımıştım. Gerçekten çok çalışkan, nazik ve bilgili bir gazeteciydi. Ulus’ta çalışıyordu. Sonra milletvekili seçilmiş ve İnönü Kabinesi’nde Çalışma Bakanı olmuştu.

Çalışma bakanıyken Almanya’ya giden ve Türk işçilerinin oradaki yaşamlarıyla ilgili gözlem ve araştırmalar yapan Ecevit, ricamız üzerine, bizi kırmayarak Almanya seyahati izlenimlerini Hürriyet’e yazmayı kabul etmişti. Bu yazılar için vereceğimiz ücreti de Ankara’daki ‘Altı Nokta Körler Okulu’na bağışlamıştı. Bu kadar da dikkatliydi. Biz de yazı serisini ona yakışacak bir lansmanla okuyucuya sunmuş, gazetede geniş yer vermiştik. Kendisi daha sonra, bundan duyduğu memnuniyeti bana bir mektupla ifade etmişti. Yazı serisi o günlerin havası içinde ilgi uyandırmıştı.

Ne var ki her karşılaştığımızda bana, “Haldun Bey ne zaman sendikanın sizin gazeteye girmesine müsaade edecek?” diye sormayı asla ihmal etmezdi. Biz de gülüp geçer, dünyada tek sendikasız kurumun bizim gazete olmadığını ısrarla vurgulardık.

Hürriyet'te ve özellikle Günaydın'da sendikalar çok üzerimize geldi. Patronun istekleri doğrultusunda buna engel olundu. Böyle yapmak elbette kolay bir iş değildi. Bu konuda ben ve yönetici arkadaşlarım çok sıkıntılı günler geçirdik, tehlikelerle yüz yüze geldik. Ama sendikasız iş hayatının da olabileceğini kanıtladık.

Günaydın'da çalışırken bir gün Haldun Simavi odama geldi. Elinde bir gazete vardı. Gazeteyi bana verdi. "Okuyuver şunu," dedi.

Haberde Türkiş'in Akşam Gazetesi'ni satın aldığı yazılıydı. Bu konuda, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halil Tunç'un da bir beyanatu vardı.

Haber Haldun Bey'i çok sinirlendirmişti. "Yavrum bu adamların bizim hayat sahamızda ne işi var. İşçilerin parasını Babıali'de batıracak bunlar," dedi.

Sonra da bana şu talimatı verdi: "Bak yavrum, Genel Yayın Müdürüsün sana söylüyorum bu adamı ignore edeceksin. Yani gazeteye ne onun resmini koyacaksın, ne adından, ne de Türkiş'ten bahsedeceksin. Bizim hayat sahamıza giren bir sendika artık rakibimizdir. Ona göre hareket edeceksiniz."

Ben de bunu Yazı İşleri Müdürlerimize anlattım. Uygulama başlamıştı. Türkiş Başkanı Halil Tunç neden sonra Günaydın'ın bu kararından haberdar olacaktı.

Türkiş Akşam Gazetesi'ni daha da kötü bir duruma soktu; bir süre sonra da elden çıkardı.

İngiltere'de başına gelenler...

Sendika aleyhtarı Haldun Bey 1970'li yılların sonuna doğru Londra'da İngilizce bir Avrupa gazetesi çıkaracaktı. Günaydın'ın Almanya'daki makinesini Londra'ya getirmişti. Türk matbaa işçileri bulmuştu ya da getirmişti. Birtakım yeni emekli ve serbest çalışan İngiliz gazetecilerini alarak, küçük bir yazı işleri kadrosu da oluşturmuştu. "London Herald" adındaki gazetenin tecrübe baskılarını İstanbul'da yapıp Londra'ya

gönderiyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse güzel bir gazete yapmıştı Haldun Bey.

Gazetenin yayın hayatına atılmasına birkaç hafta kala, İngiliz basın sendikaları Haldun Simavi'ye ultimatom vermişti. "Reuters" ajansının haber hattı kesilmişti. Dağıtım yapılmayacaktı. Sendikalar Türkiye'den matbaa işçisi getiren "Simavi Publishing Company"ye izin vermiyordu.

Haldun Simavi bu noktada büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Londra'da bir gazetede 'Haberler Müdürlüğü' yapan bir arkadaşım (ki, sendika ile ilişkisi vardı) kendisini ziyaret ettiğimde, "Kendi ülkesinde sendikacılığa karşı olduğu bilinen bir birinin İngiltere'de gazete çıkarmasına hiç müsaade edilir mi? Mr. Simavi'nin bunu bilmesi lazım. Dünya sendikaları arasında bir 'network' (ağ), bir bilgi alışverişi var."

Haldun Bey'in Londra çalışması önemli bir hayaliydi. O, Türkiye'yi aşan bir gazete sahibiydi. Belki de dünya medya imparatoru Rupert Murdoch gibi mi olmak istiyordu, bilemiyorum. Ben patronumu, bu mesleği dünyanın her yerinde yapabilecek yetenek ve güçte bir gazeteci olarak tanımıştım ve hep öyle görüyordum. Çünkü bu onun en büyük hayaliydi. Bunu gerçekleştirmek üzereyken İngiliz sendikalarından darbe yemişti. Ona pahalıya mal oldu. Çünkü, bir hayali gerçekleştirmek için yapılan uzun süreli bir çalışma İngiliz Lirasıyla epeyce bir büyük rakamı gerektiriyordu. Ben diyeyim dört yüz bin, siz deyin altı yüz bin Sterlin.

Haldun Simavi gibi yaratıcı ve mesleğini seven yetenekli bir gazete sahibi için bu darbe bile büyük bir zevkti. Doğrusu, bir gün ağzını açıp tek laf etmedi bu konuda. Belli ki, hazırladığı gazeteyle gerçekten tatmin olmuştu.

“SON” DİYE “KOKULU” BİR GAZETE

Veb Ofset A.Ş. bizim, 1960’lı yıllarda Hürriyet’in dışında kurduğumuz ikinci şirketimizdi. O zaman anonim şirketler beş yüz bin lira sermaye ile kurulurdu. Bu şirketin kurucuları arasındaydım ve %10 hisse sahibi olmuşum. O tarihte yeni kurulan bir şirkette %10 hem de kurucu hisse sahibi olmak önemli bir ayrıcalıktı.

Gelecekte, Veb Ofset’in Türkiye’nin çok yayınlı büyük bir şirket olacağını hayal etmiştim. Nitekim kuruluş aşamasını tamamladıktan sonra ABD’den ithal edilen dört üniteli “GOSS Suburban” marka ofset rotatif makinesi ile işe başlanmıştı. Burada bir haftalık Fotoroman, Zıp-Zıp ve Sen-Ben, Çocuk, Fotospor, Futbol ve Foto-Spor, Pazar Sinema ve Sahne Dergileri yayınlanıyordu.

Dergicilikte başarılı olmuşuk. Şirket bu dergilerle kendi yağıyla kavruluyordu.

Yönetim Kurulu Başkanımız Haldun Simavi’ye, “Ucuz bir Akşam Gazetesi çıkaralım,” dedim. “İstanbul’da doğru-dürüst akşam gazetesi yok. Ofset baskı tekniği ile bol ve güzel fotoğraf kullanarak çok satabilecek bir gazete yapabiliriz.”

“Bir bakalım,” dedi.

Haldun Bey zeki ve akıllı bir patrondur. “Bir bakalım,” dediği zaman kafasının içinde o gazeteyi hayal etmeye başlamıştı bile.

Yirmi gün kadar sonra beni odasına çağırdığında, masasının üzerinde başlık eskizleri görmüştüm. Gazetenin adı “SON”du ve 15 kuruşa satılacaktı. Diğer gazeteler 25 kuruştur.

Başlık eskizleri gerçekten güzeldi.

Gazete için Yazı İşleri Müdürü olarak önce Ferhan Devekuşuoğlu’nu düşünmüştük. Ferhan, Hürriyet’in yazı işleri müdürlerinden biriydi. Aslında spor sekreteriydi. Fakat Ankara’da yedek subaylığını yaparken tanıştığı Vedat Refioğlu ve Yılmaz Çetiner’in çıkardığı ‘Haber’ gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştı. O gazetede benim dikkatimi çekmişti. Attığı manşetler, başlıklar, sayfa düzeni oldukça iyiydi.

Ferhan Devekuşuoğlu, aynı zamanda milli atletlerimizden biriydi. Türkiye üç adım atlama şampiyonu olmuştu.

Ben onu Hürriyet’e spor sayfasına aldım ve sorumluluğu kendisine verdim. İşini çok iyi yaptı. Sonra Hürriyet’te Yazı İşleri Müdürlüğü’ne getirdim. Haberleri seçiyor, hangisi büyütülecek buna karar veriyor sonra ona teslim ediyordum. Haberlerin başlıkları da üzerindeydi. Böyle bir çalışmayla çok dinamik ve güzel bir birinci sayfa çıkıyordu ortaya...

Ferhan bize iyi hizmet vermişti.

Ama, 1966’da, Son Gazetesi çıkarken Haldun Simavi benden bir Yazı İşleri Müdürü istediğinde Ferhan’ı gönderdiğim zaman birlikte çalışmamışlardı.

Haldun Bey biraz da yakınarak, “Bu oğlan iyi de, kafasının dikine giden biri... Al onu geriye,” demişti.

Ferhan ise, yeni çıkacak bir gazetenin hazırlık aşamasında Haldun Bey’le burun buruna çalışmaktan bunalmıştı. Bana dert yanıyordu.

Ahmet Vardar'ı Son Gazetesi'nde istihbarat şefliği yaptığı sırada evlendirmiştik.
Ahmet Vardar çok iyi bir polis muhabiri ve çalışkan bir gazetecidir.

Sonunda patronumuza, “Siz SON işini bana bırakın, demiştim. Ben hazırlıklardan sizi haberdar edeceğim. Maketler sunacağım, nasıl bir gazete yapacağımı örnekleri ile göreceksiniz.”

“Yavrum senin işin başından aşkın. Hürriyet, Yeni Gazete... gece gündüz koşturuyorsun. Vakit bulabilecek misin?”

“İyi bir kadro yapacağım.”

“Tamam, ama, sadece beş kişi olacak.”

“Evet, bir yazı işleri müdürü, bir yardımcısı, ki bütün sayfaları bunlar yapacaklar. İki muhabirimiz, bir de foto muhabirimiz olacak...”

“İyi olur, tamam!..”

SON Gazetesi'ni gerçekten de beş kişi ile çıkarmaya başlamıştık.

Kadromuz şöyleydi:

1- Odhan Baykara - Yazı İşleri Müdürü

2- Yalçın Kamacıoğlu – Yardımcı

3- Yalçın Tüzecan – Grafiker-ressam

İstihbarat:

Ahmet Vardar – Şef ve Polis Muhabiri

Ertuğrul Akbay – Muhabir

Ahmet Yüksel – Foto Muhabiri

Ben de bu gazetenin Genel Yönetmeniydim. SON, bir akşam gazetesi olduğu için sabah çok erken işe başlamak gerekiyordu; mesela saat 06:00 gibi!

Biraz zor değil mi?

Arkadaşlarımla konuşup bazı ilke kararlarımı onlara anlatmıştım. Kadro, saat 06:00'da işbaşı yapacaktı.

Son Gazetesi'ne nerdeyse iki yıla yakın bir zaman özenle baktım. Ahmet Vardar olsun, Odhan Baykara ve Yalçın Kamacıoğlu olsun hiçbiri saat altıdan sonra gazeteye gelmediler. Ben saat 06:00'da, Cemal Nadir Sokak'taki "VEB 1" diye isimlendirdiğimiz eski Hürriyet ve 7 GÜN Matbaası'na geldiğimde, tüm kadro orada hazır ya gazete okur ya da gazeteyle ilgili bir faaliyet içinde olurdu.

Ahmet Vardar, bir de Emniyet Müdürlüğü'nü dolanıp geliyor, SON'a Ertuğrul ve Ahmet Yüksel'e iş veriyordu.

Haber çoktu, sabah gazetelerinin iyi işleyemediği olaylar, gece vuku bulan çeşitli hadiseler... Bunların hepsini bulup çıkarıyor ve geliştiriyorduk. Haber dosyamız zengindi.

Sabah yaşanan bir olayı öğleyin gazetede patlatıyorduk.

SON Gazetesi saat 12:00'da akşam gazetesi olarak İstanbul'da satışa çıkıyordu, ama ne satış?

Gazetenin baş bayii yani dağıtıcısı Fuat Büte idi.

Gazetenin idari ve mali işlerinden sorumlu müessese müdürü benim çok güvendiğim ve Hürriyet ile Veb Ofset'e kazandırdığım Kemal Kınacı idi.

Kemal'i Hürriyet'ten alıp Veb 1'e getirmiştım. O satış işlerini iyi bilirdi. İstanbul'u iki çember içine alıp iç ve dış çember meydana getirerek gazeteyi önce dış çembere veriyor, sonra merkezden iç çemberden dışa doğru açılıyorduk.

Bu İngiltere'de bazı bölgelerde yerel gazetelerin kullandığı satış yöntemi idi. Bu satışları ilk ve ortaokul çocukları ile yapıyorduk. Kemal Kınacı ve Fuat Büte, çember içinde kalan semtlerin ilk, ortaokul ve liselerinde idarecilerle konuşup, öğrencilerine gazete satış eğitimi vermişlerdi. Gazete 15 kuruştı. Bir gazete satan çocuk 2.5 kuruş, 100 gazete satan, $100 \times 2.5 = 250$ kuruş kazanıyordu. Bu para iki saatlik çalışma sonucunda kazanılıyordu. O tarihte hiç de küçümsenmeyecek bir meblağdı. Öğrenciler büyük ilgi göstermişti. Sadece İstanbul'da üç yüz bine yakın gazete satmaya başlamıştık.

Gazetenin tarihini değiştirip Anadolu'ya göndererek oralarda da 100-120 bin gazete satıyorduk.

SON hareketli rahat ve hafif bir gazeteydi. Fotoğrafları çizgi ve resimli romanları güzeldi, beğeniliyordu.

Her hafta gazeteye yenilik getiren dinamik programlarla destek veriyorduk. Ben gazetenin pikajı bittiğinde (ki saat 10:00'u buluyordu) Hürriyet'e geçiyordum.

Hürriyet'te öğle vakti haber toplantısını yaptığım sıralarda ilk basılan gazeteden beş tane gelirdi.

Doğrusu Ahmet Vardar ile yanındaki genç muhabirler (Ertuğrul Akbay ve Ahmet Yüksel) iyi çalışıyorlardı.

Son Gazetesi benim zamanımda ‘Pereja’ kolonyalı bir ‘kokulu gazete’ kampanyası başlatmıştı. On gün Pereja’nın değişik kokularıyla basılıyordu. Okuyucu hangi kokuyu beğenirse ona oy verecek ve birinciye ödül verilecekti.

Baskı ustası mürekkebin içine esansları döküp gazeteyi basmaya başladığında Cemal Nadir Sokak Pereja kokusu içinde kalıyordu.

Yanımızda Akşam Gazetesi vardı. Bir gün gazetenin sahibi Malik Yolaç telefon edip, “Necati ne koku bu kardeşim, artık dayanamıyoruz,” diye dert yanmıştı.

Yolaç’a bir hafta daha katlanmaları gerektiğini söylediğimde çok bozulmuştu.

Kokulu gazete SON yenilikçi, hareketli, dinamik ve güzeldi.

Simavi kardeşler ayrıldıklarında Haldun Simavi, “SON için genç birini ver onu eğit, sonra da gazeteyi teslim et,” demişti.

Rahmi Turan Hürriyet’te bizim spor sayfamızı yapıyordu. Bana göre, en uygun olanı oydu. Haldun Bey’in başka gazete ve dergiler de çıkaracağını biliyordum. Rahmi’yi SON gazetesinin başına getirdim. Bir süre işi çok iyi götürdü. Sonra o Günaydın’la ilgili hazırlıklara başlayınca yeni isimler geçti SON’un başına. Bir genel yönetmen bu dinamik gazeteyi Kınalıada’daki evinden idare etmeye kalkmaz mı! Olacak şey değildi!

Ve güzelim SON Gazetesi eridi, eridi kaybolup gitti. Halbuki ne emek vermiştik...

HÜRRİYET BÖLÜNÜYOR: HALDUN SİMAVİ KARDEŞİNİ TERK EDİYOR

Dünyanın en ünlü gazetecilik okullarından biri olan New York'taki Columbia Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü hocalarından Hohenberg bir dersinde şunları anlatmıştı:

“Amerika Birleşik Devletleri anayasasında ilk tadilat yapıldığında, anayasa teminatı bahşedilen tek iş kolu gazeteciliktir. Bu teminat gazeteciliğe bir işletme kolu olduğu için verilmemiştir. Gazetecilik gerçeği bulup ortaya çıkardığı ve halkı aydınlattığı için böyle bir teminatı hak etmiştir. İşin en ilgi çeken tarafı da bugüne dek, bu amaca cesaretle ve bilgiyle hizmet eden gazetelerin çok para kazanan gazeteler haline gelmesidir.”

İşte Hürriyet 1960'lı yıllarda böyle bir gazete olarak büyüyordu. Bu yüzden halkın güvenini kazanıyordu ve çok satmaya başlamıştı. Çok da para kazanıyordu.

Gerçekleri bulup meydana çıkarıyor, habercilikte çığırılar açıyordu; çünkü haber için inanılmaz ölçüde para harcıyor, örgütünü tamamlıyordu. Gazeteciyi gazeteci yapan temel unsurlardan biri ‘canlılık’ ise diğeri de ‘yılmazlık’ yani ‘cesaret’ idi.

Bizim yönetimimizde, Hürriyet'te canlılığa ayak uyduramayan kimseyi bir gün yanımızda tutmamışızdır. Korkaklara da iş vermemişizdir. Bizim anlayışımıza göre, dün bilmediğimiz her şey haberdir. Aslında haber gazetelerde yayınlanan şeydir.

Gazetelerde demokrasi vardır, ama bazen her şey genel yayın müdürünün iki dudağı arasındadır. Şayet o genel yayın müdürü gerçekten habercilikten gelmiş, işin inceliklerini bilen bir gazeteciye, işte o zaman haber, genel yayın müdürlerinin 'haber' dediği şeydir...

Biz Hürriyet'te haberi 'insan ögesi' üzerine oturtmuştuk. İnsanın yarattığı tüm olaylar bize göre haberdir...

İnsanların iyilikleri, kötülükleri, mutlulukları, mutsuzlukları, doğumları, ölümleri, acıları, sevinçleri, başarıları, başarısızlıkları, çalışkanlıkları, tembellikleri, miskinlikleri, yarattıkları, yaptıkları, ürettikleri, tükettikleri, bozdukları, yenilikleri, hayal ettikleri ve gerçekleştirdikleri bizim haber tarifimizin genel çevresini oluşturuyordu.

Bu açıdan bakıldığında geniş bir ufuk içinde oluşan haberleri görebiliyor, izliyor ve fotoğrafları çekiyor, güzel bir üslupla anlaşılır şekilde yazarak okutuyorduk. Nerede 1950 ve 60'ların muhabirleri? Feyyaz Tokar, Yılmaz Çetiner, Aydoğan Önol, Hasan Pulur, hazin bir polis olayını yazdığında insanların gözlerinden yaşlar akardı. Evet okutuyorduk diyorum, çünkü 60'lı yılların başında 200 bin olan tirajımız hızla yükseliyordu.

Haberi röportajla takviye etmek de bizim buluşumuzdu Türkiye'de. Orada anlatım ve üslup başkaydı; röportaj ve seri röportajda üslup başkaydı. Röportaj, seri röportaj ve seri yazı... Bunları yazabilecek genç elemanlar yetiştirmiştik. O tarihte kurduğumuz 'Hürriyet Yıldırım Servis' bugünün tüketici köşelerinin yaptığı yapıyordu.

Aynı zamanda daha başka büyük programlarla da ilgi odağı oluyorduk. Mesela, Hürriyet'te başlattığımız bir HALK ÜNİVERSİTESİ vardı. Öğrenmeye aç Türk halkı bu programa çok büyük ilgi göstermiş ve bu proje bize birdenbire 200 bin net tiraj aldırmişti. Burada okuyuculara

onların anlayabilecekleri şekilde ders veriyorduk. Hukuk, iktisat, sağlık, sanat, tarih gibi.

Yıl sonunda test usulü imtihan yaparak 400 bin okuyucumuzun yarısından fazlasına diploma vermiştik. Hem de ne şık diploma. Bu diplomalar pek çok evin duvarlarını süslemektedir hâlâ.

Liselerarası Bilgi Yarışması ilgi görmüştü. Merhum Adnan Kahveci ve eski Ankara Belediye Başkanı Ali Dinçer lise sıralarındayken birinci olmuşlardı. Altın Mikrofon Yarışması da her yıl Türkiye'yi ayağa kaldıran bir büyük programdı.

Yıldırım Gürses, Cem Karaca, Ferdi Özbeğen, Mavi Işıklar, Selçuk ve Rana Alagöz, Selim ve Leman Sam, Edip Akbayram bizim Altın Mikrofon'un çocuklarıdır. Bu yarışmanın temel amacı Türk müziğine hareketlilik ve çok seslilik getirmektir.

Sonunda halk Yıldırım'ı birinci seçmişti.

1962 yılında yeni teknolojiyle baskı yapan 'Veb Ofset' adında bir şirket kurmuştuk. Amerika'dan getirdiğimiz makinelerle burada önce Zıp-Zıp gibi çocuk, Fotoroman gibi kadın dergileri çıkardık. Yıllarca sattığımız bu dergilerin İngilizcesini ve Arapçasını da yayınladık. Fotoroman İngiltere'de satıldı. Arapçası da Lübnan, Suriye ve diğer Arap ülkelerinde. Durmadan yeni şeyler deniyorduk. Sonra gene ofsette Pazar, Fotospor dergileri yayınlandı. İlk kez ofset baskı tekniğiyle 1963 yılında 'Yeni Gazete' diye bir gazete çıkardık. Ciddi bir günlük gazeteydi. Bu gazete 70'li yılların ortasına kadar sürdü.

Burada şunu vurgulamak istiyorum. Canlıydık, gençtik, hareketliydik, yaratıcıydık. Başımızdaki patron da bizi kamçılıyordu.

Demokrasiye, insan haklarına saygılıydık. Ekonomik bağımsızlık ise başlıca ilkelerimizden biriydi. Çok tarafsızdık. Gazete ve gazetecilikten başka bir şey düşünemiyorduk. Bu sevgi ve duygular içinde bir aile gazetesi haline getirdiğimiz Hürriyet'te Anneler Günü'nü ilk kez biz lanse edip oturtmuştuk. Türk okuyucusu en büyük ve önemli haberleri Hürriyet'in

verdiğine inanıyordu. İnsanların, ‘Acaba Hürriyet’te yarın ne haber var?’ diye düşünmesini sağlayabilmiştik. Habercilikte kimse bizimle aşık atamıyordu.

Mesela, Johnson’un ünlü mektubunu da biz vermiş ve büyük olay yaratmıştık.

1968 yılı ilkbaharının ilk günüydü. ‘Büyük Patron’ o gün gazeteye, her zamankinden iki saat önce gelmişti.

Sekreterim Şadan Galiboğlu (Yolaşan) kapıyı açıp; “Haldun Bey geldiler, efendim,” dedi.

Haldun Bey’in odasına gittim. “Günaydın,” dedim.

“Günaydın yavrum. Ne var ne yok?”

Bu deyim, onun klasik bir sorusuydu.

“Erkencisiniz, geceden önemli bir olay yok. Baskı normal, tirajımız 630 bin, iademiz %6. Her şey normal,” diye cevap verdim.

“İyi yavrum. Sonra ben sana geleceğim,” deyince odasından ayrıldım. Gazeteleri evinde okur, matbaaya geldikten sonra bir kez daha göz atardı. Çok dikkatli ve titizdi. Ufak, işlenmemiş bir haberden büyük haber çıkarırdı. Hem ona hem de bana göre gazete sayfalarında her gün ‘palamut’ gibi haberler yatıyordu. Bunlar ya çok eksik ya çok yanlış ya da hamdı; üzerinde çalışılacak, işlenecek yönleri vardı. Bunları ele alır, muhabirlerimize işletir, resimletir kullanırdık.

Haldun Simavi odama geldiğinde, ben gene bu tür haberler üzerinde konuşacağını sanmıştım. Bir şey söylemedi ama sıkıntılı görünüyordu. Sanki bir şeyler söylemek istiyor da, dili varmıyordu.

“Bana bir kahve söyle bakalım,” dedi. Gün boyu epeyce kahve tükettiği için, kaynamış ve köpüksüz kahvesini çok küçük fincanlarda içerdi.

Kahve gelince bir de sigara yaktı. 1950’li yıllarda onun sigarası Yenice idi. Sonra Yeni Harman içti. 1960’larda Amerikan sigarası içmeye başladı. Erol Simavi Muratti, Haldun Simavi Parlament içerdi. Ama ne içmek!

Sigarayı içine çeker, dumanı yarım saat (!) sonra ağzından burnundan çıkarırdı.

Az sonra Erol Bey matbaaya geldiğinde ağabeyi onu yanına çağırarak ve odasında tam iki saat baş başa konuşacaklardı.

Haldun Simavi kardeşine; “Bak Erol, ben uzun uzun düşündüm, ondan sonra karar verdim,” diyecekti. “İkimiz bu matbaanın içinde fazlayız artık. Sen yetiştin. Ayrılalım, ayrı ayrı çalışalım?”

Ağabey kararlıydı. Kardeşini terk ediyordu. Bu kararını danışmanı Prof. Memduh Yaşa’ya da söylemişti.

Erol önce; “Neden, ne yaptım ki?” gibi sözler söyleyecek; “Bir kusurum varsa söyle,” diye ısrar edecekti.

Ağabeyi kararlı bir tavırla ama kardeşini himaye eder biçimde konuşacaktı:

“Hürriyet’i bırakmak bana yakışır. Ben yeni işe başlayayım. Hürriyet’i sen al, Veb Ofset bana kalsın. Necati de artık iyi yetişti. Hürriyet ve Yeni Gazete’ye bakar. Yayın işlerini götürür. Ben de Veb Ofset’i canlandırırım.”

Erol Simavi onun bu sözleri üzerine; “Bölünmeyelim ağabey. Güç kaybederiz, sonunda zararlı çıkarız,” diye endişelerini dile getirecekti.

Haldun Simavi kesinlikle taviz vermedi. Kafasında bir sürü proje vardı.

Haldun Bey yirmi yaşına basan Hürriyet’i eskimiş görüyordu. Böylesine acayip derecede yenilikçi bir adamdı. Evet, Hürriyet 1 Mayıs 1968’de tam yirmi yaşına basmıştı ve Simavi İmparatorluğu, Hürriyet’in yirminci yılında kardeşler arasında ikiye bölünüyordu.

Aynı gün öğleden sonra Haldun Bey beni çağırdı. “Otur bakalım,” dedi. “Ne içersin yavrum?”

“Kahve...”

Sekreteri filan yoktu. Hayatı boyunca da kullanmadı. Bu yüzden kahveyi bile kendi söylerdi. Telefonlarını da kendi açardı. Hatta bir ara odasında kahve yapmaya başlamıştı.

Enteresan bir tipti. Sürekli gazete içinde turlardı. Her işten anladığı için de gezdiği kısımlarda çalışanlara akıl verir ya da görüş alırdı.

Kahvesini yudumlarırken; “Necati yavrum, Erol’la konuştum. Ben buradan ayrılıyorum. Hürriyet’i ona bırakıp Veb Ofset’i canlandıracağım,” dedi. “Yapacağımız çok iş var. Büyüyoruz. Sen de yetiştin; Yeni Gazete ve Hürriyet’i götürürsün Erol’la birlikte. İki müesseseyi tamamen ayırıyoruz.

Rahmi Turan’ı güvendiğim bir genç gazeteci olarak Haldun Simavi’ye vermişim. Fotoğrafta Rahmi, eşi Emel ve Neriman Zincirkıran ile birlikteyim.

Sen bir ay içinde Veb Ofset'teki görevini de bırakırsın. SON Gazetesi'ne genç bir arkadaş bul, o devam etsin.”

1966 yılında Veb Ofset bünyesinde çıkarmaya başladığımız ve Genel Yayın Müdürlüğü'nü yaptığım SON Gazetesi 300 bin tirajlı bir gazete olmuştu.

Haldun Bey'in ayrılık haberi beni üzmüştü. Gazeteyi biz yönetiyorduk, ama arkamızda çok güçlü, bilgili, pırıl pırıl kafası olan bir patron, bir büyüğümüz vardı.

'Ayakkabı olayı bir örnek'

Haldun Simavi çalışanın hakkını fazlasıyla verirdi. Herkes Erol Simavi'yi bonkör zanneder. Oysa Erol cimridir. Haldun Bey çalışana bazen beklenmeyen boyutlarda para verir ve şaşırtırdı.

Habercilikte mükemmeldi. Her şeyi didik didik eden, meraklı, araştırmacı bir gazeteciydi. Yalan yanlış ve uydurma habere karşıydı. Bunları yapanları hiç affetmezdi. Onun için aksi iddiada bulunanlar Haldun Simavi'yi tanımayan, kendisiyle yakın çalışmamış, biraz da kıskanç kişilerdir.

Hiç unutmam, bir ayakkabı haberi yüzünden İstanbul'un muhtelif semtlerinden beş çift ayakkabı satın aldırılmıştı bana. Bu ayakkabıları ortasından kunduracı bıçağıyla tek tek kesip içini incelemiştik. Ne biçim malzeme kullanılıyor, kaç paralık kösele, deri, astar, yapıştırıcı vb. Bir hafta ayakkabı üretim sürecini didik didik ettikten sonra, ayakkabı maliyetiyle ilgili üç gün süren bir kampanya başlattık. Bu kimin aklına gelirdi ki?

Odama uğradığında, kardeşiyle ayrılmasına üzüldüğümü görünce; “Üzülme yavrum,” demişti. “Gene beraberiz. Bak sen Veb Ofset'te ortaksın.”

Bir gazete patronuyla genel yayın müdürü gibi değil, baba oğul gibi konuşmuştu benimle. Çok duygulu adamdı, benim üzülmem üzerine gözleri dolu dolu olmuş, “Haydi ben odama gideyim,” diyerek çıkmıştı.

HALDUN SİMAVİ KARDEŞİNİ NİYE TERK ETTİ?

Simavi kardeşlerin ayrılığı ilk günler son derece gizli tutuluyordu. Bunu bilen belki de sadece dört-beş kişiydik gazetede. Haldun Simavi, Erol Simavi, Belma Simavi, Prof. Memduh Yaşa ve ben. Tahmin ediyorum Erol, yakınında olan bir iki çalışma arkadaşına da söz etmiştir. Ancak ağızlar çok sıkıydı.

Evde bile bu konuda tek söz etmedim, ama, bu iş gerçekten keyfimi kaçırmıştı.

Kafama hep şu soru takılıp kalmıştı: Acaba Haldun Simavi kardeşini niye terk ediyordu? Gazete inanılmayacak kadar iyi durumdaydı. Altı yüz binin üzerinde satıyordu. İadesi %6 gibi düşük bir rakamdı. İlan geliri yüksekti (bizden sonra gelen gazetelerin nerdeyse iki katı). Bu durumda ayrılmanın ne âlemi vardı?

Haldun Simavi, bunun sebebini “yeni bir şeyler yaratmak istiyorum,” şeklinde açıklamış, fazla da konuşmak istememişti.

İmparatorluk içinde, Hürriyet ve Günaydın'da kırk yıla yakın emek vermiş; bunun yirmi yılını en üst düzeyde yöneticilikle geçirmiş, Simavi ailesine yakın biri olarak, gerçek sebebi ben hâlâ bulabilmiş değilim. Erol

Simavi de o zamana kadar biliyor değildi. Acaba, Erol Simavi'nin özel hayatı ve bazı yanlışları Haldun Bey'i rahatsız mı ediyordu? Erol Simavi'nin özel hayatı onu ve ailesini seven herkesi, hepimizi rahatsız ediyordu.

Erol Simavi, Hürriyet'te idari işlerle uğraşırdı. Odası idare katındaydı. Kâğıt, mürekkep, ilan, satın alma, muhasebe, satış onun idaresindeydi. Ama, ağabey hepsine karışırdı. Odasının camlarından Hürriyet'in dev MAN rotatifi görünüyordu.

Ağabeyinin Hürriyet'ten ayrılacağını bana açıkladığı gün, Erol beni odasına çağırdığında telaşlıydı. Biraz paniklemiş gibi görünüyordu.

Yine de, “Ne paniği?” diye sormuştu bana. Paniğe kapılmadığını söylüyordu, ama odasına girdiğim anda, “Necati açık açık söyle... Biz ağabeyimsiz bu işi başarabilir miyiz?” diye sormuştu.

“Elbette başarırız, bir endişen mi var Patron?”

“Yok bilmek istiyorum. Ağabeyime ona göre cevap vereceğim.”

Erol Simavi'ye Haldun Bey'in bu konuda çok kararlı olduğunu, endişeye gerek olmadığını, bunca yıllık tecrübeden sonra mutlaka muvaffak olacağımızı söyledim. “Yeter ki uyum içinde kalalım. Ağabeyinin döneminde olduğu gibi babanın ve Haldun Bey'in koyduğu ilkeleri koruyalım,” diye ilave ettim.

Boynuma sarıldı. Sıkı sıkıya kucakladık birbirimizi.

“Başaracağız ve Haldun Bey de bundan çok mutlu olacak,” dedim.

Erol Simavi bu konuşmalarımdan duygulanmıştı. Ne de olsa Sedat Simavi'nin oğlu, Haldun Simavi'nin kardeşiydi. Yirmi yıl Hürriyet'te, daha evvel de 7 GÜN dergisinde mürekkep kokuları arasında yetişmişti. Bir gazetenin nasıl idare edildiğini görmüş ve yaşamıştı.

Bölünmeye rağmen imparatorluk devam edecekti.

Yönetimimiz döneminde Simavi İmparatorluğu camiasına, yani gazetelerimize aldığımız kişilere çok dikkat ederdik. Bu imparatorluğa

kimse öyle kolay kolay giremezdi. Sıkı bir soruşturma yapılırdı. İt mi, uğursuz mu, hırsız mı? Dolandırıcı mı? Şantajcı mı? Aile durumu düzgün mü, değil mi?

Adı, kötüye çıkanlar matbaamızın kapısından içeri sokulmazdı. Zekâ açısından fakir insanları da almazdık. Çünkü, gene bizim dönemimizde çalışanlar zekâ testinden geçirilirdi.

Aptalların, gazeteci olması gerçekten büyük bir talihsizliktir. Çünkü, hemen sırtırlar. Dünyanın her yerinde gazeteciler 'iyi'nin üzerinde zekâ ve sağduyu sahibi olan kişiler arasından seçilir.

Bizim dönemimizde Hürriyet'te buna büyük özen gösteriliyordu. Daha sonra Veb Ofset'te de bu işler için İnsan Kaynakları servisimizde bir psikolog görevlendirilmişti. Benim kılı kırk yarararak uyguladığım bu ilkelerin aksine, benden sonra öyle şeyler oldu ki, yıllarca türlü baskı ve ısrara rağmen Hürriyet'in kapısından sokmadığım şantajcılar, kirli gazeteciler, Sedat Simavi'nin gazetesine kabul edildi. Bunlara iş verildi. Erol Simavi'nin bu yanlışları uzun bir zaman içinde elbette gazeteyi olumsuz etkileyecekti.

Seri ilanlar 50'li yıllarda ABD'de gördüğümüz ve başlattığımız bir yenilik olmuştu Türk basınında. 60'lı yıllarda ABD'ye gidişimizde bu kez onların dizgisi ile ilgili yenilikler getirmiştik, ofset-rotasyon tekniğini öğrenmiştik.

Seri ilanlar büyük kolaylıklar getiren bir sistemdi. Haber gibi ilgi çekiyordu. Biz buna kendi aramızda '*münderecattan*' diyorduk...

Gazetelerde reklam elbette önemliydi. 1954'e kadar birinci Cumhuriyet'ti, ama 1954 yılından sonra Türkiye'nin en çok reklam alan gazetesi Hürriyet olmuştu. Reklama bakış açımız şöyleydi: Eğer iyi hazırlanmışsa başımızın tacıydı. Çünkü, iyi hazırlanmış bir ilan kötü münderecattan daha iyiydi. Daha da yararlıydı.

Hürriyet, kadın sorunlarına ağırlık verirdi. Öğrenci yanı ağırlıklıydı. Püf Noktası, Aktüel Ansiklopedi ile güncel bazı pratik bilgileri öğretir ve bazı

konulara açıklamalar getirirdi. Resimli romanları en iyi seçilmiş olanlardı. Haberde fotoğraf yokluğunda güçlü ressamalara olayın resmini çizdirdik. Mesela Stalin, öldüğünde gelen haberlere göre ressam Şevki bir tablo çizmişti. Üç gün sonra fotoğraf geldiğinde çizilen resimden hiçbir farkı yoktu.

Ünlü romancıların romanlarına yer verilirdi. Yaşar Kemal'in İnce Memed 2'sini, benim Hürriyet'teki son yılımda yayınlamıştık. Yaşar Kemal öylesine güzel ve büyük sunum karşısında dilini ısırılmış, şaşırıp kalmıştı.

Türkiye'de ilk kez 1960'ların başında bir gazetede bütçe uygulaması yapmaya başlamıştık. Bu, gazetenin mali açıdan güçlenmesi için çok yararlı olmuştu.

Bu örnekleri, bir gazetenin neler yaparak ve neler yaratarak büyüdüğünü, ne gibi tecrübelerden geçtiğini anlatmak için verdim.

İMPARATORLUĞA GÜÇ KAYBETTİREN BİR BAŞKA AYRILIK

Hürriyet'in genç kadrosuyla atılım yılları, 1960'lı yıllardı. Hürriyet'in müesseseleşmesi, şirketleşmesi, yeni şirketler kurması, işletme ekonomisini evrensel düzeyde disipline etmesi bu yılların başında olmuştur. O yıllara kadar doğru dürüst gazete dağıtım şirketi yoktu. İllerde bayilikler vardı. Gazeteler paketlenir trenle, otobüsle bayilere gönderilirdi.

İstanbul'da da kurumsallaşmamış lonca usulü bayilikler vardı.

Hürriyet, 'Hürdağıtım' adıyla kurduğu gazete dağıtım şirketiyle bu konuda da Türkiye'de yeni bir çığır açıyordu.

Gazetemizin alaylı Satış Müdürü Cemal Altop, bir Cağaloğlu çocuğu idi. Sedat Simavi dönemindeki görevi, abone kalıplarını hazırlayıp postalamaktı. Fakat, gazetenin gelişme süreci içinde Cemal Altop (biraz kekeme olduğu için Pepe Cemal derdik) kendini gösterdi ve öne çıktı. Hele, kâğıt yolsuzluğu yapıp da gazeteden kovulan o zamanki amiri gittikten sonra Cemal'in önü iyice açılmıştı. Cemal gençti ve gerçekten gece gündüz demez çalışırdı.

Bayileri dolaşır, bize de bilgi getirirdi. Dağıtım ve satış işlerinin artık hababam metodu ile yürümeyeceğini iyice anlamıştık. Gazetemiz büyüyordu ve biz bu büyümeye ayak uydurmak zorundaydık.

ABD’de, İngiltere’de ve Almanya’da uygulanan dağıtım şekillerini ve sistemlerini incelemiştik. Önce şirketleşmemiz gerekiyordu.

1961 yılında Hürriyet, Yeni Gazete ve Haftasonu’nu dağıtacak dağıtım şirketini kurmuş, başına Necdet Sinanoğlu adında genç bir arkadaşı getirmiştik.

Şirketin çok sayıda yeni Ford kamyonu vardı. Sekiz silindiri ve özel kasalı bu kamyonlar çok süratliydi. Şoförlerimiz bu araçlarda o zaman ve o günlerin karayolu koşullarında altı saatte Ankara’ya varıyorlardı. Bursa, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale, İzmir, Ankara, Konya, Adana, İstanbul, Zonguldak, Ankara’dan Karadeniz sahillerine hep kamyonlarla ulaşıyordu.

Harika şoförlerimiz vardı. Ruhi, İsmail, Remzi, Mustafa, Arif ve adını hatırlamadığım daha nice çalışkan, heyecanlı cefakâr şoförler. Gazeteyi yükledikten sonra ‘rüzgâr gibi’ gidiyorlardı. Hepsini burada saygıyla anmak isterim.

Hele o Mustafa... Bir gece sisli havada Bolu Dağı’nda kendisine emanet edilen gazeteleri yetiştirmek için hayatını feda etmişti. Bir kazada kaybetmiştik onu. Sadece Mustafa mı? Daha ne kayıplar verdik o yollarda gazete uğruna!...

Diyeceksiniz ki, dağıtımla ne işin var senin? Sen Genel Yayın Müdürü değil misin?

Bizim işimiz başka bir iştir. Gazete işi hiçbir işe benzemez. Bizim işimiz gazeteyi hazırlamak da olsa, işi sonuna kadar takip etmekten büyük bir heyecan duyardık. O işin her safhasını adeta yaşar, bundan da büyük zevk alırdık. Şoförlerin hepsini tanırdım. Çünkü onları ben eğitmişim. Yolda bir sürü kaza ve olayla karşılaşıyorlardı. Kendilerine birer fotoğraf makinesi

vermiştik; fotoğraf çekiyorlardı. Onlar adeta bizim gözümüz, kulağımızdı. Kursa tabi tutulmuşlar, gazete şoförü olarak motive edilmişlerdi.

Ara sıra aşağıya iner, hareket etmeden önce onları görür, hatırlarını sorar, sırtlarını okşardım. Bu da, büyük bir moral güç verirdi. Zamanından evvel gidenlere de ikramiye vermeyi ihmal etmezdik. Hele haber getirenlere!

Hürdağıtım kurulup bu işler çağdaş nakliye, pazarlama ve satış sistemleriyle yürütülmeye başlanınca her şey daha düzgün ve verimli olmaya başlamıştı.

Bölgelere satış müfettişleri de çıkarmaya başlamıştık. Bunlardan biri “Yüzbaşı Şadi Bey”di. Erol Simavi’nin yedek subaylıktan komutanı olan Şadi Bey, çok takdir ettiğim biriydi. Ülkemizde işini onun kadar ciddiye alan kişi azdır. Gazetemizin o günlerde hangi haber ve yazı yüzünden sattığını veya neden satmadığının nedenlerini bulup getirirdi bize. Necdet Sinanoğlu da bu çalışmalarda başarılı olmuştu.

Daha sonra Hürdağıtım Müdürlüğü’ne getirilen Bodrumlu Ali Ünlü ise genç yaşına rağmen gerçekten değerli bir arkadaşımızdı. Çok çalıştı, iyi işler yaptı. Onun da hizmetlerini unutamayız. Haftada iki gün mutlaka bana gelir, bilgi verirdi. Dağıtımçılara odamın kapısı her zaman açıktı.

Genel Yayın Müdürü olarak bu müfettiş raporlarını alır, kendilerini bizzat dinler, ertesi gün yazı işleri toplantısında arkadaşlarımı uyarırdım. Dağıtımçılarla çok uyumlu bir ortamda çalışırdık. Onlar da bundan memnun olurlardı. O zaman Hürriyet böyle bir çalışma ortamı içindeydi.

Hürdağıtım’ın hedefi elbette sadece Hürriyet’i dağıtmak değildi. Başlıca amacımız, ileride diğer gazeteleri de bu dağıtım şirketi bünyesinde taşımak ve dağıtmaktı. Böylece, dağıtım maliyeti düşecek, kârlılık artacaktı.

Kamyon adedi fazlalaştıkça sorunlar baş göstermeye başlamıştı. Özellikle kamyonların bakım ve tamiratında sorunlar çıkıyordu. Bu işi düzene sokamıyorduk. Çünkü konuya yabancıydık.

Haldun Simavi bir gün; “Bu işi bilen birini bulup dağıtım şirketine ortak alalım ve kamyonların bakımı işini ona yıkalım,” demişti.

O, ‘bilen kişi’ arandığında karşımıza yirmili yaşlarda genç bir adam olan Erdoğan Demirören çıktı. Onu hiç tanımiyorduk. Ama Sirkeci, Aksaray ve Taksim’in en büyük Ford parçacısıydı. Hem ithalatçı, hem de imalatçıydı. Gerçekten çalışkan ve işini iyi bilen biriydi.

Erdoğan Demirören’le ilk teması Erol Simavi yaptı. Sonra, Hürdağıtım’ın Genel Kurulu’nda verilen yemekte onu hepimiz tanıdık. Çok da mutlu olduk.

Erdoğan Demirören, bizim arabalarla ilgili sorunlarımızı kısa zamanda çözümlendiği gibi, daha sonraki yıllarda Diesel motorlu büyük kamyonlara geçiş projesini de gerçekleştirdi. Doğrusu bu işin piyasasını bilen, çalışkan ve becerikli bir işadamı olarak Hürriyet’e çok yararı oldu.

Erdoğan Demirören girişimciliği ve becerisi sayesinde gaz sektörüne girdi, sanayici oldu. İş hayatında iyi performans gösterdi ve isim yaptı. Bir ara sıkıntı geçirmesine rağmen sağduyusu ve aklıyla düzlüğe çıktı.

Hürdağıtım A.Ş. Simavi İmparatorluğu’nun en güçlü dönemlerinden olan 1970’li yıllarda Hürriyet Gazetecilik A.Ş. ile Veb Ofset’in gazete ve dergilerinden başka, diğer gazete ve dergileri de dağıtmaya başlamıştı. Gerçekten büyük bir dağıtım şirketi olmuştu.

O tarihte Veb Ofset, yani Günaydın Grubu, Hürdağıtım’da mali bakımdan Hürriyet’ten daha ağırlıklıydı. Günaydın’ın tirajı Hürriyet’le at başı gidiyordu. Hatta bazen daha da fazlaydı. Grubun yayını çoktu. Tek başına ‘Gırgır Dergisi’ birkaç yüz bin satıyordu. Saklambaç Gazetesi’nin günlük satışı üç yüz bindi. Bursa, Eskişehir, Kayseri, Kocaeli, Adana’da Veb Ofset’in yerel gazeteleri çıkıyordu. Fotospor, Pazar, Fırt, Tarkan, Kara Murat, Fotoroman, Adam, Vizon gibi dergilerimiz vardı. Herhalde bu nedenle, Haldun Simavi, Hürdağıtım’dan farklı bir komisyon istedi. Erol Simavi bu isteğe olumsuz cevap verdi. Bu tavrında belki etrafındaki kişilerin

de rolü oldu. İki kardeş ihtilafa düşünce Haldun Simavi 1977 Eylül'ünde Hürdağıtım'dan ayrılıp gazete ve dergilerinin dağıtımını, daha iyi koşullarla rakip Gameda Şirketi'ne verdi.

Bu çöküşü başlatan olay, 1968 yılında iki kardeşin ayrılmasıdır. Çöküş sürecini kaçınılmaz kılan ikinci neden Simavi ailesindeki çocukların işi sırtlayıp götürecek şekilde yetiştirilememesiydi (tabii bir de iki kardeşin de birer erkek çocuğunun vakitsiz ölümü). Üçüncü neden de Haldun Simavi'nin 1977'de Hürdağıtım'ı terk etmesiydi. Bana göre, İmparatorluk özellikle bu olayla güç kaybetmeye başlamıştı.

BİR MİLYON TİRAJİ BULDUĞUMUZ GÜN

Simavi kardeşlerin ayrılmalarıyla ilgili tüm hukuki ve mali işleri Prof. Memduh Yaşa'nın başkanlığında bir heyet yönetiyordu. Bu, kolay bir iş değildi. Ancak Haldun Simavi bir an evvel her şeyin tamamlanıp, bitirilmesini istiyordu...

O günlerde Memduh Hoca'nın ne çektiğini çok iyi bilirim. Ara sıra gelirdi, dertleşirdik. Hoca, sadece bu işleri yapmakla kalmıyor, aynı zamanda iki kardeş arasında 'hakemlik' gibi önemli bir görevi de üstlenmiş oluyordu.

Ayrılık için gerekli işler tamamlandıktan sonra Haldun Simavi, sessiz sedasız Veb Ofset Matbaası'na geçmişti... Artık, Hürriyet'le tamamen ilgisini kesmişti. Giderken de hiçbir şeyini alıp götürmemiş, odasını olduğu gibi bırakmış, Veb Ofset'te basit bir odada çalışmaya başlamıştı.

Zaten, böyle şeylere değer veren biri değildi. Lüksü sevmezdi, abartılı işlerden hoşlanmazdı. Arabanın bile lüksüne karşıydı. 1960'lı yılların sonlarına doğru, bir ara kırmızı bir Anadol kullanmıştı.

Ayrılırken, "Bana genç bir arkadaş verecektin unutma," diye sıkı, sıkıya tembihte bulunmuştu.

Hürriyet benim genel yayın müdürlüğüm zamanında 1 milyon günlük tirajı aşmıştı. Bu 1969 yılının en büyük olayı idi. Erol Simavi bu başarımızdan ötürü bana bugünkü değeri trilyon liralara ölçülecek bir adet Hürriyet kurucu hisse senedi hediye etmişti. Resimde 1 Mayıs 1969 tarihli Hürriyet'i görüyorsunuz.

Sonra da, “Dik kafalı olmasın! Laf dinlesin. Onu seç, bul, al, birkaç gün SON Gazetesi’ne götür, işi anlat, orada diğerleriyle çalışsın, uyum sağlasın bakalım,” demişti.

Rahmi Turan’ı Hürriyet’e spor sekreteri olarak almıştık. Spor sayfasını yapıyordu. Çalışkan, yetenekli bir gençti. Akşam Gazetesi’nden gelmişti. Birlikte çalıştığım arkadaşlarıma sormuş, üç dört kişi onun adını söyleyince çağırmıştım. Rahmetli Nezih Demirkent de olumlu referans vermiş, “Tam senin istediğin adam, şef,” demişti.

Hemen işe başlattım. Uzaktan ne yapacağını kontrol ediyordum. Kendisine sayfanın saat 18:00’den evvel teslim edilmesini tembih etmiştim. Çocuk spor sayfasını birinci gün 17:45’te prese vermişti.

Biz, bu konularda çok dikkatliydik. O zaman sayfa matrisleri uçakla Ankara, Adana ve İzmir'e gidiyordu. Uçak kaçırılırsa, gazete gecikiyor ve başka uçak yoksa hiç gitmiyordu. Bu işi öylesine özenle götürüyorduk ki, bir yıl Haldun Simavi hiçbir gün uçak kaçırmadığımız için ikramiye verilmesini emretmiş; "Bak Necati, baskı raporlarına dikkat ettim, gazete hep vaktinde yetişmiş. Bunda emeği geçenleri sen biliyorsun. Takdir senin. Bir şeyler ver," demişti.

Ben de, yazı işlerinde sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü yapanlarla matrisçilere ve o matrisleri uçağa yetiştiren şoförlerimize kadar herkese birer maaş ikramiye vermiştim.

Rahmi Turan'ı SON Gazetesi'ne götürüp yazı işleri müdürü ve yardımcılarıyla tanıştırdım. SON, iki yıldır çıkıyordu ve üç yüz bine yakın tirajı vardı. Rahmi başlangıçta Hürriyet'ten ayrılacağı için endişeliydi. Ona, "Veb Ofset'te istikbal var," dedim. "Seni bazı yeteneklerini gördüğüm için Haldun Bey'e veriyorum. Orada önün açık, İyi hizmet verirsen çabuk yükselirsin ve birinci adam olursun."

Akıllı bir gazeteciydi. İddialıydı, cesurdu ve çalışkandı. İnadı da vardı. Gerçekten çok çalıştı; kendini gösterdi, yeteneğini ortaya koydu...

Onunla daha sonra Günaydın'da birlikte çalıştık. Ben Genel Yayın Müdürü ve Yönetim Kurulu üyesiyken on yıldan fazla birlikte olduk. Çok saygılı, terbiyeli ve bu durumunu her zaman koruyan bir gazetecidir. Haklı olarak ün yaptı. Günaydın, Tan, Sabah, Bugün, Meydan, Gözcü gazetelerini ekibiyle birlikte çıkardı. Başarılı da oldu.

Haldun ve Erol Simavi kardeşlerin arasındaki ayrılık protokolüne göre, Haldun Bey Hürriyet'e karşı bir gazete çıkarmayacaktı.

Veb Ofset'i alarak Hürriyet'i kardeşine bırakan, buna mukabil hisselerini Erol'a satan Haldun Simavi; Veb Ofset'in başına geçince orada bir canlılık başlamıştı. İşini iyi biliyor, kuruluş aşamasındaki bir yayının her şeyi ile

kendisi ilgileniyordu. İşin başındakileri doğru yönlendirip harekete geçiriyor ve yeni yayınlarla atılım yapıyordu.

1962 yılında kurulan Veb Ofset'te biz beş kurucu ortaktık. En büyük hisse Haldun Simavi'ye aitti. Benim de iyi bir hissem vardı. Haldun Bey'in amacı burayı kârlı bir hale getirmek, yeni yatırımlarla büyütmektir.

Kardeşlerin ayrılığından birkaç ay sonra bir sabah Erol Simavi beni çağırdı. "Duydun mu ağabeyim ne yapıyor?" dedi.

"Hayır," dedim.

"Bir gazete hazırlığı içindeymiş."

Erol, bu işe çok bozulmuştu. "Ağabeyim bunu yapmamalı. Babasının çıkardığı gazeteyi mi batıracak? Ne yapmak istiyor?" diye hop oturup, hop kalkıyordu.

"Memduh'u çağırdım. O hakem, alsın gitsin protokolü ve konuşsun ağabeyimle," demişti...

"Merak etme, fazla da üzülme, bir şey olmaz bize. Bak gazete sürekli tiraj alıyor. Yedi yüz bini de aştık. Ne yapılabilir ki Hürriyet'e?"

"Öyle deme, korkuyorum."

Erol Simavi, biraz çabuk demoralize olurdu; ama, bu konuda haklıydı. Kafamda bir şimşek çakmıştı. Acaba, Haldun Simavi, kendini kanıtlamak için mi Hürriyet'i bırakmış başka bir gazete çıkarıyordu? Ne de olsa Hürriyet babadan kalmıştı. Gerçi Hürriyet'i bizlerle birlikte büyüten Haldun Bey'di, ama ilk çıkarana değildi. Böyle bir düşünceyle kendini aşmak istemiş olabilirdi. Bu düşünce pek de yanlış sayılmazdı. Ama ayrılık nedenlerinden biri bu olsa bile, bence daha önemli olanı başkaydı.

Ağabey, kardeşinin özel hayatından rahatsızdı. Kimseye bir şey söylemiyordu, ama huzursuz oluyordu. Yarın karşısına ne çıkacağını kestiremiyordu. Haldun Simavi tip ve yaratılış olarak bunlara tahammül edecek biri değildi, Burada Simavi kardeşlerin özel hayatlarından söz edecek değilim. Ne var ki, Erol Simavi'nin Gönül Yazar'la olan ilişkisinden

ileriki yıllarda bir de kız çocuğu olduğunu ve onu nüfusuna kaydettirdiğini herkes biliyordu. Ayrıca, daha sonra Nükhet Duru ile de buna benzer bir hayat yaşamamış mıydı? Erol, bunları hiç saklamıyor açıkça yapıyordu. İleri görüşlü Haldun Simavi'nin ayrılma nedenlerinin başında, özel hayat geliyor olabilirdi. Bu tür şeyler bizi de rahatsız ediyordu.

Hürriyet Gazetesi 1965 yılında Sadun Boro'yu dünya seyahatine göndermişti. Daha doğrusu Sadun Boro adında deniz delisi bir tekstil mühendisi üç beş kuruş para biriktirerek bir tekne yaptırmış, bu tekne ile dünya seyahatine çıkacaktı. Haldun Simavi, onu denizden tanıyordu. Çünkü Haldun Bey de denizciydi. 'Burak' isimli teknesiyle İtalya'ya kadar gidip gelmişti. Akdeniz'i, Ege'yi her zaman geziyordu. 1960'lı yılların başında hafta sonları hatta bazen birkaç hafta denizde kalırdı.

1964 yılında bir gün bana Sadun'u getirdi. "Bu arkadaş dünya seyahatine çıkıyor. Sen de denizcisin, oturup konuşun. Nasıl yararlanabiliriz, neler yapabiliriz?" dedi.

Sadun, sempatik bir arkadaştı. Onunla birkaç kez gazetede izleyeceği rotalar hakkında haritalar üzerinde konuştuk. Kış eşi Oda ile Büyükdere'de, karlar altındaki bir teknede geçiriyordu, birlikte dünya seyahatine hazırlık yapıyorlardı. O kış gecelerinde, on buçuk metre boyundaki Kısmet yelkenlisinin kamarasında, pek çok kez lüks lambası ile ısınarak Sadun'la seyahat programının üzerinden geçmiş, neler yapabileceğimizi tespit etmeye çalışmıştık.

Sadun'un en büyük şansı onun bu seyahatini duyuracak olan Hürriyet gibi büyük bir gazetenin başında denizci bir Genel Yayın Müdürü'nün bulunmasıydı. Nitekim bana imzaladığı kitabına, "Sen karadan, biz denizden, nihayet bu işi başardık," yazmıştı. Boro'ların dünya seyahatini o kadar güzel işledik ki, tam üç buçuk yıl merakla okuttuk okuyucularımıza, dönüşünde de görkemli bir karşılama töreni yaparak İstanbul'u ayağa kaldırdık.

Erol Simavi ve ben, oğullarımız iki Sedat, Sadun Boro'yu Küçükçekmece açıklarında karşılamıştık, gazete bayii İrfan Bilgiç'in bize tahsis ettiği "Bilgiç" sürat motoruyla.

Binlerce tekne, sandal, balıkçı kayığı hatta gemiden oluşan bir deniz konvoyu ile Sarayburnu'na doğru gelirken Erol Simavi'nin gözleri yaşarmıştı. "Küçük Oğlan senin sayende," demişti. Ben de çok heyecanlanmıştım. Dolmabahçe'de görülmemiş bir kalabalık vardı. Sadun Boro da şaşırılmıştı bu işe!

Programa göre, oradan üstü açık bir arabaya bindirildi. Taksim ve Beyoğlu'ndan geçildi. Bütün binalardan konfetiler atılıyordu.

Tonlarca iade gazeteyi mücellithanede kestirip konfeti yaptırmış, İstiklal Caddesi, Taksim ve Gümüşsuyu'ndaki ev ve işyerlerine dağıttırılmıştım. Sadun'un karşılanmasından sonra o caddeler iki günde zor temizlenmişti.

Sadun Boro'ya Yeşilköy Çınar Oteli'nde büyük bir resepsiyon vererek onu iş dünyasına ve İstanbul protokoluna takdim ettik. Ardından yazı serisine başladık. Kendisine de ünlü 'Pupa Yelken' kitabını yaptık ve yirmi beş bin adet basıp verdik. Bu kitap hâlâ dünyadaki benzerleri arasında en iyi kitaplarından biridir. Şimdilerde belki de dördüncü baskısı yapılıyor. Kitabın yapılmasında bizimle Hürriyet ve Veb Ofset'te yirmi iki yıl çalışan değerli arkadaşım, rahmetli Teoman Orberk'in yardımlarını unutamam. Sadun, çok daha sonra, 1970'li yılların ortasında gene Atlantik ötesi bir seyahat yaptı ve Kısmet'le Amerika'ya gitti. Ben o zaman Hürriyet'ten ayrılmış Günaydın'da çalışıyordum...

Siz bu seyahati hatırlıyor musunuz? Hiç sanmam. Çünkü o zamanki Hürriyet'çiler yapamadılar, duyuramadılar bunu. Bu apayrı bir işti. Nitekim, Hürriyet 1990'lı yıllarda 'Uzaklar' yelkenlisiyle dünya seyahatine çıkan Zuhale ve Osman Atasoy çiftini de yarı yolda bıraktı.

Habercilikteki üstünlüğü dışında Hürriyet, bizim zamanımızda çalışma, yaratıcılık ve böylesine buluşlarla yüceldi. Haldun Simavi'nin ayrılmasından sonra daha da atak içindeydik. Çok güzel işler yaptık.

Bomba gibi haberler patlatıyorduk. Tirajımız her gün artıyordu, kazancımız da aynı şekilde yükseliyordu. Haldun Bey'den ayrılışımızın 1. yılında 1 Mayıs 1969'da günlük tirajımız sekiz yüz bini bulmuştu. İademiz gene %6 civarındaydı...

Tiraj 1 milyona çıkınca

Pazar tirajımız ise bir milyonun üzerine çıkmıştı. Aylarca 1 milyon 100 bin civarında basmış, fakat “nazar değmesin” diye açıklamaktan kaçınmıştık! Bunun için 1 Mayıs 1969 gününü bekliyorduk. Hürriyet'in 21. kuruluş yıldönümü olan o gün, gazetenin birinci sayfasında bir milyonu aştığımızı açıklayacaktık. Çünkü, tam zamanıydı. 1968 Kasımı'nda Haldun Simavi, kardeşinin bütün muhalefetine rağmen GÜNAYDIN'ı çıkarmıştı. Hürriyet ağırlığını koymalıydı. O ara bir kez ziyaretine gittiğimde Haldun Simavi, “Maşallah çok iyisiniz, fena yükleniyorsunuz,” demişti.

Büyük bir hazırlıkla 1 Mayıs 1969'da çıkardığımız gazeteyle milyonu aştığımızı ilan ettik. Erol Simavi Türkiye'de değildi... Galiba birtakım kişilerle birlikte Almanya'daki Baden-Baden'de kaplıcalardaydı. Ne olduysa orada oldu ya!...

Ona, teleksle bir not çekerek yaptıklarımızı anlattım ve tebrik ettim. Hatta, o notu yazarken yanımda reklam müdürü Rıdvan Menteş vardı. Rıdvan'a, “İçimde bir his var, bize nazar degecekmiş gibi geliyor,” dedim. Böyle şeylere inanan biri de değildim, ama belki de altıncı hissim, bazı olacakları duyuracak kadar kuvvetliydi, kim bilir...

Bir milyonu aştığımız gün nedense pek sevinemedim. Haftalar sonra Türkiye'ye dönüşünde Erol Simavi evinde bu nedenle bir yemekli toplantı tertiplemişti. Eşi Belma Simavi eliyle bana ‘Hürriyet'in bir adet kurucu hissesini’ verdiği ve Belma Hanım'a beni öven bir konuşma yaptırdığı gece bile yeterince sevinememiştim. O gece ağabeyi Haldun Simavi de oradaydı...

İçimde tuhaf duygular vardı. Bir şeyler olacağını adeta hissediyor gibiydim.

HÜRRİYET’TE BÜYÜK KAVGA

Ne demişti Columbia Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü hocası Prof. Hohenberg:

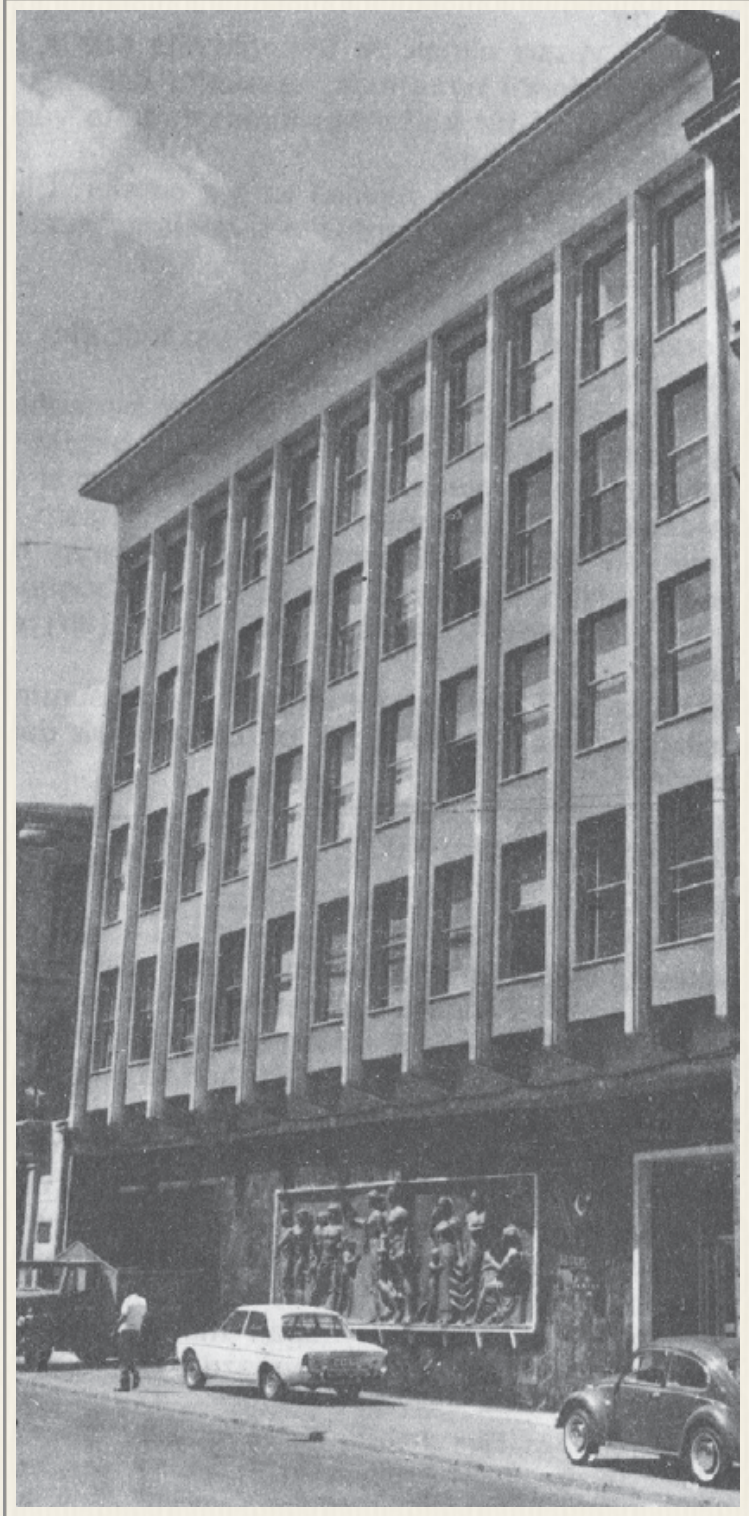
“...Amerika Birleşik Devletleri anayasasında ilk tadilat yapıldığında, anayasa teminatı bahşedilen tek iş kolu gazeteciliktir. Bu teminat gazeteciliğe bir işletme kolu olduğu için verilmemiştir. Gazetecilik gerçeği bulup ortaya çıkardığı ve halkı aydınlattığı için böyle bir teminatı hak etmiştir...”

Demek ki neymiş, gazetecilik? Herhangi bir ürün üreten, pazarlayıp satan bir sınai veya ticari bir işletme değilmiş. Sadece haber üreten, gerçeği arayıp bulan, yayan, halkı aydınlatan kutsal bir iş koluymuş. Onun içindir ki bu iş kolu dünyanın her yerinde, ona saygılı ailelerin ve kurumların ellerinde bulunuyor. Dededen oğula, oğuldan toruna sürüp gidiyor. ABD’de İngiltere’de, Japonya’da, Batı demokrasilerinde böyle örnekler çoktur. Gazete sahibi olmanın geleneksel yolu budur.

Tam anlamıyla ile böyle bir gazete olan Hürriyet’te, bir milyon tirajı aşmış ve bunu gazetenin 21. kuruluş yıldönümü olan 1 Mayıs 1969 günü, birinci sayfadan grafiklerle açıklamıştık. Geleceğe dönük büyük projeler üzerinde kafa yorup, araştırmalar yaparken acaba nelerle karşı karşıya gelecektik? Gazetemin işleri Divan ve Hilton Otelleri’nin barlarında,

oralardaki berber salonlarında konuşuluyor, benim de kulağıma geliyordu. Bizim alıştığımız şeyler değildi bunlar.

Birtakım insanlar Erol Simavi'nin etrafında çöreklenmişti. Bunlar 'Patron'u etkilemeye başlamıştı. Gazeteciliğin dışındaki bu insanlar, Sedat Simavi'nin oğlunu gazetecilik dışında yatırımlara sürüklüyorlardı. Aslında hepsi gücünün büyüklüğünü bildikleri için, gazeteyi kullanmak istiyorlardı. Bunların bir kısmı askerdi, askerciydi, ihtilallere karışmıştı, darbecilere destek vermişti; onlardan yana tavır koymuştu. Şimdi burada hepsinin adını yazmama gerek yok. Çünkü artık, bu adamların hiçbir önemi kalmadı. Bir kısmı da zaten yok olup gitti...

Cağaloğlu'ndaki Hürriyet binası

Bir gün telefonum çaldı. Cüneyt Arcayürek, Ankara'dan arıyordu. “Necati, bizim Erol Bey’in piston fabrikası mı var?” diye sordu.

“Bu da nereden çıktı?”

“Şimdi Maliye Bakanı aradı beni. Piston fabrikasının genel müdürü kendisinden randevu istemiş ve bunu isterken de ‘Hürriyet Gazetesi’nin Piston Fabrikasının Genel Müdürü’ diye takdim etmiş kendini.”

Başımdan aşağı kaynar sular inmişti sanki. Kendime gelir gelmez Cüneyt’e şunları söylediğimi hatırlıyorum; “Maliye Bakanı’nı hemen ara ve de ki; ‘Gazetenin Genel Yayın Müdürü’nün böyle bir şeyden haberi yok’. Birileri Hürriyet’in adını kullanıyor olabilir. Bu durumda kimseye randevu filan vermesin!”

Daha sonra, gazetecilik dışındaki adamların, Erol Simavi’yi ne gibi gazetecilik dışı yatırımlara sürüklediğini görüp öğrenecektik. Orman ürünlerini değerlendirme şirketinden charter uçakçılığa, sigortacılığa, tavukçuluğa, otelciliğe, otomobil satıcılığına, balıkçılığa, sütçülüğe kadar... Henüz daha başlangıç noktasındayken biz, bu tür basın dışı yatırımlara karşı çıkmıştık. Bu arada sözü edilenlerden biri olan bir ihtilalcinin gazetemizin genel yönetiminde görevlendirilmesini de asla kabul etmemiştik.

Sadece ben değil, Hürriyet’in bu hale gelmesinde emeği olan tüm yazı işleri ve idare kadrosu, emektar Tahsin Öztin, Başmürettip Muammer Usta, Sedat Simavi’nin Topal Halit Ustası dahil, ayağa kalkmıştık. Kafamız ve elimizle büyüttüğümüz Hürriyet’i koruma, kurucusu Sedat Simavi’nin ve Haldun Simavi’nin koyduğu prensipleri muhafaza etme görevi bize düşüyordu.

Düşünebiliyor musunuz, aslında Erol Simavi’nin yapması gerekeni biz yapıyorduk!... Hem de ona karşı!

Sabah Gazetesi’nde “Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu” yazı serisi başlarken, Erol Simavi benimle yaptığı telefon konuşmasında, oğlu Sedat

Simavi'nin daha evvel komünizmin, şimdi de şeriatçıların geleceğinden korkarak gazetede çalışmadığını, hatta yurtdışında yaşamak istediğini söylemişti. Acaba kendisi de o sırada ihtilalden mi korkuyordu? Çünkü yanında ve etrafında ihtilalcilerle aynı kafadaki siviller vardı. Bunu da tam anlayabilmiş değilim.

Hürriyet'te, gazetenin ilkelerine sahip çıkan çalışanlarla, genç patron Erol Simavi arasında müthiş bir kavga başlamıştı.

Erol Simavi, bizim gazeteye el koyacağımızı zannettiği için, Kanlıca'dan bazı özel adamlar getirmiş ve hatta bir iki gece onların güvencesinde gazetede yatmıştı. Oysa bizim hiç böyle bir niyetimiz yoktu. Ne demekti, gazeteye el koymak? Biz bir mücadele veriyorduk: Amacımız patrona doğru yolu göstermekti.

Görmedi, göremedi, belki de işine gelmedi; ama, bu olay ona o kadar pahalıya mal oldu ki!

Belma Simavi, Erol Simavi ve oğlu Sedat Simavi bir arada.

Ben ayrıldım. Buna en fazla Belma Simavi üzüldü. O benim kardeşim gibiydi. Sanki o günlerde Hürriyet'in bugünkü geleceğini görmüştü. Kavganın sürdüğü günlerde beni ve Memduh Yaşa'yı gece gündüz aramış, bir uzlaşma sağlamak için canla başla çalışmıştı. Ancak Erol Simavi, uzlaşma sözü vermiş ve yönetim kurulu defterine bu yönde bazı kararlar geçirilmiş olmasına rağmen, sözünde durmamıştı.

O zaman onun yanında bizim işimiz yoktu. Çünkü aramızdaki güven sarsılmıştı. Patrona güvenimiz kalmamıştı.

Üçüncü kattaki odasında kendisini beni gazeteden kovduğuna dair bir yazı imzalaması için zorladım. Bu yazıyı daha evvel aşağıda sekreterime yazdırmıştım.

“Ben seni kovmuyorum ki,” demişti Erol Simavi, biraz da hüzünlenererek. “Seni yanıma yönetim kuruluna Başkan Yardımcısı olarak alıyorum,” diye devam etmişti konuşmasına...

“Ben, otuz sekiz yaşındayım, yönetim kurulunda ne işim var?” diye cevap verdim. “Yerime yeni Genel Yayın Müdürü bile tayin etmişsin biliyorum. Uzatmayalım, bu işi Patron. Birbirimize duyduğumuz güveni yitirdik. Daha doğrusu ben artık size güvenmiyorum.”

Ayrılışımızdan birkaç ay sonra Hürriyet'te doldurduğumuz yerin boşluğu hissedilmeye başlanmıştı. Cüneyt Arcayürek de peşimden istifayı basmıştı. Hem de Hürriyet'ten öyle bir tazminat almıştı ki?

Cüneyt'e sormuşlardı: “Çek olarak mı gönderelim?”

“Hayır cash,” diye cevap vermişti. Para o kadar çoktu ki, bir bavulun içine koymuşlar, üç adam Avukat Orhan Apaydın'ın Sirkeci'deki yazıhanesine getirip teslim etmişti.

Ancak bu durum Haldun Simavi'nin pek hoşuna gitmemişti. Haldun Simavi 27 Mayıs İhtilali yönetiminin, fikir işçileriyle ilgili çıkardığı 212 sayılı özel ihtilal yasasına karşıydı.

Bu yüzden, benimle birlikte Günaydın'a gelecek olan Cüneyt Arcayürek'i daha sonra gazetesine almamıştı.

“*Babıali'nin Tanrıları – Simavi Ailesi*” diye bir kitap yazan gazeteci İrem Barutçu bu kitabında Erol Simavi'yi ve Hürriyet'ten ayrılma olayını şöyle anlatıyor:

“Çapkın bir erkekti Erol Simavi. 1988 yılında Emin Çölaşan'a verdiği röportajda, ‘...oysa çok çapkın bir insan olarak tanınıyorsunuz. Kadınlara karşı da böyle utangaç mısınız?’ sorusuna, ‘Hayret edilecek kadar utangacım... Onun için çapkınlığım hakkında çıkarılan dedikodular biraz değil, fazlasıyla abartılmıştır. Hiç olmayan birtakım olaylar bile, ihaleyle benim üzerime kalır!... Haa Erol Bey yine birisini kapamış, derler. Hiç alakası yoktur. Tanımam bile,’ şeklinde cevap veriyorsa da, bu cevabı onun yaşındaki bir erkeğin görüp geçirmişliğine bağlamak daha doğru olur.”

Utangaç bir insan olduğu doğrudu. Ama utangaçlık ile çapkınlık onun kişiliğinde tezat teşkil etmiyordu.

Erol Simavi'nin, Gönül Yazar'dan önce de beraberlikleri olmuştu, sonra da olacaktı. Gönül Yazar, “Erol Bey'in hayatına saçının telleri kadar çok kadın girmiştir,” cümlesiyle Simavi'nin çapkınlığının mertebesini ifade edecekti. Fakat o güne dek hiçbir ilişkisi Gönül'le yaşadığı birliktelik kadar ayyuka çıkmamıştı.

Hürriyet'te Orhan Erkanlı İsyanı

“Erol Simavi'nin sadece özel yaşantısında değil, Hürriyet koridorlarında da fırtınalar kopuyordu. 1969 yazında, bir darbecinin tepeden inme bir metotla Hürriyet'in yönetimine getirildiği haberi, gazete üst yönetimini karıştırdı. Genel Yayın Müdürü Necati Zincirkıran, Ankara Temsilcisi Cüneyt Arcayürek, Yazı İşleri Müdürü Ferhan Devekuşuoğlu, Müessese Müdürü Feridun Eryılmaz gibi patrona en yakın kurmaylar, Erol Simavi'nin bu kararına karşı isyan bayrağını çekiyorlardı.

Bu darbeci, Orhan Erkanlı'dan başkası değildi!

27 Mayıs ihtilalcilerinden Orhan Erkanlı, Orhan Eyüboğlu
(eski emniyet müdürlerinden ve içişleri bakanlarından)
ben ve Hasan Pulur.

Erkanlı, Hürdağıtım'daki görevinden ayrılmasının ardından Simavi'nin de desteğiyle politikaya atılmış; fakat parlamentonun CHP sıralarında umduğunu bulamamıştı. 1969 yazında, Erol Simavi ve Cihat Abaoğlu'yla birlikte çıktığı Baden-Baden gezisinden, patron temsilcisi olarak döndü. Erol Simavi, Erkanlı'ya iş teklif etmesine zemin hazırlayan platformu şöyle anlatacaktı:

“Cihat Abaoğlu ile Baden-Baden'e gitmeye karar vermiştik. Bu geziye Erkanlı'ya da aldım. Gezi sırasında konuşmalarımızda baktım şikâyetçi. Nereden girdim bu politikaya, bana göre değilmiş bu iş, diyordu. İşte o zaman, gel dedim, mebusluktan sonra benim özel

danışmanım olursun, dedim. Geldi. 14'lerden biri ve CHP'li olması nedeniyle yazı işleriyle alakası olmayacaktı. Ama birçok alanda beni temsil etme yetkisini verdim ona.”

Erol Simavi, her ne kadar Erkanlı'nın yazı işlerine karışmayacağını vurguluyorsa da, gazete üst düzey yönetimi, o günlerde bu atamayı onun söylediği şekilde algılamamıştı. Erol Simavi'nin sekreteri tarafından kopya edilen ve söz konusu atamayı Necati Zincirkıran'a tebliğ eden mektup, Erkanlı'nın Zincirkıran'ın da üzerinde bir pozisyona sahip olacağı kanaatini uyandırmıştı. Nitekim Yavuz Erkanlı da, “Babam en tepeye gitti. Tam yetkiyle gittiğini biliyorum. Yani, Erol Ağabey'in yetkileri neyse, tamamını kullanma şartıyla gitti. Hürriyet'e,” diyecekti. Erkanlı'dan aktaralım:

“O dönemde yazı işlerine karışmayacak dendi; ama yumuşak geçiş olsun diye böyle söylenmişti. O bir taktikti aslında... Erol ağabey, babamı hangi koşullar altında getirdiğini iyi biliyordu! Çalışanlar ayaklanıp ilk etapta sert bir reaksiyon göstermesin, gazete içinde çatışma olmasın, diye böyle bir yol izlediler. Sanıyorum, zamanla nasıl olsa insanlar birbirini tanır ve herkes birbirine alışır, diye düşündüler. Çünkü birçok çalışan da hiç tanımadan, ihtilalci ve asker kökenli olduğu için babamın varlığına karşı çıkmıştı.”

Fakat Hürriyet'in patronu, o gergin günlerde tartışmaya mahal vermez bir üslup içinde kurmaylarına teminat veriyordu:

“Orhan kesinlikle yazı işlerine karışmayacak!”

Aynı sözleri, Tarabya Haluk Restoran'da iki kadeh attıktan sonra, işlerin Orhan Erkanlı'yla yürüyemeyeceğini söylemek üzere Kanlıca'daki yalısına gelen Necati Zincirkıran, Ferhan Devekuşuoğlu ve Cüneyt Arcayürek'e de tekrarlayacaktı.

Yol Ayrımı

Fakat fırtına dinmemiş, sular durulmamıştı. Erol Simavi'nin o günlerde Cüneyt Arcayürek'e söylediği gibi, “Her şey yeni başlıyor”du.

Aslında bu bir iktidar oyunuydu. Oyunun tarafları ise, ilk bakışta görüldüğü gibi Erol Simavi'ye karşı Necati Zincirkıran ve arkadaşları değil, aynı zamanda ağabey Haldun Simavi idi.

Haldun Simavi'nin Hürriyet'ten ayrılıp Veb Ofset'e geçmesinin ardından bir yılı aşkın bir süre geçmiş, bu arada Günaydın Gazetesi'ni çıkarmaya başlamıştı.

Her ne kadar Erol Simavi, 1988 yılında Emin Çölaşan'a verdiği röportajda, "Bir gün duydum ki ağabeyim gazete çıkaracaktı. Dedim ki, 'Ağabey nasıl oluyor bu iş?' Önüme bilançosunu attı. Bir de baktım ki sırf kırmızı. (...) Tamamen zararda. 'Yani batayım mı?' diye sordu bana. 'Hayır batma. Geri dön ve yeniden birlikte olalım,' dedim. Bana dedi ki, 'Ben bir gazete çıkaracağım ve sen buna izin vereceksin. Hem izin verdim, hem de bütün gücümle ona yardımcı oldum,' diyorsa da, dönemin tanıkları Erol Simavi'nin ağabeyinin ayrılık protokolünü ihlal ederek günlük bir gazete çıkarma yolunda çalışmalarına başladığını öğrendiği gün paniğe kapıldığını ifade edeceklerdi. Hürriyet'in patronu, o gün Necati Zincirkıran'ı odasına çağırdığında öfkeden hop oturup hop kalkıyordu.

Günaydın'ın çıkışı, kardeşlik ve ortaklık ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştı: Rekabet.

Erol Simavi'nin, ağabeyinin güçlü bir rakip olacağını öngörerek, Hürriyet'in geleceğini düşünmesi doğaldı. Ne de olsa, artık Hürriyet'in büyük patronuydu. Ancak şunu da vurgulamak gerekiyor: Hürriyet imparatorluğunda kendi yönetim yapısını tesis edeceği güne dek, hisse çoğunluğuna sahip olmanın ona sağlaması gereken gücü elde etmiş olduğunu söylemek zordu. Zira, Hürriyet koridorlarında Haldun Simavi ekolü devam ediyordu.

Haldun Simavi, Veb Ofset'e geçerken, Necati Zincirkıran, Memduh Yaşa gibi güvendiği yakın kurmaylarını Hürriyet'te bırakmıştı. Necati Zincirkıran bünye içinde, kimi zaman patronu gölgede bırakacak kadar güçlü, otoriter bir genel yayın müdürüydü. Memduh Yaşa ise, kardeşler arasındaki ortaklık ilişkisinde hakem olmasının yanı sıra, her iki kardeşe de

daima uzlaşma telkin eden bir aile dostuydu. Gel gelelim, Orhan Erkanlı'nın Hürriyet'te patron temsilcisi olarak görev alacağı haberinin mevcut yönetime bildirilmesi üzerine tırmanan gerilim, Haldun Simavi ekolünden bu iki kurmayın Hürriyet ve Erol Simavi'yle olan bağlarının kopmasına neden olacaktı.

Oysa Erol Simavi, Celalettin Çetin'in "İşte Babıali" isimli çalışması için 'Başkaldırma' olayını anlatırken, 'asi'lerin adını veriyor ve sadece Zincirkıran ile Yaşa'dan ibaret olmadığını vurguluyordu. Gelin, önce Simavi'ye kulak verelim:

Asileri az çok biliyorum. Onları Kanlıca'daki evime çağırdım bir akşam. Durumun bildikleri gibi olmadığını, Erkanlı'nın yazı işlerine karışmayacağını söyledim. Ferhan Devekuşuoğlu, Necati Zincirkıran ve Cüneyt Arcayürek gelmişti. Gece ikiye kadar sürdü bu görüşmeler.

Ve ben pazartesi günü gazeteye geldim. Ama hiçbir şey sezinlemiyordum. Bana haber verdi biri sonra. Meğer kıdem tazminatı hesabını yaptırıyorlarmış muhasebede. Bu arada olayları izleyen karım telefon etti, "Ağabeyin bizi akşam yemeğine çağırıyor," dedi.

O akşam, yemekte, ağabeyimle terasta bir araya geldik. Bana "Yavrum bir herif var, 14'ler mi, 15'ler mi, onu nasıl gazeteye alırsın?" dedi.

Daha önce de Necati, atın bu herifi demişti. Bunun üzerine ben ağabeyime, sen olsan ne yapardın, diye sordum. O, ben atarım, ben Haldun Simavi'yim deyince, cevabım şöyle oldu: "Sen Haldun Simavi isen, ben de Erol Simavi'yim, aynı babanın çocuğuyum," dedim. Ve fırladım oradan. Tutamadılar beni, gazeteye geldim. Gazetede sedirde yattım. Sanki gazeteyi elimden alacaklar havası vardı."

Erol Simavi'nin perspektifi böyle...

Fakat dokuz yılı Genel Yayın Yönetmenliği olmak üzere toplam on dokuz yıl Hürriyet'e emeği geçen Necati Zincirkıran, Simavi'nin anlatımındaki pek çok noktayı doğrulamıyor. Necati Zincirkıran, "Celalettin Çetin'in kitabında Erol Simavi, "Meğer kıdem tazminatı hesabını yaptırıyorlarmış muhasebede," diyor. Hiç alakası yok. Hürriyet öyle bir müessese ki, kimse kıdem tazminatı için kuşkuya kapılmaz," diye söze başlıyor ve kendi doğrularını şöyle sıralıyor:

“Erol Bey bir korkuya kapılmış. Zaten anlatıyor. ‘Korktum gazetemi elimden alacaklar diye gazetede yattım,’ diyor. Yahu kim kimin malını alabilir? Asıl mesele o gazetenin kurucusu... Bak, burada yazıyor, ‘Sedat Simavi’ diye. Biz, ona sahip çıkıyoruz. Yani Hürriyet’in anayasasına!... O, bunların dışına çıkıyor. Nasıl çıkıyor? İhtilalci getiriyor. Halbuki bu gazete özgürlükçüdür, demokrattır.

On yıl gazetenin genel yayın müdürlüğünü yaptım, Celalettin Çetin gazeteme girmek istedi, almadım onu. Ben Günaydın’a gittim. Günaydın’dan kaçtı.

Erol Simavi, “Sabah beş buçukta Memduh Yaşa geldi. Affet, onları affet diyordu,” diyor. Neyi affedecekti? Biz affedilmeyi beklemiyoruz. Biz diyoruz ki, bu tür isimler kredi kaybettirir, okuyucu kaybettirir. Nitekim, üç yüz bine düştü gazete. Biz öyle isyan içinde filan da değiliz. Ben, “Bu gazete halka mal olmuş büyük bir gazetedir, gazeteye bizim onayımız dışında böyle isimleri almak tehlikelidir. Eğer alacaksanız, bunları konuşalım,” dedim. “Özür dilediler,” diyor ki, alakası yok. Biz özür dilemedik. Özür dileyen bir yanlış ya da saygısızlıkta yapmadık. Biz sadece Hürriyet’in kurucusu Sedat Simavi’nin ilkelerini onun küçük oğluna karşı savunduk. Bunun mücadelesini verdik.

Münih’te Erol Simavi’ye “Bizim aramızdaki güven sarsıldı. Ben size güvenmiyorum, siz de artık bana güvenmiyorsunuz herhalde,” dedim. Yani yollarımız iyice ayrıldı. Karısı ile geldiği otele Gönül Yazar ile geldi. Kaldığımız otelde Çekoslovak bir müdür vardı ve her gittiğimizde orada kalırdık. Otelin müdürü, “Hangisi Bayan Simavi?” diyordu. Öyle açmazlara soktu bizi.

Bana, “Ağabeyimin gazetesine geçme... Bırak mesleği... Ben sana para vereyim bir başka iş yap... Reklamcılık filan yap,” demişti. Gazetecilik yapmamı istemiyordu.

Adı künyeden çıkartıldığında, Almanya’da iş seyahatindeydi Necati Zincirkıran. Yazı işlerindeki dostları arayarak adının künyeden çıkartıldığını bildirmiş ve bir an önce Türkiye’ye dönmesini tavsiye etmişlerdi. Tarih, 2 Temmuz 1969’du.

Yeşilköy Havalimanı’nda Feridun Eryılmaz ve Cüneyt Arcayürek tarafından karşılanmıştı. Elinde bir mektup taşımakta olan Eryılmaz’ın sıkıntısı yüzünden okunuyordu. Necati Zincirkıran, “Erol Simavi’nin el yazısıyla yazılmış, ‘Küçük Oğlan’ diye başlayan kalınca bir mektuptu,” diye anlatacaktı:

Feridun'a dedim ki: "Şimdi bu mektubun içinden acayip bir şey çıkar... Sen benim arkadaşımın... Hukuken muhatabım değilsin... Yarın gazeteye geleceğim, bunu bana verecekse Erol Bey versin."

Biz Cüneyt ile eve gittik. Ben, Haldun Bey'i aradım ve neler olduğunu anlattım. "Bana gel," dedi. Gittik... Onun evinde yemek yedik, konuştuk. O da çok üzüldü bu olanlara, "Gazete geri geri gider," dedi. "Ben gidip, Erol Bey'le çalışmayacağımı söyleyeceğim," dedim.

Ertesi gün gittim, yukarı kata çıktım ve "Merhaba," dedim. Eli ayağı titriyordu. Bana çocukları filan soruyor, hanımı soruyor ki, her gün beraber olduğum insandır bu... "Patron, sana Münih'te de söylemiştim. Bizim aramızdaki güven sarsıldı, sen beni affet ben gidiyorum. İster sen çıkar, ister ben istifa edeyim," dedim. Benim avukatım da gazetenin avukatı Muzaffer Paksoy'du ve Hürriyet antetli kâğıda iki mektup yazdırmıştım. Aldı, baktı, "Bunu imzalayayım," dedi. "Olanlar Hürriyet Gazetesi'nin iyiliği ve geleceği içindi. Ben Sedat Simavi'nin ve bu gazeteyi yücelten Haldun Simavi'nin prensiplerini savundum. İnşallah sen haklı çıkarsın," dedim. Çok üzüldük. Birbirimize sarıldık, bu şekilde ayrıldık."

Halbuki Hürriyet, 1 milyon tirajı, tarihinde ilk kez Necati Zincirkıran yönetiminde aşmıştı. 1969 baharında hafta içi tiraj sekiz yüz bini bulmuştu. İade %6 civarındaydı. Pazar tirajı ise bir milyonun üzerindeydi. Hürriyet Gazetesi, 21. kuruluş yıldönümü olan 1 Mayıs 1969'da "1 Milyon Tirajı Aştık" manşetiyle bu başarısını okuyucusuyla da paylaşmıştı. Necati Zincirkıran o gün Erol Simavi'nin Baden-Baden kaplıcalarında olduğunun altını çizecekti. "Ne olduysa orada oldu," diyecek; Simavi'nin Türkiye'ye dönmesinin ardından verilen davette, övgülere rağmen yeterince sevinemeyeceğini vurgulayacaktı. Zincirkıran'a kulak verelim:

"Haldun Bey Veb Ofset'e geçtikten sonra biz Erol Simavi ile baş başa kaldık ve ancak on ay birlikte çalışabildik. 1 Mayıs'ta bir milyonu aştık ve bana çok değerli bir Hürriyet hissesi verildi. Hisseyi aldığım gece uyuyamadım. 'Tamam,' dedim, 'bu iş yürümeyecek.' Çünkü kokular almaya başlamıştım. İnsan sezebilir, gazetenin işleri Divan Oteli'nin barında ya da berber salonunda konuşuluyordu. Gümrükçü bilmem kimle yolda karşılaşıyordum, 'Dün gece patronla Divan'daydık, gazetede şunlar şunlar yapılacak,'

diye konuşuyordu. Gizli kalır bunlar! Ben, bunlara karşı çıktım. Diyorum ya 'Sedat Simavi'nin prensipleri' diye."

Necati Zincirkıran'ın bahsettiği kara bulutlar, müdavimleri arasında Erol Simavi'nin de bulunduğu Divan Oteli'nin barında ya da ölümünün ardından anma geceleri düzenleyeceği yakın dostu Figaro Mehmet'in berber salonunda Hürriyet'in işlerinin konuşuluyor olmasından ibaret değildi. İşadamından politikacısına, şarkıcısından terzisine, berberine, hatta mafya babasına kadar her çevreden insanla arkadaş olabilecek ölçüde halk adamı olan Simavi'nin çevresine bazı çıkar grupları da çöreklenmişti.

Gazete Baş Aşağı Gidiyor

İkinci kattaki odama indiğimde yeni Genel Yayın Müdürü Ferhan Devekuşuoğlu'nu masamda otururken buldum. Biraz acele etmişti, ama hafif siyahi olduğu için utanıp utanmadığını yüzünden anlayamamıştım! Oysa Ferhan da bizimle birlikte mücadelenin içindeydi. Çok iyi bir yazı işleri müdürüydü. Onu kandırmışlardı. Zaten, o masa için yeterli olamayacağı hemen anlaşılacak ve kısa sürede gidecekti.

O gün sekreterim Şadan Galiboğlu Yolaşan'a veda edip, Hürriyet'in kapısından dışarı çıktım. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Babıali yokuşundan aşağıya doğru yürürken öyle hafiflemiştim ki, uçuyor gibiydim! Sirkeci'ye indiğimde arabamı gazetenin kapısında unuttuğumu fark ettim... Bir yerden telefon ettim, getirdiler. Eve geldim, avukatımla konuşup Hürriyet'in iş hukuku müşavirine yardımcı olmasını söyledim.

Ve çocuklarımı alıp teknemle Marmara'ya açıldım. Bir hafta yelkenle turladım. Güneşlendim, daldım, yüzdüm, kendimi bir başka dünyaya attım. Kafamdan artık Hürriyet'i tamamen silmek istiyordum.

İhtilalci Orhan Erkanlı yönetiminin ilk aylarında Hürriyet tiraj kaybetmeye başlamıştı. Okuyucu böyle bir değişikliği yadırgamıştı. Her ne kadar bu gibi işler, sessiz sedasız oluyor idiyse de, her şey kulaktan kulağa yayılıyordu.

Erkanlı, Yassıada'nın gaddar Komutanı Albay Tarık Güryay'ın anılarını Hürriyet için satın almıştı. Hürriyet okurları, gazetede yayınlanan bu yazı dizisine büyük tepki gösterdiler. Çünkü Yassıada Komutanı Tarık Güryay, eski Demokratlara orada çok eziyet çektirmiş, seilmeyen, hatta nefret edilen bir isimdi.

Albay Tarık Güryay'ın büyük reklam, patırtı ve gürültü ile Hürriyet'te başlayan YASSIADA KUMANDANI BENDİM başlıklı hatıratı gazeteye iki yüz bine yakın tiraj kaybettirmişti. Hürriyet 1970 başında üç yüz yirmi bine kadar düşmüş, daha da aşağıya doğru giderken, paniğe kapılan Erol Simavi, ağabeyini yardıma çağırmıştı...

O zamana kadar iki kardeş pek konuşmuyorlardı. Benim ayrılmam, ağabeyine göre Erol'un yaptığı hatalar ve özel hayatı, aralarını iyice açmıştı. Danışmanımız, hocamız, Yönetim Kurulu üyemiz Prof. Memduh Yaşa da Hürriyet'ten ayrılmak zorunda bırakılmıştı. Zaten ihtilalci kadro, kendi kafalarına uygun bir müşavirler kadrosu oluşturmuştu. Bunlar her devirde askerlerin yanında yer alan eski bürokratlardı. Hocaya orada hayat hakkı tanılar mıydı?

HÜRRİYET'İ KURTARMA OPERASYONU

Bir gece Haldun Simavi evime telefon etti. “Yarın Hürriyet'e gidiyoruz, yavrum iş başa düştü,” dedi. “Erol orayı, kurtarmamızı istiyor. Sen biraz düşün, neler yapabiliriz. Ben oradan ayrılalı neredeyse iki yıl oluyor. Sen yeni ayrıldın; Yazı İşleri'ndeki çocukları da tanıyorsun.”

“İyi de Haldun Bey, ben Hürriyet'i hayatımdan sildim. Tekrar oraya gidip çalışmam. Ama size yardımcı olurum,” dedim.

“Tamam, tamam ben de seni oraya götürüp bırakmayacağım. İlk gün benimle birlikte geleceksin. Hatta Ahmet Uran Baran'ı da yanına al. Bana danışmanlık yapacaksın.”

Ertesi sabah, saat 11:00'da Haldun Simavi ile Hürriyet'in kapısından içeri girdik. Erol Simavi, Prof. Memduh Yaşa'nın kaleme aldığı bir bildiriye

personelerle dağıtmış, bundan sonra ağabeyi Haldun Simavi'nin 'Murahhas Aza' sıfatıyla Hürriyet'i yöneteceğini açıklamıştı.

Bizden sonra, bir yıl içinde gazete dört genel yayın müdürü değiştirmiş, ama hiçbiri düşüşü durduramamıştı. Hürriyet Yazı İşleri'nde ikinci, üçüncü adam olarak yetenek ve kapasiteleriyle çok iyi hizmet veren bu çocuklar, bir de işlerinden olmuşlardı. Yani gazete ikinci, üçüncü ve dördüncü adamlarını da kaybetmişti!

Haldun Simavi ile Hürriyet'in kapısından içeri girdiğimizde herkes selam duruyordu. Eski odasına çıkıp oturduk. Yazı İşleri ile İdare'nin sorumlularını çağırdık. Saat 12:00'da bir toplantı yapılacağını söyledik.

Bizim oraya geleceğimizi duyan Orhan Erkanlı ise tası tarağı toplayıp gitmişti. Şimdi pisliklerin temizlenmesi bize düşecekti. Toplantının başında Haldun Bey kısaca şunları söyledi:

“Arkadaşlar, bugüne kadar Hürriyet'te pek çok oyun sergilendi. Fakat, bu sefer sahneye koyacağımız oyun, ne dram, ne de komedi olacaktır. Biz, gazete çıkartacağız ve doğru dürüst gazetecilik yapacağız. Gazetecilik yapmak isteyenler burada kalır, istemeyenler ise gitmekte serbesttir.”

Bu sözleri dikkatle dinleyen Hürriyet'in çalışanları arasında emektar mütercim Leyla Soykut'un hıçkırarak ağlaması hepimizi etkilemişti. Haldun Simavi, personele moral verdi. Birkaç operasyonla bir ay içinde Hürriyet'i rayına oturttu. Düşme durdu, gazete ataklarla yavaş yavaş tiraj almaya başladı.

Fakat bu sırada Günaydın'da bizim Başbakan Demirel'le kavgamız vardı. Erol Simavi, Hürriyet'in bu kavgadan zarar görebileceğinden korkuyordu. Çünkü, Adalet Partililer her yerde Günaydın Gazetesi'nin satışını önlemeye çalışıyorlardı. Bu arada Günaydın'a ilan verilmemesi için de bir kampanya başlatılıyordu. Erol, bunları ağabeyine anlatınca Haldun Bey fena halde kızıp Hürriyet'i bıraktı ve Günaydın'a döndü. Erol Simavi, korkusundan Demirel kavgasında ağabeyini yapayalnız bırakıyordu.

Bu dönemde ilk kez Hürriyet'in Sabancı'lara satılacağına dair bir haber çıktı. Konu ile ilgilenen Akbank 'Umum Müdürü' Ahmet Dallı idi. İktisat Fakültesi profesörlerinden Mustafa Aysan'a Hürriyet'in durumunu incelemesini söylemişti. Fakat nedense bu satış 1970'lerin başında gerçekleşmedi. Erol Simavi ta o zamandan gazetesini satmayı düşünüyordu.

Haldun Simavi ile gittiğimizde, bizimle daha evvel uzun yıllar çalışmış olan, prensiplerimizi bilen Nezih Demirkent'i Hürriyet'e Genel Müdür yaptık. Yayından ve idareden o sorumlu olacaktı. Nezih, gerçekten de 1982'ye kadar, on iki yıl Hürriyet'i yönetti. Kendi kadrosuyla, baskı teknoloji değişikliğini de gerçekleştirdi. O sıralarda Erol Simavi de gazeteyle daha fazla ilgiliydi. Bizim kurduğumuz Almanya şirketini büyüttü, orada bir matbaa kurdu. Bugün, Hürriyet Almanya'da yüz otuz bin gazete satıyor ve büyük Avrupa gazetelerini basıyor.

Nezih'ten sonra Arda Gedik, Özcan Ertuna bu gazetede Genel Müdürlük yaptı. Çetin Emeç de iki kez Genel Yayın Müdürü oldu. Bu arkadaşlar gerçekten bütün yeteneklerini göstererek, Hürriyet'e yararlı olmuşlardı. Hürriyet, bugüne kadar ayaktaysa, bu sonuç orada çalışan değerli ve cefakâr arkadaşların eseridir.

Erol Simavi, vakıf kurup gazetenin ileride satılmasına mani olmak istemişti, ama sonradan bu fikrini de değiştirdi; oğlu Sedat'ı, doğru dürüst bir eğitim ve formasyon veremedi Hürriyet'in başına getirdi. 1960'larda Sedat'a Kanlıca'da evine gelerek ders veren hukuk öğrencisi Yaşar Eroğlu adında biri, sıradan bir avukat olduktan sonra Hürriyet hukuk bürosuna girmişti. Sedat Simavi, eski hocası Yaşar Eroğlu'yu en yetkili yönetici yaptı. Kendisi de uzaktan, evinden Hürriyet'i yönetenlere nezaret etmek istedi. Sanki uzaktan kumanda ile gazete idare edilebilirmiş gibi!

Aslında Erol Simavi'nin kendisi de bunun yapılamayacağını tam olarak anlamış değildir.

GÜNAYDIN'DA PATLAYAN BOMBA: EYVAH NECATİ BEY GELİYOR!

Akgün Tekin, Günaydın'ın yazı işleri müdürlerinden biriydi. Birkaç yıl uğraşarak 'Türk Basınında kayan yıldız-Haldun Simavi'nin GÜNAYDIN'ı' diye kalınca bir kitap yazdı.

O kitapta benden de uzun uzun bahsediliyor. 109. sayfada "Eyvah Necati Zincirkıran geliyor" diye bir ara başlık altında şunlar yazılıydı:

"Günaydın'da çalıştığımız günlerde bir sabah, bomba gibi bir haber patlamıştı: 'Necati Zincirkıran Hürriyet'ten ayrılmış, Günaydın'a geliyormuş...'

"Nedense, içimin ürperdiğini hissetmiştim. Halbuki o güne kadar ne yüzünü görmüş ne de sesini işitmiştim. Bildiğim tek şey, fazla titiz, hata affetmeyen, astığı astık, kestiği kestik bir kişi olduğuydu.

Sağ tarafımda oturan Rahmi Turan'a baktım. 'Hapı yuttuk,' dedim.

Rahmi daha önce onunla Hürriyet'te çalışmıştı. 'Yok canım! Necati Bey korkulacak bir kişi değil,' dedi.

Dedi ama, gel de inan... O güne kadar duyduklarımız, beynimize işlemişti sanki.

“Şunu da tüm samimiyetimle söylüyorum. Necati Bey Günaydın’da göreve başladığı zaman yirmi dokuz yaşındaydım ve on yıllık gazeteciydim. Aradan otuz yıldan uzun bir süre geçmesine rağmen hâlâ ondan çekinirim. Bırakın bir gün olsun, bazı arkadaşlar gibi, ‘ağabey’ demeyi ‘Necati Bey’ demekte bile zorluk çektim. Ona her zaman ‘Efendim’ diye hitap ettim.

“Günaydın’a geldiği gün, hemen herkesin tansiyonu yirmilere filan çıkmıştı herhalde.

“Ancak, günler geçtikçe tansiyonlar normale döndü. Hatta ben bile, yahu Necati Bey bu muymuş? Hiç de öyle sert insana benzemiyor. ‘Şeker gibi biri’ diye düşünmeye başladım.”

Doğaldır ki bir üst düzey yönetici için ‘şeker gibi adam’ denmesi güzel bir şey, ama ben hiçbir zaman ‘şeker’ gibi olmadım, olamam da... Ama, birlikte çalıştığım yazı işleri müdürlerine, haber müdürlerine, istihbarat şefleri ve muhabirlere daima sevgi ile yaklaşırdım. Onların daima yanında, bildiklerini esirgemeyen aksine bu konuda çok bonkör olan; şeffaf çalışmayı seven, herkesin görevini en iyi şekilde yapması için yardımcı olan ciddi, güvenilir bir ‘Genel Yayın Müdürü’ydüm.

Nedense adımız, ‘sert’e çıkmıştı. Bunu asla anlayabilmiş değilim.

Gazeteci İrem Barutcu da, “Babıali Tanrıları-Simavi Ailesi” isimli kitabının 105. sayfasında:

“Necati Zincirkıran, bünye içinde güçlü, otoriter bir genel yayın müdürüydü. Hatta kimi zaman patronu gölgede bırakacak kadar...” diyordu.

Vehbi Koç öldüğünde, Sabah’taydım. Bir hanım gazeteci (Serpil Yılmaz) ile birlikte, benim eski dostum, Vehbi Bey’in de yakın akrabası olan emekli Büyükelçi Fuat Bayramoğlu’nun Vaniköy’deki evine, görüşmeye gitmiştik. Ben, kendi arabamla gelmiştim; Serpil Yılmaz ise gazeteye ücreti karşılığı hizmet veren bir taşeronla gelmişti. Genelde bu taşeronlar arabalarda çalışan şoförlerdi.

Biz, Fuat Bayramoğlu ile konuşurken arabanın şoförü Fuat Bey'in bahçıvanıyla haber gönderiyor, işin uzadığını, kendisinin gitmek istediğini bildiriyordu. Belki beş kez böyle haber geldi. Artık Fuat Bey bile rahatsız olmaya başlamıştı. O zaman Sabah Gazetesi'nde köşe sahibi olan Serpil Yılmaz gibi birine yapılacak şey değildi bu.

Çok canım sıkıldı. Foto muhabiriyle şoföre haber gönderdim: "Gazetenin yazarını neden rahatsız ediyorsun? Bir daha sakın içeriye haber göndermeyeceksin, şimdi doğru gazeteye döneceksin," dedim.

O zaman Medya Holding, yani Sabah ve ATV İkitelli'deydi.

İşi bitirdik, İkitelli'ye döndük. İlk işim, Genel Müdür'e telefon edip bu şoför olayını anlatmak ve gazetenin yazarını Fuat Bayramoğlu gibi birinin önünde zor durumda bırakan şoförün işini halletmek oldu.

"Atın bu adamı," dedim ve o gün gönderildi.

Acaba bu ve bunun gibi nedenlerle mi adımız 'astığı astık kestiği kestik'e çıkmıştı?

Gazete işi yirmi dört saatlik bir iştir. Her gazete her gün okuyucuları önünde imtihan verir. Muhabirler, yazı işleri müdürleri, genel yayın müdürleri, yazarları, çizirleri bu imtihanda not alır. Ya biraz daha fazla beğenilir, satar ya da satışı azalır. Gazete hata kabul etmez. Çünkü hata yaptığında zarara uğrar. Bu zarar sadece para ile ölçülmez, güven ve itibar da çok önemlidir. Güvenilmeyen bir gazete nasıl satar? Kim satın alır böyle bir gazeteyi?

İnancım odur ki, gazeteciler zaman baskısı altında çalışırken bütün samimiyet ve iyi niyetleriyle ellerinden geleni yaparken, kendilerini hata ve yanlışlardan yüzde yüz arındıramazlar. Bu bir gerçektir. O halde hatayı asgariye indirmek gerekir. Önemli olan, yirmi dört saatlik yarışta kaçınılamayan o asgari hatayı ciddi bir sistem ve kontrol yöntemiyle sıfırlamaktır.

Hürriyet'te bunun önüne geçmek için, ortalığın altını üstüne getirmiş, çok uğraşmıştım. Genel Yayın Müdürlüğü'mün birinci yılından sonra hedefim sadece iyi bir haber gazetesi yapmak değildi; hatasız, bilgi noksanı olmayan, mükemmel bir gazete yapmaktı. Bunda da muvaffak olmuşuk.

Gazeteci toplum içinde saygın bir insan olarak yer edinmek istiyorsa, işinde ciddi, güvenilir bir kişi olmak durumundadır. İlle de asık suratlı, gülmez, konuşmaz, sadece kasılan bir insandan söz etmiyorum. Sorumluluğunun dört dörtlük farkında olan insanların bu mesleği seçmeleri gerektiğini anlatmaya çalışıyorum.

Gazetecilik mesleği hak, yükümlülük, özgürlük ve sorumluluk gibi birçok kavramı içinde barındırmaktadır. Bunu doğru dürüst kavramış olan kişi zaten ciddi olmak zorundadır; zamanla yarıştığı için de biraz sinirli olabilir. Aslında sadece genel yayın müdürleri değil, her gazeteci biraz sinirlidir, istemese de. Bu da adrenalinden kaynaklanmaktadır.

GAZETİYİ YENİDEN İCAT ETMEK VE TÜRK MEDYASINDA GÜNAYDIN ÖRNEĞİ

1969 Temmuz'unda Hürriyet'ten Günaydın'a geldiğimde hiç yabancılık çekmemiştim. Patronum otuz yedi yıl birlikte çalıştığım Haldun Simavi idi. Yetişmemde büyük emeği olan bir büyüğümdü. Sevip saygı duyduğum, güvendiğim biriydi. İşini gerçekten iyi biliyordu. Onunla çalışmak büyük bir zevkti.

İki kardeş ayrıldıktan sonra Hürriyet'te Erol Simavi ile bir yıl bile birlikte çalışmamış, ayrılmak zorunda kalmıştım. Bu arada yapılan iki teklife rağmen ben, Haldun Simavi ile Veb Ofset'te, Günaydın'da çalışmayı tercih etmiştim. Böyle bir tercihe neden olan önemli bir sebep de, kuruluşundan beri Günaydın'ın bağlı bulunduğu şirketin ortağı olmamdı. 1962'den beri şirketin kurucu ortakları arasındaydım.

Günaydın'a gelince Haldun Bey bana yüz bin liralık hisse daha verdi. Veb Ofset çok yayınlı bir anonim şirketti. Günaydın'ın dışında dergileri vardı. Haldun Simavi'nin amacı burayı büyütme idi. Bunda kararlıydı.

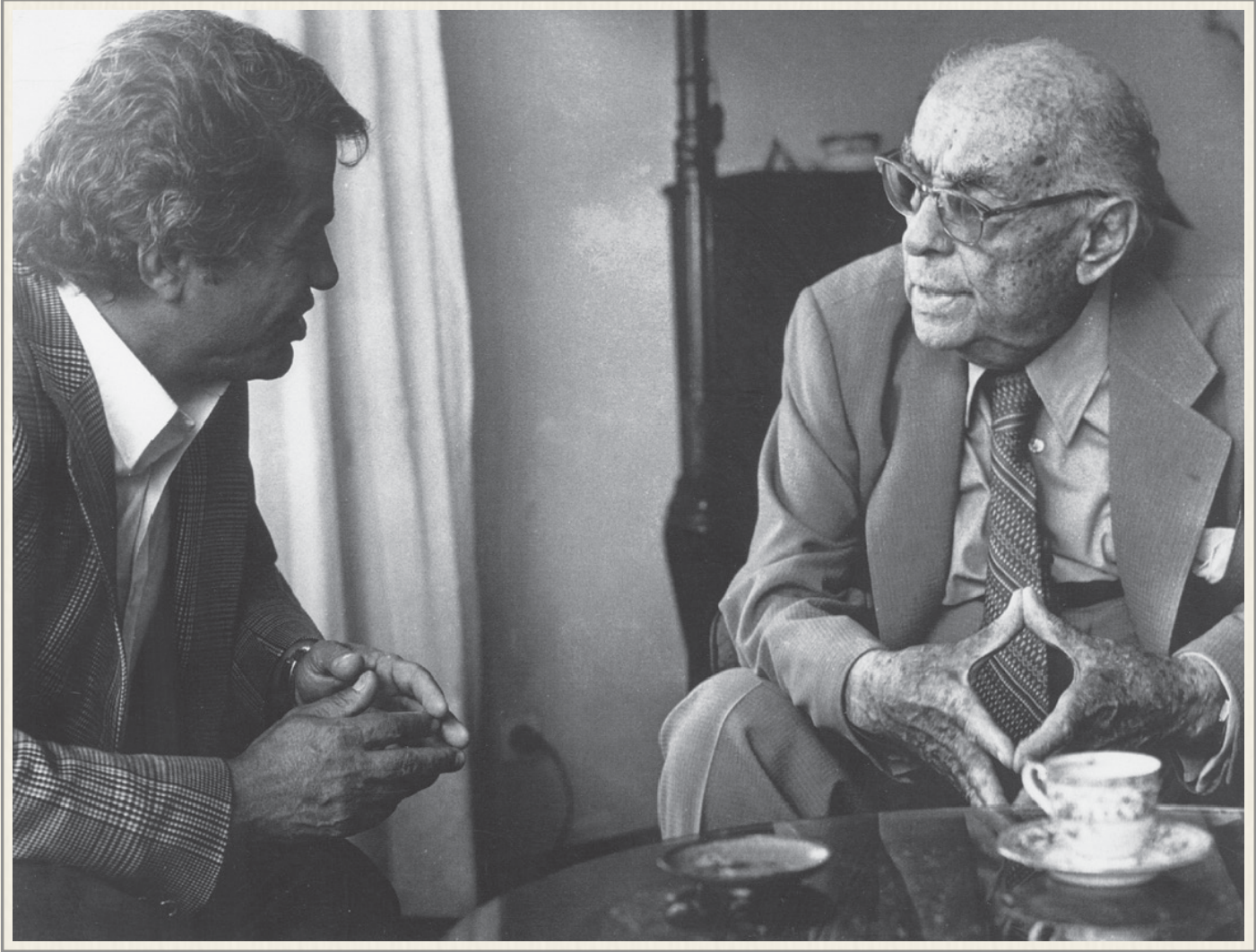
Soldan sağa Rüchan Arıkan, Necati Zincirkıran, Prof. Memduh Yaşa ve
Vebofset A.Ş.'nin Genel Müdürü Kemal Kınacı

Çalışan çocuklar da yabancı değildi. Üst düzeyde olanları tanıyordum. Müessese Müdürü Kemal Kınacı, 1960'tan beri benimle çalışmış olan, sevdiğim bir gazeteciydi. Onu adliye muhabiri olarak Yenisabah'tan almıştık. Sonra Adana Büro Şefi yapmış, oradan Hürriyet'in Pazarlama ve Satış Bölümü'nün başına, daha sonra da Veb Ofset'e almıştık. Güvendiğim en iyi yöneticilerden biriydi.

Rahmi Turan'ı Hürriyet'in sporunda denedikten sonra, kardeşler ayrılınca, Haldun Bey'e tavsiye etmişim; SON Gazetesi'nin başına geçirmiştik. Rahmi, çalışkan, yetenekli bir gazetecidir. Güvenilecek bir editördür. Günaydın'ın çıkışında ve başarısında emeği unutulmayacak bir gazetecidir.

Günaydın, 26 Kasım 1968 günü yayın hayatına başlamıştı. Çıkışta, “Bismillah, deyip başlarken,” başlıklı bir yazı vardı. Bu yazıyı Haldun Simavi kaleme almıştı.

O zaman içerik olarak ilginç bulduğum Günaydın’la ilgili bu yazıda şöyle deniyordu. *“Sizlere her türlü siyasi ve ticari etkilerin üstünde bir gazete vermek kararındayız. Kısaca, Günaydın, siyaseten olduğu gibi iktisaden de bağımsız bir gazete olacaktır.”*

Celal Bayar Atatürk’ün güvendiği sivil devlet adamlarından biriydi. 1930 yılları Türkiyesinin ekonomik faaliyetlerinin hepsi onun iktisat bakanlığı ve başbakanlığı zamanında olmuştu. 70’li yıllarda Günaydın Gazetesi’nde onun anılarını yayınlamıştık

Haldun Simavi ile otuz sekiz yıl çalıştım. Bu süre içinde gerçekten üzerinde titizlikle durduğumuz en önemli nokta gazetenin siyasi ve ekonomik bağımsızlığı idi. Hürriyet’te de Günaydın’da da titizlikle özen gösterdiğimiz ilke buydu.

Çünkü işimiz gazetecilikti. Gazetecilikte güven çok önemliydi. Okuyucularınıza güven verecek ve bu güveni sürdürecektiniz.

Okuyuculara, “*Benim Gazetem*” dedirtmek kolay bir iş değildi. Bunu Hürriyet’te yakalamıştık. Hürriyet’i tam bir aile gazetesi yaparak, evin anasını, babasını ve çocuklarını gazeteye bağlamıştık.

Gazete, televizyon ve uydu çağının her geçen gün daha da geliştiği günümüzde, televizyonları seyreden insanların bile hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, Türkiye’de, Amerika’da, Avrupa, Afrika ve Asya’da da aynen böyledir.

Okuyucu gazetesinden ne ister, ne bekler? Sıralarsak, doğru bilgilendirme ve eğlendirme başta gelir. Haberlerin tarafsız ve dengeli olmasını ister. Yaşadığı dünyanın iyi ve kötü, mutlu ve üzüntülü yanlarıyla gerçek olarak yansıtılmasını bekler.

Gazeteleri gerçek anlamda yargılayanlar okuyucularıdır. En iyi gazeteler, hizmet etmeye çalıştıkları belli bir okuyucu kesimine, en iyi işi sunanlardır. En iyi işi sunmak hatta her zaman sunulacak aynı kalitede malzeme bulmak kolay değildir. Bu nedenle iş yaratmak gazetecilikte çok önemli bir meziyet ve yetenektir. Aslında yaratıcılık, bizim mesleğin olmazsa olmaz koşullarından biridir. Bu konuda beceri sahibi olmayan yeteneksiz kişilerin meslekte kalmalarının hiçbir faydası yoktur.

Gazeteci şüpheli olacak ve kulağının duyduğu, hatta bazen gözünün gördüğü bir haberi bile araştırıp didiklemeden yazmayacaktır.

Amerika’da 1980’li yılların başında, “USA Today” gazetesini yaratan ünlü Al Neuharth isimli büyük gazeteci, Genel Yayın Müdürü ve CEO’nun bir sözü var:

“En iyi gazeteciler şüphelilerdir. Hiçbir şeyi görüldüğü gibi kabul etmezler. Zor sorular sorarlar. Gerçeği bulmak için daha derine inerler. Konuyu her yönüyle tartar, doğru düzgün haber yazarlar.”

Ama, “şüpheliler” ile “kötümserler” arasında ince bir ayırım vardır. Kötümserler, bir şeyin en kötü yanını düşünür ve yazarlar. Onlar,

görevlerinin haber vermek ve eğitmekten çok, suçlamak ve mahkûm etmek olduğunu düşünürler. Bu olumsuz yaklaşımla okuyucu aldıklarını sanırlar, ama, aksine okuyucu kaçırlar.

Kötümserler Umutsuzluk Gazeteciliği Yaparlar

Konu çok açık: Ya genellikle okuyucunun hevesini kıran, üzen hiddetlendiren bu eski “Umutsuzluk Gazeteciliği” ayakta kalacak; ya da iyi ve kötüyü, mutlu ve üzücü dengeli olarak veren, okuyucuyu tam olarak bilgilendiren, ona neye dikkat ve destek vermesi gerektiği konusunda bir yargıya varmasını sağlayacak malzemeyi sunan, yeni bir “Umut Gazeteciliği” hayat bulacak.

Al Neuharth’ın “USA TODAY Gazetesi” 1982 yılında böyle bir gazete olarak yayın hayatına başladı.

Al, bu gazete fikrini tam on beş yıl sevgiyle besleyip büyüttüğünü söylüyor. Eski bir hayal olarak başlayan, sonra fikinsel gelişme süreci yaşayan yeni bir ulusal gazete teşebbüsüydü “USA TODAY” Gazetesi.

Etrafında topladığı çalışma arkadaşlarına: “Gazeteyi yeniden icat edeceğiz,” demişti.

“Hiçbir şey okumayan televizyon nesli de dahil, milyonlarca okuyucuyu cezbedecek, bilgilendiren, eğlendiren, zevkle okunan, ülke çapında bir gazete yapacağız.”

Al Neuharth, ABD’nin son otuz yıl içindeki en atak, bilgili ve yaratıcı gazetecisi ve CEO’su olarak son hayaline gazeteyi gerçekten yeniden icat ederek kavuşmuştu.

Bu noktada yapacağım bir açıklama belki sizi şaşırtacaktır.

Sevgili patronum Haldun Simavi, gazeteyi Türkiye’de yeniden icat ettiğinde, tarih 26 Kasım 1968 idi. Yani “USA TODAY” gazetesinin 1982’de yayına başlamasından tam on dört yıl önce...

Bunu sevip, saydığım ve takdir ettiğim eski patronuma yalakalık olsun, diye yazmıyorum. O, gerçekten yeni bir gazete yaratmak ve yapmak

istiyordu. Bu onun hayalimdi. Türkiye, televizyonlu yıllara doğru koşuyordu. Bu hususu da dikkate alarak Günaydın'ı hayal etmeye başlamıştı. Elinde siyah-beyaz televizyona karşı nefis renkli baskı yapabilecek Veb Ofset rotasyon baskı matbaaları vardı.

Habercilikte farklılık yaratmanın zamanıydı. Radyoların, ileride televizyonun verebileceği haberlerden değişik bir yöntem oluşturmak gerekiyordu. Haber, doğru olarak kısa yazılacak, içinde bulunması gereken unsurlar tam olacaktı.

Ona göre, o tarihte yani 1968'de yirmi yaşında olan ve günlük tirajı sekiz yüz bin, pazar tirajı da bir milyon yüz yirmi beş bin olan Hürriyet bile artık eskimişti. Basında yenilik gerekiyordu.

Birlikte Günaydın'da uzun yıllar çalıştığımız Yazı İşleri Müdürlerinden Akgün Tekin: *“Türk Basınında Kayan Yıldız – Haldun Simavi'nin Günaydın'ı”* isimli kitabının önsözünü yazmamı istemişti.

“GÜNAYDIN YENİ BİR GAZETEDİ” başlığı altında şu önsözü yazmıştım:

“Günaydın, yayınlandığı zaman ben, Hürriyet'in başındaydım. Bu yepyeni gazetenin çıkışı dolayısıyla Haldun Simavi'yi tebrike gittiğimde, kendisine altın kaplamalı bir çift “cross” kalem hediye etmişim. İçine de: *“Çırağından ustasına başarı dileklerimle”* diye bir kart yazmıştım. Haldun Bey, kutuyu açınca çok duygulandı. Gözleri dolu dolu oldu. O gün, onu çok yorgun görmüştüm. Yeni bir yayın döneminde bütün konsantrasyonu ile işe asılırdı.

Günaydın, aslında onun ilk gazetesi sayılırdı. Hürriyet'i babası çıkarmıştı, ama, Haldun Simavi büyütmişti. Belki de o kendini Günaydın'la kanıtlamak istiyordu.”

Haldun Simavi'nin Günaydın'ını, başımızda kendisi olmak üzere tüm ekip dört yıl içinde Türkiye'nin en güzel ve en çok satan gazetesi yaptık.

Kaçıp giden genel yayın müdürü Muammer Kaylan
35 yıldır Türkiye'ye gelmiyor.

Hürriyet'in tirajı bizden sonra Erol Simavi'nin yanlış tercihleri yüzünden sekiz yüz binden üç yüz bine kadar düşmüştü. 1960 ihtilalinin subaylarından Tank Binbaşı Orhan Erkanlı'yı (hangi sebeple bilinmez) gazeteye Genel Müdür yapan Erol Simavi bir yıl içinde gazetesinin kaybettiği "güven ve itibar"ın bedelini ağır ödedi.

Benden sonra bir yıl içinde tam dört Genel Yayın Müdürü geldi, gitti. Hatta, Amerika muhabiri, Muammer Kaylan'ı bile getirdiler, yapamadı. 1960'ların başlarında kendisini istihbarat şefi olarak Hürriyet'e aldığım sevgili arkadaşım Muammer, bu yüzden anavatanı Türkiye'den kaçıp gitti.

Erkanlı'yı temizlemek için Erol Simavi ağabeyinden yardım istedi. Ağabey bu görevi yerine getirmekle kalmadı; gazeteye çekidüzen verdi, toparladıktan sonra kardeşine bıraktı.

Yeni bir gazete olarak doğan Günaydın'ı eve sokmak için epeyce çalışma yaptık. Çocuklara, öğrencilere, kadınlara dönük programlar hazırlayıp uyguladık. Gazetenin aileye, kadına, çocuğa cevap verebilen bir gazete haline gelmesi zaman aldı. Bu süreç içinde güler yüzlü bir gazete çıktı ortaya.

İran'da Şahlık rejimine son veren dini lider Ayetullah Humeyni ile daha İran'a gitmeden yirmi gün evvel, Paris'in 65 kilometre ötesinde karargâh kurduğu Fransız kasabasında konuşmuştum. Bu görüşme Günaydın'da böyle yayınlanmıştı. Humeyni görüşmede beni sağ yanına almıştı. Konuşmayı onun çok güvendiği Dr. İbrahim Yazdi tercüme etmişti. Yazdi'yi sonra bakan yaptı.

Günaydın'da Genel Yayın Müdürü olarak çalışırken, muhabirlik ve röportaj yazarlığı da yaptım. “*Düdüklü Tencere*” başlıklı köşemde tam yirmi iki yıl günlük yazı yazdım. Günlük yazı yazmamı Haldun Simavi istemişti.

İran'ın dini lideri Humeyni ile Fransa'da konuşmuştum. Cumhurbaşkanı Sunay'ın Sovyetler Birliği gezisini yazmıştım. Başbakan Ecevit'in Rusya gezisini izlemiştim. Başkan Nixon'un meşhur Romanya ziyaretini en iyi Günaydın vermişti. Benim bu işlerimin amacı, yetişkin bir gazeteci olarak bizde çalışan gençlere, haberin nasıl yazılıp nasıl verileceğini; nasıl röportaj hazırlanacağını öğretmek, onların önüne iyi örnekler koyabilmektir. Çünkü, Günaydın'da genç ve dinamik bir kadro vardı. Bu kadro kanaviçe gibi işlenip yetiştirilmeliydi. Bu görevi önce Hürriyet'te sonra Günaydın'da gerçekleştirdik.

Günaydın'a geldiğimde kırk yaşındaydım. “Gazete içi eğitim” konusunda iyi bir yaşıyordum. Bildiğim hiçbir şeyi kimseden esirgemedim. Birlikte çalıştığımız arkadaşlar bunu iyi bilir.

Gazetede yaptığımız önemli bir yenilik Günaydın'a ek olarak verdiğimiz dört-altı-sekiz sayfalık “*GÜNAYDIN HABER*” gazetesi idi. Siyah-beyaz bu gazete, Günaydın'ı şahlandırmanın ötesinde, ona kredibilite, yani itibar kazandırmıştı. Reklam müşterilerinin dikkatini çekmişti. Günaydın alan, iki gazete birden almış oluyordu. Örneğin evin hanımı ve çocukları renkli Günaydın'ı okurken baba veya bir başkası siyah-beyaz “*GÜNAYDIN HABER*”e bakıyordu.

Bu hali ile Günaydın gerçekten yeni icat edilmiş bir gazeteydi! Al Neuarth'ın “USA TODAY”i gibi. Biz, ondan on dört yıl önce yeni bir gazete icat etmiştik. Ve bunu da Uluslararası Basın Enstitüsü'nün aylık bülteninin arka sayfasına verdiğimiz prestij ilanında açıklamıştık:

“*GÜNAYDIN dünyada yeni bir formülle çıkan Gazete...*

Renkli Birinci Bölüm;

Siyasi, ekonomik, sosyal Türkiye ve Dünya haberleri içeren

Siyah-Beyaz İkinci Bölüm.”

Uluslararası toplantılarda gazete sahip ve editörleri Günaydın'ı görmek ve benden bilgi almak istiyorlardı. Her toplantıya giderken yanımda beş-on Günaydın Gazetesi götürmek zorunda kalıyordum.

Bu işleri, büyük bir kadro ile de yapmıyorduk. Bizim gazete idaremizde çok adamla çalışmak, diye bir zorunluluk yoktur, olamaz da. Gerektiği kadar insanla iş yapmak esastır. Yeter ki çalışanlar yapmakta oldukları işi bilsinler ya da bizimle çalışırken öğrensinler. Bilmeyen, çalışmayan, öğrenmemekte direnenlerin gazetede kalması mümkün değildir. Kimse böyle birini sırtında taşıyamaz.

Gazetecilikte zaman, en önemli unsurdur. Gazeteciler, zamanla yarış halindedir. Kendilerine verilen işi belli bir zaman dilimi içinde tamamlamak zorunluluğundadır. Ağır kanlı bir kişi ekmeğini bu meslekte aramamalıdır.

TÜRKİYE'Yİ 12 MART MUHTIRASINA SÜRÜKLEYEN OLAY: BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL İLE GÜNAYDIN'IN KAVGASI

Moskova'da bir sonbahar gecesi idi. Yıl 1969... Görkemli T.C. Büyükelçiliği binasının bütün ışıkları yanıyordu. O gece bu binada yüksek düzeyde bir resepsiyon vardı. İlk defa Sovyetler Birliği'ni ziyaret eden T.C. Devleti'nin Cumhurbaşkanı Orgeneral Cevdet Sunay, kendisine sıcak ilgi gösteren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri devlet Başkanı Podgorni ve Başbakan Kosigin şerefine bir davet veriyordu.

Büyükelçi Fuat Bayramoğlu ile eşi Neslihan Hanım, günler öncesinden bu önemli davet için kolları sıvamışlardı.

Çarlık döneminde, zengin bir Rus şeker kralının metresi için yaptırdığı büyük bir bahçe içindeki bu malikâne, ihtilalden sonra Türkiye Büyükelçiliği'ne verilmişti. Yıllar sonra da Ankara'daki SSCB Büyükelçiliği'ne tanınan bazı haklar karşılığında mülkiyeti T.C. Devleti'ne geçmişti. Sovyet ihtilalcileri nedense böyle güzel binalar için hep aynı hikâyeyi anlatırlardı. Mesela, Fransız Büyükelçilik binası için de gene zengin bir Rus'un adını verirdiler. Sözde bu Rus milyonerinin metresi, kendisine yaptırılan köşkü beğenmediği için adam çok sinirlenmiş ve onu öldürmüştü. Cesedini de binanın duvarları arasına gömmüştü. Bunların

doğruluk derecesi bugün de anlaşılmiş değildir. Ama, gerçekten birbirinden güzel ve görkemli binalar Moskova'da hâlâ hayattadır ve Rusya'nın başkentini süslemektedir.

Rus şeker kralından kalma binada o gece Sovyetler Birliği'nin en büyük devlet adamlarıyla birlikte olacağımız için biz de çok heyecanlıydık.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, SSCB ziyaretinde yanına büyük gazetelerin genel yayın müdürlerini ve başyazarlarını almıştı. Ben, o zaman Günaydın Gazetesi'nin Genel Yayın Müdürü ve başyazarıyım. Günaydın'ın tirajı iki yüz bini henüz aşmıştı. Gazeteyi derleyip toparlıyor eve ve aileye sokmaya çalışıyorduk. Haberciliğe yeni boyutlar getirmek istiyorduk. Bunun için kadına, okul çağındaki çocuklara, bir şeyler öğrenmek isteyen herkese dönük programlar üzerinde kafa yoruyorduk. Normal gazetecilik işlerine, eğitici gazetecilikle destek veriyorduk.

Sunay'ın gezisinde Milliyet'ten Abdi İpekçi, Hürriyet'ten Ecved Güresin, Anadolu Ajansı'ndan Genel Müdür Atilla Onuk, TRT'den Muammer Yaşar, Yeni Asır'dan Cemil Devrim, Son Havadis'ten Abdullah Uras vardı.

Rusya'ya gitmek üzere Ankara'da toplandığımızda Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı dahil hepimize brifing verilmiş, Türk-Sovyet ilişkileri anlatılmıştı. Bir konuşma yapan MİT Kontrispionaj Daire Başkanı, Rusya'da kapalı mekanlarda gizli şeylerin açıklanmamasını istemişti. Kaşı gözü oynayan MİT'ci kontrispionaj uzmanı, şahsen Cumhurbaşkanı Sunay'ı da uyarmıştı. Bu nedenle, Rusya gezisi sırasında ara sıra bizimle konuşan Sunay, konuşmalarını hep açık havada, örneğin bahçede yapmayı tercih etmişti.

Seyahatle ilgili komik anılardan biri de ayna hikâyesiydi. Moskova'da kaldığımız devlet misafirhanesindeki odalarda büyük aynalar vardı. MİT uzmanı, aynaların önünde soyunmamamızı yeğlemişti. Aynalara karşı duyarlı olmamızı istemişti!

1969 Ekimi'nde Türk gazetecileri Moskova'da Kremlin önünde. Soldan sağa: Necati Zincirkıran, Cemil Devrim (Yeni Asır), Ecevit Güresin (Cumhuriyet), Nevzat Ünlü (Hürriyet). Gazeteciler Sovyet Rusya'ya giden ilk Türk devlet başkanı olan Cevdet Sunay'ın ziyaretini izlemek için orada bulunuyorlardı.

Benim odamın yanında eski başbakanlardan Ferit Melen kalıyordu. Melen 1950 yılından beri tanıdığım beyefendi bir insandı. İlk gece aynaların önünde bir tereddüt geçirmiş ve gelip kapımı vurmuydu. Açtığımda bu değerli maliyecinin şaşkınlık içinde olduğunu görmüştüm. Kulağıma eğilmiş; "Necati Bey kardeşim, gelip benim odama bir bakar mısın? Nerede soyunayım? Her taraf ayna?" demişti. Soğukkanlı bir kişi

olan Melen bayağı endişelenmişti. Onu alıp odasına götürdüm ve bir köşeyi gösterdim. “İşte burada soyunabilirsiniz,” dediğimde rahatlamıştı. Soğuk savaş yıllarında Ruslar bazı Batılı diplomat ve devlet adamlarının aynalar vasıtasıyla çıplak resimlerini çekerek onlara şantaj yapıyorlardı. Bu belki de bir Batı propagandası olarak kafalarımızda yer etmişti.

Evet, renkli Rusya gezimizin büyük davetinde T.C. Sefarethanesi’nde kim bilir KGB’nin ne dümenleri dönüyor gene, diye hepimiz kuşku içindeydik.

Sovyetleri yöneten üç kişiden ikisi bu binanın içindeydi. Devlet Başkanı Podgorni ile Başbakan Kosigin, Cumhurbaşkanımız Sunay’ın davetine icabet etmişlerdi. Troyka’nın bir numarası olan Komünist Partisi Genel Sekreteri Brejnev, bu tür resepsiyonlara nedense katılmıyordu. Sunay, kendisiyle ayrıca görüşmüştü. Yüzü son derece ciddi görünen Kosigin bile o gece gülüyordu. Büyükelçi Bayramoğlu, ağırlıklı bir sefirdi. Diplomatiğinin ötesinde, gerçekten ünlü bir edebiyatçıydı. Köklü ve saygın bir aileye, Ankara’nın Hacıbayram ailesine mensuptu.

Bilgili, değerli bir insandı. Yemekler içkiler çok dikkatle hazırlanmıştı. Rus davetliler memnun ve neşeliydiler. Bu ziyaret Sovyetler’le 1964’te başlayan iyi komşuluk ilişkilerini, aradan geçen beş yıl sonunda fevkalade bir duruma getirmişti. Artık aramızdaki buzlar erimiş, yeni bir dönem başlamış oluyordu.

O gece ben, bir köşede Başbakan Kosigin’e bazı sorular sorarken Dışişleri Bakanımız İhsan Sabri Çağlayangil yanıma geldi. “Zincirkıran, seninle özel bir şey konuşmak istiyorum,” dedi. Elinde bir mesaj vardı.

Yandaki odalardan birine geçtik. Çağlayangil, “Senin gazetende Başbakan Demirel’in refıkası Nazmiye Hanım ile ilgili kötü bir haber çıkmış. İşte bak buna ait bir açık basın özeti mesajı var. Oku,” dedi.

İlk tepkim şu oldu: “Sayın bakan benim gazetemde Nazmiye Hanım hakkında böyle bir haber çıkamaz,” dedim. “Çünkü biz, aile kavramına

çok saygılı insanlarız. Hele Başbakanın eşi hakkında herhangi bir kuşku yaratacak bir habere gazetemizde yer vermeyiz.”

İhsan Sabri Bey, “Canım işte mesaj burada. Böyle bir şey olmuş,” dedi.

“O zaman bana müsaade edin buradan bir telefon edip gazetenin Yazı İşleri Müdürü ile konuşayım. Size etraflı bilgi veririm,” diye karşılık verdim.

1969 yılında Moskova’dan İstanbul’la telefonla konuşmak kolay değildi. Teleks irtibatı bile yoktu. Zaman, zaman güçlükle mümkün olabiliyordu. Buna rağmen Çağlayangil’in talimatıyla telefon irtibatı sağlanmaya çalışıldı ise de mümkün olmadı. Bunun üzerine, “Yarın Ankara’ya döndüğümüzde her şey anlaşılır,” dedim. Ama keyfim, gerçekten kaçmıştı. Çünkü, gazete henüz yeniydi. Böyle bir haber nasıl konulurdu? Kafamın içi karmakarışıkı...

Tekrar Kosigin’in yanına döndüğümde gazeteci arkadaşlarım kendisiyle konuşuyor ve bu arada votka parlatıyorlardı. Oysa, Türkiye Büyükelçiliği’nde nefis rakı vardı. İki haftadan beri votka içe, içe bir hal olmuştuk. Buzlu bir rakı içip rahatlamak istedim. İhsan Sabri Bey’e yaklaştım. “Sayın Bakanım bu işin içinde bir iş var. Ben bunu çözerim. Bizden Demirel’e ve ailesine bir zarar gelmez. Ankara’da mutlaka bunu aydınlığa kavuşturacağız.”

Sanki içime doğmuştu. Ankara’ya uçağımız indiğinde oradaki Yazı İşleri Müdürü’müz Başkurt Olaygün (Şimdi Metro Matbaacılık Şirketi’nin sahibi) hemen beni karşıladı.

“Haldun Simavi beyefendiden size önemli bir teleks mesajı var,” diyerek elime büyükçe bir zarfı sıkıştırdı.

“Ne ile ilgili,” diye sorduğumda, “Nazmiye Demirel haberiyle ilgili,” diye cevap verdi.

“Nedir bu olay?”

1970'li yılların başlarında Başbakan Süleyman Demirel gazete genel yayın müdürleriyle konuşuyor. Soldan sağa: Hayat Dergisi'nden Şevket Rado, Cumhuriyet'in eski Genel Yayın Müdürü, Hürriyet yazarı Ecvet Güresin, İstanbul Ekspres'in sahibi Mithat Perin, Milliyet Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Abdi İpekçi, Günaydın Gazetesi Genel Yayın Müdürü Necati Zincirkıran.

Başkurt cebinden bir gazete kupürü çıkardı ve okumamı istedi. Fakat Başbakan Demirel oralardaydı. Kalabalık arasından bir ara göz göze gelir gibi olduksa da başını çevirdi. O zaman anladım ki, bize karşı çok büyük bir tepki var!

Esenboğa Havaalanı'ndan Günaydın Ankara Matbaası'na geldik. Yolda, arabada ne olup ne bittiğini iyice öğrenmiştim. Olay, merkezin kontrolü dışında bir haberin Günaydın'ın sadece Ankara nüshasına girmesiydi. Böyle bir haberi koymak elbette bir gaftı. Gazeteyi riske sokmaya ne gerek vardı!

Bu haber, gazeteye girecekse, önce İstanbul'daki merkeze gelmeli, orada değerlendirilip süzgeçten geçmeliydi. Gazete yönetiminde bir başıboşluk olduğu açıkça meydandaydı. Doğrusu çok üzülmüş ve sinirlenmişim başlangıçta.

Matbaadan İstanbul'u, Haldun Simavi'yi aradım, ortalıkta yoktu. Müessese Müdürümüz Kemal Kınacı'yı aradım. O da çok üzgündü. "Ağabey bu işi ancak sen halledebilirsin," dedi. Bu haberden dolayı hakkında tevkif kararı çıkartılan Yazı İşleri Müdürümüz Rahmi Turan'ın bir yerlerde saklandığını söylüyordu.

"Peki," dedim Kemal'e, "Ben elimden geleni yapacağım."

Ankara matbaamızda telefonu elime aldım ve Demirel'in Güniz Sokak'taki evini çevirdim. Yıllardan beri istediğim zaman bu telefonda kendisiyle konuşabiliyordum. Direkt kendisi çıkıyordu. Gene telefon açıldı ve "Ben Necati Zincirkıran," dediğim anda yüzüme kapandı. Birkaç kez üst üste böyle olunca, telefonu Başkurt'a verdim. "Sen ara benim konuşacağımı söyle."

Başkurt ararken ben de paralel telefonda dinledim.

Süleyman Demirel "Benim Necati Bey'le konuşacağım bir şey yok," dedi. Bunu kulağımla duydum. Oysa, beni iki dakika dinleseydi ne olurdu acaba?

Onunla pek içli-dışlı olmamamıza rağmen karşılıklı sevgi ve saygımız vardı. O politikacı, devlet adamı ve Başbakanı. Ben de tarafsız bir gazetenin yöneticisiydim. Mesafeli bir ilişki içindeydik.

Daha birkaç ay önce 1969 seçimlerinin sonuçları ilan edildiği gün evindeydim ve kendisiyle güzel bir söyleşi yapıp manşetten yayınlamıştık.

'Yollar yürümeyle aşınmaz' sözünü seçimi tekrar tek başına kazandıktan sonra bana söylemişti. Ne güzel bir Türkiye hayal etmişti? 1965'ten 1969'a ve 1969'dan 1973'e Demirel dönemi Türkiye'de kalkınma hızının %7'leri bulduğu, sanayileşmenin hızlandığı, ekonomik gelişmenin büyük farklılıklar gösterdiği, işçi, çiftçi ve memurun cebinin para gördüğü, ülkenin dört

yanında altyapı çalışmalarına çok önem verildiği altın yıllardı. Bunu vurgulamamak insafsızlık olur. %5 enflasyon, %7 kalkınma hızı ve katlanan bir Türkiye.

Demirel, hiç kuşkusuz, 1950’de başbakan olan ve 1961 yılında asılan büyük devlet adamı Başbakan Adnan Menderes’in siyasal ve ekonomik kalkınma felsefesini benimsemiş genç ve dinamik bir politikacıydı. Zaten, Adnan Menderes asılmasaydı politikaya girer miydi, girmez miydi bilemiyorum, ama kendisi girmeyeceğini söylemişti bana 1969’daki konuşmamızda.

“Eğer rahmetli Menderes asılmasaydı, ben siyasetin içinde olmazdım. Ben siyasete atılmadım, siyasete sürüklendim,” demişti. Bunu çok iyi hatırlıyorum.

Süleyman Demirel’in Günaydın’da, irademiz dışında çıkan aşağıdaki haber dolayısıyla takındığı tavır, belki de onun hayatı boyunca yaptığı en büyük yanlışlarından biri olmuştur.

Ne idi Günaydın’daki haber;

“İlginç bir iddia var: Ayko Oteli sahibi Ali Tepe, notere tevdi ettiği ifadesinde diyor ki: ‘Kardeşim, Nazmiye Demirel’in yakın dostu olduğu için öldürüldü’ .”

Bu, haberin birinci sayfadaki başlığı idi. Oysa, haber metni okunduğunda başlıkla haber arasındaki farklılık hemen görülüyordu. Haberde aynen şöyle deniyordu:

“Başbakan Süleyman Demirel’in eşi Nazmiye Demirel’in adı dolaylı olarak bir cinayete karışmıştır. Ayko Oteli sahibi Ali Tepe, 5.9.1967 tarihinde bir trafik kazasına kurban giden kardeşinin, aslında kasten öldürülerek olaya bir kaza süsü verildiğini ileri sürmüştür.

“Nazmiye Demirel’in on beş yıldır kunduracısı Osman Nuri Tepe, bir trafik kazasının değil, korkunç bir tertibin kurbanı olmuştur. Kardeş olarak ben Ali Tepe olayları ifşa ediyorum,” diye şunları açıklamıştır:

“Osman Nuri Tepe şahsen Nazmiye Demirel’in yakın dostluğunu kazanmış bir insandı. Bu nedenle, Demirel’lerin sağlık ve mutlulukları için her fedakârlığı göze alacağı gibi, gerektiğinde kendisini dahi feda edebilirdi. Belki de bu söz konusu yakınlık sebebiyle, bazı kişisel yargılarını Sayın Nazmiye Demirel’e iletmiştir. İşte olaylar buradan başlar ve bir süre sonra Osman Nuri Tepe bir trafik kazasında ölür. Zikrettiğim konu ile ilgili gördüklerimi ve bildiklerimi havi ifadem ve vesikalar tarafımdan notere tevdi edilmiştir.”

Ali Tepe daha sonra kardeşinin üç çocuk babası olduğunu belirterek şöyle demiştir:

“Hâl böyle iken, Osman Nuri Tepe, belki de bazı soysuz emellere vasıta kılınmak istendi. Ancak, bunu başaramayanlar, çıkar yolunu onu öldürmekte bulmak küçüklüğünü gösterdiler.

“Kardeşimin ölümünden hemen sonra ben de baskı altında tutuldum. Bu konu, resmi makamlarca bilinmektedir. Gerçeklerin bir kısmını bilmeme rağmen, baskı altında olduğum için şahitliğimde dahi bildiğimi söyleyemedim. Artık korkmuyorum. Çünkü vasiyetnamemi ve olaylarla ilgili beyanatımı ve bunlara ilişkin vesikaları notere tevdi etmiş bulunuyorum. Amacım, beni yıllarca ezen bir vicdan azabından kurtulmaktır. Dediğim gibi, ölümle tehdit ediliyorum. İlgili makamlara birçok defa başvurduğum. Fakat bugüne kadar olumlu bir sonuç alamadım.

Nazmiye Demirel’in kunduracısı Osman Nuri Tepe’nin kardeşi, daha sonra notere verdiği vasiyeti ve elindeki delillerin muhtevasını gösteren iki belgeyi gazetecilere teslim etmiştir.

Ali Tepe ayrıca Başbakan Süleyman Demirel’e bir dilekçe vererek hayatının korunmasını istemiş ve şöyle demiştir:

“Sayın Nazmiye Demirel’in dostluklarını kazanan Osman Nuri bizzat Bayan Demirel aracılığı ile Demirel ailesinin büyük dostluğuna mazhar olmuştur. Belki sırf bu dostluk nedeniyle, kendilerine bazı şahsi yargılarını da iletmiştir. Böylece Osman Nuri’nin zamanla Sayın Demirel’lerin çevresindeki kimseleri tanıması kuşkularını artırmış ve günbegün daha fazla olmak üzere bir öldürülme fobisine sürüklenmişti. Öyle ki, bu korkuları bir gün onu tertipli bir trafik olayının kurbanı etti.”

Yukarıdaki haber gazetede yayınlandığı 15 Kasım 1969 günü sabahı gazetemizin Ankara’daki temsilcisi Başkurt Okaygün ile haberi yazıp gazeteye veren muhabir Necdet Onur, Ankara Emniyet Müdürü İbrahim

Ural tarafından polis müdürlüğüne çağrılıyor ve orada kendilerinden bir düzeltme koymaları isteniyordu. Nitekim, ertesi gün gazetede böyle bir düzeltme çıkmasına rağmen Günaydın üzerindeki baskı, tehdit ve yasal olmayan kovuşturma şiddetini arttırıyordu.

Demirel'in İçişleri Bakanı Haldun Menteşoğlu, Devlet Bakanı Rafet Sezgin, Devlet Bakanı Turhan Bilgin, Başbakanı tahrik ederek Günaydın Gazetesi'nin şahsında, basına sözde gözdağı vermeyi uygun görmüşlerdi. O zamanki İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ı da buna alet ediyorlardı.

Hemen yürütülen soruşturma sonunda gazetenin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Rahmi Turan hakkında tevkif kararı çıkarılmıştı. Bir gün sonra muhabir Necdet Onur'un Anadol marka arabası evinin önünde yakılmıştı. Meçhul kişiler Ankara matbaamızın arka cephesinden gazeteye kurşun sıkmışlardı. Bu arada Anadolu'ya sevk ettiğimiz Günaydın paketleri bayilerin eline geçmeden bazı kimseler tarafından gasp edilip yakılıyordu.

Ben Moskova dönüşü böyle bir hava içinde, Veb Ofset A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı ve Günaydın Gazetesi sahibi Haldun Simavi'nin özel teleks talimatı üzerine Ankara'da kalarak durumu yatıştırmak ve olayda kusuru olanların işine son vermek için büyük bir uğraş içindeydim.

Ne var ki, Demirel, beni kabul etmiyor, telefonda bile konuşmak istemiyordu!

Tekrar İhsan Sabri Bey'den ricada bulundum. İki saat sonra; "Ben bir şey yapamayacağım, maalesef," dedi Çağlayangil.

Çok üzülmüştüm. Zira, bizim ne tür insanlar olduğumuzu Demirel'in kendisi iyi biliyordu. Özür dilemek istiyorduk. Arada şahsen ben vardım. Kendisiyle bunca yıllık bir hukukumuz bulunuyordu. Haber çıktığında gazetenin başında değildim. Bu bağlamda Günaydın'la beni ayırıp daha objektif ölçüler içinde konuşma imkânı yaratabilirdi. Bunu neden yaratmadı?

Yakınları “Çok kırılıp üzüldüğü için böyle bir tavır koydu,” dediler. Daha sonra bunda gazeteler arası rekabetin de rolü olduğunu görecektik. Kemal Uzan’ın Yeni İstanbul Gazetesi’nde, Son Havadis’te ve Dünya Gazetesi’nde aleyhimizde yazılar çıkmaya başlamıştı. Bu arada benim Hürriyet’ten ayrıldıktan sonra Günaydın’a geçmem Simavi kardeşlerin arasını açmıştı. Gazetelerden Demirel’e muhalif olanların dışında hepsi Günaydın’a karşıydı.

Aslında sözü edilen haber konusunda pek desteklenecek yanımız da yoktu ya! Bu haber genç Günaydın’ın büyük gafiydi! Belki de Demirel iyi bir siyaset stratejisti olarak yakaladığı bu fırsatı değerlendirmek istiyordu...

Kimlere karşı?

O Günaydın ki, 1969 seçimlerinde ‘Çoban Sülü’ yazı dizisiyle Demirel’i göklere çıkarmıştı. 1964 yılında Hürriyet Gazetesi’nde AP Genel Başkanlığı’nı kazanıp başbakan olması için Süleyman Demirel’i ilk kez Türk kamuoyuna “Barajlar Kralı” diye tanıtmıştık. Demirel’in bizden ne alacağı olabilirdi?

Tekrar Haldun Simavi’nin teleks notunu okudum:

“Necati Ankara’da kal ve hemen Başbakan Süleyman Demirel’i ara, kendisinden bir randevu al. Evinde ziyarete git. Nazmiye Hanımefendi için de güzel bir çiçek götür. Her ikisinden de kontrolümüz dışında olan bu olay için özür dile. Saygı selamlarımı söyle.

“İstedikleri bir açıklamayı gazeteye koymaya hazırız. Şayet gazeteyi cezalandırmak istiyorlarsa, bir hayır cemiyetine istedikleri miktarda bağışta bulunmayı da kabul ettiğimizi söyle.

“Ankara baskımızda yayınlanan haber bizim aile anlayışımıza, gazetecilik kavramlarımıza aykırıdır. Bunun için de sorumluları tespit edip gerekeni yapmakta hiç tereddüt etme. Olay, daha fazla büyümeden ve dal budak salmadan bu işi hallet. Senden bunu önemle istiyorum.

Haldun Simavi”

Demirel'e ulaşmak için resmi yolları aramaya başladım.

Basın işlerinden sorumlu Devlet Bakanı Turhan Bilgin'e telefon ettim. Randevu alıp gittim. Turhan Bilgin bir taşra gazetecisiydi; hasbelkader bakan olmuştu. İşin önemini vurguladım, konuşmama başlarken, "Üzerimde büyük bir sorumluluk var. Demirel'e gazete sahibinin verdiği talimat doğrultusunda mesajı iletmek benim görevim. Ya beni görüşürün, yahut da yazılı mesajı size vereyim, siz ulaştırın. Fakat bana bu mesajın cevabını getirin," dedim.

Ben bunları Turhan Bilgin'e anlatırken, odaya Devlet Bakanı Rafet Sezgin ile birkaç kişi girdi. Ötekiler fedai kılıklı tiplerdi. Adamlar bana kışlarındaki tabancaları gösterdiler. İki Adanalı imiş ve Demirel'in babalarındanmış. Biri Ankara'da kebabçılık yapıyormuş. Orada ileri geri bir şeyler söylediler, ama benim onların söylediklerine kulak verecek halim yoktu. İki gündür bu işle uğraşmaktan ne uyku uyumuş ne de doğru dürüst yemek yiyebilmişim. Bitkin haldeydim. Gerçekten çok üzgündüm.

Turhan Bilgin "Ben size yarın öğleyin haber veririm," dedi. "Bugün veya yarın sabah Başbakanı mutlaka göreceğim," diye de ilave etti. O gün bizim gazeteler, özellikle İç Anadolu'da, gene yakıldı. Gazeteye tehditler yağıyordu. Bu planlı bir kampanyaydı. Başka gazetelerde aleyhimize beyanatlar yayınlanıyordu.

Bu arada Haldun Simavi'nin evindeki, çocuklara bakan İngiliz Mürebbiye Brenda, polis tarafından hudut dışı edildi. Sebep İngiliz casusu olmasıymış! Komik değil mi? Vay canına! Brenda'nın casusluğu şimdi mi anlaşılıymıştı?

Bunu İstanbul Valiliği'ne ve İçişleri Bakanlığı'na ihbar eden kimdi dersiniz? Prof. Dr. Cihad Abaoğlu!

Bazen kocaman adamlar öylesine akılsız oluyor ki! Üstelik Abaoğlu, Simaviler'in akrabası olduğunu söyler dururdu.

27 Mayıs ve 22 Şubat'ın ihtilalci profesörü o tarihlerde Demirelci olmuştu herhalde. Haldun Bey'in evinde bir İngiliz kızı olduğunu biliyordu.

DÜDÜKLÜ TENCERE

Bizim tencerede lâf, kafa ütülemeden pişer

Vur vatandaş Mehmet'e vur!..

Zam fırtınası hiç beklenmedik bir anda bambaşka bir yönden patladı. Yeni Tekei Bakan Ahmet İ. Birincioğlu, ayağının tozu ile iktidarının halka Bayram hediyesini açıkladı: "İçkiye yüzde yirmi zam".

Oysa mahalle bakkalının gazete kâğıdına sarıp uzattığı 35'liği her gece evine giderken almayı âdet haline getiren dinine saygılı akşamcıların Ramazan dolayısıyla içkiye paydos çekip büyük bir iştah ile bayramı bekledikleri bir sırada oldu bu zam.

Bu ülkenin köyünde kentinde rakı içilir. Hem de iyi içilir. Adamin başka eğlencesi yok. . . Ne yapısın, sadece eğlenmek için de değil? Dertlenir yine içer. İki tek kadeh çeker, sonra sigara dumanlarının hâreleri arasında derdine bir çare arar, durur. . .

Akşamcı vatandaş Mehmet, iki gün öncesine kadar 35'liği dokuz liraya alıyordu. Şimdi 11 lira 50 kuruşa alacak. Mehmet ne kazanır bilmem ama zaten zar-zor geçiniyordu. Üç kuruş parası yoktu artırdığı. Bir lüksü - şayet ona da lüks denirse - rakıydı. Vatandaş Mehmet şimdi bu zam dolayısıyla dar bütçesinden her ay rakıya 75 lira fazla para ödeyecek.

Vatandaşın rakısına zammı bu hükümet bundan 9 ay evvel de yapmıştı. Mehmet'in 35'liği, o tarihte 7,5 liradan 9 liraya çıkarılmıştı.

Yani Mehmet 9 aydan beri rakı için ayda bütçesinden 45 lira daha fazla para ödüyordu. Yeni zamla bir yıl içinde 45 + 75 = etti mi 120 lira. . .

Hükümet vatandaş Mehmet'in cebine zorla elini sokup fakirin tek lüksü olan rakısı için 120 lirasını her ay çekip alacak.

Bu zammı yapanlar şimdi size soruyorum: Dar gelirlili Mehmet'in ücretine 1 yılda 120 lira zam yaptınız mı? . . . Yalnız onu refaha kavuşturacak ne yaptınız ki zorla 120 lirasını alıyorsunuz?

Bütçe açılmış. . . Vatandaş Mehmet'e ne bütçe açıkça? Sen 1 kuruş vergi ödemedi milyonlar vuranları ülkede başboş bırak eline bir defter ver o defteri dilediği gibi doldursun ve bir de zarar ettim, diye yazsın. Hani nerede iş devletten para istesin! . . . Amma Mehmet'ten aybaşında maaşını alırken gelir vergisini kes, sonra rakıya zam. . . Ona zam, buna zam yaparak fakirin hayatını cehememe çevir. . .

Bu mu sizin vergi adaleti anlayışınız !

NECATİ ZİNCİRKIRAN

Genel yayın müdürlüğü yanında Günaydın'da yirmi iki yıl "Düdüklü Tencere" sütununda yazı yazdım.

Ama bilmiyorduk ki, biz gazeteciydik. İhbarlar gizli de olsa, bir gün mutlaka öğrenebilirdik. Kesinlikle emin olduktan sonra gerçeği Haldun Simavi'ye söylediğim zaman; "Yapma be!" dedi.

Yıllar sonra Cihad Hoca'yı Veb Ofset'e aldık, 'Sağlık ve Yaşam' diye bir dergi çıkardık. Ona çok yardımcı oldum. Ölümünde de, akıl almaz yanları olan bu tıp profesörü için '**Düdüklü Tencere**' sütunumda güzel bir yazı yazmıştım. Türk basınında Cihad Abaoğlu için yazılan belki de tek yazıydı bu. Günü gününe uymayan Cihad Hoca pek çok dostunu bu özelliği yüzünden kaybetmişti. Pek sevilmezdi. Bu yazıyı okuyan dostum Memduh Yaşa "Sen ya çok safsın, ya da çok iyi bir adamsın!" diye dalga geçmişti benimle.

Sabah aradığımda Turhan Bilgin notu Demirel'e verdiğini söyledi. Fakat Demirel beni kabul etmedi. Üstelik o gece nahoş olaylar oldu.

Ben gene de görüşme ümidimi korurken, araya Demirel'le yakınlığı olan bazı gazeteci arkadaşlarımı koyarken İstanbul'dan gazetemin sahibi Haldun Simavi aradı.

“Nedir durum,” dedi.

“Görüşemiyorum.”

“Bu olaylar karşısında yapacağımız bir şey yok. Hemen İstanbul'a ve doğru bana eve gel,” dedi.

Gene de, dönüşümü akşamüzerine kadar uzattım. Bir fırsatını bulup Demirel'le karşı karşıya gelseydim durumu düzeltereğime yüzde yüz inanıyordum.

İnsanların bazen basireti bağlanır. Ya da yanlışlıklar olur, bedeli de ağır ödenir.

Demirel-Günaydın olayında böyle bir şey olduğu inancındaydım. 1989 yılında Güneri Civaoglu Sabah Gazetesi'nde *'İSLAM KÖYLÜ PHOENIX'* başlıklı Demirel belgeselini yazdığında; mitolojide her defasında kendi küllerinden doğan ölümsüz gibi, Türk siyasetinde her dönemde düşen, ama sonra ayağa kalkmayı beceren bu politikacıya sormuştu: “Necati Zincirkıran, Haldun Simavi'nin talimatıyla sizinle görüşmek istemiş, fakat siz kendisini kabul etmemişsiniz, öyle mi?”

Demirel'in verdiği cevap gerçekten düşündürücüydü: *“Benim böyle bir şeyden haberim yok!”*

Sabah'ta bunu okuyunca çok üzülmüştüm. Demirel gibi bir devlet adamı doğruları söylemek zorundadır. Eğer o doğru söyleseydi, ben bir açıklama yapmak durumunda kalmayacaktım. Güneri'yi aradım ve açıklama gönderiyorum, dedim.

Kırk yıl gazetecilik mesleğine, hem de en üst düzeyde hizmet vermiş bir kişiye doğruları olduğu gibi açıklamanın yakışacağını ileri sürerek uzunca bir açıklama hazırladım ve faksla geçtim. Sabah bu açıklamaya yarım sayfa yer verdi. Bu açıklamayla, kamuoyu bir bakıma ilk kez Günaydın-Demirel kavgasının iç yüzünü öğrenmiş oluyordu. Demirel'in de doğruyu söylemediği ortaya çıkıyordu. Aslında İhsan Sabri Çağlayangil, Turhan Bilgin, pek çok Adalet Partili bakan, politikacı ve gazeteci arkadaşlarım olayın tanığı idi.

İstanbul'a döndüğümde Haldun Simavi, beni evde bekliyordu. O zaman Bebek'teki Sadıkoğlu Yalısı'nda oturuyordu. Patron; "Bu işin içinde bizim çözemediğimiz bir durum var Necati," diye başladı konuşmaya. "Tamam, bunlar Anadolu insanıdır. Aslında haklıdırlar, ama diyoruz ki elimizde olmayan bir sebeple meydana gelmiş bir yanlışlıktır. Düzelteceğiz, ne şekilde istiyorsanız o şekilde yapalım diyoruz; yanaşmıyorlar."

Haldun Simavi o zamanlar sigara içerdi. O gece dumanı öyle bir içine çekiyordu ki?

Belli ki üzüntülüydü. Çünkü bizim tarzımız gazetecilik değildi bu. Bana bunu vurgulamak istiyordu.

"Bunlar, acaba fırsattan yararlanarak bize, basına gözdağı mı vermek istiyorlar? Kendimizi savunmak zorunluluğu ile karşı karşıyayız, Necati. Bak yavrum, şimdi geç sen o masada çalış. Neler yapabiliriz? Bana bunları tespit et. Üzerinde tartışalım."

Masada gazeteden getirttiği 1/1 sayfa planları vardı. Müsvedde kâğıtları, kalemler, bir de benim daktilom duruyordu. Önceden gereken hazırlığı yapmıştı.

Bu talihsiz olay sonrasında Demirel aleyhinde başlattığımız büyük kampanya, Yahya Demirel'in ve Hacı Ali Demirel'in bazı alengirli işlerini, devlet bankalarından aldıkları büyük kredileri, mobilya ihracatı yolsuzluğu

ve daha pek çok faaliyeti ortaya koydu. İktidar sarsıntı geçirdi. “12 Mart Muhtırası” ile Demirel alaşığı edildi. Aslında bu isteyerek yaptığımız bir şey değildi.

GÜNAYDIN'DAN GEÇEN GAZETECİLER

Günaydın'ı geliştirirken Türkiye'de “sol rüzgârlar” esiyordu. 1972-73-74 Karaoğlan Ecevit'in tırmanışa geçtiği dönemdir.

Yeni çıkarmaya başladığımız “*GÜNAYDIN-HABER*” ekinde solun tüm versiyonlarından çocuklar vardı. Örneğin Örsan Öymen, “06 ANKARA”yı yazıyordu. İlimli bir solcuydu. Melih Aşık, Erdoğan Alkan, Koray Düzgören, Necati Doğru Marksist-Leninist sayılabilirdi. Orhan Bursalı Mao'cuydu. Reşit Aşcıoğlu Sosyal Demokrat çizgide durabiliyordu. Orhan arada bir ortadan kaybolur, gelirdi. (Meğer davaları varmış; polis alıp götürüyormuş.) Bunları görmezlikten geldik.

İstihbarat Şefimiz kıdemli polis muhabiri Ahmet Vardar, o tonton hali ile Haber Eki'nde çalışan arkadaşların salonuna gelir:

“Nasılsınız komünistler?” diye sorardı. “Şöyle bir bakayım, ne halt ediyorsunuz, kontrole geldim. Sakın yanlış bir şey yapmayın tümünüzü içeri tiktiririm!”

Ahmet Vardar, tatlı, çalışkan bir arkadaşımızdı. Herkes tarafından sevilirdi. Kendisini 1966'da SON Gazetesi'ne almıştık. Uzun zamandan beri bizimle çalışıyordu.

Günaydın Haber Eki'nden çok değerli gazeteciler yetişti. Aydın Öztürk, Hasan Cemal, Örsan Öymen, Can Pulak, Melih Aşık, Reşit Aşcıoğlu, Teoman Orberk, Orhan Bursalı, Necati Doğru, Ahmet Örs, Tanju Akerson, Ahmet Korulsan, Teoman Erel, Koray Düzgören ve şimdi adını hatırlayamadığım genç arkadaşlarım. Hepsi laf dinleyen, kültürlü, iyi dil bilen gençlerdi. Solcu oldukları için 12 Mart döneminde darbe yemişler; bir kısmı TRT'den şutlanmış; bir kısmı da ortalarda idi. Örsan Öymen'in Milliyet'e gitmesinden sonra "06 ANKARA'yı Can Pulak yazmaya başladı. Sonra Can, Ankara temsilcisi oldu, çok başarılı hizmet verdi.

Bülent Ecevit'le meslektaşım. İyi ilişkiler içindeydim. Zarif, kibar ve çok saygılı bir kişiydi. Onunla daha milletvekili iken yurtdışı seyahatimiz olmuştu. Başbakan olarak Sovyetler Birliği'ne 1978'de yaptığı seyahate de katılmışım. 1973'te başbakan olduğu zaman kendisini tebrik etmişim.

Türkiye’de sol rüzgârların estiği bu dönemde biz de kontrollü olarak biraz modaya uymuş ve bu modanın gereği Ankara’da “Öymen kardeşler”e ANKA Ajansı’nı kurduymuştuk.

Böyle başlayan ANKA’ya doğrusu Altan Öymen sahip çıktı, geliştirdi. ANKA, doğru dürüst bir haber ajansı oldu. Altan’ın emeği unutulamaz. Her ay faturasını alır, gelir bir gün İstanbul’da kalırdı. Ertesi gün bir tomar parayla Ankara’ya dönerdi.

Kimler yoktu ki ANKA’da bir ara! Uğur Mumcu, Derya Sazak, Teoman Erel, Uluç Gürkan, Yazgülü Aldoğan, Füsün Özbilgen, Eşref Erdem, Adem Yavuz, Varlık Özmenek gibi gazetecilerin hepsi orada çalışıyordu.

Hasan Cemal’i bana, Ankara’dan Altan Öymen göndermişti. Bizde çalıştığı süre içinde gerçek haberciliği ve gazeteciliği öğrendi. Hevesli, çalışkan, bir şeyler yapmak isteyen bir gençti. Şimdi her gün yazılarını izliyorum.

Bu ekipten herkes bir yerlere geldi. En takdir ettiklerimden biri Necati Doğru, diğeri Melih Aşık’tır. Necati’de epey emeğimiz var. Çok çalıştı, meraklı bir gazeteciydi. Büyük bir kararlılıkla başarı eğrisini yukarılarda tutabilmeyi başardı. Günaydın’da “0” kilometreden gazeteciliğe başlayanlardandı. Birkaç yılda ekonomi sayfasının patronu oldu. Şimdi de güvenle okunan dürüst bir köşe yazarı.

Bu arkadaşları Günaydın’da tutamadık. On parmağında on hüner, teknik bir gazeteci olan Teoman Orberk’i bile!

Güneri Civaoglu’nun Hisarbank sahipleriyle çıkardığı Güneş Gazetesi, Günaydın’ın çok değerli editör ve habercilerini kaptı.

1980’de ben artık Genel Yayın Müdürü değildim. Şirkette Yönetim Kurulu Üyesiydim. Ancak, her gün yazı yazıyordum.

“Düdüklü Tencere” sütunundaki köşem gazetenin başyazısı gibiydi.

Günaydın’ın sahibi olduğu Veb Ofset A.Ş.’deki hisselerimi bire elli beş ölçüsünde yardım sandığına devretmişim. Yani şirketi o kadar geliştirmiş

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Türk Deniz Kuvvetleri'nin değerli komutanlarından biriydi. Soyadını Atatürk vermişti ona. Eşi değerli bir sanatçıydı. İki oğlu da diplomat. Ben kendisini donanmadan tanırdım. Yıllık davetlerinde bizlerle konuşmaktan zevk alırdı. Bir başka çeşit devlet adamıydı. Fotoğrafta Yaşar Aysev adındaki gazeteci arkadaşım ve ben Çankaya'da Cumhurbaşkanı Korutürkle beraber görülüyoruz.

ve kârlı hale getirmiştik ki, bin liralık hisse elli beş bin lira olmuştu. Şayet söz konusu hisselerimi o zaman satmasaydım, 1988'de şirketi Asil Nadir aldıktan iki yıl sonra baş gösteren iflas tehlikesiyle hepsi yok olacaktı!...

Bizim Genel Yayın Müdürlüğümüz döneminde Günaydın'ın tirajı yedi yüz bindi. Hürriyet'ten fazla satıyorduk. Bu da karşı tarafı kudurtuyordu.

Halkın sevgisini kazanan Günaydın Gazetesi uzun bir zaman lider olarak kalabilmeyi becermişti. Ancak çok değerli elemanlarını Güneş Gazetesi'ne kaptırınca, gazete doğal olarak sarsıntı geçirdi.

Gazetenin benden sonraki bir numarası Rahmi Turan, "TAN" diye bir gazete yaptı. Bu nedenle Günaydın'dan ayrıldı. Tan Gazetesi Günaydın'ı gagalayıp yemeye başlamış, gazete genç bir kadronun eline kalmıştı. Aralarında çok iyi çocuklar vardı, ama başsızdı.

TÜRKİYE'DE DÖRT YÜZ BİN TİRAJ YAPANGIRGIR DERGİSİ NASIL YAYINLANDI?

Oğuz Aral'ın adını duymuştum, ama onu hiç görmemiştum. İlk karşılaştığımızda:

“Oğuz Aral sen İstiklal Caddesi'ndeki Ağa Camii'nin önünde durup havaya köpük üfleyen adam mısın?” diye sormuştum!...

“Evet orada öyle bir görevim vardı. MİT'te çalışıyordum, balon köpük yapan bir oyuncak satarken İstiklal Caddesi'ni kontrol ediyordum.”

Bu konuşmayı dinleyen Gün Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürü Yüksel Baştunç:

“Sahi sen misin o adam Oğuz?” diye hayretle sordu. “Ne kadar benziyorsun!”

Oğuz, gülmeye başlamıştı. “Ulan beni herkes o herife benzetiyor. Deli olacağım!” diyordu.

Oğuz Aral ile Veb Ofset'te çalıştığı sürece çok iyi ilişkilerimiz olmuştu. Bizim tarafa geçtiğinde “Müdürüm” diye gelir beş-on dakikalık kısa sohbetler ederdik.

Çok yönlü biriydi. Tiyatro yönetmenliği yapardı. Vakko'nun mankenlerine yürüyüş öğretirdi. Pantomimciydi, tek başına sessiz tiyatro

yapardı. Bilmediği, yapmadığı iş yoktu nerdeyse. On parmağında on hüner vardı. Güzel de yazardı.

Başlangıçta Günaydın'a yapacağı günlük editoryal karikatür için benimle görüşmesi gerekiyordu. Günlük olayları haber toplantısında veya daha sonra kendisine bildiriyor ve ondan karikatür bekliyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse Oğuz Aral, böyle çalışmaya pek yatkın bir karikatürist sayılmazdı. Neyse ki, mizahçı yazar Ferit Öngören onun imdadına yetişmişti. Oğuz'a ve kardeşi Tekin'e her gün pek çok konu ve espri verirdi.

Ferit enteresan bir adamdı. Bir yazı işleri müdürü veya genel yönetmenin yakınında bulunması gereken yararlı bir "Gagewriter"dı. Yani espri yaratan, yazan biriydi. Ben bunu fark etmiş ve Ferit Öngören'i her gün haber toplantısına almaya başlamıştım.; çünkü Oğuz Aral günlük gazete disiplini içinde çalışabilecek bir sanatçı değildi. Benim tanıdığım karikatüristlerden Sururi, Turhan Selçuk, Nehar Tüblek, Semih Balcıoğlu, Salih Memecan, Haslet, Cafer vb. gibi.

Oğuz karikatürden çok bir karakter yaratıp (örneğin Avanak Avni ve diğerleri gibi) sürekli onları yani resimli roman çizmeyi seviyordu. Bunları da çok iyi yapıyordu gerçekten.

Oğuz Aral'la ilk büyük işimiz, bizim Veb Ofset A.Ş. grubunun yeni çıkardığı GÜN Gazetesi'nde başlamıştı. Oğuz'a bu gazetede tam bir sayfa verdik. Burada karikatürler yapılacak "GIR-GIR" başlığı altında sarı zemin üzerinde siyah çizgiler halinde yayınlanacaktı. Aralarına bazen birkaç küçük komik fıkra konulacaktı.

GÜN benim yönetimimdeydi, ama, sorumlu yazı işleri müdürü Hürriyet'te yetiştirdiğimiz Yüksel Baştuğ' tu. Çalışkan becerikli bir çocuktur. Onu çok severdik. 2000'li yılların başında kaybettik. Felç geçirmişti.

Oğuz'a bir sayfa ölçüsü vermiştik. Ekibiyle hazırlıyor bize getiriyordu.

Gün Gazetesi'nin "GIR-GIR" sayfası bayağı güzeldi. GÜN üç-dört kişiyle çıkan bir gazeteydi ve yüz binden fazla satıyordu. Bir ara tirajı yüz kırk bini buldu, ama uzun sürmedi. Çünkü ilan alamıyorduk. Kâğıt fiyatları yükselince genel masraflar arttı, zarar büyümeye başladı. Bir yıl kadar sonra GÜN kapatılmıştı. Gün Gazetesi'nde beğendiğim genç gazetecilerden biri de Mehmet Yaşın idi. Gazete kapanınca Mehmet'i Günaydın'a aldık. Önce gece sekreterliği yaptı, sonra gündüz ekibinde editör olarak çalıştı. Şimdi Doğan Grubu'nun kitaplarının başında, hem bir gezgin yazar hem de gurme.

Gün'de güzel olan GIR-GIR sayfalarıydı. Bu sayfaların film montajlarını saklanmasını hatırlatmıştım. Film, montaj şefi Ceyhun, bunları büyük bir dikkat ve titizlikle saklıyordu.

Şahsen GIR-GIR'ın haftalık bir dergi şeklinde çıkarılabileceğine inanıyordum. Bu fikrimi Yönetim Kurulu Başkanımız Haldun Simavi'ye açtım. Elimizde hazır malzeme bulunduğunu söyledim. Oğuz ekibini kurar ve dergiyi hazırlardı.

Haldun Bey önce pek üzerinde durmadı. Genelde öyle yapardı. Bir Londra dönüşünde, "Şu Gün koleksiyonunu bir getirt de Gır-Gır'a bakalım," dedi ve "Sen bunları dergi formunda, gene sarı siyah basarak kaç sayfa yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu. "On iki sayfa bence yeterli, buna göre bir maliyet araştırması yapabiliriz. Ona göre fiyatlandırırız," diye cevap verdim.

Oğuz Aral'ı çağırdı. "Bak Necati'nin enteresan bir teklifi var. GIR-GIR'ı on iki sayfalık bir dergi yapalım, diyor. GÜN'de yayınlanan gazete boyundaki GIR-GIR sayfaları film halinde elimizde, keser biçer bunlardan da yararlanırsınız."

Baktım Haldun Simavi heyecanlı ve olumlu.

"Yalnız bir önemli teklifim var efendim," diye anlatmaya başladım. "Bu derginin ilk sayısını Günaydın'la beraber bedava vereceğiz."

“Ne diyorsun yavrum sen?”

“Tirajımız beş yüz seksen bin. GIR-GIR’ı da bu adette basıp tanıtmak için Günaydın’la birlikte dağıtacağız; en az altı yüz bin insanın eline geçecek böylece. Göreceksiniz bu dergi beğenilecek ve ikinci sayısı en az üç yüz elli bin satacak.”

“Çok iyimsersin yavrum. İnşallah öyle olur.”

“Oğuz’un genç bir kadro ile çok başarılı olacağına inanıyorum. Biz ona bu imkânı verelim. Gerisi onun çalışmasına ve yeteneğine kalmış.”

Haldun Bey hesap adamıydı. On iki sayfalık GIR-GIR dergisinin altı yüz bin basılması halinde kaç liralık kâğıt gideceğini kafadan hesap etti ve “Yapalım,” dedi.

Yazı işleri sorumlusu bir süre Mehmet Yaşın oldu. Mehmet zorlandı ama Gün’deki GIR-GIR sayfasını dergi haline soktu. Ve GIR-GIR Dergisi işte böyle doğdu. Müessese Müdürümüz Kemal Kınacı bir sonraki hafta yurt çapında bayi araştırması yaparak, Günaydın’la birlikte Türk okuyucusuna sunulan “GIR-GIR”ın tirajını üç yüz bin olarak tespit etmişti. Ondan sonraki hafta üç yüz on bin oldu, bir ara dört yüz bine doğru gitti. Bu görülmüş şey değildi. Bunlar çok güzel rakamlardı. Oğuz GIR-GIR’da bir yüzde ile çalışıyordu. İyi para alıyordu. Birlikte çalışan karikatüristlerine de o ücret ödüyordu. Yani Oğuz Aral Gır-Gır’ın taşeronuydu.

GIR-GIR’da, Oğuz komik ve komik olduğu kadar da düşündürücü şeyler çizerdi. “Avanak Avni” resimli roman formatında, hepimizin çok beğendiği her hafta merakla beklediği güzel bir stripti. Onun gibi “Hafiyesi Mahmut”, “Utanmaz Adam” da çok güzeldi. Hasan Kaçan da “Eşek Adam”ı çiziyordu.

Gün Gazetesi’nde başlayan GIR-GIR Türk karikatürcülüğünde bir ekol olmuştu. Ne var ki Oğuz Aral bu ekolü derginin son dönemlerinde titizlikle koruyup sürdüremedi. Yoksa dört yüz bin tirajı gören Türk mizah dergisi GIR-GIR neden Ruslar’ın milyon basan *Krokodil*’i Amerikalılar’ın *Mad*’i

gibi olmasın. Bu fırsatı iyi değerlendiremediler Aral kardeşler. Veb Ofset'le ciddi ihtilafa düştüler. Haldun Simavi dergileri Ertuğrul Akbay'a verdi. Bana göre GIR-GIR da, Fırt da öldü.

Önce Tekin Aral'ı kaybettik. Güzel bir insandı. Yumuşak, sevecen, uyumlu...

Sonra Oğuz Aral'ı... Fakat Hürriyet her ikisine de özellikle son zamanlarında Oğuz Aral'a büyük ilgi, saygı ve sevgi gösterdi. Ona değer verdi. Uzun yıllar birlikte çalıştığımız bir karikatürist ve ressam arkadaşımıza gösterilen ilgi beni çok memnun etmişti.

Çünkü sanatçılar sevgi ve ilgi ile beslenerek daha güzel eserler verirler.

GÜNAYDIN BAŞ AŞAĞI GİDİYOR

Haldun Simavi çalışanları rekabet içinde görmekten ve kafa kafaya vuruşturmaktan gazete için yararlı sonuçlar çıkabileceğini umardı. Fakat Günaydın'da bunun tam tersi oldu.

Üstüne üstlük “Saklambaç” ilavesini ve “Günaydın Haber” ekini gazetenin içine sokunca hızlı bir tiraj kaybı başladı. Gazete baş aşağı gidiyordu. Oysa, ne yenilikler, buluşlar ve haberlerle tırmandırılıp yedi yüz binlere gelinmişti.

Bir yanlış da Tan Gazetesi'nin başındaki Rahmi Turan'a reva görülen ağır muameleydi. Bu olay sırasında ben yoktum. “SABAH OLAYI” adlı kitabında Metin Münir, Rahmi Turan ve ekibinin Haldun Simavi'yi terk etmelerini şöyle anlatıyordu:

“Dananın kuyruğunun kopacağı o gün masanın etrafında on kişiydiler. Veb-Ofset basın grubunun sahibi Haldun Simavi, İngiltere seyahatinden döndükten sonra Günaydın ve Tan'ın üst düzey yöneticileriyle ilk toplantısını yapıyordu. 1984 Kasımı'nın ilk günleriydi. Yanında çalışanlardan birinin “esrarengiz, dehşetengiz ve müthiş kendini beğenmiş” diye tarif ettiği Simavi, kararlarını böyle toplantılarda dikte ederdi. Ve sık sık fırça atardı.

Onun için masanın çevresindekiler tedirgindi. Acaba bu toplantıda onları ne bekliyordu? İyimser olmaları için bir neden yoktu. Simavi yanında çalışanlarının içine

korku salarak disiplin sağlayan patronlardandı. Ve nedense genellikle sık sık gittiği yurtdışı seyahatlerinden önce ve sonra barut gibi olurdu.

Giderken fırtına gibi esmesi dönüşüne kadar herkesin edepli davranmasını sağlamak içindi. Döndükten sonraki hiddetinin nedeni dönmüş olmaktı. O tarihte Simavi elli dokuz yaşındaydı ve otuz bir seneden beri gazete patronluğu yapıyordu. Yorulmuştu ve bezmişti. Londra'nın rahat ve uygar yaşamını bırakıp İstanbul'a dönme zorunluluğu ruhunu sıkıyordu. En zor ilk gündü. Sultanahmet Meydanı'na yakın daracık ara sokaklardan birindeki, çirkin Veb-Ofset binasına her gün gidip gelme rutinine yeniden alışmak zaman alıyordu. Londra'da Hans Square'deki geniş ve antikalarla süslü dairesi, İngiltere başkentinin en şık semtlerinden biri olan Knightsbridge'deydi. Dünyanın belki de en ünlü mağazası olan Harrods'un hemen arkasında, Veliht Prens Charles'ın oturduğu Kensington Sarayı'na bile taş atımlık mesafede ve birçok İngiliz ve Türk dostunun oturduğu Eton Square'in burnunun dibinde. Birkaç yüz metre yürüdü mü çevresinde zengin İngilizlerin atla dolaştığı, Kraliçenin süvarilerinin antrenman yaptığı, çiçekler, ulu ağaçlar, yapma göllerle süslü uçsuz bucaksız Hyde Park'taydı. Günaydın'ın bulunduğu Cağaloğlu'ndaki Eryılmaz Sokağı, Hans Square'dan bu kadar uzak olabilirdi ve odalarında hamamböcekleri dolaşan gazete binası Hans Square'daki dairesinden bu kadar farklı.

Toplantı Veb-Ofset Müessese Müdürü Kemal Kinacı'nın odasında yapılyordu. Dört katlı binanın birinci katında, ucuz büro eşyalarıyla döşenmiş, penceresiz ve gazete dönmeye başladığı zaman gürültüden konuşulanların duyulması mümkün olmayan küçük bir yerdi burası. Etrafında oturdukları masa formikadandı. Simavi oturduğu yerden daracık sokağa girmeye çalışan gazete kâğıdı kamyonlarının homurtularını, hamalların ve seyyar satıcıların bağırışlarını duyuyordu. Burnunda kış soğuğunun getirdiği is ve ilkel gazete binalarına has mürekkep, sigara dumanı, yoksulluk ve yıkanmamışlığın bayat kokusu vardı.

“Çok adam çalıştırıyorsunuz!” diye sert bir sesle sadede geldi. “Her taraf adam dolu. Bu kadar adama ne ihtiyaç var?”

Konunun buraya geleceğini önceden bir tek Kinacı biliyordu. Patron adam çıkarılmasını istiyordu. Yıl sonu yaklaşıyordu. Yeni yılda çalışanlara zam yapılacaktı. Çok adam, çok zam, patronun cebinden çıkan çok para demektir. Babıali'deki bütün patronlar yıl sonu “tensikat” isterdi. ‘Ne kadar çok adam atarsanız o kadar çok zam alırsınız.’ Her yıl sonu gazete üst yöneticilerinin duymaya alışkın olduğu sözlerdi bunlar.

“Atın, tasarruf yapalım, ona göre zamlarınız iyi olsun,” derdi Kinacı.

“Yahu kazanmıyor mu bu gazeteler?” diye diklenmişti gazeteci Ahmet Vardar bir seferinde. “Kazanıyor, be kardeşim. Ne tasarrufu?”

“Peki, ya seneye?” diye soruya soruyla cevap vermişti. Kinacı. Babıali’de patronların çıkarını en iyi koruyan yönetici olarak boşuna isim yapmamıştı. “Seneye kazanmazsak ne olacak?”

Haldun Simavi’nin büyük hatası

Kinacı’nın sağında patronun en son gazetesi olan Tan’ı çıkaran Rahmi Turan vardı. Kısa boylu, adaleli bir vücuda sahip, sakin tavırlı bir adamdı Turan. Düz siyah saçları ve yuvarlak yüzünün hatları hafifçe Asya Türklerinkini andırıyordu. Onu yakından tanıyan bir meslektaşının tarifine göre, ‘kendisi beyefendi ama yaptığı gazetecilik beyefendi olmayan’ bir gazeteciydi. On yedi yıldan beri sansasyonel Türk gazeteciliğinin babası olan Haldun Simavi’nin yanında çalışıyordu. Onun en uysal ve en sadık müridiydi. Böyle olduğunu Tan Gazetesi’ndeki başarısıyla kanıtlamıştı. 1983 Nisan’ında yayın hayatına başlayan Tan kısa zamanda Türkiye’nin en çok satan gazetesi olmuş. Haldun Simavi’nin küçük kardeşi Erol’un çıkardığı, Türk basınının amiral gemisi Hürriyet Gazetesi’ni bile arkada bırakmıştı. Tan, Veb-Ofset grubunun o güne kadar çıkardığı en kârlı yayındı. Ve işin en hoş tarafı gazeteyi yirmi beş kişiyle çıkarıyordu. Aferin bekliyordu, Turan. Ve yıl sonunda da yüklü bir ikramiye.

Kinacı’nın solunda Günaydın Gazetesi’nin fiilen genel yayın yönetmenliğini yapan Zafer Mutlu oturuyordu. Uzun boylu, esmer, geniş omuzlu, kilo almaya yüz tutmuş, hep geç kestirdiği siyah saçları alınına, ensesine ve kulaklarına dökülen Mutlu, masanın etrafındaki en genç gazeteciydi.

“Çok adam çalıştırıyorsunuz!”

Herhalde Günaydın’dan bahsediyor patron, diye düşündü Turan. Ses çıkarmadı. 1968’den beri yayınlanmakta olan Günaydın’da yılların birikimiyle “haliyle” biraz fazlalık vardı.

Bu kadar adama ne lüzum var

“Sana söylüyorum!”

“Bana mı?” Turan şaşkınlıkla patronun yüzüne baktı.

“Evet sana! Bu kadar adama ne lüzum var?”

“Siz Günaydın için mi söylüyorsunuz?”

“Yok! Tan için söylüyorum!”

Yıllar sonra Turan, kafama odunla vurulmuş gibi oldum, diye hatırlayacaktı o anı.

Masanın çevresindeki diğer gazeteciler ufukta beliren kara bulutların süratle üzerlerine gelmeye başladığını hissettiler.

“Efendim, herhalde size yanlış rapor verdiler,” dedi. “Tan’da fazla adam yok.”

“Yok! Ben baktım!”

“Efendim, yirmi beş kişiyle çıkıyor gazete,” diye cevap verdi Turan yumuşak bir tonla. Hâlâ bir yanlışlık olduğunu sanıyor ve alttan alıyordu.

“Ne? Yirmi beş kişi az mı? Beş kişiyle çıkar o gazete!”

Rahmi Turan’ın nevri döndü.

“Dünyada o gazeteyi beş kişiyle çıkaracak kimse yoktur,” dedi sinirli sinirli. “Böyle bir süpermen yoktur. Siz de çıkaramazsınız. Böyle bir süpermen varsa, buyurun çıkarın.”

İlk defa patronuna ters bir cevap veriyordu.

“Sen kendini ne sanıyorsun be?” diye bağırdı Haldun Simavi. Uzanıp Turan’ın bileğini tuttu ve elini masaya vura vura devam etti. “Ben o gazeteyi on beş kuruştan sattırmasam bok satarsın sen o kadar çok gazeteyi? Seni alır kaçımı silerim. Ondan sonra sifonu çektim mi gidersin!” Tuvalette oturan bir adamın sifonu çekmesini taklit eden bir kol hareketi yaptı.

Söylenecek laf mıydı bu?

Sanki masanın üzerine yıldırım düşmüştü. Simavi yanında çalışanlara hakaret etmeyi alışkanlık haline getirmişti Yaşı ve kıdemi ne olursa olsun Simavi’nin fırçasıyla fırçalanmamış nerdeyse tek adam yoktu binada. Ama ilk defa patronun bu kadar kıdemli bir gazeteciye, bu kadar adamın içinde, bu kadar ağır hakaret ettiği duyuluyordu. Turan masadaki gazetecilerin hepsinin şefiydi. Ve Babıali’de büyük bir adı vardı. Aradan dokuz yıl geçmesine rağmen orada bulunan kişilerin hiçbiri -Kemal Kinacı, Zafer Mutlu, Can Ataklı, Mazlum Göknel, Aydın Öztürk, Akgün Tekin, Erdoğan Arıpınar, Bilgin Şentay- o olayı hatırlamak ve anlatmak istemeyeceklerdi.

Turan uzanıp Kınacı'nın önündeki kâğıtlardan birini önüne çekti. Herkes ona bakıyordu. İç cebinden kalemini çıkardı. Hiç acele etmeden istifasını yazmaya başladı. Bitirince Kınacı'nın önüne uzattı kâğıdı. Kulakları konuşulan hiçbir şeyi duymuyor, donuk gözleri sanki çok uzaklardaki bir perdede tekrar tekrar oynanan bir filmi seyrediyordu. "Sifonu çektim mi gidersin. Sifonu çektim mi gidersin!"

Gerçekte sekiz sayfalık Tan özel haberleriyle, sporuyla, magaziniyle, fotoğraflarıyla yetmiş beş kişilik kadronun işiydi. Ama Turan kuruluşunda bulunduğu, uzun zaman yönettiği ve aynı binayı paylaştığı Günaydın Gazetesi'nden aldığı haberlerle işi -kendine göre- olağanüstü küçük bir kadroyla idare edebiliyordu. Üstüne üstlük küçük Tan, Günaydın'dan üç misli fazla para kazanıyordu. Adam teşekkür edecekken posta koymaya kalkıyordu.

"Ben bu tacizi hak etmedim. Ben bu tacizi hak etmedim," deyip duruyordu. Turan kendi kendine.

Hata gazeteyi bitiriyor!..

Kınacı kâğıdı okudu. İkiye katladı ve önüne koydu. Toplantı dağıldıktan sonra elinden tutup Turan'ın ayrılmasını önledi. Nerdeyse on yıldan beri arkadaşlıklar.

"Olur mu böyle şey?" dedi. "Ben bunu yırtıyorum."

"Kemal Abi, senin yırtman önemli değil. Benim kafama girmesi önemli. Kafama girdi. Bu şekli bir şey. Önemli değil ki. İstifa benim kafama yazıldı. Kusura bakma."

"Yahu boş ver. Patrondur. Yapar, hep beraber çalışıyoruz. Düzeni bozmayalım."

Turan ısmarlanan çayı beklemeden odadan çıktı. Kafasının içinde uğultular vardı. Ben gece gündüz çalışayım, kazandırayım -ki yıllarca da kazandırdım. Bana hakaret. Beş kişiyle çıkar diyor, alay eder gibi. Üstelik de Günaydın'dan üç misli fazla kazanan gazete. Teşekkür etmesi lazım. Ben teşekkür de beklemiyorum. Ama böyle bir tacizi hak etmedim.

İşsiz kalsa bile ayrılacaktı.

Akşamleyin evde eşine istifa ettiğini söyledi ama Simavi'nin kullandığı kelimeleri tekrarlamaya dili varmadı. O kelimeleri kendi kendine bile tekrarlayamıyordu ve yıllar sonra duyduğunu bile inkâr edecekti.

Karısı her zamanki gibi onun destekçisiydi.

“Senin gibi adama iş mi yok,” dedi. “Hiç durma, ayrıl. Canın sağ olsun.”

İşsiz kalsam bile ayrılacağım, diye tekrarladı kendi kendine.

Ama böyle bir tehlike yoktu. Turan bir tiraj sihirbazıydı. O günkü olay duyulur duyulmaz Babıali'deki birçok patronla Babıali'de patronluğa özenen birçok kişi Turan'ın peşine düştüler.

Gazete boşalıyor

Simavi tensikat istemişti. Turan ona istediğinden daha iyi bir tensikat verecekti. Bir ay sonra Veb Ofset'ten ayrılırken, yanında Günaydın ve Tan'ın üst kadrosundan kırk kişi daha götürdü.

Simavi sifonu çekerek istemeden Sabah'ın doğmasına ebelik etmiş, babasının 1948 tarihinde yarattığı Hürriyet Gazetesi'nden sonra Türkiye'de doğacak olan en büyük basın imparatorluğunun temelini atmış ve kendi basın hayatının sona ermesine yol açacak olaylar zincirinin ilk halkasını yaratmıştı.

Çok geçmeden Simavi, Günaydın ve Tan'a müşteri aramaya başlarken Turan kaderini hiç tanımadığı bir adamla birleştirmeye hazırlanıyordu. Bu adam İzmir'de çıkan Yeni Asır Gazetesi'nin patronu Dinç Bilgin'di.

“Sifon olayı”ndan tam bir ay sonra, 1985'te yaşanan bu ayrılık gerçekten Günaydın'ın sonu oluyordu. Hepimiz üzülmüştük. Çünkü bir aile gibiydik ve aile darmadağın oluyordu. Yedi yüz binden önce yavaş yavaş iki yüz bine kadar düşen tiraj, 1986'da yüz otuz bin gibi bir rakamda kalmıştı.

Kemal Kınacı devamlı Rahmi Turan ve ekibiyle temas halindeydi. Sabah'ı çıkararak ve ilk sayısından itibaren bir hayli tiraj yapan bu başarılı ekip Günaydın'a, hatta Hürriyet'e darbe vurmuştu. İzmir'li Dinç Bilgin Günaydın ekibiyle İstanbul basınına korku saçıyordu. Fakat bu arada Turan ve ekibi kendilerine verilen sözlerin tutulmadığından şikâyetçiydiler.

Kınacı'nın ısrarı üzerine, “Haydi gidelim Günaydın'ı kurtaralım,” demişler, 1986'da yeniden Günaydın'a gelip bir operasyon yapmak için ön şart koşmuşlardı.

Haldun Simavi günlük işlere karışmayacaktı. Yani “sifon çekme”, “fira atma” gibi yanlışlar yapılmayacaktı. Bu nkoşulla gelen bizim çocuklar gene canla başla çalışıp Günaydın’ı kurtaracaklardı.

1982 yılından itibaren satılık bir gazete olarak bilinen Günaydın, 1988’de Asil Nadir’in oldu. Bu satıştan önce 1986’da geri gelen Rahmi Turan ve ekibi tirajı iki yüz binin üstüne çıkarmayı becermişti.

Bu arada, Babıalı’de Rahmi Turan efsanesi üzerine bir doktora tezi bile yazılmıştı.

HÜRRİYET DE GÜNAYDIN DA BİRER OKULDU VE ÇOK MEZUN VERDİ

Haldun Simavi ile birlikte çıkarıp yönettiğimiz gazeteler aynı zamanda birer okuldu sanki.

Biz, şeffaf çalışmayı seven gazete yöneticileriydik. Eskiden böyle değildi. Kapalı çalışılırdı. Yazı işleri sekreterleri ya da müdürleri ne attıkları başlıkları gösterirlerdi, ne de seçtikleri fotoğrafları. Şimdi hatırlıyorum, çalışırken adeta elleri ile kapatırlardı yaptıklarını.

Hürriyet'e geldiğimde bu şeffaflığı fark ettim. Özellikle Tahsin Öztin'in çalışmalarını gördükçe büyük bir zevk alırdım.

Gazeteden kovulan Yazı İşleri Müdürümüz, Samih Tiryakioğlu ile çok iyi diyalog içindeydik. Beni yanına oturtur ve yaptıklarını gösterirdi. Kendi haberlerine başlık atmamı isterdi, bana bunu bir kez söyledikten sonra artık tüm haberlerime başlık koymayı âdet haline getirmiştım. Bir süre sonra bir değil iki-üç başlık atıp verdiğim bile oluyordu.

Düşünebiliyor musunuz, birkaç aylık bir muhabirken bunları öğrenmek ne kadar önemli ve değerli oluyor. Adım adım gazeteciliğin her işini görüyor ve yavaş, yavaş kavriyorsunuz.

Aslında 1950’li yılların başlarında Haldun Simavi’nin bizzat kendisi de “deneme-yanılma,” “yapma-bozma” metodu ile her gün yeni bir şey öğreniyordu.

Haldun Bey muhabirlik yapmamıştı, ama haberi ve haberciliği çok iyi biliyordu. Bir haberin nasıl yazılırsa ilginç hale gelebileceği hakkında fikri vardı. Çalışanı iyi yönlendiriyordu. Haldun Simavi’ye yakın çalışanlar ondan çok şey öğrenirdi.

Gazetecilikte zaman ve mekân kaygandır. Yani ne zaman, nerede olacağını bilemezsin. Tahmin de edemezsin. Burada önemli olan gazetecinin kendisini hazırlamasıdır. Bunun için de gazeteci her şeyden önce “meraklı” bir kişi olmak mecburiyetindedir. Meraktan yoksun olanların gazeteciliği kendilerine meslek seçmesini hiç tavsiye etmem.

Merakla, canla, başla çalışmaya hazır olanlara bu meslek iyi imkânlar sağlar.

Örnekleri çoktur. Bir ikisini anlatayım:

Günaydın’da istihbarat salonunda cılız, ürkek tavırlı bir çocuk dikkatimi çekmişti. Devamlı çay içiyor ve sigara tütürüyor, bir iş de yapmıyordu. Ben odamdan çıkıp onun bulunduğu tarafa yürüdüğümde sanki kaçacak delik arayan bir hali vardı.

Gazetenin İstihbarat Şefi Ahmet Vardar’ı çağırdım, onu göstererek, “Kim bu adam?” diye sordum.

“Yeni, stajyer bir arkadaş, ama biraz fazla solcu. Pek iş veremiyorum. Ne yapayım bilmiyorum.”

Peki, dedim ve sonra o çocuğu çağırdım odama.

“Evladım sen ne iş yapıyorsun?”

“Bana hiç iş verilmiyor efendim.”

“Neden verilmiyor?”

“Bilemiyorum.”

“Peki sen kendin neden bir iş bulmuyorsun. Şöyle gözünü iyice açarak merakla bir dolaşsan, ne haberler var etrafta!... Bunları görür, yazar, resimlersin.”

Ayakta beni dinliyordu, hem de biraz korkarak, hatta titreyerek.

“Otur karşıma,” dedim, tereddüt etti. “Otur evladım, otur. Seninle konuşacağım. Evvela şunu söyleyeyim, ben on beş yıldan beri gazete yönetiyorum. Böyle senin gibi boş oturan kimseleri sevmem ve bu gazetede de bir gün tutmam. Sen gazeteci olmak ve gazetecilik yapmak istiyor musun?”

“Evet.”

“Bu işi seviyor musun?”

“Evet!”

“Gazetede hiyerarşiyi bozmak istemem, ama bir süre seninle uğraşacağım ve seni sonra şefine teslim edeceğim.”

“Tamam efendim.”

Bu çocuk Can Aksın idi. Sıskanın teki! Bülent Ecevit gibi günde yetmiş sekiz çay içerdi.

Ona direkt iş vermeye başladım. Haber, yaratıcı bir gazeteci için o kadar boldur ki... Yeter ki meraklı ve çalışkan olsun.

Can Aksın'ın gazetede üç-beş haberi çıkınca bir hafta içinde kendisine bir hareket geldi. Yüzü gülmeye başladı, kendine güveni arttı. Gazeteyi ve gazeteciliği sevmeye başladı, kadroya alındı, prim hak etti, iyi bir fotoğraf makinesi aldı. Onu daha sonra Ahmet Vardar'a havale ettim, ama her gün ne iş verdiğini, ne getirdiğini bizzat kendim kontrol ediyordum.

Can Aksın bizde çalışırken İktisat Fakültesi son sınıf öğrencisiydi. Beş-altı dersten sınav vermesi gerekiyordu. O konuda da tolerans gösterdik, yardımcı olduk.

Yazı yeteneği olan bir çocuktu. Her solcu genç gibi okuma merakı vardı. Ona araştırmayı öğrettik. İyi haber yazmanın inceliklerini gösterdik.

Bir gün Ahmet Vardar bana geldi. “Efendim, Arnavutluk’ta bir iş var. Oraya bizim komünisti gönderelim mi?” diye sordu.

“İyi olur, dedim, gitsin görsün sefaleti!”

Can Aksın çok güzel iş yaptı. Dönüşünde de harika fotoğraflarla bir Arnavutluk röportajı yazdı. Bunların hepsi birkaç ay içinde olmuştu. İyi yönlendirilmişti, laf dinlemişti. Kendisine doğru bilgiler verilmişti. Yeteneği kamılanmış, o da sanki bir yarış atı misali dörtnala koşmaya başlamıştı.

Sonra bu Can Aksın ne oldu?... Günaydın gibi bir gazetenin ekonomi sayfasını yönetti. “*Barometre*” diye ciddi bir ekonomi gazetesini çıkardı. Sabah Gazetesi’nde st düzeyde çalıştı. Ilıcaklarla Tercüman’ı çıkarıp orada yöneticilik yaptı. Yani komple bir gazeteci olup ıktı.

Evi var, küçük bir arazi içinde hem tarım hem hayvancılık yapıyor, bir de çiftlik evi var. Arabasından söz etmiyorum. alıştı kazandı ve halen hem yöneticilik yapıyor hem de yazı yazıyor.

İNSANOĞLU ADINA GAZETENİN GÖREVİ

İsrail'in 2006 Temmuz'unun son iki haftası ve ağustos ayında Lübnan'a yaptığı saldırılarda, masum çocukların ve insanların öldürülmesi karşısında öylesine fena oldum ki! Uçaklar, tanklar ve zırhlı araçlar, roketlerle bombalanan ateşe verilen Lübnan harabeye çevrilmiş, ihtiyar, genç, bebe yüzlerce can kaybı olmuştu.

Kalbimin iki damarı değiştirilmiş, yani by-pass ameliyatı olmuşum ama bağırarak istiyordum tüm dünyaya: 'Yahu bu dünyada insanoğlu adına konuşan yok mu? Bu kıyımı kim durduracak?'

Bu olayda da, insanoğlu adına konuşan, katliamı takip eden, İsrail'i lanetleyen gazeteciler oldu. Feryat ederek katledilmiş bir çocuğu beton yığınları içinden alan, Lübnanlı arama kurtarma görevlisinin fotoğrafı dünyayı ayağa kaldırdı.

Çağımız, gazeteciliğin önemli bir yer tuttuğu iletişim çağıdır ve bu çağ gazetecilik mesleği için altın devrini yaşamaktadır.

Gazeteci, dürüst, tarafsız, onurlu, ciddi, cesur olduğu sürece insanoğlu adına görevini şerefiyle sürdürecektir.

Gazetecilik, huzursuz bir meslektir. Cazip tarafı yenilik, sürpriz, manevi tatmin, başarı duygusudur, ama geri kalanı bazen hayal kırıklığı ve

insanoğlunun hikâyesindeki bitmez tükenmez değişimden duyulan şoklardan müteşekkildir.

Gazetecilik insanın çabasını adayacağı en kıvançlı ve çekici iştir.

İnsanın faaliyetlerini yayınlayan yepyeni araçlar ortaya çıkmış olmasına rağmen, hiçbir yayın aracı, hayatın çeşitli yönlerini kaydetmek, bunları memleketin içinde ve dışında yayma konusunda bizim mesleğin yerini alamamıştır, alamayacaktır da.

Bu yayın işinin merkezleri gazetelerin genel yayın müdürlerinin emrindedir; buna kumanda edenler genel yayın müdürleridir.

Şimdi yetmiş yedi yaşındayım. Yeniden dünyaya gelecek olsam, gene muhabir olarak bu mesleğe girip çabalayarak yükselme yolunu seçerdim. Hayal ettiğim hedef gene genel yayın müdürlüğü olurdu.

Bir gazeteci devrine ayak uydurarak geliyecekse zaman zaman ve tekrar tekrar eğitim gerekecektir.

Amerikan Basın Enstitüsü'nün tecrübeli gazeteciler için tertipledeği ikişer haftalık seminerler çok rağbet görmüştür. Harvard Üniversitesi'nin Neimán kursları, Columbia Üniversite'sinin gazetecilik kursları oldukça yararlı olmuştur.

Bence Türkiye'de de yetişkin gazeteciler için zaman zaman bu tür seminer veya kursların düzenlenmesi, bilgi yenilenmesi ve gazeteciliğin geliştirilmesi bakımından elbette yararlı olacaktır.

Artık medyada büyük gruplarımız var. Onlar, kendi gazetecileri için “*Bilgi yenileme kursları ya da seminerleri*” düzenleyebilirler.

Yine de unutmayalım, gazeteci için en önemli okul çalıştığı gazetedir, televizyondur, radyodur ve dergidir.

Yeter ki buralarda gerçekten gazeteciliği özümsemiş, mesleğine saygılı şefler, editörler, yazı işleri müdürleri ve genel yayın müdürleri olsun.

Hasan Cemal “Cumhuriyet’i Çok Sevmiştim” kitabında bu konuda şöyle diyor:

“Gazetecilik bir çıraklık mesleğidir. Daha çok içinde çalışırken öğrenilir, okulda değil. Eğer mesleğe ustaların yanında adım atmışsan, eski deyişle ustaların rahlei tedrisinden geçmişsen, o zaman şansın yaver gitmiş demektir.

Ben şanslıydım.

Ustalarla işe koyuldum. Devrim’de, Doğan Ovaoğlu, Anka Ajansı’nda Altan Öymen ile Örsan Öymen, Günaydın’da Necati Zincirkıran, Cumhuriyet’te başyazarımız Nadir Nadi, İlhan Selçuk ve Oktay Kurtböke’yle yola çıktım.

Günaydın Gazetesi’nde Necati Zincirkıran’ın yanında öğrenmeye başladığım sekreterliğimi, haber okuyup düzeltmeyi, yeniden yazıp habere başlık çıkartarak geliştirecektim.”

Hasan Cemal, Günaydın’da öğrendikleri ile, önce Cumhuriyet’in Ankara Bürosu’nun başına geçti, sonra bu gazeteye Genel Yayın Müdürü oldu. Çok da güzel bir Cumhuriyet yaptı.

Elli beş yıllık gazetecilik hayatımda yüzlerce muhabir, yazı işleri müdürü, haberler müdürü, hatta genel yayın müdürü yetiştirdim. Şimdi bunlar çeşitli gazetelerde çalışıyor, bu meslekten ekmek yiyor.

Gazete editörleri, genel yayın müdürleri ve haber müdürleri, yetenekli, çalışkan, bu mesleği ve halka hizmeti seven cesur, dürüst genç gazetecilerin elinden tutmalı onları yetiştirmelidir.

RENKLİ BASKIDA FOTOĞRAF SEÇMEK KOLAY MI?

Haldun Simavi'nin dinamizmi bazen insanın başını döndürürdü. Öyle yenilikçi, değişken fikirleri olan biriydi ki, onu iyi anlayamayanlar katiyen yanında barınamaz ve onunla çalışamazdı.

Siz, günlük gazete üzerinde çalışırken yanınıza gelir, “Ne yapıyorsun yavrum?” diye sorardı.

“Üçüncü sayfa üzerinde çalışıyorum, efendim.”

Şöyle bir bakar ve gider. Ya bir saat sonra ya da ertesi gün bu sayfa ile ilgili yeni bir şey bulmuş olarak gelir ve hemen uygulanmasını ister!...

Günaydın, bambaşka bir kavramla yayınlanan gazeteydi. Üstünlüğü büyük renkli fotoğraf basabilmesiydi. Hem de ofsette. Türkiye’de ofset rotatif kullanan ilk gazeteydi. Bu tekniği en iyi şekilde kullanıyordu. Günaydın’ın makinelerini imal eden Şikago’daki Goss firması, dünyanın başka ülkelerindeki gazetelere makine satarken Günaydın’ı örnek gösteriyordu. Her ay ‘Goss’a on adet Günaydın Gazetesi gönderiliyordu.

‘Goss’ bu gazeteleri yeni müşterilerine gösteriyor ve “İşte, bizim makinelerimizde bu kalitede baskı elde ediliyor,” diyordu.

Gerçekten böyleydi. Ben Amerika'ya gittiğimde, Şikago'da 'Goss'cularla görüşürken bunu benim yüzüme karşı söylemişlerdi.

Gerek ofset hazırlık safhasındaki titizlik ve gerek baskı kalitesindeki güzelliğin temin edilmesi Haldun Simavi'nin kılı kırk yarmasının bir sonucuydu. Mükemmeliyetçi olan Haldun Bey'in dikkati 'dia' seçmekten başlar, renk ayırımında devam eder, film montajında sürüp giderdi. Baskıda ise daha da büyük bir titizlikle sürdürülürdü.

Onun baskı tekniğine hakimiyeti akıllara durgunluk verecek kadar yüksekti. Herkes Haldun Simavi'yi mühendis zannedirdi. O kadar bilgiliydi.

Bizde yazı işleri rengi tam oluşmamış bir 'dia' kullansın, bunu hemen fark eder Londra'dan bile telefon ederdi.

“Bu dia'yı hangi salak koydu gazeteye?” diye sorardı. Tabii bu arada yazı işleri müdürü, o sayfanın sorumluları, hatta genel yayın müdürü olarak ben bile nasibimizi alırdık

“Yavrum sizlere dia seçmeyi öğretirken gözlerim kör oldu,” demişti bir gün. “Niye ışıklı masada lupla incelemiyorsunuz? Kötü dia kullananı o işten alacaksın Necati; affetmeyeceksin, kaliteyi bozduрмаyacaksın, bundan gazete zarar görür.”

Patron haklıydı. Yazı İşleri Müdürü Rahmi Turan, yardımcı Akgün Tekin, gene Yazı İşleri Müdürleri'nden Tefik Yener bu konuda en iyi olanlardı. Asla renk açısından kötü bir dia kullanmazlardı Biz bu konuda genç arkadaşlara ara sıra ders verirdik. Dia seçimini de kapalı kapılar ardında değil, şeffaflık içinde yapardık. Herkes görür, inceleme sonucunu söylerdik. Hangi dia'nın daha iyi olduğunu gösterirdik.

Bugün ofset baskı tekniği ile basılan tüm gazetelerimizde yazı işleri yönetmeni olarak çalışan gazetecilerin hemen hepsi bizim Günaydın'da yetiştirdiğimiz gençlerdir. Artık 'dia' yok, dijital fotoğraflar kullanılıyor.

1991'de Günaydın'dan ayrılıp Sabah'a geldiğimde genel yayın müdüründen sayfa sekreterlerine kadar tüm yazı işleri kadrosu

Günaydın'dan gelenlerdi. Onların arı gibi çalışarak yarattıkları güzelim gazete Sabah, Bugün, Gün, Yeni Yüzyıl ve diğerleri övünülecek ürünlerdi.

Sabah'ın gelişmiş ileri teknoloji makineleri, elbette Günaydın'la mukayese edilemezdi. İkitelli'deki bina, dünyada eşi bulunmayan modern bir gazete ve matbaa binası olarak yapılmıştı.

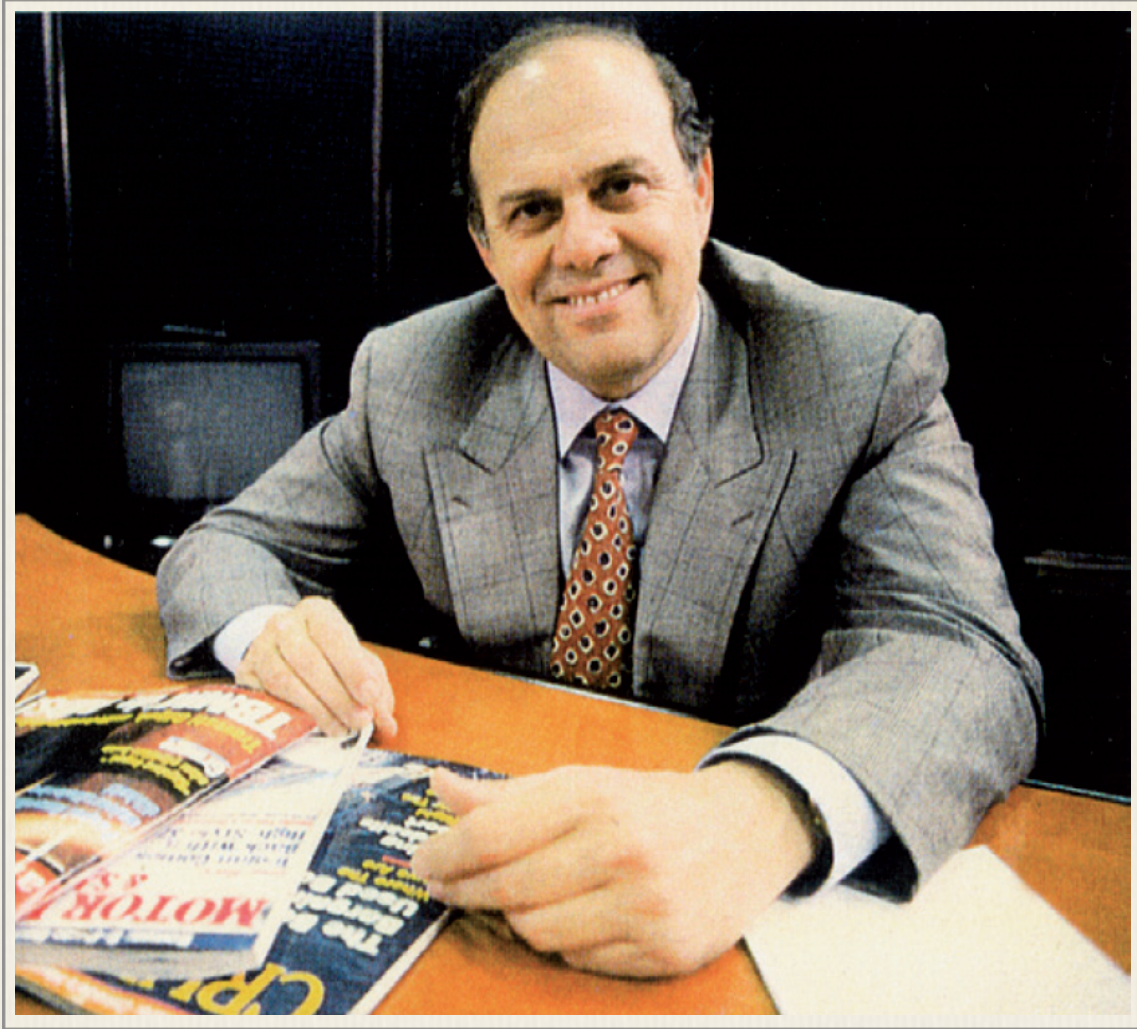
Başkanlık Baş Danışmanı ve yazar olarak meslek hayatımın son on üç yılını bu binada geçirdiğim için çok mutluyum.

Geçen gün o matbaanın önünden geçerken koca medya plazanın “İş Bankası Güneşli Şubesi” olduğunu görünce içim buruldu. Böyle mi olmalıydı. Dinç Bilgin'in borçları dolayısıyla İş Bankası'na ipotekli olan binaya banka el koymuştu kuşkusuz. O bina artık İş Bankası'nın malı olmuştu. Ve banka güzelim binayı bir şubesine tahsis etmişti. Ne diyebilirsiniz ki!...

TÜRK MEDYASINDA DİNÇ BİLGİN MUCİZESİ VE DRAMI

Onu tanıdığımda henüz yirmili yaşlarındaydı. İzmir İktisadi İlimler Akademisi'nde son sınıftaydı. Bir gazetecinin çocuğuydu. Hem de “Yeni Asır” gibi Türkiye'nin en eski gazetesinin sahiplerinden Şevket Bilgin'in oğluydu.

Yeni Asır yayın hayatına 1895'te Selanik'te başlamıştı. Önce Asır adıyla çıkmıştı. Çarşamba ve cumartesi günleri haftada iki kez yayınlanıyordu. 1908'de adı Yeni Asır oldu ve her gün çıkmaya başladı.

Sabah'la beraber beş gazete, elli dergi ve üç TV kanalını yaratan adam İzmir'li Dinç Bilgin. Büyük bir beyindi. Banka ihtirası onu her şeyinden etti.

Yani, sözü edilen bu gazete, gerçekten asırlık bir basın kuruluşu. Yüz on iki yıldan beri çıkıyor.

Dinç Bilgin'in babası Şevket bey her gün Yeni Asır'a başyazı yazıyordu. Dinç'in eniştesi Cemil Devrim gazetenin başındaydı. Hem Genel Yayın Müdürlüğü yapıyor hem de yazı yazıyordu.

Benim ve eşimin çocukluk arkadaşı olan Cemil Devrim Türkiye'nin yetiştirdiği iyi gazetecilerden biriydi. Yeni Asır'ın ülkemizin en büyük bölge gazetesi olmasında Cemil'in katkısı inkâr edilemeyecek boyuttadır.

Dinç Bilgin, gazeteci bir ailenin çocuğu olarak, babasının ortak olduğu ve başyazarlığını yaptığı Yeni Asır'ın içinde mürekkep kokularıyla büyüdü.

Kendisini tanıdığım 60'lı yılların ilk yarısında gazetenin tüm idari ilan ve mali işleri onun kontrolündeydi. İyi İngilizce bilen, çalışkan, okuyan, meraklı bir gazeteciydi ve zeki bir insandı.

Yeni Asır'ı Ege bölgesinde büyütme aşamasında ofset rotasyon baskı sistemine geçerken bizden yardım istemişlerdi. Cemil Devrim, 1966 yılında Cemal Nadir Sokak'taki eski 7 GÜN ve Hürriyet binasında ofset tekniği ile çıkarmakta olduğumuz "SON" Gazetesi'ni görmeye gelmişti. Hatta Yönetim Kurulu Başkanımız Haldun Simavi'nin izniyle Yeni Asır'ın on kişilik teknik kadrosuna SON'un hazırlandığı VEBOFSET tesislerinde bir haftalık eğitim vermiştik. Sonra Yeni Asır bu kadro ile, 1967'de ofset baskı tekniğine dönüşüm yaptı.

Bu ilişki nedeniyle Dinç ile birbirimize çok daha yakınlaşmıştık. Zamanla iyi bir kadro oluşturdu. Yanına genç ve çalışkan gazetecilerle yöneticiler topladı. 1967 yılında gazetesini ofset, dizgi ve baskı sistemine geçirdi. Onun yaptığı modernizasyon bizimkinden bir gömlek ileriye. Yeni Asır'ı parlatan Dinç Bilgin, daha sonra Türkiye'de dünyanın en iyi matbaalarını kurdu.

Eniştesi Cemil Devrim ile yola çıkıp on bin tirajla aldığı Yeni Asır'ı 1980'lerde yüz binlik bir bölge gazetesi haline getiren Dinç Bilgin'e artık İzmir ufak geliyordu. Gazete Ege'de, reklam, satış ve de etki konularında

İstanbul'un Hürriyet ve Günaydın gibi gazetelerine fark atıyordu. Gerçekten dinamik ve agresif bir gazetecilik yapıyorlardı.

Yeni Asır, Ege'de varabileceği en yüksek düzeye gelmişti. Dinç de, gazetenin başarılı Genel Yayın Müdürü Güngör Mengi de bunun farkındaydı.

Güngör, Dinç ve Cemil Devrim'in yanında iyi yetişmiş bir yöneticiydi. Dinç'in en yakın çalışma arkadaşlarından biriydi.

Patronu ile sohbet ederken, "Tekerleği çeviriyoruz, ama artık burada patinaj yapıyoruz. Layık olduğumuz kadar ileri gidemiyoruz. Bu çabanın başarıya dönüştürülebileceği yer burası değil, İstanbul," diye konuşuyordu. "Bizim hedefimiz Babıali, olmalı," diyordu. Bu çok ileri bir görüştü...

MECİDİYEKÖY'DE BİR BİNA

Dinç Bilgin'in İstanbul macerasının 1982 yılında başladığını biliyoruz. O zaman yüz yirmi beş milyon liraya Mecidiyeköy Atakan Sokak'ta bir bina satın alarak kolları sıvamıştı. Bina inşaat halindeydi. Beş katlı bu bina onun hayalleri için yeterliydi. Çünkü düşündüğü Türkiye çapında bir gazete değildi. İzmir ve Ege bölgesinde zirveye çıkardığı Yeni Asır'ı İstanbul'a taşımak ve İstanbul'un geniş hudutları içinde bir yerel gazete olarak satmaktı. Bir yıl süren hazırlıktan sonra ilk iş olarak "Rapor" isimli ekonomi gazetesini İstanbul'a nakletti. Bu gazeteyi Financial Times gibi bir gazete yapmayı düşünüyordu. Gazete İstanbul'da gelişme kaydetti, kabul gördü, beğenildi.

Fakat asıl hedefi Yeni Asır'ı İstanbul'da çıkarmaktı. Dinç Bilgin'in, bunun bir an evvel gerçekleşmesi için görevlendirdiği, Yeni Asır'ın Müessese Müdürü İlhan Esen, İstanbul'a gelip gidişata şöyle bir baktıktan sonra işlerin iyi gitmediğini anlamıştı. Gazetenin planlanan tarihte çıkması imkân dahilinde değildi.

İlhan Esen tecrübeli ve eski bir gazeteciydi. Uzun zaman benim Genel Yayın Müdürlüğünü yaptığım Hürriyet ve Günaydın Gazeteleri'nde İzmir

Bürosu Şeffiği yapmıştı. Sevilen bir insandı. İstanbul'da Babıali muhitinde herkesi de tanırdı.

İlhan, Dinç'in talimatıyla Yeni Asır'ı İstanbul'da devreye sokmak için uğraşırken; Haldun Simavi'nin Vebofset A.Ş.'sinden (Günaydın, Tan ve Saklambaç gibi gazetelerin, Gırgır, Fotoroman, zıp-zıp, İren Bebe, Pazar, Fotospor, Adam, Vizon gibi dergileri çıkaran müessese), Tan Gazetesi'ni tek başına çıkaran Genel Yayın Müdürü Rahmi Turan'ın patronun bir sözüne kırılarak istifa ettiği haberini duymuştu.

Rahmi Turan yaman bir gazeteciydi doğrusu. Güvendiğim, çalışkan yetenekli bir genç gazeteciydi. Hürriyet'i kardeşi Erol Simavi'ye bırakıp ayrıldığı zaman onu Haldun Bey'e ben vermiştim; kendisini "SON" Gazetesi'ne yazı işleri müdürü yapmıştık. Sonra Günaydın'ı çıkarmıştı Haldun Simavi ile beraber.

İlhan Esen, Rahmi'ye telefon edip Tan Gazetesi'ne gitti ve konuştu. Rahmi Turan konuşmaya, "Ağzımın tadı yok," diye başlayıp patronundan dert yanmıştı. Haldun Bey'in her şeye müdahale ettiğini, kimseyi adam yerine koymadığını anlatmıştı. On yedi yıl canla başla çalışmasına rağmen kendisine küçük bir hisse bile vermediğini söylemişti. Huzursuzdu, soğumuştü ve Haldun Simavi'ye çok kırılmıştı.

İlhan Esen, durumu anlamıştı. Rahmi kararlıydı. Haldun Simavi ile çalışmak istemiyordu. Yeni bir gazete için bulunmaz bir fırsattı bu.

Ertesi gün İstanbul'a gelen Dinç Bilgin'e, "Harika bir adam var, müthiş bir çocuk. Bizim gazete işini çok iyi yapar," diye heyecanla anlattı.

"Kim?" diye sordu Dinç.

"Rahmi Turan, düşünür müsünüz?"

"Neden düşünmeyelim."

"Yalnız Rahmi Turan ile Yeni Asır tarzında bir gazete çıkmaz? Günaydın ve Tan gibi bir gazete yapabilir kanısındayım."

Dinç Bilgin zeki bir gazete patronuydu. Hemen düşündü. Neden yeni bir ulusal gazete çıkarmıyorlardı? İlhan Esen'e bunun olabileceğini söyledi. Yeni Asır yerine İstanbul'da yeni bir ulusal gazete çıkarabileceğine o anda karar vermişti.

İlhan Esen'e, "Hemen telefon et ve konuş," talimatını verdi. 10 Aralık 1984 Pazartesi günü, İlhan Esen ile Rahmi Turan Tarabya'da Garaj Lokantası'nda buluşup konuştular. Üçüncü buluşmada Dinç Bilgin de vardı. İki saatte anlaştılar.

Haldun Simavi, Rahmi'nin ağzından Dinç Bilgin ile çalışacağını duyduğunda, "Yavrum ne yapacaksın o adamların yanına gidip?" diye sormuş, Dinç'in "zaten güvenilir adamın teki" olduğunu söylemişti.

"Sana Tan'ın satış gelirlerinden %10 vereyim," diye bir teklifte bulunmuştu. Aslında cömertçe bir öneriydi, ama, iş işten geçmişti. Turan on yedi yıllık patronu Haldun Simavi'nin ettiği hakareti unutamıyordu.

"Sifonu çekerim gidersin!" Bu söylenecek söz müydü?

Rahmi, "Ben bu hakareti hak etmedim," dedi ve o sözü hiç unutmadı.

Bir ay sonra Günaydın ve Tan'dan kırk kişiyi alarak yeni çıkaracağı "Sabah" Gazetesi'ne götürdü. Haldun Bey öfkesiyle, basın hayatını sona erdiren süreci başlatmış oluyordu.

Rahmi Turan, İzmirli gazete patronu Dinç Bilgin ile beraber Sabah'ı yarattı. Sabah onun ellerinde doğdu. Güzel bir gazete yaptı. Başarılı da oldu...

Ben, o zamanlar Babıali'de Günaydın'da Yönetim Kurulu üyesiydim ve "DÜDÜKLÜ TENCERE" sütunumda günlük yazı yazıyordum. Bu sütun bir bakıma gazetenin başyazısı niteliğini taşıyordu.

Bu arada, Anadolu Ajansı'nın da Yönetim Kurulu Başkanı'ydım. Modernizasyon projesini gerçekleştirip ajansı komputarize etmiş ve

dünyanın önemli merkezlerinde bürolar açmıştık. Bu da Turgut Özal'ın ve Mesut Yılmaz'ın ileri görüşleri ile gerçekleşmişti.

İzmir'de Eniştesi Cemil Devrim'i bertaraf ederek Yeni Asır'ın başına geçen ve bu gazeteyi büyük bir yayın kuruluşu haline getiren Dinç Bilgin, artık amacına ulaşma yolundaydı. Sabah'la Türkiye'nin her yanında satılan bir ulusal gazetenin sahibi olmuştu.

İstanbul'da böyle bir gazetenin sahibi olabilmek elbette önemliydi.

Dinç Bilgin Sabah'ta, Yeni Asır'da uyguladığı stratejiyi daha dikkatli ve akıllı bir şekilde yürürlüğe koydu.

Metin Münir *“Sabah Olayı”* isimli kitabında bunu şöyle vurgulamaktadır:

“Dinç Bilgin, Yeni Asır'da öğrendiği bütün dersleri Sabah'ta uyguladı. Yeni Asır savaşında kullanılan silahların tümü Sabah'ın cephaneliğinde de vardı:

Sabah'taki dinamizm ve saldırganlık, rakip gazetelere karşı amansızlık ve onların aksiyonlarına çabuk reaksiyon göstermek; gündem belirlemedeki öncülük, rakiplerden daha çok sayfalı ve bölümlü gazete vermek, genç ve olağanüstü motive edilmiş bir kadro, teknolojiyi yakından takip etmek, yaratıcı fakat nerdeyse ayaküstü toplantıları tercih etmek, resmiyet ve yazışmadan çok dostluk ve dayanışmaya dayalı yönetim biçimi.

Bunların tümü bir zamanlar Dinç Bilgin'in Yeni Asır'ı için de geçerliydi. Sevdiği insanlara dokunur, yanaklarına fiske vurur, sağ kolu ile sıkıca sarardı.

“Bir gün böyle bir havasında gazetenin emektar makinisti Recep Dağışan ile Hürriyet'in İzmir yatırımları üzerinde konuşurken:

“Ben, gün gelecek, bunların anasını belleyeceğim,” demişti. O kadar ateşli heyecanlı ve kızgındı. Çünkü İstanbul Gazeteleri 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'lerde İzmir'de büyük tesisler kuruyor ve Yeni Asır'ın önünü kesmek istiyorlardı.”

Dinç Bilgin eşi Güler'in de isteği doğrultusunda İstanbul macerasına Yeni Asır'daki aile ortaklarından hiçbirini karıştırmadı. Sabah'ın tüm riskini kendi üzerine aldı; başarılı ve para kazanan bir bölge gazetesi olan Yeni Asır'ı hiçbir tehlikenin altına sokmak istemedi. Buna özen gösterdi. İstanbul'da tek başına olmayı istiyordu.

Tabii bütün bunları yapabilmek için para bulması gerekiyordu. Aslında o cesur bir atılımcıydı. Borçtan, riskten korkmuyordu. Kendine güveni tamdı.

Ne var ki Dinç Bilgin ve İzmir'deki Yeni Asır kadrosundan alıp İstanbul'a getirdiği kurmay kadrosu, yani genel müdür ve muavinleri ikişer gömlek ve birer pijamayla gelmişlerdi. Para içinde yüzmüyorlardı. Dinç, Mecidiyeköy'deki yeni matbaa binasında bir odada yatıp kalkıyordu. Kurmay heyeti de, geceliği on beş liraya Şişli'de Karamürsel mağazasının arkasındaki Tuna Oteli'nde kalıyordu. Daha sonraları, gazete çıktıktan epey sonra Dedeman Otel'e taşındılar.

Yeni çıkardığı Sabah'ı İzmir'den Yeni Asır matbaasından getirdiği bir ofset makinesiyle Mecidiyeköy'deki yeni binasında, Mustafa Özkan'ın Son Havadis'i ve Uzanlar'ın Yeni İstanbul Matbaaları'nda basıyordu.

Sabah'a sermaye yapmak için, 1985 yılının Ocak ayında, Selahattin Beyazıt'a yüz milyon liraya "Rapor Gazetesi"ni satmıştı. Bu paradan başka kendi kefaletiyle Citibank'tan iki yüz milyon lira kredi aldı. O zaman Yapı Kredi'nin Genel Müdürü olan Hüsnü Özyeğin de yüz milyon TL kredi vermişti.

Hürriyet, Tercüman, Günaydın ve Milliyet gibi büyük gazetelerin kurdukları Gameda Dağıtım Şirketi ona yüz yetmiş beş milyon lira avans vermişti. Akıllı İzmirli böylece, çok geçmeden ölümüne rakip olacakları gazetelerin parasıyla gazete kurmuş oluyordu.

Başlangıçta kredili kâğıt da bulmuştu. İşler tıkrındaydı. Para vardı, ama, sınırlıydı. Dinç Bilgin, bunu gazetenin Genel Yayın Müdürü Rahmi Turan ve arkadaşlarına hissettirmek istemiyordu. Ne var ki Rahmi Turan

Günaydın'daki gibi rahat çalışmıyor, iyi iş yapan muhabirlerine verdiği ikramiyeler “para yok” gerekçesiyle bazen ödenemiyordu.

Sabah 1985 yılında yayın hayatına Günaydın-Tan arası bir gazete olarak başlamış ise de, ilk haftalardan sonra Hürriyet'ten sonraki gazete olmuştu. Sabah, kendini “Güler Yüzlü Süper Gazete” olarak takdim ediyordu. İlk ayda satışlar üç yüz elli bine oturmuştu. Bu çok büyük bir başarıydı. Altıncı ayında beş yüz bini bulmuştu. Bu da bir mucize idi. Türk medyasında Dinç Bilgin mucizesi işte böyle başlıyordu.

Günaydın cephesinde biz bu olup bitenleri dikkatle izlerken, Rahmi Turan, giderken yanında götürdüğü kırk kişiden sonra, işe yarayan bazı başka elemanları da Sabah'a transfer etti. Bunların arasında en parlaklardan biri Zafer Mutlu idi. Çalışkan, ihtirashlı bir gençti. Sivrilmek, bir yerlere gelmek, daha kaliteli bir hayat yaşamak için gayret sarf edip, kendini göstermek istiyordu.

Zafer, Sabah'ta üçüncü adam olarak işe başlamıştı. Dinç Bilgin onu, aynı zamanda, o günlerde İstanbul'da yayınlamaya başladıkları Yeni Asır Gazetesi'nin Yayın Kurulu'na koymuştu. İzmir ekibiyle kaynaşmasını arzuluyordu. Çünkü Rahmi Turan, İzmir ekibiyle işin başından beri uyum içinde olamamıştı. Ona göre, genel müdürleri, muavinleri ve idareciler Günaydın'daki Kemal Kınacı gibi değildi.

Yeni Asır'ın İstanbul macerası tam bir fiyasko oldu. Bu gazete okuyucular tarafından beğenilmemiş, açılmamış gazete paketleri halinde iadeler gelmeye başlamıştı. İstanbul macerasından yenik çıkan İzmir grubunun, Sabah'la başarılı olmasına rağmen kendisine karşı tavır koymaları Rahmi'yi çileden çıkarmıştı.

O sıralarda bir karşılaştığımızda bana; “Bu İzmirli bir tuhaf insanlar, efendim,” diye dert yanmıştı. “Verdikleri sözü de tutmuyorlar!...”

Dinç Bilgin bu arada Rahmi'nin Günaydın'dan transfer ettiği Zafer Mutlu ile yakınlaşmıştı. Rahmi Turan Sabah'ı çıkarmış ve beş yüz bin

tiraja oturtmuştu, ama, İzmirli'lerden memnun değildi. Rahatsız ve de huzursuzdu; bir yıla yakın Dinç Bilgin'le çalıştıktan sonra geldiği yere döndü. Tekrar Haldun Simavi'nin Günaydın Gazetesi'nin başına geçti. Günaydın'ın tirajı yüz bine düşmüştü; kolları sıvayıp Sabah'tan getirdiği ekibiyle bu gazeteyi yaşatacaktı.

Haldun Simavi söz verdiği üzere, günlük işlere karışmayacak, yazı işleri salonuna bile gelmeyecekti. Rahmi bunu şart koşmuştu.

Kemal Kınacı, bana bunları anlattığında doğrusu üzülmüştüm. Haldun Simavi, benim otuz yıldan uzun bir süredir beri emrinde çalıştığım patronumdu; değer verdiğim bir gazete sahibiydi. İşini çok iyi biliyordu. Hepimizin yetişmesinde önemli rolü vardı. Ama, bu kadarı da biraz fazla olmuyor muydu?

Dinç Bilgin, kafasına daha yatkın olarak gördüğü Zafer Mutlu'yu Rahmi Turan'ın yerine Genel Yayın Müdürü yaptı. Onun Rahmi Turan'ın peşinden Günaydın'a dönmesine izin vermedi. Motive ederek iyi imkânlar vaat etti. Hatta, başlangıçta Rahmi Turan'a ne veriyorsa onu verdi.

Zafer o zamana kadar Günaydın'da çalışmaya devam eden yakın arkadaşı Selahattin Duman'ı Sabah'a Yazı İşleri Müdürü yapacağını söyledi.

Dinç Bilgin, Güngör Mengi ve diğer üst düzey yöneticilerle gazetede Rahmi Turan ve arkadaşlarının çalıştıkları salona geldiler.

Zafer Mutlu orada Rahmi'ye, "Rahmi Abi, ben Sabah'ta kalıyorum. Şu andan itibaren de bu gazetenin Genel Yayın Yönetmeni benim. Lütfen bırak gazeteyi. Sayfayı ben yapacağım," dedi.

Rahmi normal olarak bozulmuştu. "Ne var kardeşim, kaçmıyoruz ya," derken yerinden kalktı, ceketini giydi ve çantasını aldı. Soğuk bir şekilde vedalaştılar.

Dinç Bilgin, Turan ve ekibi için kendi odasında küçük bir veda toplantısı düzenlenmesini istemişti. Toplantıda bir konuşma yaparak, “Bir sene burada birlikte çalıştık. Sebep her ne ise, ayrılmaya karar verdiniz. Gidişinizden elbette mutlu değilim. Hepiniz sevdiğim insanlarsınız. Gitmenizden üzüntü duyuyorum. Bu arada bana beş yüz elli bin tirajlı bir gazete hediye ettiniz. Buna da çok teşekkür ederim,” dedi.

Bu arada Genel Müdür Çetin Gürel’in Mecidiyeköy’de bir bakkaldan aldırıldığı Türk Şampanyası açıldı. Rahmi Turan vedalaşarak ekibiyle birlikte Sabah’tan ayrıldı. Gerçekten başarılı bir iş yapmışlar ve Dinç Bilgin’e hayatının en büyük hediyesini vermişlerdi.

Rahmi Turan ile Dinç Bilgin, Haldun Simavi’nin Günaydın’ı Asil Nadir’e satmasından sonra yeniden işbirliği yaptılar. Dinç, ‘Bugün Gazetesi’nin Genel Yayın Yönetmenliğini Rahmi’ye verdi. Rahmi bu kez, ona dört yüz elli bin tirajlı bir gazete hediye edip bu defa Hürriyet’e gitti. Dinç Bilgin bu kez tedbiri elden bırakmadı. Aydın Öztürk’ten Rahmi’nin peşinden gitmeyeceğine dair söz aldı. Daha sonra Aydın bu gazetenin Genel Yayın Müdürü oldu.

Zafer Mutlu, Dinç ile kafa kafayla vererek Sabah’ı büyük bir gazete yaptılar.

Ben 1991 yılında Sabah’a geldiğimde, Dinç Bilgin’in beş yıl içinde İzmir’den gelip İstanbul’da kurduğu Sabah imparatorluğu, İkitelli’de sadece Türkiye’nin değil, aynı zamanda dünyanın önemli bir yayın kuruluşu haline gelmişti. Modern ve nefis bir bina; yüksek baskı kapasiteli üç katlı makineler; dizgi, mizanpaj ve renkte en son teknoloji ile çalışan terminaller; altmış dört sayfaya kadar birçok partiden gazete çıkışları; kırktan fazla pırıl pırıl dergi; üç gazete vardı. Rahmetli Ercan Arıklı da doğrusu yaratıcılığı ile yeni kurulan Medya Holding’e düşünsel anlamda büyük katkı sağlıyordu.

Ama her şeyde son söz Dinç Bilgin'deydi, lider oydu. İzmirli gazeteciler arasında onun lakabı “Beş Kafa”ydı. Durmadan fikir üreten, herkesi şaşırtan parlak bir zekâsı vardı. Fakat bazen, ihtirası aklının önüne geçebilen biri de olabiliyordu; hem parlak hem de biraz uçuk bir gazeteciydi.

Elli beş yıllık meslek hayatımda Babıali'de gördüğüm ve en çok beğendiğim gazete sahibi Haldun Simavi olmuştu. Baba Sedat Simavi Haldun'u da Erol'u da iyi yetiştirmişti. Haldun Simavi babasının zamanında genel idareyi elinde tutan kişiydi, yani bugünün deyimi ile Hürriyet'in CEO'su idi. Erol, başlangıçta idari işlerden (satış, kâğıt, baskı, ilan, personel) sorumluydu. Tabii ağabeyine karşı sorumlu olarak.

Dinç Bilgin, Simavi'lerden biraz farklıydı. Daha atak ve gözüpekti. Borçlanmaktan, yüz milyonlarca dolar kredi almaktan hiç korkmazdı.

Simaviler kredi lafından pek hoşlanmazlardı. Yapacakları yatırımları genellikle kendi imkânlarıyla tamamlamaya gayret gösterirlerdi. Özellikle Haldun Bey böyleydi. Erol Simavi'nin de bu konuda dikkatli olduğunu biliyorum. Nitekim Erol Bey, 1994 yılında gazetesini Aydın Doğan'a sattığı zaman bana, “Hürriyet'i 1968 yılından bugünlere kadar ben getirdim, ne

Günaydın'dan Dinç Bilgin'in Medya Holdingi'ne geçtikten sonra, tirajı 475 bin olan Bugün Gazetesi'nde ben başyazı, rahmetli Teoman Orberk de Ankara'dan köşeyazısı yazmaya başlamıştık. Gazete bizi böyle lanse etmişti.

borcum vardı. Ne kredi ihtiyacım,” demişti. “Oğlum işe başladı; işe sahip çıkmadığı ve işten uzak kaldığı, yani çalışmadığı için işi üstlenenler Hürriyet’i yetmiş bir milyon dolar borçlandırıldılar. Sonuç işte budur.”

Borç yiğidin kamçısıdır, ama borçla da peynir gemisi yürümez, derler. İki atasözü de doğrudur. Doğru olmayan borçlanarak büyümeyi temel ilke olarak kabul etmektir. Sıkıntılar çoğu zaman bu nedenle doğar.

Sabah Gazetesi ve ATV, Bir Numara Yayıncılık (Bu şirketteki dergi adedi 1995’de kırk beşi bulmuştu). Yenyüzyıl Gazetesi, İzmir’de Yeni Asır, Ege’de yayın yapan Yeni TV, Sabah Kitapları, Bugün, Gün gazetelerinin tümünden elde edilen gelir, yani yıllık ciro dört yüz milyon doları geçiyordu.

Dinç “bonkör” bir patrondu.

“Benim üst düzey yöneticilerim; adamlarım en az benim gibi yaşamalıdır!” anlayışı içindeydi. Kırk-elli bin dolar aylık maaş, milyonlarca dolar prim veriyordu.

Onunla yakın çalışmış üst düzey yöneticiler, genel yayın müdürü ve genel müdür, şimdi en azından on milyon dolarlık kişiler olmuşlardır. Evler, yatlar, arabalar almıştır. Hepsi, Dinç Bey verdi, diyor.

Kendisi de iyi yaşamayı severdi. 1960’lı yıllarda Yeni Asır’dayken “Çocuk” adında sekiz-dokuz metre boyunda bir yelkenlisi vardı. Kuzeni ve gazetedeği ortağı Sayan Sokullu ile ortaktı bu tekne.

Sabah’ta işler büyüyünce Hollanda’da dünyanın en güzel ve pahalı teknelerini imal eden Fedship’ten önce “Headline” isimli lüks bir tekne aldı. Ardından “New Century”yi yaptırdı. Türkiye böyle tekneleri Dinç Bilgin’in sayesinde görüp tanıdı. Bu teknelerde hepimizi ağırladı. Yedirdi, içirdi ve gezdirdi. Böyle de alçak gönüllüydü.

Dinç Bilgin bir mükemmeliyetçiydi. Onun İkitelli’deki binası, ATV stüdyoları, üst yönetim katları, yazı işleri çalışma salonları, odalar,

tuvaletler, spor salonu, yüzme havuzu, otoparkı, matbaa makineleri, teknik kısımlar ile dünyanın en iyisiydi. Bunları hayal eden, isteyen ve olması için emek sarf ederek borçlanan ve yapan bir insandı. Dinç Bilgin.

Ona da bütün bunlar yakışıyordu.

1995’de iki yüz elli milyon dolar borcu olduğunu biliyordum. Ama dört yüz milyon dolar da yıllık cirosu vardı. Bu borç ödenmeyecek bir meblağ değildi, Medya Holding için.

Bu tarihlerde gazeteler arasında kıran kırana promosyon rekabeti vardı. Sabah bir yıl boyunca altı yüz elli bin televizyon dağıttı.

Buradan seksen milyon dolar zarar çıktı. 2000 yılına kadar seksen milyon dolar iki yüz elli milyon dolar oldu.

Borçlar katlanırken, dünyanın en büyük ve mükemmel matbaalarından biri olan “*Print City*”yi yaptı,...

2000 yılında belimden ameliyat olmuşum. On beş gün sonra İkitelli’deki matbaanın önünde arabamdan indiğimde beni görmüş, “Haydi Ağabey, Kurtköy’e gidiyoruz. Sana yeni matbaayı göstereceğim,” demişti.

O ne güzel bir matbaa idi ya rabbim!

Böyle atılcı, heyecanlı biriydi, büyük işlerin adamıydı.

Buraya kadar hesapsız da gidilmiş olsa, gene de borçlar ödenmeyecek boyutta değildi. İşler iyi gidiyordu. Gazete, TV para kazanıyordu.

Dinç Bilgin’in büyük yanlışı banka sahibi olmak istemesiydi.

Bir gün bana endişe ile karışık, “Rakibimizin üç bankası var,” diye dert yanmıştı.

Aydın Doğan’ın Dışbank, Alternatifbank ve bir de yurtdışında, üç bankası olduğunu söylemişti.

“Arkası sağlam, ben sırtımı nereye dayamalıyım? Bu nedenle bir banka almak lazım,” diyordu.

Üst düzey yöneticilerinden bir ikisi herhalde kendileri için de faydalı olur düşüncesiyle onu gaza getiriyorlardı.

Sonunda, Dinç Bilgin Etibank'ı aldı ve bankacılık onun sonunu getirdi.

Şimdi paralar nerede?..

İki yüz milyon dolar yatırım için, üç yüz milyon dolar promosyonla vatandaşın evine giren televizyonlar için harcandı. İki yüz elli milyon doları da, satın alırken Etibank'a ödedi. Toplam, yedi yüz elli milyon dolarlık bir borç çıkıyor ortaya...

Kendisinin alıp götürdüğü bir dolar bile yok, bunun içinde. Buna inanıyorum. Bu paranın belki elli milyon dolarını, üst düzey yöneticilerine ev, villa, yat vb. şekilde bol keseden dağıtmış olabilir. Dinç, gönlü bol bir patrondu. Türk gazetecileri bol parayı onunla gördü. Genel yayın müdürleri, yazı işleri müdürleri, haber müdürleri, köşe yazarları, başyazarlar, karikatüristler hepsi para, pul, mal, mülk sahibi oldular. Hepsinin durumu bugün Dinç Bilgin'den daha iyi. ATV'nin Ankorman'ı ve yöneticileri de dahil!

Dinç Bilgin'in bir yanlığı da paraya sıkışınca birilerini ATV'ye veya Sabah'a ortak almasıdır. Mesela bankacı Hüsnü Özyeğin; Demirbank'ın sahibi Halit Cingilloğlu; Çukurova'nın sahibi Mehmet Karamehmet, Turgay Ciner gibi tanınmış ve paralı kişileri ortak almış, sonra da bunların bir kısmıyla hukuki ihtilafa düşmüş, mahkemelik olmuştur.

Turgay Ciner'i ona Sabah'ın eski genel müdürlerinden, şimdiki İcra Kurulu Başkanı Kenan Sönmez tanıştırmıştır. Turgay ile Kenan Hopalı'dır. Aynı köyün çocuklarıdır.

Mesut Yılmaz'ın Başbakanlığı döneminde Kenan Sönmez, ANAP'tan Bursa Milletvekili seçilmişti. Dinç Bilgin'in Yeni Asır okulunda özenle yetiştirdiği üst düzey yöneticilerinden biriydi. Sabah Gazetesi'nde de, satış ve ilan işlerinde uzmanlaşmış başkandı.

Turgay Ciner ise oto galericiliğinden madencilik, turizm ve otelcilik, enerji ve servis sektöründe hızla büyümüş zengin bir işadamıydı. Özellikle 90'lı yıllarda inanılmaz boyutta atılımlarla iş hayatında öne geçmişti. Belki de Kenan'ın da etkisiyle medyaya ilgi duymuş olabilir. Bu ilgi o kadar artmıştır ki, zamanla Sabah, ATV, Yeni Asır ve birçok gazete ve dergiden oluşan Dinç Bilgin Medya İmparatorluğu'nun sonunda tek sahibi haline gelivermiştir. Ayrıca, Cumhuriyet Gazetesi'ne büyük destek olmuştur. Gazeteyi Babıali'deki eski ve köhne binadan almış, Şişli'de önemli bir merkezde modern binasına taşımış ve Cumhuriyet'i, Sabah'ın "Print City" tesislerinde uygun bir ücretle basmaya başlamıştır.

Ciner "Haber Türk" televizyonuna da arka çıkmıştır. Gazeteciliğini çok takdir ettiğim ve sevdiğim Ufuk Güldemir'in başlangıçtaki yer sorununu da, ona kendi binalarından birini göstererek çözmüştür. Haber Türk, bugün gerçekten bağımsız ve kaliteli bir haber kanalıdır.

İzmir'in dinamik, zeki, beceri ve bilgi sahibi gazete patronu, şayet bankacılığa bulaşmasaydı hapis de yatmazdı, gazetesi ve televizyonu da elinden gitmezdi. Dört yüz elli milyon dolarlık borcunu yavaş, yavaş öder, kendini kurtarırdı. Etibank'ı aldıktan sonra iki yıl içinde bankanın içi boşaldı; BDDK ile TMSF bankaya el koyma hazırlıkları içine girdiler.

Bu sırada, Sabah ve ATV, İkitelli'deki o güzelim binasından Nişantaşı'na taşınmıştı. Dinç Bilgin'in en güvendiği üst düzey yöneticilerinden birkaçı (aynı zamanda şirketlerde yönetim kurulu üyesi oldukları için) sorumlulukları dolayısıyla başlarına iş açılacağını tahmin ederek korku ve kuşku içine düşmüşlerdi. Gazete bir cenaze evi havasına girmişti sanki. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Bu zor durum karşısında Demirbank'ın sahibi Halit Cingilloğlu gruba ortak olmak istedi. %50-50 yerine %70 ortaklık teklif etti. Önce bu oran üzerinde mutabakat aranırken Cingilloğlu, "%70 bizim olsun," deyince Dinç Bilgin bunu reddetti.

"Senin bu yüzde %70'i kimin için istediğini çok iyi anlıyorum. Aydın Doğan için istiyorsun; satmıyorum," deyip kesip attı. Aydın Doğan'ın direkt

satın alma teklifini de geri çevirdi. Halit Cıngıllıoğlu'nun % 25 hissesini Turgay Ciner'e devretti.

Bankaya el konulduktan sonra Çukurova Grubu ile anlaşmıştı Dinç Bilgin. ATV'nin % 50'si Çukurova'nındı, ama oy hakkı % 49'du.

Büyük bir mali güce ihtiyacı vardı. Bir gün Karamehmet ve Turgay Ciner'e, "Gel burayı kurtar," dedi. "Ben ceketimi alıp gidiyorum!..." Morali çok bozulmuştu. Sinirleri gergindi.

Gerçekten de öyle yaptı. Karamehmet'in Çukurova Holding'deki beyinleri gelip Nişantaşı'nda Nevzat Ak'a ait binanın üst düzey yönetim katına yerleştiler. Bizimkilerle beraber gazete, dergi ve televizyonları yönetmeye başladılar. Karamehmet kesenin ağzını açmıştı. Paralar oradan geliyordu.

Aydın Doğan ise Sabah üst düzey yöneticilerinden güvendiği insanlara kendisiyle işbirliği yapılması halinde Sabah'ın kurtulabileceğini söylüyordu. Bu görüşmeleri Zafer Mutlu yürütüyordu.

Dinç Bilgin Karamehmet Grubu ile birkaç ay sonra bozuştı. Bir gün Karamehmet Grubu'nun yöneticilerini kapıdan içeri sokmadı.

Soranlara, "Ceketimi aldım geldim," dedi, ama Turgay Ciner içerdeydi.

Bu arada Sabah Almanya matbaasını Aydın Doğan'a sattı. O da yetmiş-seksen bin tirajlı Sabah'ın Avrupa baskısına son verdi. Ben grupta çalışırken Avrupa baskısına birinci sayfadan başyazı yazıyordum. Sabah Avrupa, hem satışta hem de ilanda Hürriyet'e büyük rakip olmuştu. Aydın Bey buna son vermekle Hürriyet Avrupa'yı güçlü bir rakipten kurtarmış oluyordu.

İşte tam o günlerde gazetenin en üst düzey yöneticilerinden Zafer Mutlu ve Güngör Mengi, Dinç Bilgin'e Turgay Ciner'le çalışmak istemediklerini söylemeye başlamışlardı. Onlar Aydın Doğan ile işbirliğinden yanaydılar. Onun yardımıyla gazetenin kurtulabileceğine inanıyorlardı. Dinç Bilgin ise buna karşı çıkıyordu. Ciddi bir anlaşmazlık içine düşmüşlerdi. Zafer Mutlu, Sabah ekibinin birinci adamlarını, yazarını, çizerini toplayıp gazeteden

ayrıldı. Dinç Bilgin'in en yakın arkadaşı Güngör Mengi hatta Ercan Arıklı da ona katılmıştı. Sabah'ın içi boşaltılmıştı.

Yazar olarak, Hıncal Uluç ile Yavuz Donat, Dinç Bey'e bağlılıklarını gösterip kalmışlardı.

Daha evvel gazetede yazı işleri müdürlüğü yapan Ergun Balaban bulunup getirildi; Sabah'a Genel Yayın Müdürü yapıldı. Ergun işi biliyordu. Yazı işleri kadrosundaki ikinci ve üçüncü adamlarla işi yürüttü. Yeni yazarlar alındı. Teknemle Simi Adası'ndayken bu patırtıyı duyunca, acele uçakla İstanbul'a geldim. Sabah'ın toparlanmasına yardımcı olmak istedim. Ne de olsa Dinç benim kırk yıllık dostumdu. Bana "ağabey" diyen patronumdu. Onu yalnız bırakamazdım!...

El konulan Etibank'taki tetkikler sonunda bankanın içi boşaltıldığı iddiası ile soruşturma açıldı ve Dinç Bilgin tevkif edildi. Bu hepimizi çok üzmüştü.

DİNÇ BİLGİN NE DİYOR?

Sabah mucizesi ve dramını yaratan adam Dinç Bilgin, acaba bu olup bitenler için ne diyor?

Benim son patronum gerçekten açık sözlü bir insandır. Bütün bu olanlar için özeleştirisini şöyle dile getiriyor:

"1990'ların sonlarına doğru hemen hemen her gazete patronu banka sahibiydi. Biz medya patronları sanki köpek balıkları misali her tarafa saldırır olmuştuk. Sonunda ben de onlara katıldım; Etibank'ı aldım. Aldıktan sonra da temiz bir banka olmadığını öğrendim. Bankanın 64'üncü madde kapsamında olduğunu satış sırasında bile söylemediler bana. Ayıplı mal satmışlardı bana.

Bir zamanlar iyi yaşama hastalığına yakalanmıştım. Kırk metrelik yatırım vardı. Çalışanlarıma da iyi para veriyordum. Sonra bir ara fazlasıyla tembelleştim ve işleri fazlasıyla başkalarına devrettim. Bu en büyük hatamdı.

Basın patronu olarak pek çok hatam oldu. Yaptığım haksızlıkların cezasını bu dünyada çekiyorum ben. Bankası yüzünden tüm dünyası kararan benden başka kimse yok. Gazete patronu düşmeye görsün... Rakiplerim hemen üstüme çullandılar. Siyaset de bir bakıma medyadan intikam aldı. Hüküm giymeden on bir ayı içerde geçirdim. Beni Kartal'da Mehmet Ali Ağca'nın hüccresine koyup onu başka bir yere aldılar. Önceleri tek başıma idim. Sonra Cavit Çağlar ve dostum Nail Keçili de geldi. Bu tek başıma olmaktan iyiydi elbette. İçerdeyken beş kitabı birden okuyordum. Nail kendini maneviyata vermişti; beş vakit namaz kılıyordu. Cavit de işlerini idareye çalışıyordu. Hapiste bize bir ayrıcalık tanınmadı. Zor günler geçirdik. Bana en büyük dayanma gücünü oğlum ve eşim verdi. Şimdi müdürüm odur. Ne derse onu yapıyorum.”

SABAH
● 5 KASIM 1996 SALI

Sorunlar
masaya
yatırıldı

Demirel bastıracak

Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin AB üyeliğine tam destek isteyecek ve PKK konusunda Alman yönetimine baskı yapacak

Almanya Cumhurbaşkanı Roman Herzog'un konuyu olarak Berlin'e gelen Demirel'in Almanlar'dan PKK konusunda daha hassas davranılmaları isteyeceği bildiriyor. Demirel'in asarlı görüşlerinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için beklenen Almanya'ya itina etmeye çalışacağı kaydediliyor.

Olaganüstü önlem
Demirel dün yaral saatte 14.00'te Berlin'e geldi. Berlin polisi alarm durumuna geçtiler. Demirel'in taşıyan makarna otomobilinin geçiği güzelleştirildi çok sayıda keskin nişancı yerleşti. Cumhurbaşkanı'nın bugün Münih'e geçecek. Herzog, Demirel'in önüne sürüldü yemekte. "Türkiye'nin esaslı talebine önem vermesi, Avrupa ile yakınlaşmasında rol oynayacak" dedi. Haberleri 5,11 ve 17'de.

FATİH ÇEKİRGE yazıyor
Yeni bir kavram daha: "İnsan Hakları Devleti"
Cumhurbaşkanı Demirel, 2 yıl önce Çarlıkçılığa ucağan söylediği "Anayasal vatandaşlık" kavramına bir yansıma daha Berlin'e uçarken ekliyor. Demirel, öymen şöyle diyor: "ulus devletleri, insan hakları devletine geçiyor öneki olan." 5'te

Askeri törenle uğurlandı
Demirel'i TBMM Başkanı Mustafa Kalemli askeri törenle uğurladı. Uğurlamada, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Karaman, Dışişleri Bakanı Çiller de bulundu. Demirel ile Almanya'ya giden Başbakan, eşi Nurgül, Demirel, Başbakan Çiller, Bakanlar Cemil Çiğdem, Sarıgül ve Tuncer Bülent Yılmaz, İsmail Hakkı, meşhuk kurucuları temsilcileri ve gazeteciler yer alıyor.

DYP büyüdü ANAP çöktü!
Oyu artan ve düşenler

27 Aralık 1995 seçimleri	3 Kasım 1996 seçimleri
RP 129,95	RP 130,41
DYP 58,75	DYP

Demirel kararı
Demirel'in, Almanya'da Avrupa Topu'na ne söylediği: konuşurken üzerine bu sözün açıldığı ile gideceğinden ve istihzaratı içinde bulunduğum kararlarını istikrarlıcağın emniyet. Nitekim, Demirel, Almanya'daki ilk toplantı sırasında Türkiye'nin nihai ve kesin hedefinin AT'ye tam üyelik olduğunu vurguladı. Almanya'dan bu konuda "daha açık ve net bir kulam" sergilemesini, yeterli çabaları göstermesini de istemiş.

Necati ZİNCİRKIRAN 13'te

Sabah Gazetesi'nde 1991 yılının Nisan'ından 2004 Ekim'ine kadar çalıştım. Gazeteden kurucusu ve eski sahibi Dinç Bilgin ile beraber ayrıldım. Bu gazetede 1995 yılından itibaren "SABAH AVRUPA" baskısında başyazı yazıyordum.

Sabah'ta, daha doğrusu Medya Holding'de Dinç Bilgin'in yokluğunda Turgay Ciner rüzgârı esmeye başlıyordu.

Turgay Ciner işe kuvvetli bir şekilde asıldı. Bin türlü hukuki formülle sahip çıktı. Aldı, götürdü. Aydın Doğan grubunun bütün fişeklemelerine, aleyhte yayınlarına karşın Ciner Grubu TMSF ile anlaşarak imzayı bastı. Medya Holding'in sahibi oldu.

Şimdi Sabah, diğer gazeteler, televizyonlar, dergiler ve haber ajansı tamamen Turgay Ciner'in kontrolünde bulunuyor.

On beş yıl sonra borçlar bittiğinde ne olur? Bunu kestirmek oldukça güç.

Dinç Bilgin bugün altmış yedi yaşında. Allah ona sağlık ve ömür verirse on beş yıl sonra, seksen iki yaşında olacak.

Benim tanıdığım Dinç Bilgin, on beş yıl sabredip bekleyecek biri hiç değil.

Göreceksiniz, bir iki yıl dolmadan İzmir'in üç kafalı yaratıcı insanı, Dinç Bilgin macerası gibi yeni bir macerayı başlatacaktır.

Ve Sabah dramından iyi bir ders almış olarak böyle bir sonuca gitmeden kendinden söz ettirecektir.

Eğer, Dinç'i tanıyorsam bunu mutlaka yapacaktır. Tanımadığı medya kuruluşlarının yöneticilerine, gazete ve televizyonlara arka çıkan, destek veren Turgay Ciner de ona mutlaka yardımcı olacaktır.

ANADOLU AJANSINDA BİR İSTİHBARAT PAŞASI

12 Eylül ihtilali sonrasında bir sabah gazetede ki direkt telefonum çaldı. Karşı taraftaki ses, “Burası Turizm Bakanlığı, Bakanımız İlhan Evliyaoğlu sizinle görüşecek,” dedi.

“Buyursunlar,” diye cevap verdim.

İlhan Evliyaoğlu, yıllardan beri tanıdığım bir dostumdu. Kıdemli bir Maliye Müfettişi’ydi. Devlette önemli görevlerde bulunmuş, bürokraside Turizm Bankası Genel Müdürlüğü, bakanlıkta müsteşarlık yapmış biriydi.

Telefonda hemen konuya girerek konuşmaya başladı:

“Başbakan Bülent Ulusu senin Anadolu Ajansı’nın Yönetim Kurulu Başkanı olmanı istiyor. Bunun için beni memur etti. Ne dersin?”

“Benim için şereftir. Eski bir komutanım olan Bülent Paşa’yı reddedemem.”

“Bülent Paşa Ajansın ıslah ve modernize edilmesini istiyor. Bunu Necati yapar,” diyor.

“İmkân verilirse elbette yaparız. Yapmak da gerekiyor. Çünkü, gazetelerin Anadolu Ajansı’na ihtiyacı var.”

“O zaman sana bu hafta içinde bir mektup gelecek ve on gün sonra da Anadolu Ajansı A.Ş.’nin Yıllık Genel Kurulu var, orada seçileceksiniz.”

İlhan Evliyaoğlu, sevdiğim iki eski gazeteci arkadaşım olan Ajans Türk Matbaası'nın sahipleri Şevket ve Necdet Evliyagil'in amcasının oğlu idi. Bana telefon numaralarını verdi. Her zaman arayabileceğimi söyledi.

Aradan iki-üç gün geçti, Ankara'dan Anadolu Ajansı'nın Genel Müdürü Cevdet Paşa arıyordu. Paşa, kısaca beni salı günü sabah 10:00'da ajansta beklediğini söyledi.

“Buraya geldiğimizde size görevinizin ne olduğunu anlatacağım,” deyince tepem attı.

“Paşam, ben kırk yıldan beri anonim şirket yönetiyorum. Ticaret Kanunu'na göre yönetim kurulu üyelerinin, başkanının ve bu şirketlerde çalışan genel müdürün görevlerinin ne olduğunu çok iyi biliyorum. Siz bana acaba neyi öğreteceksiniz?” deyince, ihtilalin o makama getirdiği sözde “*istihbarat paşası*” herhalde donakalmıştı ki, pek ses çıkaramadı.

“Salı günü görüşmek üzere,” diyerek kapattım telefonu.

Ertesi gün Yönetim Kurulu Başkanımız Haldun Simavi'ye Bülent Ulusu hükümetinin bana böyle bir görev verdiğini, ajansı modernize etmemi istediklerini söyledim.

“Çok iyi olur yavrum,” dedi. “Gazetelerin buna ihtiyacı var. Sen de gayet iyi yaparsın bu işi. Yalnız, bu adamlar senin Ankara masraflarını ödeyemezler. Bu işe onları karıştırma masrafların bizim şirketten ödensin.”

Haldun Bey, aslında sen buranın 1 numarasısın. Onların ödeyecekleri harcırah senin masraflarını karşılamaz. Bizim için gittiğinde nerede kalıyorsan orada kalmaya devam et; düzenini bozma, demek istiyordu.

Nitekim, sekreterime Ankara büromuzu aramasını, salı günü 07:30 uçağı ile Esenboğa'ya geleceğimi, bana bir araba göndermelerini ve Büyük Ankara Oteli'nde rezervasyon yaptırılmalarını söyledim.

Salı günü 09:30'dan az evvel Ankara'da Anadolu Ajansı'ndaydım. Kapıda kendimi tanıttım ve beni genel müdürün odasına aldılar. Odada

Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı Necati Zincirkıran, 1983'te yönetim kurulu üyeleri ve ajans yöneticileriyle birlikte büyük Atatürk'ün kabrine çelenk koymaya gidiyor.

deniz kuvvetlerinden tanıdığım emekli bir kurmay albay vardı. Halit Albay'ı ben yüzbaşılığından tanıyordum.

Cevdet Paşa'ya, "Necati Bey bahriyedendir. Ayrıca, Donanma Vakfı'nda da görevlidir," deyince genel müdür rahatladı.

Ben, genel kurul için hazırlıkların tamam olup olmadığını sordum. Paşa herhalde tamam olduğunu söyledi. Az sonra Kemal Zeki Gençosman ve Behiç Ekşi geldiler. Onlar da yönetim kurulu üyeliğine seçileceklerdi. Bir üye de hazineden aday gösterilecekti.

Çaylar içildikten sonra toplantı odasına geçildi. Ticaret Bakanlığı Komiseri beklendi. Gelince Genel Kurul toplantı sı açıldı. Faaliyet raporu

okundu. Eski Yönetim Kurulu ibra edildi. Seçim yapıldı. Biz yönetim kuruluna seçildik ve bu arada başkanlık için gizli oy kullanıldı. İttifakla Ajansın Yönetim Kurulu Başkanı oldum.

Genel müdür hâlâ yönetim kurulu odasında oturuyordu.

“Paşam, müsaade ederseniz biz ilk yönetim kurulu toplantımızı yapalım. Alınan kararlardan sizi haberdar ederiz,” dedim.

Paşa bozuldu. Çıkmak istemedi. Nazik bir şekilde sistemin nasıl işlemesi gerektiğini anlatınca dosyalarını alıp, odasına geçti.

Biz, aldığımız kararları deftere geçirdik. Bir kopyasını da genel müdüre vermek için hazırladık.

Genel Müdürü toplantı odasına çağırdık ve oturması için kendisine ayırdığımız yeri gösterdik.

Yönetim Kurulu Başkanı olarak bundan sonraki çalışmaların nasıl olması gerektiğini anlattım. Genel Müdür buna itiraz etti:

“Beyler,” dedi, “beni buraya ihtilal getirdi. Milli Güvenlik Konseyi tayin etti. Ben doğrudan onlara bağıyım. Kimseyi de tanımam. Burada benim sözüm geçer. Ben gündemi tayin ederim. Alınması gereken kararları söylerim. Mesela, elektrik, su ve gaz, kalorifer yakıtı parası gibi şeyleri onaylarsınız, olur biter. Hepsi bu kadar!...”

“Bak Paşa,” diye cevap verdim. “İhtilal eylül ayında yapıldı. Aradan altı ay geçmiş. Şimdi ajans hukuki açıdan yeni yönetimini oluşturdu. Bu yönetim isterse üç satırlık bir kararla sizi görevden alır ve başka bir genel müdür tayin edebilir. Bunu yapmıyoruz. Sizinle şimdilik devam etmek istiyoruz. Biz buraya bizden istenen bazı işleri yapmak için geldik. Çünkü bu işleri biz biliyoruz. Bunu yapmakta da kararlıyız. Yasaların bize verdiği bütün hak ve yetkilerimizi kullanırız ve kullanacağız. Bu böyle biline.”

Cevdet Paşa Tuğgeneral olmuş, fakat hemen kadrosuzluktan emekliye ayrılmıştı. Ben bu arada onun kim olduğuna, nerelerde görev yaptığını öğrenmişim.

Zannederim Necdet Öztorun Paşa'nın arkadaşıydı. Oysa Öztorun Paşa benim de dostumdu.

Cevdet Paşa'yı kırk yıllık aile dostumuz Orgeneral Turgut Sunalp'a sordum.

“Yahu başka adam bulamamışlar mı da, onu Anadolu Ajansı'na Genel Müdür yapmışlar, dedi. İyi adamdır, ama kafası fazla basmaz.”

Oysa, Cevdet Paşa, birkaç ay içinde ajanscılığı öğrendiğini, gazeteciliğin öyle zor bir iş olmadığını, kendisinin çok iyi bir istihbaratçı olduğu için ihtilal yöneticilerinin ajansı ona emanet ettiklerini söylüyordu.

1984 yılında Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı olarak gittiğim Pekin'de, Türkiye ile Çin arasındaki ilk Enformasyon Anlaşması'nı imzalamıştım. Bunun için Pekin'de Enformasyon Bakanlığı'nda bir tören yapılmıştı. Çin adına anlaşmayı Enformasyon Bakanı Dr. Nu imzalamıştı. Dr. Nu, Han sülalesinden bir müslüman Çinli'ydi. Çin'de onun gibi 90 milyon Çinli Müslüman vardı.

Biz bu istihbarat paşası ile ajansta doğru dürüst hiçbir iş yapamadık. İş yapacak para da yoktu. Halbuki ne hazırlıklar yapmıştık.

Bir gün Başbakan Bülent Ulusu'ya gittim ve ajans için konuştum.

“Necatıcığım, bu adam yurtdışı seyahatlere gitmek için her ay bir bahane yaratıyor ve benden izin istiyor,” demez mi?

“Aman komutan sakın izin vermeyin çünkü ona yönetim kurulunda bizim izin vermemiz gerek,” diye uyardım onu.

“Tamam,” dedi, “merak etmeyin.”

Biz bu Cevdet Paşa ile bir faaliyet gösteremedik, 1983 Kasım seçimlerine kadar beraber olduk O seçimde Özal'ın ANAP'ı tek başına iktidar olunca Adnan Kahveci beni aradı. Enformasyon işlerine Devlet Bakanı Mesut Yılmaz'ın bakacağını söyledi. Kahveci projemizi biliyordu. Ajans komputerize edilecek, dış bürolar açılacak, daha güçlü, hızlı, modern bir haber ajansı haline getirilecekti.

Kahveci bana, “Ağabey sen iş yapabilecek disiplinli bir genel müdür bul. Kabul edilebilir bir isim olsun,” dedi.

“Hüsamettin Çelebi ismi nasıl geliyor sana?”

“Fazla tanımıyorum. Mesut Bey'e sor.”

“Ben de Mesut Yılmaz'ı tanımıyorum.”

“Kendisiyle konuşur, sana randevu alırım.”

“İyi olur.”

Mesut Yılmaz'ın enformasyondan sorumlu devlet bakanı olacağını duymuştum, ama, daha kabine kurulmamıştı.

Bizim paşanın kulağına kar suyu kaçmıştı. Ajansın idare müdüründen mukavelesine göre tazminatının ödenmesini istemişti. Bunu öğrenince idare müdürüne, “Ne mukavelesi bu,” diye sordum.

“Atilla Onuk Bey'in mukavelesinin aynı efendim,” dedi.

“Vay canına ihtilalin getirdiği bir paşa nasıl böyle bir mukavele yapabilir. Buna ne hakkı var. Paşa fikir işçisi mi ihtilalin memuru mu?”

Cevdet Paşa’mız ajanstan tazminatını aldı ve ayrıldı. Biz de Hüsamettin Çelebi’yi genel müdür yaptık. ANAP hükümeti doğrusu ajansa çok yardımcı oldu. İki yıl içinde, Özal ve Mesut Yılmaz’ın yardımları ile Anadolu Ajansı’nı komputere ettik, teknik donanım çok iyi bir hale getirildi; kadroyu güçlendirip gençleştirdik; dış bürolar açtık, ajansı bir dünya ajansı haline getirdik. Doğrusu Genel Müdür Hüsamettin Çelebi iyi performans gösterdi. Kendisi de habercilikten geldiği için işbirliği içinde böyle bir sonuca ulaştık.

Anadolu Ajansı iktidarın borazanı olmaktan çıkmış, güvenilir, güçlü bir haber ajansı haline gelmişti. Bu bizi çok mutlu etti. Bizden sonra iş başına gelenler aynı özeni göstererek yenilikleri sürdürüyorlar.

HÜRRIYET'İN SATILACAĞI TAHSİN AĞABEY'İN İÇİNE DOĞMUŞTU...

Ölümünden bir ay önceydi. Bir gün Tahsin Öztin telefon etmişti: “Küçük Oğlan, gel de biraz dertleşelim!...” Ara sıra buluşur, eski günleri yad ederdik. Son zamanlarda Tahsin Hoca'nın kulakları iyice ağırlaştığı için telefonda pek anlayamıyorduk.

Bir sabah Medya Plaza'ya (İkitelli'deki Sabah tesisleri) giderken Hürriyet'in yeni binasına uğramıştım. Tahsin Öztin, beni kapıda karşılamış, odasına çıkarmıştı. “Bak Necati,” diye hemen anlatmaya başlamıştı. “Neye üzülüyorum, biliyor musun? Haldun, Günaydın'ı sattı ya, göreceksin Erol da Hürriyet'i satacak. Sedat Simavi'nin çocuklarının gazete satması çok acı geliyor bana. İnşallah, Allah Hürriyet'in satılmasını bana göstermez!...”

İkimiz de Simavi İmparatorluğu'nun eseriydik

O, Sedat Simavi'nin yetiştirdiği bir gazeteciydi. Altmış yıla yakın bir zaman Simavi ailesine hizmet vermişti. Ben de neredeyse kırk yıl Sedat Simavi, Haldun Simavi ve Erol Simavi ile Hürriyet ve Günaydın'da çalışmıştım.

Tahsin Öztin İngiltere Kraliyet Ailesi düğününe bu kıyafetle katılmış, Prenses Diana'nın düğününü izlemişti.

Allah'ın sevgili kulu Tahsin Hoca Hürriyet Gazetesi'nin satıldığını görmeden bu dünyadan göç etti. Yoksa kızına adını verdiği Hürriyet'in tüm hisselerinin satışına tanık olsaydı belki de kahrından ölürdü...

O gün ona, "Yok, öyle bir şey olmaz Hoca," diyemedim. Çünkü Hürriyet beş yıldır satışa çıkmıştı. 1989'da Asil Nadir, 1990'lı yılların başında da İngiliz Gazete Kralı Maxwell'le pazarlıklar yürütülmüştü. Bir gün mutlaka satılacaktı.

1988 Haziranında Haldun Simavi'nin Günaydın'ı satmasından sonra Babıali'de Simavi İmparatorluğu giderek gücünü kaybediyordu. Özellikle Sabah'ın çıkmasıyla Günaydın da, Hürriyet de fena darbe yemişti. Baba Sedat Simavi'nin kurduğu dev basın imparatorluğu 1994 yazında, Erol

Simavi'nin Hürriyet'i satmasıyla el değıştiriyordu. Simavi'lerin son halkası da böylece basın mesleğini noktılıyor, amansız yarışta havlu atıyordu.

Ben de kırk yıl, Simavi ailesi ile birlikte onların yayın kuruluşlarında çalışmış deneyimli bir gazeteci olarak olup bitenlere ilgisiz kalamıyordum. Çünkü Hürriyet'in içinden yetişen ilk Genel Yayın Müdürü'ydim.

İşini bilmeyen Yaşar, Hürriyet'i yetmiş bir milyon dolar borçlandırmıştı. Bu Erol Simavi'nin sözüdür.

Sonunda, Erol Simavi Hürriyet'i Milliyet Gazetesi'nin sahibi işadamı Aydın Doğan'a satmak zorunda kaldı. Satışı yapan Yaşar Eroğlu idi. Erol Simavi, Frankfurt'ta gerçekleşen satıştan Hürriyet Murahhas Azası Yaşar Eroğlu'nun komisyon aldığını söylüyor; Yaşar Eroğlu da almadım diyordu. Hangisi doğrudur?

Şimdi, Erol Simavi bütün kabahati oğlunda buluyor: "Oğlum çalışmadı," diyor. Belki bir bakıma doğru olabilir bu; ama genç Sedat Simavi, ABD ve Avrupa'daki Japonya'daki benzer basın kurum ve kuruluşlarını yöneten gazeteci ailelerin çocukları gibi yetiştirilseydi, acaba sonuç böyle mi olurdu?

Eski patronum şimdi; "Ben çocuktan yana mutsuzum, bedbahtım," diyordu.

İnsanların mutluluğu biraz şansla ilgili ise de, daha çok kendi iradesine bağlıdır ve kendi ellerindedir. Bir ailede herkes kendine göre yaşarsa orada mutluluk olamaz. Çocuk sevgi, ilgi ve takip ister. Sadece para yeterli olmaz. Eğer, genç Sedat Simavi, bugün dört çocuğu ile kendi içine kapalı, mutlu bir aile hayatı yaşıyorsa bunun da mutlaka bir nedeni olmalıdır. Aslında bu bir özlemdir. Hem de son zamanlarında başarısız yönetimler yüzünden borçlanan, zarar eden koskoca Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu'nu elinin tersiyle itecek kadar büyük bir özlem!

Bütün bunlara rağmen Erol Simavi ağabeyinden ayrıldıktan sonra, öyle veya böyle, yirmi altı yıl Hürriyet'i idare etti. Bugünlere taşıdı ki, bu da

onun başarısı sayılır. Sağlık sorunları nedeniyle iŖe asılıp alıŖabilecek durumda değildi. Sevgili patronumuz iŖin boyutlarının giderek büyüdüğünü de gördü.

Hürriyet'in satılması olayını uzun yıllar beraber alıŖtıęımız, hocamız Prof. Memduh YaŖa'ya sordum. "Kaçınılmaz bir son," dedi. Hiçbir imparatorluk hayat boyu devam edemez. Hele onun yaŖamasını gerektiren koŖullar korunmadıka.

EROL SİMAVİ AÇIKLIYOR: HÜRRİYET'İ NEDEN SATTIM?

Günaydın'dan ayrılarak 1991 yılında Sabah grubuna geçtim. 60'lı yıllardan beri tanıdığım Dinç Bilgin, bana Sabah'ın İkitelli'deki yeni tesislerini bir gün mutlaka gezmem gerektiğini söylüyordu. Bir akşamüstü telefon ettim; "Ağabey hemen gelebilir misin?" diye sordu.

Atlayıp gittim. Bizzat kendisi Medya Plaza'yı gezdirdi. Doğrusu çok etkilendim ve de takdir ettim.

Dünyanın dört bir yanındaki, yeni ve modern gazete binalarını biliyordum. Burada her şey gerçekten dört dörtlüktü. Bilgisayar sistemleri tercihinden baskı makinelerine kadar, tüm yatırımlar iyi planlanmış, programlanmış ve yerlerine konulmuştu. Hepsi çalışıyor, personel de kullanabiliyordu.

Bir 'ağabey' olarak

Ayrılrken Dinç Bilgin, Günaydın'ın durumunu sordu. Kötü olduğunu söyledim. "Artık orada ne yapacaksın, boşuna uğraşma. Gel bize ağabeylik yap," dedi.

İşte 1991 Nisan'ında Sabah Grubu'na, 'ağabey' olarak gittim. Yazı işleri kadrosunun en tepesinden aşağıya doğru %50'sinden fazlası bizim Hürriyet

ve Günaydın okulundan yetiştiği için gerçekten ‘ağabey’ oldum. Hepsini çok seviyordum.

Önce, ‘Bugün’de başyazar olarak çalıştım, sonra ‘Gün’ çıktı onda yazmaya başladım. Sabah’ta da benden istenenleri yazıyordum. Tecrübeli bir büyükleri olarak aklıma gelen ilginç şeyleri, duyduğum önemli haberleri, yazı konularını her kademedede herkese söylüyor, özellikle haberle uğraşanları motive ediyordum.

Hürriyet’in tüm hisselerinin satıldığı gün, Sabah’ın Haberler Müdürü Aydın Öztürk beni aradı. İsteklerini bildirdi. Sonra Zafer Mutlu ile konuştum.

Hürriyet’in hikâyesini yazmamı istiyorlardı. Bunu en iyi yazacak kişilerden biri elbette bendim.

“Olur,” diye cevap verdim.

Evde, gazetecilik hayatım ile ilgili fotoğrafları, notlarımı, zaman, zaman bir kitap için kaleme aldığım yazılarımı karıştırdım.

Ve hemen ‘*Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*’ dizisini yazmaya başladım. Hatta, iki de anons hazırlayıp Zafer Mutlu ve Aydın Öztürk’e faksladım.

Bu arada bendeki numaralarından Zürih’ten Erol Simavi’yi aradım. Bulamayınca İstanbul’da Hürriyet’ten Erkan Göksel’e telefon ettim. “Patron nerede?” diye sordum.

Erkan, yarım saat sonra bulunduğu yerin numarasını bildireceğini söyledi. Faks numarasını verdi bana. Ben de Erol Simavi’ye hemen şu faks mesajını çektim:

“Sevgili Patron,

Yazı serisi başlamadan evvel seninle konuşmak istedim. Bendeki telefonlarından bir sonuç alamayınca Erkan’ı aradım.

Önce şunu söylemeliyim. Bu yazı serisi, basına hizmet etmiş başarılı bir ailenin ve bir büyük gazetenin objektif değerlendirilmesidir. Yazının içeriği tamamen benim

takdirindedir. Zaten kendimi Simavi ailesinin yetiştirdiği bir gazeteci telakki ettiğim için, böyle bir yazı dizisinin bir başkası tarafından kaleme alınmasına da izin veremezdim.

Bu bakımdan, dün, Erkan'a söylediğim gibi endişeye gerek yok.

Yazı dizisi Hürriyet'in büyüklüğünü, halkın bu gazeteyi nasıl sevdiğini, Sedat Simavi'nin Türk basınına yaptığı hizmetleri, getirdiği yenilikleri ortaya koyacak, gelecek nesillere ışık tutacaktır. Ayrıca, Haldun Simavi'nin çalışmaları da anlatılacaktır. Senin, 1968'den sonra Hürriyet'i Sedat Simavi'nin oğlu olarak nasıl büyüttüğün, Türkiye ve Avrupa'da ne boyutlara getirdiğin vurgulanacaktır.

Bu arada şunu da belirtmeliyim: Yazı serimizde kimsenin özel hayatına dair tek kelime yer almayacaktır. Bizim sadakat ve aile anlayışımız bunu gerektiriyor.

Aramızda ihtilaflar çıkmış olmasına rağmen ben, seni her zaman sevgili bir patron, ondan da öte bir kardeş gibi gördüm.

Bu anlayış ve sevgimi tüm ailenin fertlerine karşı da korudum. Geçen hafta Domuz Adası'nda Belma ile beraberdik. Bu tutumum ağabeyin ve senin için hayatım boyunca böyle devam edecektir. Bundan emin olabilirsiniz.

Yazı konusunda bana aktarmak istediğin, yazmamı gerektiren bazı bilmediğim noktalar varsa aşağıdaki faks numaralarına geçebilirsiniz.

İki günden beri bizim mahallede elektrikler kesik. Fakslar çalışmıyor. Aşağıda bulunan faks numarası Ceyhun'un şirketine aittir. Ona da geçebilirsiniz. Ama elektrik arızası bugün giderilecek sanırım. Tüm numaralarımı veriyorum.

Sevgi ile yanaklarından öperim. Saygılar, selamlar.”

12 Ağustos 1994

Necati Zincirkıran

Aradan yarım saat geçmemişti ki evdeki ofisimde çalışırken Erol Bey beni İsveç'ten aradı. Hemen anlatmaya başladı. Çok dolu ve çok da üzgündü. Arada telefon kesildi, bu kez ben onu aradım. Belki kırk beş dakika konuştuk.

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

TÜRKİYE'NİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

NUMARA

14 AĞUSTOS 1994 PAZAR FİYATI 12.000 LİRA

Erol Simavi anlattı

Hürriyet'i neden sattım

“ Babamın emaneti olan Hürriyet'i oğlum Sedat'ın yüzünden sattım ”

Hürriyet okurları bunları bilsin

✓ Tek varisim o olmasına rağmen, işe sahip çıkmadı, sarılmadı, çalışmadı. Ben ne yapabiliyordum ki! Ayrıca artık hastayım. 64 yaşındayım, daha ne kadar yaşarım bilmiyorum. Benim gazetem için sevgili okurların bunları bilmesini istiyorum.

● Hürriyet'i 1968 yılından bugünlere kadar sahibi olarak ben getirdim. 55 yaşına kadar yönetimi fiilen üstlendim. Ne borcum vardı, ne de kredi ihtiyacım

71 milyon dolar borç birikti

● Oğlum işe başladı. Sonra Yaşar Eroğlu diye onun Alman Lisesi'ndeki Türkçe hocası, bu çocuk hukukçuymuş, işin başına geçti. Sonucu söyleyeyim; Hürriyet 71 milyon dolar (2 trilyon 201 milyar lira) borçlandı

Satışı Yaşar Eroğlu yaptı

■ Komisyonunu da aldı. Düşünebiliyor musun? Oğlumun gazetesini başına getirdiği adamı Hürriyet'in satılacağından komisyon alıyor. Biz bu mesleğe yapacağımızı yaptık. Çocukluğumuzda birtakım, o yapamadı. İşte bu nedenle Hürriyet'i sattım. Aldığım paranın yarısından fazlasını oğluma vordim, geri kalanını da karınmık adına bloke ettirdim.

Hürriyet çok para kaybetti

■ Lüzumsuz promosyon yarış yüzünden Hürriyet çok para kaybetti. Hala burada sıras ediyor. Bir gazete 100 araba veriyor, bizimkiler 101 diyor. Satılan izliyor, Hürriyet tiraj almıyor, öteki gazete 200 bin fazla satıyor. Bu böyle devam edebilir mi?

Şimdi çok mutsuzum

■ Aslında şimdi çok bedbahim. O kadar üzülüyorum ki! Babamın mezarına nasıl gideceğim? Fakat başka yapacağım bir şey yoktu. Bu bakımdan çok mutsuzum, bedbahim. Her

isveç'ten aradı

Erol Simavi bir süredir bulunduğu İsveç'teki bakıcı koyundan dün Necati Zincirkıran'ı aradı. 20 yıl birlikte çalıştığı Zincirkıran'ı için dö-

Necati Zincirkıran yazıyor

Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu

Hürriyet satıldığı gün Erol Simavi ile yaptığım önemli söyleşi Sabah'ta manşet haberi olmuştu.

Hürriyet okuyucularının gerçeği bilmelerini istediğini söylüyordu. Halka mal olmuş bir gazetenin sahibi ve Sedat Simavi'nin oğlu olarak bunu istemek hakkıydı. Onun bu duygularını benden daha iyi kim anlayabilirdi ki?

Eski patronum ve dostum Erol Simavi ile içten bir konuşma yaptık o gün. İkimiz de çok duygulandık!

Ona söz verdim; “Sen merak etme, söylediklerini aynen yazacağım,” dedim. Ve öyle yaptım.

Ama, sonradan öğreniyorum ki, bazı kimseler bundan gocunmuşlar! Bu bir gazetecilik olayıdır. Her şeyden evvel öyle düşünülmemelidir.

Türkiye'nin en büyük gazetelerinden biri satılıyor ve bu gazetede yirmi yıl çalışmış, içinden yetişmiş Hürriyet ve Simavi ailesini en iyi tanıyan ve hâlâ onlarla yakın ilişki içinde bulunan zirvedeki adam, yani eski Genel Yayın Müdürü, gazeteyi ve aileyi anlatan bir yazı dizisi kaleme alıyor; bu sırada Erol Simavi'ye bir şeyler soruyor. O da gazeteyi neden sattığını kendisine açıklıyor. Yazı dizisinin başında bu açıklama gazetecilik olarak elbette büyük değer kazanır.

Bunda alınacak, gocunacak ne var?

Eski patronum ve sevgili dostum Erol Simavi ile telefonla yaptığımız o uzun konuşmayı bir yandan banda alırken, diğer yandan steno ile not tutmuştum. İsveç'te bir balıkçı köyünde olduğunu söyleyen Erol Simavi ile yaptığım söyleşi şöyleydi:

Erol Simavi ile söyleşi:

Hürriyet Gazetesi'nin eski sahibi Erol Simavi, dün (13 Ağustos 1994) bana, “Babamın emaneti olan Hürriyet'i oğlumun yüzünden sattım. Çünkü, tek varisim o olmasına rağmen işe sahip çıkmadı, sarılmadı, çalışmadı... Ben ne yapabilirdim ki?” dedi. Sonra şunu ekledi: “Ayrıca, artık hastayım. Benim gazetemin sevgili okuyucularının bunları bilmesini istiyorum.”

Eski patronum, Hürriyet'in içinde beraber büyüdüğümüz arkadaşım ve dostum Erol Simavi, İsveç'in küçük bir balıkçı köyündeydi... Kendisine nezaketen Sabah'ta Hürriyet'in hikâyesini yazacağımı faksla bildirmiştim. Erol Simavi duygusal bir kişidir. Onun alınmasını, üzülmesini istememiştim.

İlk gün anonsunu okumuş, orada “Erol Simavi, ağabeyi ‘Hürriyet'i sana bırakıyorum. Ben Veb Ofset'i canlandıracağım. Artık ayrılıyoruz’ dediği zaman paniklemişti” sözüne “Pek o kadar da değil,” diye açıklama getirdi telefonda.

“Necati, sen de biliyorsun biz ağabeyimden sonra gazeteyi beş yüz binden sekiz yüz bine birlikte getirmedi mi? Sonra 1969’da bir milyona vurdurmadık mi tirajımızı?”

BİR AİLE GİBİYDİK

“Evet,” diye cevap verdim kendisine. “Hatta sen bir milyon tiraj için evinde bir parti verdin. Dostlarımızı davet ettim. O gece Hürriyet Gazetecilik A.Ş.’nin kırmızı kurdeleye sarılı çok değerli bir hisse senedini Belma Simavi eliyle bana verdirmiştin. Hem de kısa bir konuşma yaparak.”

“Her şeyi benden daha iyi hatırlıyorsun?”

“Hele şimdi bütün o eski günler bir film şeridi gibi gözlerimin önünden akıp gidiyor patron.”

“Ne günlerdi onlar.”

“Biz bir aileydik patron. Hem de birbirine sımsıkı bağlı bir aile.” Erol Simavi bu sözüm üzerine çok duygulandı. Çünkü gerçekten güçlü bir aileydik. Pazar günleri çocuklar, benim Sedat, onun Sedat; rahmetli Saffet Simavi ve bizim Ceyhun, Belma ve Neriman, dostlarımızla birlikte yemek yemeyi gelenek haline getirmiştik.

Hele bir gün kendisine cezaevinde iken destek olduğumuz Necdet adında bir mahkûm İmralı’dan gazeteye büyük bir sandık içinde kocaman bir ıstakoz göndermişti. Ben denizciyim ve de dalgıcım, ama hayatımda hiç böyle bir ıstakoz görmemiştim. Bir ara ıstakoz sandıktan çıkmış. Hürriyet binasının girişinde ‘pat pat, pat’ diye yürümeye başlamıştı. Müracaattaki Mefharet ve Yener korkudan merdivenlere kaçmıştı.

Sonra, o ıstakozu pişirmek için evlerimizde tencere bulamamıştık. Bir pazar günü, Abdullah Efendi’den getirdiğimiz kocaman tencerede haşlamıştık. Gene çoluk, çocuk hep birlikteydik.

Bunlar gözlerimin önünden film şeridi gibi akarken Erol Simavi telefonun ucundan şunları anlatıyordu; “Ben çocuk konusunda şansızım. Senin Sedat, İngiltere’de okudu geldi, kendi başına işini kurdu. Ayaklarının

üzerinde duruyor. Ceyhun da öyle, faksını onun şirketinden çekmişsin bana. Ne gurur verici şey bunlar. Ben gurur duyuyorum amcaları Erol Simavi olarak. Ama, benim oğlum böyle olamadı. Benim Sedat şimdi kırk bir yaşında. Daha on altı yaşında iken ben ona her imkânı tanımaya başladım. Gazetenin içinde yetişsin, diye. Biz nasıl yetiştik? Ağabeyim nasıl yetişti? Ama benim oğlum gazetede çalışıp iş öğreneceğine on yedi gün İrlanda'ya balık avına gitti; Bulgaristan'a ava gitti. Sonra bana inisiyatif vermiyorum diye yakındı. Onu da fazlasıyla verdim. Ama yapamadı. Bak Dinç Bilgin'in oğlu babasının yanında, bazı işlerin başında. Gazeteci ailelerde bu böyle olur. Ağabeyim ve ben böyle yetiştik. Hürriyet'i 1968 yılından sonra sahibi olarak bugünlere kadar ben getirdim. Elli beş yaşına kadar yönetimi fiilen üstlendim. Ne borcum vardı ne de kredi ihtiyacım. Oğlum işe başladı. Sonra oğlum Alman Lisesi'nde okurken ona Kanlıca'daki evde özel Türkçe dersi vermiş olan, Yaşar Eroğlu diye biri (ki bu çocuk hukukçu imiş) işin başına geçti.

“Sonucu söyleyeyim Hürriyet yetmiş bir milyon dolar borçlanmış oldu. Oysa Özcan Ertuna işin başından ayrılırken gazetemin borcu sadece yirmi altı milyar Türk Lirası idi. Yetmiş bir milyon dolar, iki trilyon iki yüz bir milyar lira eder. Sonuç işte budur.”

“İnisiyatif veriyorsun böyle oluyor. Vermiyorsun küsüp evden dışarı çıkmıyor. Annesi ona çok güzel bir oda hazırladı İkitelli'deki yeni binada. Bir gün oturmadı. Gitti, gene hocası Yaşar Eroğlu'nun odasında oturdu. O da duyduğuma göre bir defa gitmiş o binaya. Yazık değil mi? Kimin için yaptık bunları? Ben seninle aynı yaşta, yani altmış dört yaşındayım. Daha ne kadar yaşarım, bilemiyorum. Allah sana da uzun ömür versin, ama Necati bak sana gerçeği söyleyeyim; benim senin gibi bir hobim de yok. Böyle bir hobim olsaydı, dünyanın en iyi yatı benim olabilirdi. Uçağım da olurdu. Fakat biliyorsun uçaktan ne kadar korkarım. İlk defa seninle birlikte binip İsviçre'ye gittiğimiz günü hatırlıyorum. Elim senin avucunun içindeydi. Tırnaklarımla ne kadar sıkışmışım korkudan.”

Erol Simavi eski günleri hatırladıkça anlatmak istiyordu. Renkli, mutlu, heyecanlı insana çalışma heyecan ve şevkini veren, daha büyük işler

yapmak için kanımızı kaynatan o eski günler. Ben de onun kadar duygulanmışım. İnaniyorum ki bu konuşmalara ağabeyi Haldun Simavi de tanık olsa aynı şekilde duygulanacaktı.

Erol Simavi, “Bak Küçük Oğlan,” dedi bir ara.

“Küçük Oğlanlık mı kaldı patron?”

PATRONLARIN “PATRON” DEDIĞİ ADAM

Biz ona ‘Patron’ derdik. Ve bu deyim Erol Simavi’ye gerçekten çok yakıştırdı. Galiba, hoşuna da giderdi hani! Çünkü patronlar bile bazen ona ‘patron’ derdi. Bir kez ağabeyi Haldun Simavi’nin de onu böyle çağırdığını hatırlıyorum.

Evet, “Küçük Oğlanlık mı kaldı patron artık ihtiyarladık,” dediğimde.

“Allah sağlık versin Necati,” dedi. “Her şeyden önemli olan sağlık. Onun kıymetini iyi bil. Biz bu meslekte yapacağımızı yaptık. Çocuğumuza bıraktık, o yapamadı. Sonra bana, ‘Benim çocuklarımın istikbali ne olacak?’ diye sorup durdu. Bunu tutturdu. İşte bu nedenlerle sattım Hürriyet’i. Aldığım paranın yarısından fazlasını oğluma verdim. Geri kalanını da karımın adına bloke ettirdim. Hürriyet’in Avrupa baskısı ve Almanya’daki matbaa benim şahsi malımdır. Onun geliri bana yeter de artar.”

“O işi 1967’de ben kurmuştum sevgili patron?”

“Ama çok iyi gelişti. Hürriyet, Avrupa’da yüz otuz bin gazete satıyor. Frankfurt’taki matbaamızda Financial Times ve başka dünya gazeteleri basılıyor. Orada da büyüğüz. Ben şimdi o işi götüreceğim.”

“Gerçekten Hürriyet’in Avrupa baskısının satışı, ilanları ve orada yaptığınız matbaacılık çok başarılı. Tebrik etmek lazım.”

Burada eski patronum benim duygulandığımı fark edince hemen soruyu yapıştırdı. Erol Simavi ‘cin’ gibi zekidir. Akıllıdır da. Ne yapması gerektiğini zamanında iyi kestirir.

GAZETEYE KİMLER TALİP OLDU?

“Peki” dedi, “Hürriyet’in satılması karşısında sen neler hissettin? Söyle bakalım.”

“Üzülmedim desem yalan olur. İçimin derinliklerinde sızlamalar duydum. O gece iyi uyuduğumu söyleyemem. Oysa, Hürriyet’ten ayrıldıktan sonra Hürriyet’le ilgilenmemeye ayrıca özen gösterdim. Çünkü, Günaydın’da benim için yeni bir hayat başlamıştı, ama, kısaca üzüldüğümü söyleyebilirim.”

“Ya ben,” diye devam etti Erol Simavi. O kadar üzülüyorum ki... Babamın mezarına nasıl gideceğim? Fakat başka yapacağım bir şey yoktu Necati. Bu bakımdan çok mutsuzum, bedbahtım. Her türlü imkânım olmasına rağmen bedbahtım.”

Artık, konuşmamız uzadıkça uzuyordu.

“Gazeteye başka talip çıkmadı mı?” diye son bir soru daha sordum.

“Çıkmaz olur mu?”

“Kimler mesela...”

“Karamahmet’ten, Ayhan Şahenk’e kadar birçok kimse. Aydın Doğan’ı seçişimizin sebebi hani on altı-on yedi yıldan beri gazeteciliğin içinde bulunmasıdır. İşin yabancısı değil. Hürriyet’i bir bankacıya ya da bir müteahhide satacak değildim ya. Aydın Doğan ne de olsa gazeteci, öyle sayılır.”

“Bu satış nasıl oldu?”

“Nasıl olacak Yaşar Eroğlu yaptı. Komisyonunu da aldı. Düşünebiliyor musun oğlunun gazetenin başına getirdiği adam, Hürriyet’in satışından komisyon alıyor. Ne dersin sen buna?”

“Ne diyeyim patron? Şaştım, kaldım!”

“Bak Necati, biz ağabeyimle 1968’de ayrılmasaydık bugün kimse bileğimizi bükemezdi. O zaman çocuklar da başka türlü yetişirdi. Kendi

gücümüzü kendimiz böldük. Biz kuvvetli kalsaydık bugün basın ve TV dünyasında 1 numaraydık. Doğru söylüyor muyum?”

“Haklısın, öyle olurdu. Sen kendini üzme patron. Çok çalıştın, aslında başarılı da oldun.

“Önemli olan Hürriyet okuyucularının bütün bunları anlamasıdır.”

“Emin ol anlattıklarına tek kelime ilave etmeden, en samimi bir şekilde kendi üslubumla kaleme alacağım. Emirlerini bekliyorum her zaman. Yanaklarından öperim, saygılar sunarım Erol Bey.”

“Ben de!”

AYDIN DOĞAN VE AİLE GAZETECİLİĞİ

Aydın Doğan, bugün, Türkiye’de medyanın üçte birini elinde bulunduran, enerji ve petrolden otomotive, sigortacılığa, bilişime kadar çeşitli işlerle uğraşan başarılı bir işadamı ve sanayici.

Sezar’ın hakkını Sezar’a vermek lazım

Onu “*gazete sahibi*” olduktan sonra tanıdım. Milliyet’i satın aldıktan bir süre sonra Büyük Ankara Oteli’nde beraber olmuştuk. Mütevazı, konuşkan, samimi bir insan görünümündeydi. Bu özelliği zenginleştikçe bozulmadı. O zamanki özelliğini bugün de devam ettiriyor.

O gece, Orhan Tokatlı, Yılmaz Çetiner, Feyyaz Tokar ve daha birçok arkadaş birlikte yemek yemiştik:

“Gazete patronluğu nasıl gidiyor Aydın Bey?” diye sormuştum.

“Daha öğrenme sürecindeyim,” diye cevap vermişti.

“Peki, gazete sahipliği ile iş adamlığı arasında bir fark var mı?”

Bu gerçekten merak ettiğim bir soruydu. Şu cevabı vermişti:

“Gazete sahipliği prestijli bir iş. Daha fazla itibar görüyorsunuz. Bunu hemen fark ediyorsunuz. Sonra, bütün kapılar açılıyor, ama ben zaten

insan ilişkilerinde açık, samimi ve sıcak yaklaşımı severim. Bu nedenle çabuk ilişki kurar ve geliştiririm. Bu özelliğim küçük yaştan itibaren ticaretin içinde olmamdan kaynaklanan bir yetenektir.”

Aydın Doğan, yönetimi hiç de kolay olmayan bir gazeteyi satın almıştı. Milliyet, yönetim açısından problemlili bir gazeteydi.

Gazetenin Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, bir yıl önce bir suikaste kurban gitmişti. Gazete, İpekçi sonrasında uzun zaman zafiyet ve kararsızlık içine düşmüştü. Bu durum geride kalan ikinci, üçüncü adamlarla geçiştirilmeye çalışılsa da, yıllarca sıkıntı yaşanmıştı.

Milliyet'in Aydın Bey'i üzmediğini söylemek yanlış olur. Ne var ki o, kararlıydı. Zaman zaman üzülmesine, para kaybetmesine rağmen gazetesini bugünlere kadar taşıdı. İkinci bir gazete daha satın aldı. Hem de lider gazete olan Hürriyet'i.

Aydın Doğan, sadece yazılı medyada kalmadı. Görsel medyaya da el attı. Önce Kanal D'yi kurdu. Ardından CNN TÜRK'ü. En son “Star”ı satın aldı. Daha Milliyet'i satın aldığı günlerde, Fısıltı gazetesinde şu tür laflar kulaktan kulağa dolaşmaya başlamıştı:

Bu gazete işinde, Sirkeci'de Koç'un ürettiği kamyon, otomobil ve minibüsleri satan Aydın Doğan'ın arkasında, Vehbi Koç var; onunla ortak, diye konuşuluyordu. Hatta Milliyet'in gerçek sahibinin Koç ailesi olduğu, onların güvenini kazanmış olan Aydın Doğan'ın emaneten gazetenin sahibiymiş gibi görüldüğü bile söyleniyordu.

Bu söylentiye Babıali'nin eskisi bir genel yayın müdürü ve gazeteci olarak hiçbir zaman ciddiye almamıştım.

Başarılı, paralı ve gazeteciliğe meraklı, yetenekli bir iş adamı, neden gazete sahibi olmasın? Sonra Aydın Doğan, Sirkeci'nin sıradan bir işadamı da değildi. Yüksek tahsili vardı, Sultanahmet İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezundu.

Rahmetli Vehbi Koç ile her yıl bir gece, onun Yeniköy'deki evinde baş başa bir iftar yemeği yerdik. Ölümünden iki hafta önce eşim Neriman'la birlikte gitmiştik.

Vehbi Bey kapıdan içeri girdiğimizde, “Bak bu gece çok taze lüfer aldurdum sizin için. Bunlar denizcidir, balık severler, diye paraya kıydım,” demişti. Gerçekten lüferler nefisti. İftarı açıp, bir çorba içtikten sonra ikişer balık yedirmişti bize. Keyfi yerindeydi.

Vehbi Koç, güvendiği insanlarla bilgi alışverişi yapar, sorular sorar, yeni bir şeyler öğrenmek isterdi.

O geceki merakı, medyamızda büyüyen Aydın Doğan idi.

“Yahu Necati Bey şu Aydın Doğan'ı bana bir anlatsana, ne yapıyor bu adam Babıali'de?” diye sordu.

“Vehbi Bey, Aydın Doğan'ı bana niye soruyorsunuz, o sizin ortağınız değil mi?” diye cevap verdim.

Benim cevabım üzerine elini ağzına götürüp kıkır kıkır gülmeye başladı. Sonra ciddi bir şekilde şöyle dedi:

“Benim ve holdingimizin Aydın Doğan'la bir ortaklığı yok. Çocuklarımın da böyle bir ortaklığı olmadığını biliyorum. Aydın Doğan'ın, damadım, yani Suna'nın eşi İnan Kıraç ile yakınlığı var, iş dolayısıyla... Belki İnan'la ortaklığı vardır, ama gene de haberim olurdu.”

O gece, Vehbi Bey'e, Aydın Doğan'ın gazetecilik dışından gelmesine rağmen iyi performans gösterdiğini, bu sahada başarılı işler yaptığını, gelecekte medya sektöründe daha da büyüyeceğini söylemişim.

Şöyle bir dinledikten sonra: “Gazeteciliğe aklım ermez benim,” diyerek konuyu kapatmıştı.

Aydın Bey 1994'te Hürriyet'i satın almış; İş Bankası'ndan Dışbank'ı satın alarak bankacılıkta hamleye kalkmıştı. Dışbank'ı öylesine büyüttü ki, Belçikalı Fortis çok büyük bir paraya elinden kapıp aldı. Doğrusu Dışbank, Aydın Bey'e yüklü bir taze para getirdi.

Bu para ile hantal, eski bir devlet kurumu olan Türk Petrol'ü şaha kaldırdı.

Dışardan gelip de gazete sahibi olan iş adamları arasında kimse otomotivci Aydın Doğan kadar uzun ömürlü ve başarılı olamadı. Safa Kılıçlıoğlu, şartlar zorlaşınca gazetesi Yeni Sabah'ı kapatmıştı. Armatör ve helva fabrikatörü Malik Yolaç cin gibi zeki biri olmasına rağmen Babıali'de para kaybedip gazetesi Akşam'ı elden çıkarmıştı. Asil Nadir, iki yüz milyon sterlin para yatırıp Babıali'de fırtına estirmesine rağmen yok olup gitmişti. Üstelik biraz da Türkiye'deki medya yatırımları yüzünden "Polly Peck International" isimli dünya şirketi de tehlikeye girmiş, iflas etmişti.

Aydın Doğan Milliyet'te başlangıçta bir ara bunalmasına rağmen işi ayakta tutmuş ve bugün Türkiye'deki dev "Doğan Medya" kurumunu yaratmıştır.

Her işadamı, gazeteciliğin ruhunu bilmiyor ve anlayamıyor. Bilmesi de mümkün değil.

Evet, gazete canlıdır, ruhu vardır, sevgisi ve esprisi farklıdır. Gazeteye o ruhu ve canlılığı ancak "gazeteciler" verir. Gazetecilik mesleğinin dışından gelen patronlardan bunun farkına varabilen işi götürebiliyor.

Bana göre Aydın Doğan'ın yaptığı en akıllı iş, sağlam bir aile yapısı içinde yetiştirdiği kızlarının dördünün de çok iyi eğitim almasını sağlamış olması ve onları medya işinin içine sokmasıdır. Bildiğim kadarıyla kızları dünyanın en iyi ekonomi, gazetecilik, iletişim ve bilişim eğitimi veren üniversitelerinde okumuş ve yüksek lisans yaptıktan sonra Türkiye'ye dönmüşlerdir.

Babaları, her birini gazete ve TV'lerde bir yerlerden işe başlatmış ve gösterdikleri performansa göre üst düzeye doğru ilerletmiştir. Bugün gazete ve televizyonlarda geldikleri yer "İcra Kurulu Başkanlığı"dır. Buralara bilgi,

çalışma ve yetenekle tırmanmışlardır. Her biri bir yayını ve TV'yi idare etmektedir.

Ben kızlarından Vuslat Doğan Sabancı'yı tanıdım. Türk Basın Enstitüsü ve IPI Uluslararası Basın Enstitüsü dolayısıyla birkaç toplantıda beraber olduk. Çok takdir ettim. Vuslat, zaten şu sırada IPI Yönetim Kurulu'nda. Başkan da olabilir.

Aydın Doğan'ın damadı Mehmet Ali Yalçındağ, 80'li yılların sonundan itibaren Milliyet'te Genel Müdürlük yapan Kemal Kınacı'nın yanında yetişmiş ve bugün grupta en üst düzey medya yöneticisi konumuna gelmiştir.

Medyada bu noktaya gelmek sadece parayla olmuyor. Patronsa üstün sevk ve idare yeteneği gerekiyor. Aydın Bey gazete ve TV'lerinin mutfağına girip, kolları sıvayıp çalışmıyor. Buna gerek de yok, bir patron için. O işi yapabilecek doğru insanları bulup gerekli ilkesel talimatı vererek, isteklerini dile getirerek, onları kontrol ve motive ederek yaptırıyor doğru olanı.

Yirmi altı yıldan beri gazete sahibi olan Aydın Doğan sahip olduğu gazeteler Hürriyet, Milliyet, Radikal ve Gözcü'yü sürdürüyor. Kanal D, CNN Türk, Star gibi TV kanallarını da önde götürebiliyor.

Satışta, reklamda, gazete ve TV'de Doğan Medya birinci. Bu konuda en iyi çalışma bu grupta.

Eskiden dededen, babadan gazeteci aileler vardı. Ben bu ailelerden Simaviler'le çalıştım kırk yıl. İkinci ve üçüncü jenerasyon ya sıkıya gelmiyor, gazeteci olamıyor veya avcılık, balıkçılık, dalgıçlık seviyor, işten uzak kalıyor ya da yeterli cesaret sahibi olmayabiliyor.

Medya işi biraz da büyük sermaye işi olunca, aile gazeteciliği eriyip gitti. Gazetesini satan bir kenara çekildi.

Simavi ailesinden şimdi gazetecilik yapan bir kişi var. O da Haldun Simavi'nin tek torunu Harun Simavi. Vatan Gazetesi'nde çalışıyor.

Yeni gazete sahipleri arasında Bergama'da siyanürle altın çıkaran işadamları da var. Adlarını bile bilmediğimiz pek çok kimse var. Bunlar gazeteyi, ticari ve endüstriyel işlerini geliştirip daha fazla kazanmak için bir güç olarak görüyor. Bu gibiler zamanla tasfiye olacaktır.

Aydın Doğan, akıllı bir iş yaptı. Gazetecilik ve televizyonculukla ilgili işlerini bir aile işine dönüştürdü. Tam yirmi altı yıldan beri gazetecilik işinin içinde. Kızlarını, damadını en iyi şekilde bu konularda eğitip işin içine koyarak, Doğan Medya'ya böyle bir kimlik kazandırdı ve güçlendi. Doğan Medya artık tam bir gazeteci aile görünümünde.

Turgay Ciner de şimdilik, belki de Aydın Doğan'dan örnek alarak ağırlık verdiği medya şirketini, yani Sabah, Yeniasır, Takvim, Fotomaç gibi yayınlarını; ATV, TV1 gibi televizyon kanallarını ve radyolarını dikkatle sürdürüyor. Hata yapmamaya özen gösteriyor. Yarın ne yapar, bilemeyiz. Doğan Medya'nın karşısındaki tek rakip bize göre Ciner grubudur. Fakat, parasal gücü aynı boyutta olmadığı için bu rekabette Doğan grubu her zaman önde kalacağı benziyor. Tabii, bunu zaman gösterecektir.

BABIALI'DE ASİL NADİR FIRTINASI!

1960'lı yıllarda, İstanbul'da Osmanbey'de Piyanist Şantör İlham Gencer'in bir gece kulübü vardı, "Çatı". Burası, uzun zaman şehrin en güzel, en eğlenceli ve nezih gece kulüplerinden biri olarak kalabilmişti, İlham'ın sayesinde.

Kimler show yapmazdı ki Çatı'da!

İlham'ın ilk eşi Ayten Alpman da burada söylüyordu. Bir devrin ünlü müzisyenlerinin uğrağı idi Çatı. Çankaya apartmanının karşısındaki yüksekçe bir binanın en üst katındaydı.

Vakit bulabildiğimizde arkadaşlarımızla orada beraber olurduk. Müzik dinlemeyi, dans etmeyi sevenler için, Çatı bulunmaz bir lokaldi. Birkaç kez rahmetli arkadaşım Abdi İpekçi ile orada beraber olmuşuk.

Doğrusu İlham, büyük bir müzisyendi, Çatı'ya gelen sanatçıları da orada tanıtır ve sahneye davet ederdi. Bu açıdan Çatı tercih edilen bir yerdi.

Bir gece on sekiz-yirmi yaşlarında genç, yakışıklı ve şık bir çocuk görmüştüm orkestrada. Keman çalıyordu. Adı Asil'di ve İktisat Fakültesi'nde okuyordu. Londra'da yaşayan Kıbrıslı bir ailenin çocuğı idi.

Babası ona, Londra'da İktisat Fakültesi'nin ikinci sınıfına geçtiğı için Turkuaz renginde yeni bir MG Kabriole spor otomobil almıştı. Yaz tatili

sonunda Londra'dan İstanbul'a üç günde bu araba ile gelmiş, ikinci sınıfa başlamıştı. O tarihte İstanbul'da Asil'den başka kimsede MG yoktu. Arabası ile büyük sükse yaratıyordu.

Kim derdi ki Çatı'da keman çalan Asil, bir gün dünyanın en zengin insanlarından biri olacak, Türkiye'de de Günaydın ve Güneş Gazeteleri'ni, Gelişim Yayınları'nı ve Nokta Dergisi'ni satın alarak Türk medyasında fırtınalar yaratacak!...

Ben, Asil Nadir'i, Haldun Simavi kanalıyla tanıdım. Bana başarılı ve karizmatik bir işadamı olduğunu söylemişti Haldun Bey. Yıllar evvel. Kendisini İlham Gencer'in Çatı'sında tanıdığım "*Kemancı Asil*" yirmi beş yıl sonra dünya çapında bir varlık ve isim sahibi olmuştu. Onu bu düzeye çıkararak yeteneği acaba neydi?

Asil Nadir'i tanıdıktan epey bir zaman sonra bu sorunun cevabını bulabilmişim.

Asil heyecanlı bir hayalperestti. Sahip olabildiği her şeyi önce hayal etti, sonra hedefledi. Sonunda elde etti. Üstün bir zekâya sahip olma ve akıllı bir adam olmanın yanında, ısrarla çalışarak hedefe varma gibi bir yeteneği vardı.

Çalışkanlık, İrfan ve Safiye Nadir ailesinin tümünün kalıtımsal bir yeteneği idi. Aile birbirine çok bağlıydı. Başından sonuna tüm işlerde herkes mutlaka bir katkı sağlıyor, birbirine yardımcı oluyordu. Damatlar dahil, ailedeki dayanışma ve birliktelik doğrusu kiskanılacak düzeydeydi. Hem Kıbrıs'ta hem de İngiltere'de, babanın kurduğu her işte herkes çalışıyordu.

Üniversite öğrencisi Asil, İstanbul'dan Londra'ya tatile gittiği zaman babasının konfeksiyon atölyesinde ütü yapıyordu.

İnsanlar çalışarak bir yerlere gelebiliyor, ama büyük bir emek, beceri ve kararlılıkla. Nadir ailesi de böyle bir zorlu yoldan geçip dünya zengini oluvermişti.

Asil Nadir'in hikâyesi, aslında TV dizisi olacak kadar renkli, zengin, heyecanlı, hareketli, zaman zaman korkulu ve sevinçli, gene, zaman zaman gözyaşıyla doluydu.

Biz burada kısaca biraz onu tanıttıktan sonra Türkiye'de kurmak istediği Medya İmparatorluğu konusunu enine boyuna ele alacağız.

İrfan Nadir, Kıbrıs'ın şimdi Rum kesiminde kalan Baf (Paphos) Kasabası'ndandı. Hayata polislikle başlamış, Magosa'daki güvenlik birliğine tayin olmuştu. Henüz on sekiz yaşında yakışıklı, dinamik bir gençti.

Orada güvenlik komutanının kızıyla evlendi ve polislikten ayrılıp tercüman olarak Lefke'de bakır madeni çıkararak Kıbrıs Madenler Şirketi'ne girdi.

1917 doğumlu İrfan Nadir'in 1938'de bir kızı, 1941 yılında da bir oğlu dünyaya geldi. Adını, Atatürk'ün gençliğe hitabesinden bir alıntı olarak "Asilkan" koydular. Lefke'de iki yıl çalıştıktan sonra İrfan Nadir ailesini toparlayarak Magosa'ya geldi. Surlarla çevrili şehrin doğu yakasında küçük bir Türk evine yerleştiler. İrfan Bey eski şehrin anacaddesinde *I.N.BOOKSHOP* adını verdiği bir kitap ve kırtasiye dükkânı açtı. Kitapları aynı zamanda kiraya da veriyorlardı. Böylece dükkân Magosa'nın kütüphanesi olmuştu.

İrfan Nadir, dinamik, yaratıcı ve çalışkan biriydi. Eşi Safiye Hanım da en az onun kadar çalışkandı. Birlikte çalıştılar hem de çok çalıştılar. Birkaç dükkân sahibi daha oldular. İngiliz firmalarından mümessillik alarak yiyecek ve gıda maddeleri satmaya başladılar. Sonra adı *Europa Novelty* olan bir tuhafiyeye mağazası ile Europa Patisserie'yi (pastane) açtılar. Artık lüks bir arabası da vardı ailenin...

Bir gün Magosa'nın Varoşo'sunun açıklarında muhteşem bir yat demirlemişti. Küçük Asil Nadir (asıl adı Asilkan) orada kaldığı sürece bu yatın etrafında sandalla dolaşıp durmuştu. O zamanki Başbakan Sir

Winston Churchill güvertede şövale başında resim yapıyor ve kalınca Havana purosunu tütürüyordu.

Bu yatı gördüğü günlerde henüz on-on bir yaşlarında olan Magusalı çocuk, “*Bir gün benim de böyle bir yatım olacak,*” demişti annesine. Olağanüstü hayaller kurmayı o zamandan beri biliyordu.

Baba İrfan 1953 yılında İngiltere’den ikinci el tek katlı bir “*London Transport*” otobüsü ithal ederek nakliyeciliğe başlamıştı. Rumların mavi otobüsleri vardı. Türklerin de kırmızı. Bu otobüsler büyük bir ihtiyaca cevap veriyordu.

Bunun ardından, Maraş’ta Alasya adında bir turizm kompleksinin yönetimini devraldı. Bölgedeki böyle bir işi gerçekleştirebilen ilk Türk İrfan Nadir idi. Yaptığı her işte eşi Safiye Sultan yanındaydı. Gece-gündüz birlikte çalışıyorlardı

E.O.K.A.’NIN 1 NİSAN ŞAKASI

1955 yılı 1 Nisan’ındaki patlama, huzurlu bir ada olan Kıbrıs’ı berbat etti. Bu patlamayı ben Suriye’nin Başkenti Şam’da haber almıştım. O zaman Hürriyet’in Ortadoğu muhabiri olarak bölgede çalışıyordum. Sabah yanımda taşıdığım radyomdan BBC haberlerini dinlerken öğrenmişim. Öğleye kadar bilgi almaya çalışırken otele bir telgaf ulaştı. Haldun Simavi hemen Kıbrıs’a acele geçmemi istiyordu. O gece geç vakit Beyrut üzerinden Lefkoşa’ya “*Airliban*” uçağı ile geçebilmişim.

EOKA (Ethiki Organosis Kypriou Agoniston – Kıbrıslı Mücahitlerin Milli Birliği) birkaç yerde meydana gelen patlamaların sorumluluğunu üstlenmişti. Kıbrıs Adasında ilk kez meydana gelen terör olayı adada büyük bir korku ve dehşet yaratmıştı. Hareket, görünürde bir bağımsızlık hareketiydi ve İngilizler’e karşıydı, ama sonra ne olacaktı?.

Dağıtılan bildirinin altında EOKA’nın Yunanlı lideri Albay Grivas’ın imzası vardı. Amaçları, İngiliz yönetimini tedhiş ve tehditle bezdirip adayı Yunanistan’a ilhak etmek, yani Enosis’i gerçekleştirmektir.

Tedhişin başlaması İrfan Nadir'in işlerini bıçak gibi kesmişti. Albay Grivas bir başka EOKA bildirisiyle, Rumların İngiliz ve Türk dükkânlarından alışveriş yapmalarını yasaklamıştı. İrfan'ın dükkânları Rum ve İngiliz mahallelerindeydi. Terör bütün hızıyla devam ederken bu pis işlerin düzenleyicisi Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'u İngilizler Şeynel Adası'na sürdüler. Terör gene durmadı. İrfan Nadir, yürekli bir genç adam olmasına rağmen tehditlere dayanamadı. 1957'den sonraki yıllarda artık Türklerle Rumlar arasında da yer yer çatışma başlamıştı. EOKA'ya karşı Türk Mukavemet Teşkilatı faaliyete geçmişti. Artık Magosa'da işlerini sürdürebilme olanağı kalmayacaktı.

Birkaç haftalığına İngiltere'ye gidip iş imkânlarını araştırdı. Döndüğünde kararlıydı. Kıbrıs'tan Londra'ya göç edecekti.

1961'DE AİLE İNGİLTERE'YE GÖÇ EDİYOR

Eski bir EOKA'cı olan sonradan Makarios hükümetinde İçişleri Bakanlığı yapan Yorgiyadis'in şu sözlerini hiç unutmam: *“Rum olmayan, Rum gibi düşünmeyen ve kendini Rum hissetmeyen kimsenin Kıbrıs'ta yeri yoktur.”*

Nadir ailesi 1961'de Kıbrıs'tan ayrılarak İngiltere'ye göç etti. Oğulları Asil, İstanbul'da İktisat Fakültesi'ne girmiş orada okuyordu.

İngiltere'de Doğu Londra'da üç katlı bir binanın bir bölümünü kullanarak kurdukları şirkette on işçiyle konfeksiyonculuğa başladılar. İşleri iyi gidip, siparişler artınca evlere iş verdiler. Safiye Hanım biçki-dikiş eğitimi almış biriydi. Aile bir bütün halinde çalışıyordu.

1964 yeni atılımların başladığı bir yıldır. Asil, Ayşegül Nadir ile evlenip Londra'ya yerleşmiş ve babasının en büyük yardımcısı olmuştu. Geleceği parlak bir işi hep birlikte hazırlayacaklardı.

Asil Nadir yaptıkları büyük aşamalardan sonra tüm şirketlerini *“Wearwell – İyi Giyin”* adı altında birleştirdi ve Nadir House adı verilen bir binaya yerleştiler. Bu şirketler topluluğunda yüzlerce kişi çalışıyordu.

1976'da Asil Nadir Libyalı çocukların okul kıyafetlerini yapma işini almıştı. Bunu Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak izledi. Bu, ülkelerin her birinden yüz binlerce hatta milyonlarca sipariş geliyordu.

Daha sonra Kıbrıs'ta bir konfeksiyon fabrikası kurmak gerekti. Bunun başına Safiye Nadir geçti. Bu fabrika evlere de iş veriyordu. Sistem iyi çalışıyor, gelişme hızla sürüyordu.

1979 Noel'inde Asil ile kız kardeşi Bilge olağan sabah kahve toplantısında dılar. Asil, kardeşine heyecanla şu haberi verdi:

“Belki henüz erken, ama, aradığımızı bulduk. Polly Peck adında bir şirket...”

Bu, kadın giyimi üzerine bütün İngiltere'de tanınmış yirmi yıllık bir şirketti. Polly Peck satın alındı; işler büyüdükçe büyüdü.

Yaptıkları ihracat ve ciroları arttıkça Polly Peck hisseleri tavan yapmaya başladı. İnanılmaz bir mali gelişme içine girmişlerdi. Çok kazanıyorlardı. Hızlı bir büyüme içine girmişlerdi.

Baba İrfan Nadir ellerine geçen paralarla Kıbrıs'ta narenciye bölgelerinde yatırım yapılmasını öngörüyordu. Bu öngörü *Sunzest Narenciye İhracat Şirketi ile Uni-Pac Ambalaj Sanayii*'nin kurulmasına ve Nadir Holding bünyesine katılmasına yol açtı.

Nadirler artık 1980 yılında oldukça büyük sterlin milyoneri olmuşlardı. Büyüdükçe para basıyorlardı adeta. Asil Nadir doğrusu çok çalışkan, atak, fırsatları iyi değerlendiren bir işadamıydı.

Türkiye'de de bir şeyler yapmak istiyordu. Örneğin Türk narenciyesinde yenilikler, standardizasyon, modern ambalajlama gibi... Dışardan bilim adamları getirip seminerler tertiplendi, tarım, özellikle narenciye konusunda üniversite ve yüksek okullara araştırma çalışmaları için maddi destek sağlandı. Ürünler için pazarlar bulundu. Frigorifik gemiler satın alındı. Adana'da meyna ve şirketi ve ambalaj sanayi tesisleri faaliyete geçti. Kıbrıs ve Türk narenciye ürünleri dışarı satılıyordu.

Asil Nadir Türkiye’de iyice güçlenmek istiyordu. O zaman kendisine bütün kapıların daha kolay açılacağına inanıyordu. Önünde bir örnek vardı: Aydın Doğan. Sirkeci’de Koç’ların mutemet bir bayii olarak kamyon, otomobil minibüs satan Aydın Bey, gazete sahibi olduktan sonra nasıl daha büyük bir hızla büyümüş ve Türkiye’nin en zengin insanları arasına girmişti! Oysa 1980’de Milliyet Gazetesi’ni satın aldığında Aydın Doğan’ı kaç kişi tanıyordu?

ASIL NADİR’İN TÜRKİYE’DE YARATTIĞI KORKU

Asil Nadir’in Türkiye yatırımları arasında Vestel çok önemli yer tutuyordu. Elektronikte Vestel 1 numara idi, nerdeyse tüm elektronik sanayiimizin %40’ını teşkil ediyordu.

Polly Peck’in, Hong Kong, Taiwan, Çin’de de elektronik sanayi vardı. Buralarda entegre devreler ve televizyon imal ediliyordu.

Daha sonraki yıllarda Asil Nadir Japon Sansui’yi de satın aldı. Amerikan meyve üreticisi Del Monte de Polly Peck imparatorluğuna dahil edildi. Bunlara milyar dolarlar ödendi. Antalya’daki Sheraton Oteli inşa edildi ve devreye sokuldu. Kıbrıs’ta üç-beş büyük otel alındı.

Vestel, televizyondan sonra her çeşit beyaz eşyaya da başlayacaktı. Bu arada bir de otomobil işi gündemdeydi. Bununla ilgili dış temaslar sürerken, Türkiye’de radyo, TV, elektronik ve beyaz eşya üretenlerle otomobil işi ile uğraşanları bir endişe almıştı. Uluslararası bir dev olan Asil Nadir’in Polly Peck’i, Türkiye’de sözünü ettiğimiz alanlarda çalışan işadamlarını korkutmuştu doğrusu.

Bütün bunların üstüne, gazete ve TV satın alınarak medyaya da giriyordu. Amacı medya kanalıyla Türkiye’de söz sahibi olmak ve bu arada kendi bakışına göre, yozlaşan Türk medyasını ıslah edip doğru yola sokmaktı. Bu Asilkan Nadir’in çok iddialı bir teşebbüsüydü.

Asil Nadir, Türkiye’de medyaya daha önce ifade ettiğim gibi, bu ülkede yapacağı sürekli yatırımları kolaylıkla sürdürebilmek için giriyordu. Elinde

medya gücü olan bir işadınının işi mi daha çabuk görülür, yoksa olmayanın mı?

Asil Nadir'i Türkiye'de medya sektörüne sokanlar üçlü bir ittifak halindeydi. Nuyan Yiğit, Nezih Demirkent ve Garbis Keşişoğlu'ndan oluşan bu ittifak zengin uluslararası işadınıni ikna edebilmek için uzun bir zaman uğraş vermişlerdi. Her üçüne de 1960'lı yıllarda iş vermiştim. Nezih Demirkent'i yönetimimdeki Yeni Gazete'ye Yazı İşleri Müdürü, Nuyan'ı da Hürriyet Haber Ajansı'na müdür muavini yapmışım. Garbis Keşişoğlu Almanya'da mühendislik yaparken bir gazeteye Avrupa'dan spor haberleri gönderiyordu. Garbis'i de Hürriyet'i ilk kez Münih'te basarken yönetici yapmış, işin başına geçirmişim. Yetenekli, çalışkan biriydi. Fransızca, Almanca, İngilizce biliyordu. Özellikle baskı işleri ve gazete yöneticiliği konusunda iyi yetişmiş bir elemandı. Üçü de sevdiğim arkadaşlarımdı. Nuyan'la, bekârlık zamanımızda birlikte gezip-tozup eğlenirdik.

Asil Nadir ve Erol Simavi ilk kez birarada. Birbirleriyle imalı biçimde konuştular. İkinci görüşmelerinde zaten Başbakan Turgut Özal'ın huzurunda bayağı kavga ettiler.

GÜNAYDIN NASIL SATIN ALINDI?

Nuyan, Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından İbrahim Süreyya Bey'in oğluydu. Gazinin güvenini kazanmış, milli mücadelede yanında bulunmuş iyi eğitilmiş kültürlü sivil yöneticilerden biriydi.

Nuyan Yiğit, Asil Nadir'in Polly Peck International Şirketi'nin Basın Danışmanı idi. On beş yıl kadar başarıyla Hürriyet'in Londra muhabirliğini yapmıştı. Robert College mezunuydu ve ABD'de yetişkin gazeteciler için verilen eğitim programlarına katılmıştı. Cumhuriyet'te 1949 yılında Beyoğlu muhabiri olarak gazetecilik mesleğine başlamıştı. Herkesle çabuk dost olabilen yumuşak mizaçlı bir arkadaşımızdı. Benden iki yaş büyüktü. Doğrusu çok iyi İngilizcesi vardı.

Asil Nadir'i Türkiye'de medya ve iletişim sahasına sokmak isteyen Troyka, yani Nuyan Yiğit, Nezih Demirkent ve Garbis Keşişoğlu gazete satın almak için fırsat kolluyorlardı.

1988 yazına girerken ellerine bu fırsat geçti. Nuyan Yiğit, İstanbul'da gazete basım makineleri mümessilliği yapan Başkurt Okaygün'ü telefonla arayıp Asil Bey'in Türkiye'de basına yatırım yapmak istediğini söyledikten sonra yardım istedi. Başkurt Okaygün, uzun yıllar Hürriyet ve Günaydın'da çalışmış bir gazeteci idi. mümessillik işlerine başlamış başarılı olmuştu.

Okaygün, tüm gazetelerle iyi ilişkileri olan, sevilen bir arkadaşımızdı. Herkesi tanıyordu. Gazete, dergi ve makine satışları konusunda kulağı delik biriydi.

GÜNAYDIN 1982'DEN BERİ SATILIKTI

Okaygün, Günaydın için Haldun Simavi'ye teklif götürebileceğini söyleyince Nuyan, "Satar mı?" diye sordu.

"İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü," cevabını aldı. "Ben Günaydın'ın satılık olduğunu biliyorum. Başka bir yerden teklif gelmişti."

Başka yer dediği Kemal Derinkök adındaki işadımıydı. Hatta Derinkök, Haldun Simavi'nin Yeniköy'deki evine giderek bizzat kendisiyle görüşmüştü. Patron bu satışı düşünüyordu.

Gerçekte Günaydın 1982 yılından beri satılık bir gazeteydi. O yıllarda ünlü Turan Çevik'in bile Günaydın'ı satın almak için teşebbüse geçeceğini Malatyalı bir dostum bana müjdelemişti!... Ne yapardık yoksa!

Özellikle gazete çalışanları için, bir gazetenin adının satılığa çıkması kadar kötü bir durum olamayacağını düşünüyorum.

Sonuçta Başkurt Okaygün aracı oldu, Veb Ofset Genel Müdürü Kemal Kınacı ile görüşme yapıldı. Asil Nadir-Haldun Simavi buluşması Göcek'te gerçekleşti. İş, kırk milyon dolara bağlandı.

Gazete Asil Nadir'e satıldığı sırada şirketin altı aylık kârı üç milyar liranın üzerindeydi. 1988 yılında büyük bir paradır bu.

Bu satışın ilk günlerinde Asil Nadir Veb Ofset A.Ş.'yi yöneten Kemal Kınacı'ya karşı gayet ılımlıydı. Hatta Kemal'in şirkette kalması için Haldun Simavi'den bile yardım istemişti. Ama Troyka, Kemal'i biran evvel genel müdürlük makamından götürmek istiyordu. Yalnız Kemal'i mi?

Vaktiyle Hürriyet'te çalışmış, son on yıldan beri küçük çapta bir imalathane sahibi olan Turgut Dinsel'i Günaydın'a getirmişlerdi. Arap Turgut, diye bilinen bu eski gazeteci, Nezih Demirkent'in has adamlarından biriydi. Rahmi Turan ve Aydın Öztürk'ün de arkadaşıydı. Sevimli, ufak-tefek biriydi, ancak onun gazetecilikten uzak kaldığı zaman diliminde dünyada çok şey değişmişti.

NEZİH'İN BAŞINA GELENLER

Ben o sıralarda sadece yazı yazıp, danışmanlık yaptığım için bahar ve yaz aylarında İstanbul'da bulunmuyordum. Kemal Kınacı gelmemi istedi.

Nuyan da, "Amca, senin odanı açtırıp oturabilir miyim?" diye telefon etmişti.

Troyka'nın ağır toplarından Nezih Demirkent'in kafasında Erol Simavi'den intikam almak, Hürriyet'in içini boşaltarak gazeteyi, dolayısıyla Erol Simavi'yi güç durumda bırakmak vardı. Troyka mensuplarının üçü de Hürriyet'den Erol Simavi tarafından kovulmuşlardı.

Nezih, 1981'de 12 Mart ihtilalinin lideri Genel Kurmay Başkanı Kenan Evren'in ilk yurtdışı seyahati olan Ziya ül Hak'ın Pakistan'ında kötü haberi almıştı. İslamabad'da Intercontinental Otel'de kalıyorduk. General Ziya ül Hak iktidarını kuvvetlendirmek için bu ülkede içkiyi yasaklamıştı.

Öğleden sonra bir vakit oda telefonum çaldı. Nezih Demirkent:

“Şef, sana kadar gelebilir miyim,” dedi.

“Tabii bekliyorum,” dedim.

Az sonra geldi, ağlıyordu. “Benim de işimi bitirdiler,” dedi. “Hem de devlet başkanıyla seyahatte olduğum şu sırada.”

“Üzme tatlı canını, Babıali'de bunlar olağan şeyler Nezih,” diye teselli etmeye çalıştım.

Koca adam, çocuk gibi ağlıyordu. Yanında yarım şişe White Horse viski getirmişti.

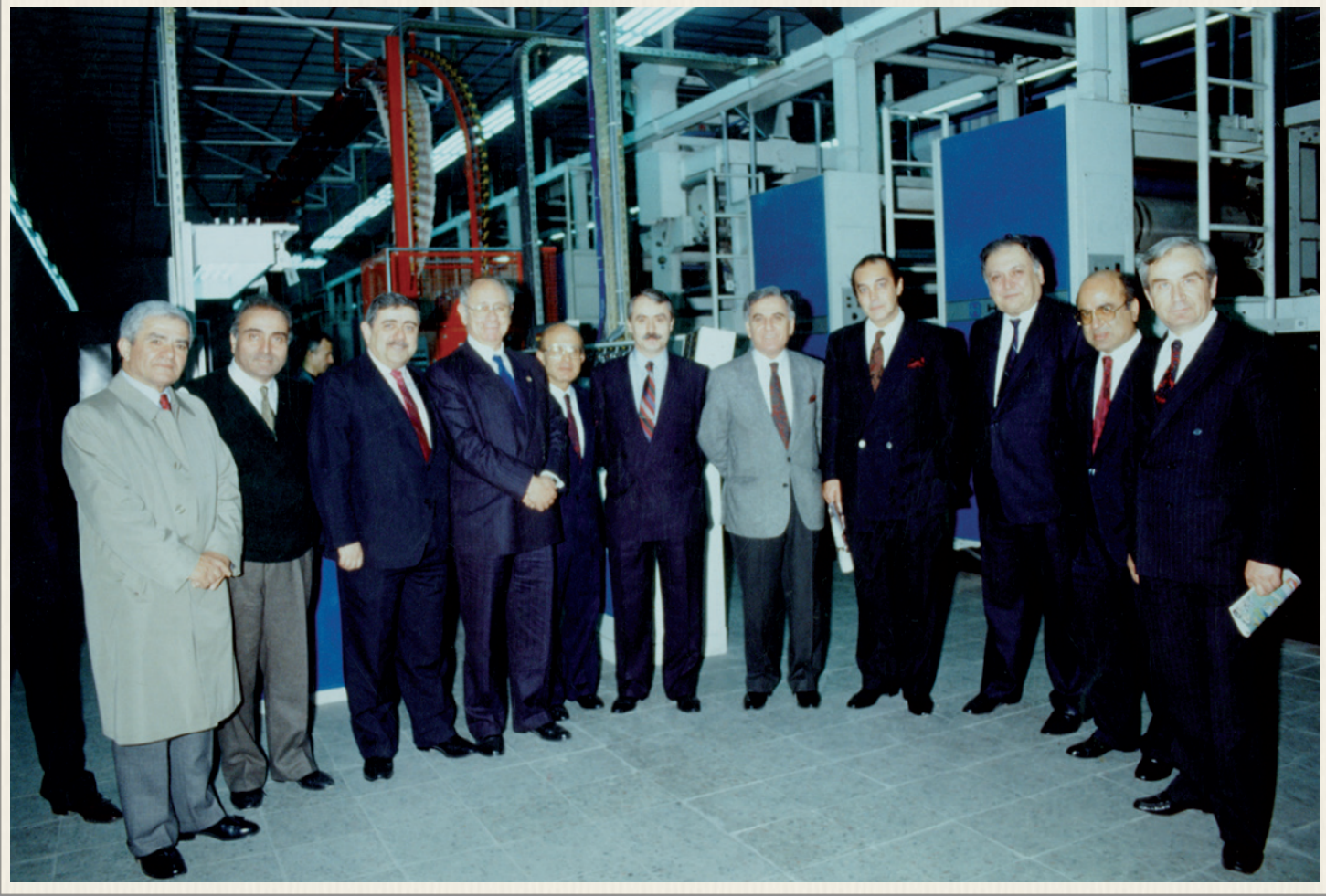
“Bunu Kadri Kayabal'ın oğlu Bedri getirdi,” dedi. “Kendisi buralarda...”

Minibarı açıp buz çıkardım ve ona bir viski hazırladım.

Sonra, “Önemli olan senin sağlığındır,” dedim. “Sen Hürriyet'e benden sonra on yıldan fazla bir zaman hizmet ettin. Çok da iş yaptın. Biliyorsun Erol Simavi'nin kimseyle uzun süreli bir beraberliği olamaz. Bunu sana daha evvel de söylemiştim. Erol Bey, çok başarılı insanları kıskanır. Senin sürekli Hürriyet'te öne çıkmandan da rahatsız olmuş olabilir.”

EROL SİMAVİ'NİN, PATRON YOKSA NEZİH Mİ, KUŞKUSU

Nezih'in Hürriyet'in başından alınmasını Oktay Ekşi o zaman gerçekten en doğru biçimde yorumlamıştı:

Asil Nadir Günaydın'ın üst düzey isimleriyle, modern baskı tesislerinde bir arada. Soldan sağa: Necati Zincirkıran, Mühendis Güven Tuğrul, Garbis Kesisoğlu, Nuyan Yiğit, Turgut Dinsel, Seçkin Turesay, Fahri Görgülü, Asil Nadir, Nezh Demirkent, Tahsin Kara ve Nevzat Ünlü görülüyor.

“1969 yılında kendisinin en güçsüz, Necati Zincirkıran'ın ise en güçlü olduğu dönemde gazetesini kaosa sürükleme pahasına, ‘Burada ben varım, patron benim!’ diyerek Zincirkıran'ı görevden alan Erol Simavi, bu kez de Nezh Demirkent'e ‘Patron benim,’ diyordu. O, Erol Simavi'nin gazete sahipliğini neredeyse bastırabilecek kadar ön plana çıkmıştı. Bunun Erol Simavi'nin dünyasında rahatsızlık yarattığını duyuyorduk. İzmir'de birtakım insanların: ‘Sen burada gazete sahibi gibi kendini avut, gazetenin asıl sahibi Nezh,’ gibi sözler söylediklerini duyuyorduk.”

Hasan Pulur'a göre Hürriyet'te Genel Yayın Müdürü olmak yalnızca gazeteyi yönetmek demek değildi. Aynı zamanda Erol Simavi'nin çevresini de yönetmek gerekiyordu.

Bütün bunlar doğru yorumlar ve varsayımlar olabilir. Bir Genel Yayın Müdürü patronla nasıl iktidar savaşı yapabilir?...

Velev ki bu savaş, patronun ve gazetesinin çıkarlarını korumak için bile yapılmış olsa...

O gün ağlayarak bana sığınan Nezih Demirkent'e kendisini biraz yatıştırdıktan sonra şu soruyu sormuştum:

“Nezih, ben Hürriyet'te Erol Bey'e rest çektiğimde sen yanına gidip 'Patron, Yeni Gazete'deki ekibimle her zaman arkadayız. Gerekirse Hürriyet'i biz hazırlar ve basarız,' demiştin; değil mi?...”

“O günün şartlarında söylemiş olabilirim,” diye cevap verdi. “Çünkü Erol Simavi 1969 Temmuzundaki kavgada çok zayıf ve çaresizdi. Yanlış bir iş yapmıştı. Sen de bunu adamın kafasına vurmuştu. Ağabeyi de ona karşı senden yana tavır koymuştu. O ise yalnız kalmıştı, perişandı.”

“Biliyorsun Erkanlı Operasyonu'nu yapmak ve Hürriyet'i derleyip toparlamak için Haldun Bey'le oraya geldiğimizde daha birinci gün Nezih'i, Müessese Müdürü yapalım, diye büyük patrona teklifte bulunmuşum. Onayını alınca sana şifahi tebligatı ben yapmışım.”

“Bu, senin bana güveninin kanıtıdır. Beni Yeni Gazete'ye de sen almıştın. Yıllarca uyum içinde çalıştım. Bana o kadar destek verdin ki, unutamam. İşte bugün bu yüzden yanındayım. Beni rahatlattığın için sana minnettarım.”

“Ne demek, biz iki eski dost ve meslektaşız. Şu anda sana destek ve moral vermeyeceğim de kime vereceğim?”

Şöyle bir düşündüm ve gerçekten nankör bir dünyada yaşıyorduk. Ağabeyi Haldun Simavi malum sebeplerden Hürriyet'teki hisselerini ona satıp gittiği zaman, Erol Simavi boynuma sarılmıştı. En büyük dayanağı Genel Yayın Müdürü olarak bendim.

“Başarıyoruz Necati, değil mi?” diye heyecanla kaç kez sorduğunu hatırlamıyorum.

“Başarıyoruz patron, bir endişen olmasın,” demişim.

Asil Nadir Günaydın Gazetesi'ni satın aldıktan sonra büyük bir resepsiyon verdi. İlk kez gazete sahibi olarak bu davette İstanbul sosyetesinin önüne çıktı ve neden gazete sahibi olmak istediğini açıkladı. Resimde Asil Nadir ile el sıkışırken görülüyoruz.

“Sana güveniyorum sekiz yıldır bu gazeteyi zaten sen yapıyorsun. Çok iyi duruma getirdin. Ağabeyim de bunu biliyor ve takdir ediyordu.”

Bu konuşmadan beş ay sonra Hürriyet'in günlük tirajını sekiz yüz binin üzerine çıkarmıştık. Pazar tirajı ise bir milyon yüz yirmi beş bin olmuştu. Bu Türkiye'de görülmemiş bir şeydi. Erol Simavi'nin gözünde büyüdükçe büyümüştüm.

Şunu da vurgulamak isterim: Bunları yapıp gazeteye çok para kazandırdım, diye bir gün ağzımı açıp, ‘Yahu patron, sen de biraz bizi gör,’ gibi bir şey söylememiş, asla böyle düşünmemiştim.

“PARAMI KORUYAN ADAM”

Aldığım paradan memnundum. Her türlü imkâna sahiptim. Güzel bir evim ve yelkenli teknem vardı. İki otomobil sahibiydim. Ailemle mutlu bir hayat yaşıyordum.

Erol Simavi böyle şanslı bir patrondu. Her yerde, herkese benim çalışmalarımından söz ediyor, iftiharla anlatıyordu. Eşi, Belma ise harika bir kadındı. Çok iyi bir dost ve ailece arkadaşlık. Tabii gerekli mesafeyi bozmadan!...

Benden sonraki Genel Yayın Müdürü Nezih Demirkent hakkında da Erol Bey gerçekten iyi şeyler düşünüyordu. Ondan söz ederken, “Benim paramı, benden çok koruyan adam,” diyordu.

Bir süre sonra, yani, Nezih Demirkent’in işine son verilip kendisi “emekliye sevk edilirken” aynı Erol Simavi, parasını koruyan adamı Hürriyet’teki görevini suistimal ederek ticari kazanç sağlamakla itham etti. Bununla da kalmadı 1989 Martı’nda Turgut Özal’ın Harbiye Orduevi’ndeki yemeğinde üstüne basa, basa aynı şeyleri tekrar etti.

Bu yemekteki konuşma oldukça ilginçtir. Başbakan Turgut Özal Harbiye Orduvi’nde kalıyordu. Yemek olayını bana yazılı vermesini güvendiğim dostum, Hürriyet Başyazarı Oktay Ekşi’den rica etmişim. Onun yazıp verdiği metin aynen şöyledir:

“Yanılmıyorsam 1989 Mart ayı idi. O tarihte Hürriyet Gazetesi’nin Genel Yayın Yönetmeni olan merhum Çetin Emeç bana bir gün, Erol (Simavi) Bey’in onu ve beni Başbakan Turgut Özal tarafından verilecek akşam yemeğinde kendisine refakat etmek üzere çağırdığını söyledi.

Katılıp katılamayacağımı sordu.

“Memnuniyetle katılırım,” dedim.

Yemeğin verileceği akşam -belki Çetin Emeç’in o çağrışı yaptığı gün veya ertesi gün idi- saat yaklaşık 18:30-19:00 sularında Nail Keçili’nin

sahibi olduğu Cen Ajans'ın Taksim'e çıkan sokaklardan birindeki merkezine gittik.

Emeç'in verdiği bilgiye göre yemeğe katılacak olanlar orada buluşacak, sonra hep birlikte Harbiye'deki Orduevi'ne gidecektik.

Cen Ajans'a bizden sonra Sabah Gazetesi'nin sahibi Dinç Bilgin geldi. Yanında gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Zafer Mutlu ile, yazarlarından Güneri Civaoğlu vardı.

Erol Bey ev sahibi rahatlığı içinde hepimize içkiler ikram etti.

Dinç Bilgin'le aralarında, Başbakan'la buluşunca ona neler söylemeleri gerektiğine ilişkin konuşmalar geçti.

Ve yanılmıyorsam 20:00 sularında hep birlikte Harbiye Orduevi'nin Başbakan tarafından kullanılan 19 veya 21. katına çıktık.

Necati Zincirkıran, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Neriman Zincirkıran 1992 yazında, Gökova Okluk Koyu'nda cumhurbaşkanlığı yazlık evinin bahçesinde. Özal prostat ameliyatından sonra ABD'den döndüğünde burada birkaç hafta dinlenmişti.

Başbakan Turgut Özal hepimizi ayakta karşıladı. Bekletmeden doğruca yemek yiyeceğimiz salona aldı.

Biz, yani konuklar altı kişiydik. Özal yalnızdı. Oysa masada on sandalye vardı.

Erol Simavi Başbakana, “Hanımefendi (Semra Özal) de bizimle beraber olacaklar mı?” diye sordu.

Özal, “Hayır,” dedikten sonra Semra Hanım’ın İstanbul’da olmadığını veya bir başka angajmanı nedeniyle bize katılamayacağını söyledi.

Bunun üzerine Erol Simavi orada da duruma el koydu. Masaya kimin nasıl oturtulacağını bizzat belirlemeye başladı.

Masanın iki başında ikişer sandalye vardı. Üçer sandalye de masanın uzun tarafına konulmuştu.

İhtimal Turgut Özal’ın kendisini veya Dinç Bilgin’i hemen yanına oturtması halinde protokol dengesinin bozulacağını düşünmüştü. Buna engel olmak için Başbakan Özal’ın yanına beni oturttu. Uzun taraflardan birine kendisiyle Çetin Emeç yan yana oturdular. Dinç Bilgin de beraberindeki arkadaşlarla diğer tarafta yer aldı.

Hatırımda kaldığına göre yemeğin yaklaşık sonlarına kadar fazla özelliği olan şeyler konuşulmadı. Söylenenler daha çok o günlerin siyasi konjonktürünün akla getirdiği sözlerdi.

Derken yemeğin sonuna doğru bir görevli gelerek Başbakan Özal’a bir not uzattı.

Özal notu okuduktan sonra, “Buyursunlar,” dedi.

Açılan kapıdan önde Asil Nadir, onun ardından eski valilerden Fahri Görgülü ve danışmanı olduğu söylenen Çavlan Süerdem girdiler.

Asil Nadir o sıralarda Türkiye’de “basın” işine girmişti. Bu yemeğin verildiği tarihten önce Haldun Simavi’den “Günaydın” isimli gazete ile ona bağlı yayınları ve Mehmet Ali Yılmaz’dan Güneş isimli gazeteyi – söylentilere göre, değerlerinden çok yüksek paralar ödeyerek- satın almıştı.

İddiası, “Türk basınını yola getirmek”ti. Bu amaçla bol paralar vererek en iyi diye düşündüğü gazetecileri alıyor, ayrıca büyük transfer paraları ödüyordu.

“Basını adam etme” konusunda o kadar iddialıydı ki, gazeteler “iyi gazeteci” olarak yetiştirmek amacıyla, “deneyimsiz” yani “bozulmamış” gençler aradıklarını bildiren -deneyimli gazetecilerin pek çoğunun alınmasına yol açan- ilanlar vermişti.

Asil Nadir’in “Basını adam etme” projesi sadece çalışanları değil “gazete sahiplerini” de kapsıyordu. Nitekim uygulamada, “para benden, iyi iş yapmak sizden” der gibi davrandığı, arkadaşlarına “Kimsenin özel yaşamına karışmayacaksınız. Gerçeğe aykırı haber vermeyeceksiniz. Bunlara dikkat etmeniz koşuluyla ben sizin arkanızdayım,” türünden sözler söylediği duyuluyordu.

Beraber çalıştığı gazetecileri ikide bir Londra’ya davet ettiği, onları prensler gibi ağırladığı kulaktan kulağa dolaşıyordu.

Sonuç olarak Asil Nadir, Babıali’de yeterince duyarlık ve gerilim yaratacak her şeyi yapmaktaydı.

Nitekim onun yemek salonuna girdiğini görünce Erol Simavi müthiş bozuldu.

Turgut Özal’a, “Bir sürpriz yapacağınızı bize söylememiştiniz,” diyerek tarizde bulundu.

Özal doğrudan yanıt vermek yerine, “Siz aynı dünyanın insanlarıdır. Birlikte olmaktan memnuniyet duyarsınız diye düşündüm,” dedi.

BABIALİ’Yİ İSLAH EDECEKTİ

Konuklar sureta merhabalaşmış gibi yaptılar. Ama hemen ardından Erol Simavi, Asil Nadir’i işaret eder şekilde, “Beyefendiyi elbet biliyoruz. Babıali’yi ıslah edeceğini duymayan kalmadı,” dedi.

Asil Nadir, “Doğrudur. İlk fırsatta bunu gerçekleştireceğim,” diye yanıtladı.

Buna Erol Simavi, “Madem o kadar iddialısınız, size satayım da Hürriyet’ten başlayın,” karşılığını verdi.

Asil Nadir, “Neden olmasın? Değerini isterseniz, onu da alırım,” dedi.

BU NE BÜYÜK BİR SUÇLAMA

Erol Simavi, Turgut Özal’ın yaptığı emri vakiden duyduğu rahatsızlığı da dışa vurma fırsatı yakalamışçasına, Özal’a dönerek, “Beyefendi iyi yüz elli milyon dolar versin ona satayım. Size de %10 komisyonunuzu veririm,” dedi.

Özal hiç ses çıkarmadı.

Erol Simavi, saldırısına devam etti: “Yalnız Babıali’de sırf parayla ayakta kalamazsınız. Adamı hiç fark ettirmeden soyarlar. Nitekim beni soyan üç kişiyi (o isimleri saydı) daha şimdiden yanınıza aldığınızı görüyorum. Dikkat edin... Sizi de soymasınlar,” dedi.

Asil Nadir, “Soyarlarsa kapının önüne koyarım,” anlamında bir yanıt verdi.

Daha sonra Asil Nadir, Babıali’de gördüğü eksiklere ilişkin düşüncelerini söyledi.

Hava iyice tatsızlaşmıştı.

Bir süre fazlaca konuşma olmadan yenen tatlı ve içilen kahveyle vakit geçirildi.

Ve soğuk bir veda merasimiyle Orduevi’nden ayrıldık.”

Asil Nadir’i Türkiye’de medya sektörüne girmesine yol açan, nerdeyse iki yüz elli milyon sterlinlik bir yatırıma sürükleyen ve biraz da İngiltere’deki işlerinin bozulmasına sebep olan Troyka o gece, bu üçlünün eski patronu tarafından açıkça herkesin önünde suiistimalle suçlanıyordu. Bu kötü bir suçlamaydı. Yeri Başbakan’ın huzuru olmamalıydı.

Medya Troyka'sının her üç üyesi de yakın arkadaşımды. Arkadaşlarıma yönelik hırsızlık ithamı beni çok sarstı. Ama hiçbirisi de eski patronları hakkında dava açmadı. Hukuki bir yola da girmedi.

Troyka, büyük bir şaibe altında kalmıştı!...

Haldun Simavi gazetesini kırk milyon dolara Asil Nadir'e sattıktan sonra, Genel Müdür Kemal Kınacı, bir iki hafta daha devir teslim işleri için Veb Ofset'te kaldıktan sonra arkadaşlarına veda ederek çekilip gitti.

Zaten yepyeni bir ekip gelmiş, gazetenin bütün kilit noktalarına Troyka, kendi adamlarını koymuştu.

Nuyan benim odamı kullanıyordu; Nezih ise iri cüssesiyle en hâkim patron (!) pozunda Kemal'in odasında oturuyordu.

Hürriyet'in Genel Yayın Müdürü Seçkin TÜresay'dan tüm yazı işleri ve haberler müdürlerinden, karikatürist ve yazarlarına kadar büyük bir kadroyu oradan koparıp Günaydın'a getirmişti. Doğaldır ki büyük maaş farklarıyla... Böylece, Hürriyet'e ağır bir darbe vurulmuştu.

Ve Veb Ofset A.Ş.'nin kadrosu birden bire yedi yüz kişiden bin iki yüze çıkmıştı. Bu kadro sonraları daha da artacaktı. İlk altı ayda kâr eden şirket Troyka'nın yönetiminde ikinci ayda zarar etmeye başlamıştı.

Rahmi Turan, Dinç Bilgin ile yeniden görüşüp, "Bugün" adında bir gazete çıkarmak için anlaşmıştı, başta Akgün Tekin, Aydın Öztürk olmak üzere, Günaydın ve Tan'daki arkadaşlarını bir ay sonra yanına almıştı. Bizim Günaydın ekibi eriyip kaybolmuştu.

Bu arada Kemal Kınacı'nın kıdem tazminatı Troyka'nın negatif tutumu yüzünden ödenmediği için, ciddi bir soruna dönüşmüştü. Nuyan ve Nezih verilmemesini istiyorlardı. Oysa Kemal Kınacı'nın Hürriyet'ten Veb Ofset'e gelen dosyasında, işe başlama yazısının altında 1960 yılı itibariyle benim imzam vardı. Onu 1960'ta Hürriyet'e Adliye Muhabiri olarak işe aldığım gün, Müessese Müdürlüğü'ne Genel Yayın Müdürü olarak

yazdığım yazı dosyadaydı. Yirmi sekiz yıllık kıdemi bizde görünüyordu. Bu sorunu Asil Bey'in tüm işleri ile ilgilenen Türkiye'deki koordinatörü eski valilerden Fahri Görgülü'ye götürdüm ve durumu anlattım.

Asil Bey'e nakledilmek üzere dedim ki, "Babıali'nin bazı teamülleri vardır. Çalışanın kıdem tazminatını ödemeyen patronlara iyi gözle bakmazlar. 'Hak yiyen patron' diye adı kötüye çıkarılır ve bir gün arabasının arkasına teneke bağlanır. Asil Bey'e yakışan satın aldığı gazeteler grubu şirketin bir numarasının hakkını tartışmasız ödemek olmalıdır."

Fahri Bey söylediklerimi bir not halinde Asil Nadir'e aktardı. On gün sonra Kemal Kınacı parasını aldı. Daha sonra Aydın Doğan, Kemal'i Milliyet'e Genel Müdür yaptı.

O günkü toplantıyı hiç unutamam. Günaydın'da büyükçe uzun bir masanın etrafında hepimiz yerlerimizi almıştık. Asil Bey sağ baştaydı. Onun sağ yanında Türkiye'deki işlerinin Genel Koordinatörü Fahri Görgülü, sol başta da ben oturuyordum. Nuyan Yiğit, Günaydın'ın CEO'su olarak Asil'in karşısında yer almıştı. Konu gazeteyi çok sattırmaktı. Gazetenin fiyatı indirilmiş, promosyon iyice körüklenmişti. Hedef tirajda milyonu bulmaktı. Bunu sağlamak, belki çok para harcayarak mümkündü, ama o tiraj nasıl korunacaktı?

Biz Hürriyet'i milyona çıkarmıştık. Ama habercilikte bir numaraydık. Her hafta iyi ve ilginç bir röportaj veriyorduk. Aileye, kadına ve çocuğa dönük haber ve yazıların dışında bazı eğitim programlarımız da vardı. Hürriyet'i bir alan ona bağlanıyor, ondan vazgeçemiyordu. Nabzını iyi tuttuğumuz okuyucunun bize büyük güveni vardı.

Tiraj arttırıcı yenilikler üzerinde kafa yorarken dışarıdan biri, içeri girerek Fahri Görgülü'ye bir notla beraber bir "Nokta Dergisi" bıraktı. Fahri Bey Gözlüğü'nü takıp Nokta Dergisi'nin içine bakmaya başladı. Bulduğu bir yazıyı Asil Bey'e gösterdi. Aynı yazıyı Asil Bey de okuduktan sonra:

“Kaç para istiyorsa satın alın,” diye talimat verdi. Evvela anlayamadık, sonra Fahri Bey bize izah etti.

Ercan Arıklı'nın Gelişim Yayınları Şirketi'nin çıkardığı Nokta Dergisi'nde Asil Nadir'in karısı Ayşegül ile ilgili bir yazı vardı. Bu küçük yazı Asil Bey'i rahatsız etmişti. Bu nedenle Fahri Bey'e toplantıda talimat vermişti:

“Satın alın!”

Arıklı'nın Gelişim Yayınları bir hafta sonra Asil Nadir'in oluyordu. Ödenen para ise on iki milyon dolardı. Rahmetli Ercan Arıklı gerçekten zengin olmuştu. Paranın bir kısmını peşin, geri kalanını da taksitle almış, Dinç Bilgin'le ortaklığa soyunmuştu.

Polly Peck gibi birkaç milyar dolarlık dev bir uluslararası şirketin sahibi olan Asil Nadir sadece Türkiye'de medyaya 300 milyon dolarlık yatırım yapmıştı. Günaydın'dan başka Mehmet Ali Yılmaz'ın Güneş Gazetesi'ni de satın almıştı. Sırada Hürriyet'in olduğu söyleniyordu. Ama o sıralarda Erol Simavi'nin böyle bir satış yapmaya hazır olmadığını biliyordum.

Nuyan'la ara sıra dertleşirdik. O, “Olabilir,” diyordu. “Amca, bu adamda çok para var. Hepsini satın alır. Durmadan dünyada şirketler satın alıyor. Hem de dev şirketler. Sansui ve Del Monte gibi. Türkiye'de Peugeot ile otomobil üretimine girecek, Fransızlarla ortak olarak. Göreceksin işler çok büyüyecek.”

Asil Nadir gerçeği Babıali'yi iyice düşündürmeye başlamıştı. Sabah'ın patronu Dinç Bilgin, Hürriyet'in sahibi Erol Simavi, Milliyet'in sahibi Aydın Doğan bayağı endişelenmeye başlamışlardı. Bu işin sonu nereye varacaktı?

Sabah'ta çalıştığım sırada Dinç Bilgin bana, “Asil Nadir, Günaydın'da başladığı gibi gitseydi biz ayakta kalamazdık,” demişti. “Elinde milyonlarca sterlini olan Polly Peck gibi bir dev şirketle nasıl baş edebilirdik ki?”

Bütün büyük gazete sahiplerinin bu rekabetten sıkıntıya düştükleri anlaşılıyordu. Ama hesabını kitabını iyi bilen patronların dikkatinden kaçmayan önemli bir nokta vardı.

Promosyona satış gelirinden fazla para ayırmak, üst üste kampanyalar yapmak, imalat maliyetini yok sayıp harcamaya devam etmek... Dünyanın neresinde olursa olsun böylesine kıyasıya bir harcama, sonsuza dek sürdürülemez, bir gün mutlaka biterdi.

Bir gün Sabah'ta Asil Nadir'in bu sürekli kampanyaları üzerinde konuşurken, benim ölçülerime göre çok değerli bir gazete CEO'su olan Ercüment Gündem bana şunları söylemişti:

“Doğrusu enerjimizi götürdü. Rekabetinden çok sıkıntı çektik. Aynı sıkıntıyı Aydın Doğan ve Erol Simavi de çekti. Fakat bir gerçeği iyi görmüştük o zaman: *Hesapsızlık*. İşte bu teşhisi koyduğumuzda rahatlamıştık. Bu sürdürülebilir bir rekabet olamayacaktı.”

“*Türk Medyasında Asil Nadir Fırtınası*” tam bir fiyasko ile sona erdi. İflas bayrağı çekilirken ayrılıp Asil Nadir'e gidenlerin yarısından fazlasını geri Erol Simavi aldı, ama Troyka'ya hiç yüz vermedi.

Ve bin bir emek ve gayretle büyüttüğümüz Günaydın gibi bir gazete yok olup gitti!...

VE... SON CÜMLELER...

Kamuoyunda “*Medyamız*” aleyhinde çok olumsuz laflar ediliyor. Gelişen Türk medyasında bu çeşit sözlerin ağızdan kulağa yayılmasının başlangıcını rahmetli Turgut Özal zamanında aramak gerekiyor.

Türkiye’de “*Politika-ticaret-basın*” ilişkilerini dikkatle incelediğinizde 1984-2000 yılları arasında çok farklılık gösterdiğini görürsünüz. Mesleğimizin temel ilkelerinden biri olan “*Ekonomik bağımsızlık*” ve “*Siyasal özgürlük*” kavramları bir kenara itilirse, demokrasimiz ciddi şekilde tehlikeye girer. Çünkü, “*bağımsız ve hür basın*” demokrasinin olmazsa olmaz temel direklerinden biridir.

Türkiye’de her devirde siyasal iktidarların borazanı olan gazeteler görülmüştür. *Ama, attığı manşetin, yazdığı başmakale veya köşe yazısının ilhamını başbakan veya cumhurbaşkanından alan gazeteciler görülmemiştir.* Tek parti ve devrim yıllarını bunun dışında tutuyorum. O, yeni rejimin rayına oturtulması için inançla yapılan bir işbirliği idi.

Son örnekler böyle mi?

“*Dün sabah Başbakan beni aradı,*” diye başlayan köşe yazılarını yıllarca okumadık mı?

Bugün de, tekelleşen Medya, siyaseti kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda yönlendirme gibi, hiç de etik olmayan bir görevi cesaretle sürdürabiliyor.

Değerli dostum Emre Kongar, “*Yozlaşan Medya Yozlaşan Türkçe*” adlı kitabında bu gerçekleri öylesine güzel dile getiriyor ki...

Prof. Emre Kongar, hem değerli bir bilim adamıdır, hem de çok dikkatli bir gözlemci... Ayrıca gazeteciliği olan kişidir, çünkü, gazete yazarıdır.

Bakın ne diyor:

“Medya tekelleştiği için, serbest piyasa ekonomisinin birinci kuralı olan rekabet serbestliğini zedeliyor ve ekonomik yapıyı bozuyor, öte yandan kamuoyunu ve siyaseti teslim alarak, ülkede karşı konulmaz tek güç odağı haline gelerek, düşünce serbestisini ve sonuç olarak demokrasiyi bozuyor. Büyük sermaye, kendi içinde medya patronlarının haksız rekabetiyle karşı karşıya.

Medya sahibi olmayanlar, artık medya sahiplerinin haksız rekabeti ve hatta tehdidiyle karşı karşıyalar!

Bugün medya, ekonomik özgürlükleri de, siyasal özgürlükleri de tehdit eden, rejim için en büyük tehlike haline gelmiştir.”

Ünlü İngiliz The Economist dergisi Türkiye’de holdinglerin medya patronluğu konusunda şunları yazıyor:

“Holdinglerin medyaya yayılması, ‘yozlaşma ve yolsuzluk’ korkularını artırdı. Bir şirketin yöneticisi, gazetelerden sık sık telefonlar aldığından ve eğer onlara reklam vermezse şirketi hakkında eleştirel haberlerin yayınlanmasıyla tehdit edildiğinden şikâyet ediyor. Bir başkası, bütün rakiplerinin medyada ilişkilerinin olduğunu görünce, çok büyük bir özelleştirme ihalesine girme planlarını iptal ettiğini söylüyor. Özelleştirme süreci o denli kuşku uyandırmaya başladı ki, hükümet, devletin elindeki şirketlerin açık arttırmayla satışını televizyonlardan canlı olarak yayınladı. Kurallara uygun da davransalar, medya kodamanlarının nüfuzu muazzam!”

Bu duruma gelen bir medyanın, hizmet verdiği kamuoyunda ne kadar itibarı olabilir?

Yani halk, gazete ve TV'lere ne oranda güvenebilir?

Gazetelerin tirajlarını incelerseniz bu sorunun cevabını kolayca bulabilirsiniz. Türkiye'nin nüfusu yetmiş beş milyonu geçmekte. En büyük gazetemizin günlük tirajı dört yüz yetmiş beş bin adet!... Ve bu gazete altmış dört sayfa, kırk sekiz sayfa en az otuz iki sayfa çıkıyor. Yığınla ilavelerle...

Oysa, aynı gazete 1968 ve 1969 yılında, en fazla on iki sayfa olarak yani Türkiye'nin nüfusu kırk milyon iken günde altı yüz elli bin ile sekiz yüz bin arasında baskı yapıyordu ve Pazar tirajı da bir milyonun üzerinde ve iade oranı %'de 6 idi. Söz konusu gazete Hürriyet'tir.

O zamanın ikinci gazetesi Milliyet'ti ve tirajı iki yüz altmış-üç yüz bin arasındaydı. Bugün ikinci gazete Sabah dört yüz elli bin basıyor; Milliyet iki yüz bin; Vatan yüz yetmiş beş bin-iki yüz bin arasında. Bu rakamlar 2007 Şubat ayına aittir. İade oranı %'de 15-20'dir.

Nüfus ikiye katlanmış, okur yazar oranı nerdeyse yüzde yüze yaklaşmış, ulaşım ve iletişim kolaylıkları en üst düzeyde, geçmişle mukayese bile edilmez derecede gelişmiş... Peki bu gazeteler niye satmıyor?...

Bunun sebeplerini “güven eksikliği” ve “yozlaşma” da aramak gerek.

Gazeteciler, ‘gerçek gazeteciliği’ bırakınca okurlar da onları bırakır. Birkaç ay önce Fransa'da “*La Liberation*” gazetesi, internet sitesinde okuyucuları için bir çağrı yapmıştı. “1980 ve 90'lı yılların referans gazetesi olan ve herkes tarafından beğenilen *La Liberation* nasıl bu hale geldi?” diye bir soru sorarak okuyucularından yanıtlar istemişti. Sonra da sadık okurlarının verdikleri yanıtları aynen yayınlamıştı.

Bakınız, “*La Liberation*” okuyucularının gazetelerine gönderdikleri eleştiriler nelerdi?

1- Dinamizminizi yitirdiniz. Bir zamanlar gündem yaratırken şimdi olayların peşine takılmayı kabullendiniz.

2- Değerlerinizi yitirdiniz. Cesaretinizi yitirdiniz.

3- Sonuç olarak *La Liberation*'u gazete yapan yaratıcılık yok oldu. Yaratıcılık bitince ruh da kayboldu.

4- Siz dinamik, ilkeli, cesur, yaratıcı gazeteciliği bıraktıncaya okurlar da sizi bıraktı.

Gerçek gazetecilik kolay bir iş değildir. Bir kez daha burada vurgulamak istiyorum: *Önce, adam gibi adam olmayı gerektirir.*

Gerçekleri bulup çıkarmak, işlemek, haberleştirmek, yazmak, yayınlamak cesaret işidir. Gazeteci yürekli ve cesur olmak zorundadır. Cesaret, etik, bağımsızlık, özgürlük berraklık ve şeffaflık gazetecilik mesleğinin varoluş nedenleridir. Bu nedenler yitildiğinde gazeteler ölür. Eksikliğinde ise güven yitirilir, kredibilite yani itibar azalır. Satışları düşer.

Gazeteler, varoluş nedenlerini yitirdikleri zaman yaşayamaz.

Bir gazete, ancak, yayıncılık anlayışı ve ilkeleri çok sayıda insan tarafından paylaşılırsa yaşayabilir. Bu meslekte süreklilik, gerçekleri cesaretle göstermek ve yazmanın ötesinde, dünyadaki yenilikleri de iyi bir şekilde izleyip yansıtmakla mümkündür.

Türk medyası, bugün, yukarıda ifade ettiğimiz eksiklikler yüzünden “*güven erozyonu*” yaşıyor.

Türkiye, demokrasinin geleceğini kurtarmak ve güçlendirmek açısından bu çok tehlikeli “*medya sorunu*”na bir çare bulmak zorundadır.

Yarın, genç, dinamik ve yaratıcı biri yeterli para ile ortaya çıkıp, “*Ben Türkiye’de gazeteyi yeniden icat ediyorum*” derse, *farklılığı gerçekten yaratabilirse, Türk medyası büyük bir deprem geçirir.* Ayakta hangi gazeteler, hangi gazeteciler, yazarlar, çizerler kalabilir, bunu kestirmek güçtür. Ama, bir gün mutlaka Türkiye’de gazete, yeniden icat edilecektir. Çünkü, bu meslek bugünkü haliyle böyle sürdürülemez!

Elli beş yılım gazetecilikte geçti. Şimdi, yani 2007’de yetmiş sekiz yaşındayım. Daha ne kadar sağlıklı yaşayabilirim?

Türkiye’de birinin ortaya çıkıp gazeteyi yeniden icat edeceği günü acaba görebilir miyim?

Bunun özlemi ve heyecanı bir gün “by-pass”lı kalbimi durdurmazsa, “belki” diyorum!

Belki bir gün!

2007, Şubat, Esentepe

KAYNAKÇA

- Akgün Tekin: Türk Basınında Kayan Yıldız, Doğan Kitap, 2006
- Al Neuharth: Bir Basın Kralının İtirafı, Forum Yayınları, 1992
- Allen Hutt: The Changing Newspaper, London Fraser, 1973
- Anthony Smith: Goodbye Gutenberg, The Newspaper Revolution Of 1980's, Oxford, 1980
- Bedii Faik: Matbuat, Basın Derken... Medya, Doğan Kitap, 2004
- Bernard Roscho: Newsmaking, Chicago University Press, 1975
- Carl Warren: Modern Reporting, Harper And Row, 1959
- Cevat Fehmi Başkut: Gazetecilik Dersleri, Gazetecilik Enstitüsü Yayınları, 1966
- Edwin Ermery: Press And America, New Jersey Cliffs, 1978
- Emin Karakuş: İşte Ankara, Hürriyet Yayınları, 1977
- Emre Kongar: Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe, Remzi Kitabevi 2003
- G.Bohiere: Gazetecilik Mesleği, Maya Yayıncılık, 1986
- Gazeteci Olmak: Atilla Girgin, Derin Yayınevi, 2003
- George Mcghee: ABD-Türkiye-Nato, Ortadoğu 1992, Bilgi Yayınevi
- Haluk Şahin: Johnson Mektubu, Gendaş Predikat, 2002
- Hasan Cemal: Cumhuriyeti Çok Sevmiştim, Doğan Kitap, 2006-09-11 Hermann Schlapp, Gazeteciliğe Giriş, K.A.Vakfi, 2000
- İrem Barutçu: Simavi Ailesi, Agora Kitaplığı, 2004

Jean Schwobel: Basın, İktidar, Para, Ankara Gazeteciler Cemiyeti, 1982

Jefferey Archer: Dördüncü Güç, Remzi Kitabevi, 1998

Julian Harris: Stanley Johnson: The Complete Reporter, Macmillan, 1969

John Hohenberg: Gazetecilik Mesleği, Gazetecilik Cemiyeti Yayınları, 1963

L. Bogart: Press And Public, New Jersey, 1989

Larry Collins-Dominique Lapierre: Kudüs Ey Kudüs, "E" Yayınları

Mahmut Dikerdem: Ortadoğu'da Devrim Yılları 1990, Cem Yayınevi

Metin Münir: Sabah Olayı, Altın Kitaplar, 1993

Metin Toker: İsmet Paşayla 10 Yıl, Burçak Yayınları, 1969

Michael Schudson: Discovering The News, Basic Books, 1978

Necati Zincirkıran: Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu, Sabah Yayınları, 1994

Onur Öymen: Silahsız Savaş, 2002, Remzi Kitabevi

Orhan Birgit: Evvel Zaman İçinde, Doğan Kitap, 2005

Oya Tokgöz: Temel Gazetecilik, İmge, 1994

Pierre Denoyer: Modern Basın, Remzi Kitabevi, 1963

Pierre Lazareff: Fransa'da Basın Rezaletleri, Üniversite Kitabevi, 1945

Rystein Noreng: Petrol ve İslam, Sabah Yayınları, 1998

Stephen Kinzer: Şahın Bütün Adamları, İletişim Yayınları, 2004

William Wood: Electronic Journalism, Columbia Uni., 1967

Wolf Schneider-Paul Josef Raue: Gazetecinin El Kitabı, K.A. Vakfı, 2000

Yılmaz Çetiner: Nefes Nefese Bir Ömür, Epsilon, 2006

Cüneyt Arcayürek: Bir İktidar, Bir İhtilal, Bilgi Yayınevi, 1984.